

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

SEVİL ATASOY

Polisiye / İnceleme

2.
baskı

KARANLIĞA YOLCULUK

gerçek suç öyküleri
ve başka karanlık işler

DK
DOĞAN
KİTAP

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

“Gelin peşimden, karanlığa yolculuk başlıyor... Her adımda bir suç aydınlanıyor...”

Deliller hep doğruyu söyler.

Deliller unutmaz, şaşırmaz, caymaz, korkmaz...

Bu nedenle deliller, “Ben yaptım” ya da “O yaptı, gördüm” itiraflarından çok daha değerlidir.

Yeter ki canlı ya da cansız her şeyin delil olabileceği akla gelsin.

Karanlığa Yolculuk, gerçek suç öykülerini, suçların aydınlatılması, gerçeklerin ortaya çıkarılması, masumlar ile suçluların ayırt edilmesinde kullanılan baş döndürücü teknikleri ve zekâ oyunlarını, polisiye öykü, hatta film tadında anlatan yeni bir Sevil Atasoy kitabı.

Atasoy, yakından izlediği, birbirinden sıradışı, yaşanmış olayları mercek altına alıyor. Hikâyelerini bir dedektif tecrübesi ve soğukkanlılığının yanı sıra bir bilim insanı titizliğiyle okurlarıyla paylaşıyor.

Prof. Dr. Sevil Atasoy 1949’da, İstanbul’da doğdu. Alman Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Kimya Fakültesi’nden mezun oldu, biyokimya alanında uzmanlık ve tıp bilimleri doktorası yaptı. Olay yeri inceleme, kriminal laboratuvarların gelişmesi ve DNA analizlerine katkısı nedeniyle ulusal ve uluslararası ödüller aldı. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi’nde öğretim üyeliğinin yanı sıra, 1980-1993 yılları arasında Adalet Bakanlığı Adli Tıp Kurumu Kimyasal Tahliller İhtisas Dairesi başkanlığını, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü’nün 1987-2005 yılları arasında müdürlüğünü yürüttü ve 2009’a kadar öğretim üyeliğini sürdürdü. 2005-2009 arası, *Hürriyet* gazetesinde haftalık adli bilim yazıları kaleme aldı. Prof. Atasoy, mart 2005’te EKOSOK tarafından Birleşmiş Milletler Uluslararası Uyuşturucu Kontrol Kurulu üyeliğine seçildi ve halen bu kurulun başkanlığını yürütmektedir. Atasoy ayrıca, Suç Önleme ve Denetleme Derneği’nin başkanı ve Uluslararası Adli Bilim Hizmetleri (IFSS) adlı şirketin sahibidir.

Yazarın, Doğan Kitap tarafından yayımlanan diğer eserleri: *Labirent* (2006), *Bu Ayak İzi Senin*, *Dr. Watson!* (2007).

Karanlığa Yolculuk

Gerçek Suç Öyküleri ve
Başka Karanlık İşler

KARANLIĞA YOLCULUK
Gerçek Suç Öyküleri ve Başka Karanlık İşler

Yazan: Sevil Atasoy

Yayın hakları: © Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.

1. baskı / ocak 2010
2. baskı / şubat 2010 / ISBN 978-605-111-454-5
Sertifika no: 11940

Kapak fotoğrafı: Tamer Hartevioğlu
Kapak tasarımı: Geray Gençer
Baskı: Şefik Matbaası / Turgut Özal Caddesi
No: 137 İkitelli - İSTANBUL
Tel: (212) 549 62 62

Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.
19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 1 Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL
Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16
www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Karanlığa Yolculuk

Gerçek Suç Öyküleri ve
Başka Karanlık İşler

Sevil Atasoy

İçindekiler

Başlangıç	11
Facebook'ta Grup Seks Cinayeti.....	13
Ölümsüz Gerilla Che Guevara.....	21
Üç Valizde Bir Mühendis.....	27
“‘Kim Gördü Öldüğünü?’ ‘Ben’ Dedi Sinek”	33
Jamaika'da Bir Garip Kemik.....	39
Uygurların Eroinli Halıları.....	45
Hem Şen, Hem Kara Dullar	51
Bambu Bar'da Bir Yakuza.....	56
Yoldaş Çikatilo'nun Kan Grubu.....	62
İtalyan Medyası Wilma Montesi'yi Nasıl Öldürdü?.....	67
Polisiye Yazarlara Ölümcül Lezzetler	71
LGBTT Olmak ve Ölmek Üzerine	76
Ölümün Parolası Şibbolet.....	81
Çay mı, Kahve mi, Yoksa Martini mi?.....	87
Hayali Deliller.....	93
Salvador Dali'nin DNA'sı	98
“Bazıları Dopingliydi, Ama Biz Bilemedik”	104
Malezya'da Bir Moğol Güzeli.....	110
“İki Kilo Patates, Üç Kilo Domates Gönderiyorum”	118
Pederlerin Günahları	122
Marangozu Kurtaran Kadın Polis.....	127
Kadın Adamlar ve Başka Tehlikeler	133
Kirpinin Dayanılmaz Cazibesi	139
Benimle Ölür müsün?.....	144
Kimi Alır Götürür, Kimi Burnuna Çeker	149
Meraklısı Çok, Modası Geçmez, Sinsi Bir Silah.....	154
Terör Kokusu.....	160
1 878 Dilime Ayrılan Adam	165
İçimizdeki Şeytan.....	170
Katil Pırlıtda Saklı.....	175
Ne Katiller Aradık, Zaten Yoktular	181
Biraz Uzunca Uyuyanlar	186
Küçük Beyin Labirentleri.....	191
Çıplak Ayaklı Kadınlar.....	197
Tehlikeli Sular.....	203

Portekiz’de Sarpa Saran Bir Soruşturma.....	208
Titanic’teki Buz Bebek Bilmecesi	215
Beslan’ın Eve Dönermeyen Çocukları	221
“Artık ‘Out’ Oldun Canım, şimdi Başkası ‘In’”	227
Benim İçin Öldürür müsün?	232
Paylaşılrmayan Mısırlı Prenses.....	238
“Sütçü”nün Atları	243
Yüz Yıl Sonra şanghay Yeniden.....	248
Elimize Bulaşan Kan.....	254
Pis Kokulu Güller.....	260
Bir Demet Kehanet	265
Domuz Palas Sosislerindeki Seks İşçileri.....	270

*affet beni Kuzey çocuk
seninle oynayacak yerde
bu kötü şeyleri yazdığım için*

Başlangıç

Tıpkı 2006'da yayımlanan *Labirent* ve 2007'deki *Bu Ayak İzi Senin Dr. Watson!*'da olduğu gibi, *Karanlığa Yolculuk* da, büyük ölçüde suç delilleriyle ilgili. Yaşamını önemli ölçüde “delilden sanığa” kavramına ve delilleri incelemeye adanmış bir akademisyen için, bundan daha doğal ne olabilir?

Adalet adına yüzlerce değişik işkence tekniğine başvurulmuş karanlık dönemler olsa da, insanlık tarihinin son 2 000 yılı, çiçekten böceğe, kıldan tüye, topraktan havaya, akla gelebilecek her şeyin delil olarak kullanıldığı, bu sessiz tanıklar sayesinde suçlunun suçsuzdan ayrıldığı sayısız örnekle doludur. Çünkü deliller hep doğruyu söyler. Deliller unutmaz, şaşırmaz, caymaz, korkmaz. Bu yüzden anlattıkları, “Ben yaptım” ya da “O yaptı, gördüm”e oranla çok daha değerlidir. Yeter ki, canlı ya da cansız bir şeyin delil olabileceği akla gelsin.

Kimi zaman suçun delili, en deneyimsiz gözün bile fark edeceği kadar ortadadır. Bir masumun yüreğine saplanıp kalmış ekmek bıçağı gibi. Hele katil, üzerine sıçrayan kan daha kurumamışken ele geçmiş, evvelce başka bir suç işlediğinden parmak izi alınmış ve bıçağı çıplak eliyle tutmuş ise, tartışacak pek bir şey kalmaz. “Pek bir şey kalmaz” diyorum. Çünkü, bundan yüz yıl kadar önce “Boscombe Vadisinin Gizemi”nde Sherlock Holmes’un belirttiği gibi, aslında hiçbir şey, apaçık ortada olan kadar aldatıcı değildir.

Karanlığa Yolculuk'ta, kimi zaman karşınıza “Portekiz’de Sarpa Saran Bir Soruşturma”dakine benzer şekilde, geç ulaşılan, eksik bırakılan olay yeri incelemesi ya da “Malezya’da Bir Moğol Güzeli”ndeki gibi kopuk bir delil teslim zinciri çıkacak. Oldukça sık yapılan böylesi hataların, nelere yol açtığını göreceksiniz. Buna karşılık, “Domuz Palas Sosislerindeki Seks İşçileri”nde, “Ben

yapmadım” demeyi sürdüren bir seri katili, tek bir olay yerinden topladıkları 235 000 delil sayesinde, mahkûm ettirebilenleri tanıyacaksınız.

Delilleri bulmanın zor, hatta olanaksız olduğu kimi durumlar-da, görünmez bir el mucizeler yaratır. “Pis Kokulu Güller” ya da “Katil Pırıltıda Saklı” böylesi mucizelerle ilgili.

Gerek İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü’ndeki hemen her meslekten yüksek lisans ve doktora öğrencilerime, gerekse değişik vesilelerle hitap etme fırsatı bulduğum polis, jandarma, savcı, yargıç ve kriminal laboratuvar çalışanlarına, adli bilimler alanında çeyrek asrı aşan meslek yaşamım boyunca bir şeyin altını önemle çizdim:

“Yaşanabilecek en büyük felaket, olay yerinde delilleri bulamamak, dolayısıyla suçu aydınlatamamak, suçluyu adalete teslim edememek değildir. Telafisi mümkün olmayan, bir izi delil sanan ya da bir delili yanlış yorumlayan bilirkişiler yüzünden masumların suçlanması ve mahkûm edilmesidir.”

“‘Kim gördü öldüğünü?’ ‘Ben’ dedi Sinek”te, ceset üzerindeki böceğin türünde yanılan bir bilirkişi yüzünden, on dördünde girdiği cezaevinden altmış bir yaşında çıkabilen çocuğu tanıyacak, “Hayali Deliller”de ise, böcek ısırgını diş izi sandıkları için masumları demir parmaklıklar arkasına gönderen bilirkişilerden nefret edeceksiniz.

Delillerin incelenmesinde kullanılan hiçbir yöntem hatasız değildir. Bilirkişi gibi, bilirkişi raporunu değerlendiren hukukçunun da, hata olabileceğini aklından çıkarmaması gerekir. “Marangozu Kurtaran Kadın Polis”, sizi parmak izi karşılaştırmalarında, “Kadın Adamlar ve Başka Tehlikeler” ya da “Ne Katiller Aradık Zaten Yoktular”, DNA analizlerinde yapılan hatalarla tanıştıracak.

Karanlığa Yolculuk’un her adımında suç yok ama, suçların aydınlatılmasında kullanılan teknikler var. Bu nedenle Che Guevara’nın cansız bedenine, Titanic gemisinin en küçük yolcusuna, ressam Salvador Dali’nin sevgilisine, hatta Ertuğrul Özkök’ün kirpisine rastladığınızda şaşırmayın.

Dilimlenen insanlar, kadın sanılan erkekler, günahkâr pederler, uyuyanlar, uyuşturulanlar, teröristler, robotlar, prensesler, kaplumbağalar sizi bekliyor. Gelin peşimden, “karanlığa yolculuk” başlıyor.

Facebook'ta Grup Seks Cinayeti

Tepedeki küçük odada sevişen kaç kişiydiler, üç mü? Yoksa dört, beş ya da altı mı? Kızlardan birinin boğazı kesilmeseydi eğer, bu kimsenin umurunda olmazdı.

Henüz yirmi yaşındaki Amanda Knox ya da MySpace'teki takma adıyla "Foxy Knoxy", 15 ekim 2007 günü masanın başına oturdu, Amerika'daki ailesine şu satırları yazdı:

Bir aydır İtalya'dayım, üniversite başladı, yeni evim çok güzel, Perugia ayaklarımın altında. Bir çamaşır makinesi aldık. Bozuk çıktı. Çağırdığımız tamirci, gece bizde kalmış. Sabah, koridorda karşılaştık. Üzerinde sadece iç çamaşırı vardı. Pazartesi dışındayım her gece, eve on dakika uzaklıktaki LeChic'te çalışıyorum. Bar sahibinin adı, Patrick Diya Lumumba. Kongolu'ymuş. Barmen Cezayirli bir çocuk. Pek yakışıklı. Ara sıra dans ediyoruz. Henüz niyetini anlayamadım. İtalyanlara bayıldım. Öğle tatilleri üç saat. Keşke bizim millet de hayatın sadece çalışmak, okula gitmek ve para kazanmaktan ibaret olmadığını öğrense.

Sizi çok özledim, Amanda.

Amanda'nın takma adı "Foxy", İngilizce argoda, "cinsel açıdan çekici, seksi" anlamına geliyor. MySpace, tıpkı Facebook gibi sanal bir ortam. Daha doğrusu bir "sosyal iletişim ağı". 2007 sonbaharında, üye sayısı 200 milyonu aşmıştı. Buna her gün 230 000 kişi ekleniyor ve yaşamının her türlü ayrıntısını, fotoğraf ve video kliplerle süsleyerek yüzünü gördüğü ya da hiç görmediği arkadaşlarıyla paylaşıyordu.

Unutuyordum. Amanda'nın edebiyatçı yönü de vardı. Zaman zaman, MySpace'teki sayfasında kısa öyküler yayımlamıştı. Örneğin, 11 aralık 2006'dakinin adı, "Küçük Kardeş". Şiddet dozu yüksek, "kan" sözcüğünün sekizle beş kez tekrarlandığı, kardeşlerden küçü-

günün, genç bir kıza uyuşturucu verdikten sonra tecavüz ettiği bir öykü. Amanda'nın fantezileri, yazdıklarıyla sınırlı değildi.

“Sarhoş Piliç”in İtalyan sevgilisi

Amanda, 2006 yılının kasım ayının ilk günlerinde MySpace'ten çıktı. Aslında çıkmak zorunda kaldı. İtalyan cezaevlerindeki tutukluların böyle bir olanağı yoktu.

Sanal sayfasına ulaşmak mümkün olamasa da, YouTube'a gönderdiği, bir evin mutfağında üç beş arkadaşıyla birlikte çekilen video filmi izlemek mümkündü. Konuştuklarını anlamak zordu. Ya alkol, ya uyuşturucu ya da her ikisinin birden etkisindeydi çünkü. Zaten klibin adı, “Sarhoş Piliç”ti.

Amanda'nın cezaevinde küçük bir deftere hatıralarını yazdığı söyleniyor. Kitaplaşırsa, çok satacağından kimsenin kuşkusu yok. Seks, uyuşturucu ve şiddet, hele içinde genç ve güzel kadınlar varsa, her zaman satar.

Yirmi üç yaşındaki İtalyan Raffaele Sollecito, Sarhoş Piliç'in, sayılarının pek çok olduğu anlaşılan sevgililerinden biriydi. Tıpkı onun gibi, öğrenciydi. Bu güzel ve küçük üniversite kentinde, evinden ve çevre baskısından uzakta, her türlü “olanaktan” alabildiğine yararlanmaya çalışan ve genellikle Perugia'lı olmayan 15 000 kadar öğrenciden sadece biri.

Genç adamın, Facebook'taki sayfasında, Cadılar Bayramı'nda çektiği bir fotoğrafı duruyordu. Tepeden tırnağa gazlı bezle sardırılmıştı kendini. Yüzünün sadece yarısı gözüküyordu. Eline bir kasap satırı alarak poz vermişti ama, artık böyle pozlar vermesi mümkün değildi. Ayrıca ne bıçak ve kılıç koleksiyonunu geliştirmesi, ne de evinde ele geçen, kadınların kesici aletlerle doğrandığı *Blood, Mad Psycho* ya da *The Immortal* benzeri çizgi romanları okuması mümkündü. Çünkü, Raffaele de, sevgilisi Amanda gibi, Capanne Cezaevi'nde yargılanmayı bekliyordu. Savcının hiç kuşkusu yoktu. İkisi bir olmuş, genç bir İngiliz kızını, Meredith Kercher'i öldürmüşlerdi.

Pergola Sokağı'ndaki kiralık ev

Meredith Kercher, aslında Leeds Üniversitesi'nde öğrenciydi. Erasmus değişim programıyla eğitimini sürdürmek üzere Perugia'ya gelmiş ve Pergola Sokağı 7 numaralı evin dört odasından birini kiralamıştı.

Kısa bir süre sonra, evin bir kiracısı daha olacaktı. Birlikte gitar çaldıkları, yemek pişirdikleri, eve getirdiği Hişam, Abdül, Giacomo, Merlin, Spiros, Daniel ve daha nice erkek arkadaşıyla yaşamına renk katan, ara sıra kullandığı esrar dışında fazlaca bir rahatsızlık yaratmayan Amerikalı bir öğrenciydi bu: Amanda Knox, nam-ı diğer Sarhoş Piliç.

1 kasım 2007 günü, dini bayram nedeniyle dükkânlar kapalıydı, okul da yoktu. Meredith, saat 17.00'ye doğru iki kız arkadaşının evine gitti. Birlikte pizza ısmarlayıp yediler, sonra romantik bir aşk öyküsünün anlatıldığı *The Notebook* adlı filmin DVD'sini izlediler. Meredith, 21.00'e doğru onlardan ayrıldı. 21.15'te Pergola Sokağı'ndaki otoparkın güvenlik kamerasının önünden geçti ve Amanda'yla paylaştığı küçük eve girdi.

Bahçede iki cep telefonu

Bahçeye çıktığınızda, yere atılmış iki cep telefonu görseniz ne yaparsınız? Hiç ellemeden polisi ararsınız değil mi? Nitekim, 2 kasım sabahı, Sperandio 5b adresinde oturan Bayan Lana Elisabetta da aynen öyle yaptı.

Polis kısa sürede, her iki telefonun aynı kişi üzerine kayıtlı olduğunu saptadı. Parmak izi bulamadı. Anlaşılan hırsız, yakalanmamak için telefonları iyice temizlemişti. Saat tam 12.35'te polis, telefonları sahibine iade etmek üzere geldi. Pergola Sokağı'ndaki, Meredith Kercher'in evine. Pek de hoş olmayan bir sürpriz onları bekliyordu.

Yorgan altında bir ceset

Sokak kapısının önünde iki genç durmaktaydı. Kız olanı, hemen atıldı:

“Adım Amanda Knox, Amerikalıyım. Burada oturuyorum. Meredith'le birlikte. Geceyi sevgilim Raffaele'nin evinde geçirdim. Sabah birlikte geldik. Odasını içeriden kitlemiş. Bakın penceresi de kırık. Garip bir şeyler olmuş anlaşılan. Biz de tam şimdi sizi arayacaktık.”

Memur, kuşkuyla baktı.

“Öyle mi? Hele şu odanın kapısını kırıp içeriye bir bakalım.”

Sekiz saat kadar sonra, odadaki eşyalar, yerdeki kanlı ayakka-
bı izleri, duvara sıçramış kan lekeleri ile yastık kılıfının üzerindeki kanlı parmak izi, olay yeri inceleme ekibinin tutanaklarında ve

cinayet masasından gelen fotoğrafçının çektiği karelerde, birer sayı ya da harf olarak yerlerini aldılar. Çalışma masası ile yatağın arasına kümelenmiş yorganın numarası “7”ydi. Bir kadının sol ayağı gözükiyordu sadece. Yorganın altında, boynunda kesikler ve sol avucunun içinde birkaç saç teliyle Meredith Kercher, bir kan gölü içinde ve yarı çıplak yatıyordu.

Amanda ile Raffaele el ele tutuşarak çıktılar evden. Pek üzül-müşe benzemiyorlardı. Zaten ifadeleri alındıktan sonra yine el ele tutuşup öpüşüp koklaşarak, erotik kadın iç çamaşırları satan bir dükkâna girdiler. Meredith Kercher’i öldürmekle suçlanmalarına sadece dört günlerinin kaldığını bilmiyorlardı.

İstemediği ilişkiye zorlanmış

Patoloji uzmanı Dr. Luca Lalli, “Ensesinde derin bir yara var” dedi. “Ucu sivri, çift tarafı keskin bir cisimle oluşmuş. Karotit arteri kesik değil. İki üç saat yaşamış ve kan kaybından ölmüş. Alkol, uyutucu, uyuşturucu ya da uyarıcı bir madde yok. Ölüm saati, 22.00 ile 01.00 arasında olabilir. Sanırım, istemediği bir cinsel ilişki şekline zorlanınca, direnmiş. Yaralı halde bırakıp gitmeselerdi, kurtulurdu.”

İlk ifadesinde Amanda Knox, cinayet akşamı evde olmadığını ve geceyi, sevgilisi Raffaele’de geçirdiğini ileri sürdü. Ancak, evin tam karşısındaki otoparkın güvenlik kameralarındaki görüntülerde, saat 20.45’te eve girdiğinin saptandığı söylendiğinde, öyküsünü değiştirdi. “Evet evdeydim. Yarım saat kadar sonra, Meredith bar sahibi Lumumba’yla birlikte geldi, odaya kapandılar. İçerden korkunç çığlıklar duyduğumda mutfaktaydım. Sabahtan beri esrar içiyordum. Kafam bulanıktı, gerisini hatırlamıyorum” dedi.

İnternete bağlandı, zanlıların arasına katıldı

Kamera kayıtlarında, Amanda’dan başkası görülüyordu. Polis bu eksikliği, etrafın karanlık oluşuna, koyu giyimli kişileri kameranın algılayamayışına bağladı. MySpace, Facebook ve YouTube’da yer alan yazı, fotoğraf ve video kayıtlarından yola çıkarak, Meredith’le herhangi bir mekânda birlikte olduğunu saptadığı onlarca kişiyle görüştü. Sonuçta, Amanda Knox’un yanı sıra, sevgilisi Raffaele’yi ve bar sahibi Lumumba’yı tutukladı.

Amanda ve Raffaele’nin cinayet sırasında odada bulunduğu neredeyse kesindi. Yerdeki kanlı ayakkabı izlerinden biri, Raffa-

ele'nin 42,5 numara Nike marka spor ayakkabısının tabanıyla örtüşüyordu. Genç adamın saçları arasında ele geçen, orta uzunluktaki koyu renkte tek bir saç teli, öldürülen kız Meredith'e aitti. Mutfakta bulunan bir süngerde, yıkanmış olmakla birlikte, Meredith ile Amanda'nın DNA'ları elde edildi. Banyo musluklarından birinin üzerindeki kan lekesinin DNA'sı Amanda'nınkiyle örtüştü. Roma'daki kriminal laboratuvar, Raffaele'nin evinde ele geçen 15 santimlik mutfak bıçağının uç kısmında Meredith'in, sapında Amanda'nın DNA'sını buldu. Cinayeti hızla çözdüklerine sevindiler. Aylar sonra yeni bir delilin ortaya çıkmasıyla birlikte, her şey altüst oldu. Cinayete karışan başkaları da vardı.

İtalyan polisi, yastığın üzerindeki kanlı parmak izi sayesinde, bir başka Afrikalıya, hem İtalya hem de Fildişi Sahili vatandaşı Rudy Hermann Guede'ye ulaştı. Yirmi yaşındaki Hermann'ın, Perugia'da, uyuşturucu satışından birkaç kez gözaltına alındığını saptadı. Ayrıca, Facebook'taki bir fotoğrafta, Meredith'in yanında durduğunu gördü. Cinayet gecesinde, Amanda Knox'la iki kez telefonlaştığı da ortaya çıkınca, tutuklama emri çıkardı, ancak Hermann'ın nerede olduğunu bilen yoktu.

Meredith'in arkadaşlarından biri, "Ben size onu bulurum" dedi polise. "Mutlaka internete bağlanacak ve Skype'ını açacaktır."

Nitekim, öyle oldu. Hermann, Skype'a bağlandı, Almanya'nın Mainz kentinde olduğu anlaşıldı. İki ülke arasındaki anlaşma gereği, 6 aralıkta İtalya'ya iade edildi. Yargıç Claudia Matteini ile Perugia Savcısı Giuliano Mignini, onu beş gün sorguladı.

Odada başka kimler var?

Hermann, sadece yastıktaki kanlı parmak izinin sahibi değildi. Sifonu çekmediğinden kanalizasyona karışmayan dışkının DNA'sı da onundu. (Olay yeri inceleme ekiplerine, "Tuvalete gitmeyin, suyu çekmeyin, musluklara dokunmayın" demekte ne kadar haklı olduğumuzun bir diğer kanıtı.)

Üstelik, otopside alınan vajinal yaymada Afrikalının DNA'sı bulundu. Zaten Hermann, o gece Meredith'in bir içki içmek için kendisini eve çağırdığını ve rızasıyla seviştiklerini söyledi. Bir aramidesi bulanıp karnı ağrıdığından tuvalete gittiğini, o sırada kapının çalındığını, ardından önce "İngiliz kızın" canhıraş feryatlarını, daha sonra "Zenci içeride, herkes onun yaptığını sanacak" diyen bir İtalyan'ın sesini duyduğunu söyledi. Dışarı çıktığında, etrafta kimseyi görmediğini, Meredith'e yardım etmeye çalıştığını, ölün-

ce korktuğunu, evi terk ettiğini ve Almanya'ya kaçtığını anlattı. Bu senaryo doğruysa, yastıktaki parmak izinin, kıza yardım etmek istediği sırada oluşması mümkündür elbette.

Artık, soruşturma yargıcı Bayan Claudia Matteini'nin iddianamesinde, biri kadın, üçü erkek dört zanlı vardı. Ona göre cinayet aleti, tutuklandığında üzerinden sustalı çıkan, kesici alet koleksiyoncusu Raffaele'ye aitti. Yargıç, Amanda'nın bu bıçağı, odadaki üç erkeğin (Raffaele, Lumumba ve Hermann) kızla cinsel ilişkiye girebilmesini kolaylaştırmak amacıyla, Meredith'in boynuna dayadığını, bu sırada kendi elini de kestiğini ve kurban dışındaki diğerlerinin, alkol ve/ya da esrar etkisi altında olduğunu ileri sürdü.

Kana basan yüksek ökçeli kadın kim?

Ancak eldeki delillere göre, odada bir kişi daha vardı. İnce, yüksek topuklu ayakkabılar giymiş bir kadın. Yerdeki kanlı izler, böyle söylüyordu. O gece, üç kadın, üç erkek aynı odada seks yapmaya kalkışmış, Hermann ile Meredith birlikte olduktan sonra diğerleri, Amanda'nın fantezileri doğrultusunda, olayı farklı bir boyuta taşımak istemişlerdi anlaşılan. Daha önce belirttiğim gibi, öldürülen genç kızın sol avucunda birkaç saç teli bulunmuştu. Bunlardan DNA elde edilerek, kızın can havliyle kimin saçlarına sarıldığı anlaşılacaktı. Gerçi DNA elde edildi ve kısmen Amanda'nın DNA profilini tuttu ama, kesin bir teşhise yeterli olamadı.

Lumumba'yı kurtaran pizzalar

Dr. Luca Lalli, "Ölüm saati 22.00 ile 01.00 arasında" deyince, otuz sekiz yaşındaki bar sahibi Lumumba da tutuklanmıştı. Avukatının itirazı üzerine, mide içeriğindeki yemek kalıntıları incelendi, Meredith'in son yemeğini ne zaman yediği bilindiğinden bir hesaplama yapıldı ve cinayet saati, 21.30 ile 23.30 arasına daraltıldı. O sıralar Perugia'da turist olarak bulunan İsviçreli profesör Romano Mero, anılan saatlerde Lumumba'nın barda olduğuna tanıklık edince, Afrikalı salıverildi ama, uzunca bir süre cinayetin zanlılarından biri olmayı sürdürdü. Çünkü polis, telefon sinyallerine ve SMS mesajlarına dayanarak, Lumumba ile Amanda'nın 1 kasım akşamı, ev ile üniversitenin basket sahası arasında bir yerde buluştuklarını, birlikte eve yürüdüklerini, Meredith gelme-

den eve girdiklerini ve cinayet işlendiği sırada Lumumba'nın oda-da bulunduğunu saptamış olmakla birlikte, başkaca bir delil bulamadığından serbest bırakıldı.

İtalyan polisinin başarısı

Uyuşturucu etkisinde, cinsel fantezileri hayata geçirmenin ne denli tehlikeli olabileceğini gösteren, delili çok, ama yeniden canlandırması zor bir cinayetti. Deliller çoktu ama, olayların sırasını belirlemek mümkün değildi. Zanlıların ifadelerindeki tutarsızlıklar ise, kasıt olmayıp zaman ve mekân algısını değiştiren esrarın etkisinden kaynaklanmış olabilirdi. Ancak Avrupa ve Amerika'yı aylarca meşgul eden soruşturmanın en dikkate değer yönü, İtalyan polisinin internette iz sürmekte, delilleri bulmak ve incelemekte çok başarılı bir iş çıkarmış olmasıydı.

Raffaele'nin evinde ele geçirilen 15 santimlik mutfak bıçağını inceleyen Roma'daki kriminal laboratuvarın, bıçağın uç kısmında Meredith'in, sapında Amanda'nın DNA'sını bulması, Meredith'i mahkûm ettirmeye yeter de artardı bile. Fakat evdeki hesap çarşıya uymadı.

Bedendeki yaralar, bıçağa uymuyor

28 ekim 2008 günü Rudy Hermann Guede, cinsel saldırı ve cinayet nedeniyle otuz yıl hapse mahkûm edildikten üç ay kadar sonra Amanda Knox ve Raffaele Sollecito hâkim önüne çıktılar. 12 haziranda Amanda Knox ilk kez kendisini savundu ve suçsuz olduğunda ısrar etti. "O gece evde bile değildim. Sollecito'nun apartmanındaydım. Gözaltındayken tacize uğradım, dayak yedim, Patrick Lumumba aleyhine ifade vermeye zorlandım. Ara sıra esrar kullanırım. Rudy Guede'yle fazla bir yakınlığımız yoktu" dedi.

6 temmuz 2009'da hiç beklenmedik bir bilgi çıktı ortaya. Savunma tarafının bilirkişisi, ünlü İtalyan adli tıp uzmanı Dr. Carlo Torre, Raffaele Sollecito'nun evinde ele geçen ve üzerinde hem Amanda Knox'un, hem de kurbanın DNA'sına rastlanan bıçağın cinayette kullanılmış olmasının mümkün olamayacağını ileri sürdü. "Otopsi raporuna göre ensesindeki bıçak yaralarının derinliği sadece 6 santim" dedi. Kan damlalarının yayılma biçimine göre, kızın üzerinde sutyen bulunmadığını, ölümcül yaranın göğüste olduğunu, cinayeti birden fazla kişinin işlediğini gösterir bir kanıt olmadığını belirterek, Amanda'nın salıverilmesini istedi.

DNA, bıçağa laboratuvarda mı bulaştı?

Savunmanın bir bilirkişisi daha vardı. Torino Üniversitesi Kriminalistik Enstitüsü'nden Dr. Sarah Gino. Onun dile getirdikleri, Amanda'nın haksız yere suçlanmış olabileceği kuşkularını daha da artırdı. "Bıçağın sapından elde edilen ve Amanda'ya ait olduğu söylenen DNA'nın miktarı çok az. Bıçağı Meredith'in ensesine saplayan o olsaydı, sapında daha fazla DNA'sı bulunmalıydı. En gelişmiş laboratuvarlarda bile, tezgâhta çalışanların bir delilden diğerine DNA bulaştırdığına tanık olduğumuz nice soruşturma var. Burada da bir bulaşma olduğunu düşünüyorum" dedi.

Doktor hanım pek de haksız sayılmaz. Eski eşi ve bir garsonu öldürmekle suçlanan ünlü Amerikan futbolcusu Orenthal James Simpson'u böyle bir bulaşma kuşkusu beraat ettirmişti. Aylarca Türkiye'nin gündeminde kalan, kesik başı ile bedeni Etiler'deki bir çöp konteynerinde bulunan Münevver Karabulut cinayetinde de, genç kızın iç çamaşırında bulunan sperm lekesinin DNA'sı şüpheliyi ve yakın arkadaşlarından hiçbirini tutmamış, daha sonra bu lekenin, Münevver'den önce otopsisı yapılan bir erkek cesedinden bulaştığı ortaya çıkmıştı.

Davanın en erken 2010 başlarında biteceği düşünülüyordu. Yaşamının en güzel iki yılını dilini bilmediği bir ülkenin cezaevinde kararı bekleyerek geçiren Amanda, ülkesine geri dönmeyi umuyordu ki, 4 aralık 2009'da karar açıklandı. Amanda, 26, sevgilisi Sollecito 25 yıla mahkûm oldu.

Ölümsüz Gerilla Che Guevara

Dalgalı saçları, beresi, kısa sakalıyla uzaklara bakan adam, uyumadan önce son gördüğüm kişiydi. Düzene başkaldırışın simgesiydi, unuttu, cesaretti. Birkaç yıl içinde, yerini Mustafa Kemal'in kalpaklı fotoğrafına bırakacaktı. Adı, Ernesto Guevara'ydı. Nam-ı diğer, sıkça kullandığı bir sözcük olan "Che", yani "arkadaş". Yaşasaydı, 14 haziran 2008 günü, seksen yaşında olacaktı.

"Önce bir tıp öğrencisi, sonra bir doktor olarak, Latin Amerika'nın Haiti ve Dominik Cumhuriyeti dışındaki tüm ülkelerini gezdim" diye yazıyordu Che. "Fakirliğe, açlığa, hastalığa tanıklık ettim. Tıp bilimine katkıda bulunarak ün kazanmak yerine, bu insanlara yardımcı olmam gerektiğine karar verdim." Kısa bir süre sonra Fidel Castro'ya rastlayacak ve esas aradığının o olduğunu anlayacaktı. 27 Temmuz Hareketi'nin komutanlığından Küba başsavcılığına, Merkez Bankası başkanlığına, sanayi bakanlığına uzanan yükselişine paralel olarak, gerilla savaşının teori ve pratiğini kaleme alacak ve dünyayı dolaşarak Küba sosyalizmini anlatacaktı.

1964'ün son günlerinde, New York'ta Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na hitap eden Che, önce Paris'e gitti, ardından Mao'yu ve Nehru'yu ziyaret etti. Çok sayıda Afrika ülkesine uğradıktan sonra Cezayir'e geçerek, İkinci Afrika-Asya Ekonomik Dayanışma Semineri'nde bir konuşma yaptı ve bu onun topluluk önüne son kez çıkışı oldu. Dinleyiciler arasındaki genç diplomat K. Gacendra Singh (1992-1996, Hindistan'ın Türkiye ve Azerbaycan büyükelçisi, ayrıca Hint-Türk Araştırmaları Vakfı'nın başkanı), 12 haziran 2008 tarihli internet blogunda "Siyah beresiyle, hem bir Hollywood, hem de bir Bollywood yıldızının karizmasını taşıyordu" diye yazmakta.

Fidel Castro'nun görüşlerine ters düşecek biçimde Sovyetler'i eleştiren, Mao rejimini göklere çıkaran Che, Cezayir konuşmasından sonra Küba'ya döndü. Önce kamusal yaşamdan çekildi, ardından tamamen ortadan kayboldu. Tam otuz iki yıl sonra, ikinci vatanına bir tabutta geri döndü ve Santa Clara'da kendisi için hazırlanan anıtmezarına kondu. Tabii içindekiler onun kemikleriyse.

Kaybolan kesik elli ceset

ABD Başkanı Johnson, Che Guevara'nın az sayıda Bolivyalı asiye bir kampta eğitmekte olduğunu, ulusal güvenlikten sorumlu Walt Rostow'un 23 haziran 1967'de kendisine verdiği bilgi notundan öğrenir. Aynı belgede, ABD'nin Bolivya'ya sağladığı askeri desteğin önemi ve CIA'nın gelişmeleri yakından izlediği kayıtlıdır. Ajan Gustavo Villoldo ve Felix Rodriguez'in Bolivya'ya gönderilişi bu tarihlere rastlar.

Başkan, 9 ekim 1967'de, Amerikalıların eğittiği Bolivyalı birliğin, La Higuera yakınlarında asilerle girdiği çatışmada üç kişiyi öldürdüğünü, iki kişiyi yaralı ele geçirdiğini, birinin Guevara olabileceğini öğrenir. Ertesi sabahki bilgi notu, "Bolivyalı askerlerce öldürülen yaralının, Che olduğundan yüzde 99 eminiz" cümlesiyle başlar.

Ertesi gün, Vallegrande'deki Malta Hastanesi'nin çamaşırhane-sinde, fotoğrafçı Freddy Alborta, Guevara'yı Latin Amerika'nın yeni İsa'sı konumuna getirecek olan, gözleri ve pantolonunun üst düğmesi açık, belden yukarısı ve ayakları çıplak ünlü fotoğrafı çeker. Ardından otopsiye geçilir. Başhekim Dr. Moises Abraham ve asistanı Dr. Jose Maria Cazo'nun imzaladığı aynı tarihli raporda, göğsünde ve bacaklarında dokuz kurşun yarası bulunduğu kayıtlıdır. Kimliklendirme amacıyla cenazenin her iki eli bileğinden kesilir ve formaldehit doldurulmuş teneke kutuda La Paz'daki merkez karargâha gönderilir. Hem onun hem de çatışmada öldürülen diğerlerinin cesedi önce yakılmak istenir, sonra gömülür. Nereye gömüldükleri yıllarca bir sır olarak kalır.

Guevara'nın doğum yeri Arjantin'den çağrılan iki uzman polis, alışageldikleri "Juan Vucetich" yöntemini kullanarak kesik ellerin parmak izlerini inceleyemez ve muşambaya transfer ettikleri izlerle ülkelerine döner. Arjantin polisi, bu izlerin, Guevara'ya ait olduğunu bildirir. Yine Bolivya'ya çağrılan Arjantinli bir el yazısı uzmanı, ölenin üzerinde ele geçen günlükteki el yazılarının Guevara'ya ait olduğunu raporlar.

Uçak pistinin altında mı?

Emekli Bolivyalı general Mario Vargas Salinas, "Gömüldüğü yeri biliyorum, Vallegrande'deki eski uçak pistinin altında" deyince, Amerikalı gazeteci John Lee Anderson'un kalbi durabilirdi. Otuz yıla yakın bir süre geçmişti ve Malta Hastanesi'nde otopsis

yapıldıktan sonra ortadan kaybolan erkek cesedinin Che Guevara olduğuna inanan azdı.

Bolivya başkanının emri üzerine oluşturulan soruşturma komisyonu, Arjantin'deki yedi yıllık askeri rejim boyunca "ortadan kaybolan" 10 000'e yakın kişiyi bulmaya çalışan EAAF (Equipo Argentino de Antropologia Forense) adlı sivil toplum örgütünden yardım istedi. Kübalı antropolog ve adli tıp uzmanlarının da desteklediği EAAF, iki yıl uğraştıktan sonra, 28 haziran 1997 günü, uçak pistinin altındaki kalıntılara ulaştı. EAAF başkanı Luis Fondebrider, kafatası, diş ve kemiklerin antropometrik yöntemlerle incelendiğini, iskeletlerden birinin Guevara'ya ait olduğunu bildirdi. Küba'daki anıtmezara götürülen bu kalıntılardır.

Guevara'nın diş ve kemiklerinden DNA analizi yapılmadı. Buna karşılık, Bolivya'nın farklı yerlerindeki kazılarda ele geçen birçok gerilla kemiği bu yöntemle kimliklendirilmiştir. Hatta bazılarını, Küba'nın Havana Genetik Merkezi'nden Leonart, Kriminal Laboratuvarı'ndan Pena, Adli Tıp Enstitüsü'nden Bacallo'nun yer aldığı ekip gerçekleştirdi ve uluslararası dergilerde yayımladı.

2007 yılında ortalık karıştı. Yetmiş bir yaşındaki eski bir CIA ajanı konuştu. "Buldukları Guevara değildi" dedi. "Onu ben gömdüm. Gömmeden önce saçını kestim. DNA analizi yaptırmaya izin verirlerse, gömdüğüm yeri ailesine söylerim."

Benim ajanım işini bilir

Che Guevara'yı sorgulayan ve onun öldürülüşüne tanıklık edenler arasında, Bolivya askeri üniforması giymiş, ancak asker olmayan iki kişinin bulunduğu biliniyor. İlki, "Yüzüne ateş etmeyin" şeklinde uyarıda bulunan, Küba devriminden sonra ABD'ye iltica etmiş, Castro karşıtı CIA ajanı Felix Rodriguez'dir. Yıllar sonra Rodriguez, bir çelik Rolex saati gazetecilere gösterip Guevara'nın bileğinden çıkardığını söylemiştir. Rodriguez, Guevara'nın ölümünden önceki son fotoğrafında da boy gösterir. Elleri kelepçeli devrimcinin bir yanında üç Bolivyalı askerin, diğer yanında ajanın görüldüğü fotoğrafın, fotomontaj olduğu ileri sürülüyor.

Anıtmezardaki kalıntıların Guevara'ya ait olmadığını iddia eden diğer Küba doğumlu CIA ajanı ise Gustavo Villoldo. Villoldo'nun DNA analizi çağrısına Guevara'nın çocukları (oğullarından biri balıkçılık bakanı) kulak asmadı. 2007 kasımında, elindeki "anıları" (ceset fotoğrafları, parmak izi kartı ve yüze yakın

saç kılı) açık artırmayla 119 500 dolara Teksaslı Bill Butler'e satıldı. Saçların DNA'sı ile Santa Cruz'daki kemikler karşılaştırılmadığı sürece, anıtmezardakinin Guevara olmadığı dedikoduları sürecektir.

Ölü sırtından turizm

Günün birinde yolunuz Bolivya'ya düşerse eğer, dünyanın bu-
lurlara en yakın başkentine, La Paz'a uğrayacaksınız demektir.
2007 yılında, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na cebinden çıkar-
dığı koka yaprağını gösteren ve "Bu yaprak, halkımın umududur"
diyerek uluslararası sözleşmeleri çiğneyen Devlet Başkanı Evo
Morales'in soydaşlarının, tezgâhlara serdiği And Dağları'nın ren-
gi ve lezzetiyle karşılaşacaksınız.

Kentin irili ufaklı onlarca müzesinden vaktiniz kalırsa, binler-
ce yıllık Tiahuanaco harabelerini ya da Titicaca Gölü'nü görecektir,
trafik kazasında dünya rekorunu elinde bulunduran Yungas Vadi-
si'nin Ölüm Yolu'nda, 1 500 metre derinlikteki uçurumlara baka-
rak heyecanlanacaksınız.

Orta yaşın üzerindeyseniz, üstelik ağzınızdan devrim, gerilla
gibi sözcükler de çıkmışsa, rehberiniz, La Higuera köyünü, ardın-
dan Vallegrande'yi görmenizi önerecektir. Tozlu, dar ve virajlı
yoldaki altı saatlik otobüs yolculuğunuz boyunca, size duvarlara
çizilmiş sakallı ve bereli adamın resmini gösterecek, sonra "İşte
burada yakalandı, önce bu okula götürüldü, ertesi gün burada öl-
dürüldü, bir helikopterin iniş takımlarına bağlanan cesedi Valleg-
rande hastanesine götürüldü ve elleri kesildi" diyecektir. Sözünü
ettiği, bölge halkının "Aziz Ernesto"sudur, yani Che Guevara'nın
ta kendisi.

Ünlü fotoğrafın öyküsü

Kırk yıl önce duvarımda asılı olan fotoğrafın modası hiçbir za-
man geçmedi. Hatta, fotoğrafçılık tarihinin en fazla çoğaltılan ör-
neği olduğu söyleniyor. Ona, Marakeş'teki kartpostalda, İstan-
bul'daki anahtarlıkta, Maradona'nın dö- uresinde, savaş karşıtı
Amerikalının fularında, Filistinlinin atkısında, top model Gisele
Bundchen'in bikinisinde ve akla hayale gelmeyen daha nice yer-
de rastlamak mümkün.

68 kuşağının pop ikonuna dönüşen ünlü fotoğrafın orijinalini,
2008 baharında, Viyana'nın Westlicht Galerisinde, Guevara'nın

doğumunun 80. yılı münasebetiyle açılan sergide gördüm. Küba-lı fotoğrafçı Alberto Korda'nın, 5 mart 1960 günü çektiği ve "Guerrillero Heroico" (Yiğit Gerillacı) adını verdiği asıl fotoğrafta, Che Guevara'nın sol arkasında bir palmiye ağacı, sağ yanında başka bir erkeğin profili görünüyor. 31 temmuz 2008'e dek açık kalan sergi, bu fotoğrafın yanı sıra Osvaldo Salas, Rene Burri, ayrıca adı bilinmeyenlerin çektiği görüntüler aracılığıyla, sadece 68 kuşağını değil, onların çocuklarını dahi etkileyen ve Küba devriminden bağımsız olarak ününü sürdüren efsanevi "Comandante Che"nin devrimci yaşam felsefesini öğretmeyi amaçlıyordu. Görseller, Bolivya'nın bir köyünde silah arkadaşlarıyla birlikte ölümlüyle sonlanıyordu.

Alberto Korda, efsanevi fotoğrafı çekişini şöyle anlatıyor:

Belçika'dan Havana'ya silah getiren Fransız bandıralı La Coubre gemisi infilak etmiş, yüzden fazla dok işçisi ölmüştü. Ertesi gün, Colon Mezarlığı'ndaki cenaze töreninde, Küba'nın günlük *Revolucion* gazetesi için fotoğraf çekmekteydim. 90 milimetrelilik objektifli, Leica M2'mi kürsüye yöneltmiş sağa sola gezdiriyordum ki, vizörde yeni hükümetin sanayi bakanı Che Guevara'nın yüzü belirdi. Bir modern zaman peygamberini andırırcasına uzaklara doğru bakıyordu. İşte o an, elim deklanşöre gitti, iki kare çektim.

Revolucion gazetesi, cenaze töreniyle ilgili haberlerinde Che'nin portresini kullanmadı. Yine Korda'nın çektiği, Fidel Castro, Jean-Paul Sartre ve Simone de Beauvoir fotoğraflarını basmayı tercih etti. Korda, henüz kimsenin rağbet etmediği fotoğrafı, yedi yıl stüdyosunda sergiledikten sonra, İtalyan yayıncı Giangiacomo Feltrinelli'ye hediye etti.

Birkaç hafta sonra aynı fotoğraf, İtalyan gazetelerinin birinci sayfasındaydı. Haber, dünyayı sarsacak nitelikteydi: "Küba devriminin efsanevi komutanı, Fidel Castro'nun silah arkadaşı Che Guevara, Bolivya ordusunun askerleri tarafından öldürülmüştür."

1967 yılının sonbaharıydı ve aynı fotoğrafın milyonlarcası, 1968 baharından itibaren dünyanın neresinde bir öğrenci, işçi ya da köylü hareketi varsa, orada ön saflardaydı.

2001'de ölen fotoğrafçı Korda, Guevara'nın portresinden 1 Küba pesosu bile kazanamadı. Sadece bir tek kez, o da içki içmeyen devrimcinin manevi şahsına hakaret kabul ettiğinden, fotoğrafı Smirnoff votkasının reklamında kullanan Lowe Lintas reklamcılık şirketinin aleyhine dava açtı. 50 000 dolara uzlaştıkları, para-

yı Havana'daki bir hastaneye bağışladığı biliniyor. Orayı seçmesinin nedeni açık. 1956 kasımında Fidel Castro ve bir avuç Kübalı'yla birlikte adaya çıkan, iki yıllık silahlı çatışma sonunda diktatör Fulgencio Batista'yı devirmeyi başaran, Arjantin doğumlu Ernesto Rafael Guevara de la Serna, aslında Buenos Aires Tıp Fakültesi mezunu bir doktordu da ondan.

Üç Valizde Bir Mühendis

5 Mayıs 2004 günü doktorun fazla bir işi yoktu. “Otopsileri üçe kadar tamamlar, sonra kulübe giderim” diye düşündü. Boşuna heveslenmişti. Doktorluğu kadar, aikido ustalığıyla tanınan genç kadın, üç yıl sürecek bir kâbusun kendisini beklediğini henüz bilmiyordu.

Bir zamanlar buraların sahibi Kızılderililerin “Chesapeake” (Çespik, Büyük Dalgalar) adını verdiği körfezin, şimdilerde iki yakasını birleştiren 40 kilometrelik köprüsünün altında, baba ile oğlu balık tutmaktaydı.

Saat 11.30’da, hiç beklenmedik bir şey olacak, çocuğun oltasına koyu yeşil renkte, tekerlekli, orta boy bir valiz takılacaktı. Valizi tekneye çekecek, açacak, siyah plastik torbayı görecektik, onu da açacak ve çok korkacaklardı.

İçinde bir çift bacak vardı.

“Aikido planlarım suya düştü” dedi Dr. Wendy Gunther, otopsi masasına bırakılan valizi gördüğünde.

“Lütfen not alın. Mavi koli bandı sarılı siyah plastik torba, torbada dizkapağının altından düzgünce kesilmiş iki çıplak erkek bacağı. Ayrıca mavi renkte küçük el havlusu. Antropolog Dr. Steven’ı arayın. Bacakların neyle kesildiğini o anlar. Çok taze görünüyorlar. Sanki bir iki gün önce kesilmişler gibi.”

Yanıliyordu.

“Mafya işine benziyor” dedi.

Yine yanıliyordu.

“Umarım kalan parçalar yakında gelir de kim olduğunu anlarsınız” diye sürdürdü.

İşte, bunda haklıydı.

Gövde ile bacakların ölüm zamanı farklı

İkinci valiz, 11 mayısta çıkageldi. İlkinden bir boy büyüktü. Balıkçı Adası’nın kumsalına vurmuş, kuş yumurtası toplayan bir

yüksek lisans öğrencisi tarafından bulunmuştu. Yine koyu yeşil ve tekerlekliydi. İçindeki siyah çöp torbası bu kez metalik gri kolu bandıyla sarılmış, su yüzüne çıkmaması için yanına 10 kiloluk demir ağırlık konmuştu. Valizi suya atan her kimse, Chesapeake Köprüsü'nün altındaki okyanusun yer yer sadece birkaç metre derinliğinde olduğunu hesaplamamıştı anlaşılan.

Torbadan, sarı battaniyeye sarılı; göbek hizasından düzgün biçimde kesilmiş; midesi, bağırsakları dışarıda, kafası, kolları yerinde, çıplak bir erkek bedeni çıktı. Dört mermi isabet etmişti. Bedenin içinde kalan ikisine zeytin yeşili iplikçikler yapışmıştı. Mermilerin üçüncüsü, adamın alnından girip başın arkasından, sonuncusu da göğsünden girmiş, sırtından çıkıp gitmişti. “Öldürenler, işte bu ikisi” dedi doktor, “Gövde, 28 ya da 29 nisanı öldürülen birisinin. Bacakları kesilen adamdan daha sonra ölmüş yani. Etrafta bir seri katil var herhalde.”

Yine yanıliyordu.

16 mayıs sabahı, aynı köprü yakınlarında, balıkçıların oltasına, öncekilerin aynısı bir valiz takıldı. Birkaç saat geçmeden adamın geri kalanı, siyah bokser şortuyla, siyah çöp torbasında, otopsi masasının üzerindeydi.

Parçalamış, buzdolabında bekletmiş

Valizler ile torbaların aynı imalatçıya, beden parçalarının otuz beş-kırk yaşlarındaki aynı erkeğe ait olduğu kesindi. Büyük bir olasılıkla, nisanın son günlerinde öldürülmüştü. Kesin olan bir başka şey, önce kurşunlandığı, ölümünün ardından parçalandığıydı. Üç yıl sonra, 14 mart 2007'deki duruşmada, adli antropolog Dr. Steven Symes, bu işin insan anatomisini iyi bilen biri tarafından, önce orta büyüklükte bir bıçak, ardından elektrikli tilki kuyruğu testere kullanılarak yapıldığını anlatacaktı. Valizlerden çıkan mavi el havlusu ile sarı battaniye, hastanelerde kullanılan malzemelerdi.

Başlangıçta, bacakların başka birine ait olduğunu sanan Dr. Wendy, mahkemede bu hatasını, “Katil, bacakları soğutmuş, sonra paketlemiş olmalı” diyerek açıklayacaktı. Hiç kuşku yok katil, adli tıp uzmanlarının ölümünden sonra geçen zamanı belirlerken beden üzerindeki değişiklikleri incelediğini ve bu değişikliklerin çevre sıcaklığından ciddi biçimde etkilendiğini bilen biriydi. Hemşire ya da doktor olabilirdi. Belki de, birkaç kişiydiler.

Kumarbaz bir mühendis

Ölenin kimliği çabuk belirlendi. “Televizyondaki robot resim, kocamın askerlik arkadaşı” dedi polisi arayan Bayan Susan Rice. “Adı, William McGuire. New Jersey Teknoloji Enstitüsü öğretim üyesiydi. Atlantic City’ye kumar oynamaya giderdik. Hep kazanırdı. 28 nisan da New Jersey’deki iki katlı bahçeli eve yarım milyon dolar ödediler, 29’unda taşınacaklardı. Karısı da, iki oğullarından biri otistik olduğu halde, gece gündüz çalışırdı. Adı Melanie. Tüp bebek hemşiresi.”

Virginia savcısı derin bir nefes aldı. Valizler, kendi sorumluluk bölgesinde ortaya çıkmış olsa da cinayet büyük bir olasılıkla McGuire’lerin oturduğu 300 kilometre kuzeyde işlenmişti. Soruşturmayla ilgili elinde ne varsa topladı, New Jersey başsavcısına gönderdi.

Güzel hemşire tutuklanıyor

McGuire cinayetini soruşturan New Jersey eyaleti dedektiflerinden David Dairymple ve ekibi, bir yıl uğraştılar, sonunda karar verdiler. Mühendisi, belki tek başına değil ama, karısının öldürdüğünü muhakkaktı. 2 Haziran 2005 sabahı, otuz iki yaşındaki esmer güzeli, ufak tefek hemşire, iki küçük oğlunu otomobiliyle yuvaya bıraktıktan sonra, eve dönerken tutuklandı. Kefaletle serbest bırakıldı ve özgürlüğünü 2006 ekimine dek sürdürdü.

4515 yaka numaralı dedektif David Dairymple, bu soruşturmada öylesine başarı gösterecekti ki, 2007 sonlarında “Yılın Polisi” nişanıyla onurlandırılacaktı. Sadece dedektif değil, 76 tanığın dinlendiği, yedi hafta süren yargılamanın savcısı Bayan Patricia Prezioso da, dava karara bağlandığında ülke çapında ün sahibi olacak ve sonraki yaşamında avukatlık yapmayı tercih edecekti.

13 saat 57 dakika tartışan jüri üyeleri, 23 Nisan 2007 günü saat 13.45’te kararını açıkladı. Hemşire, “Ben yapmadım, ben yapmadım, bebeklerim, bebeklerim” diye hıçkırdı.

Cep telefonu ve otoyol kartı

Hemşire, yarım milyon dolarlık evi satın aldıklarından iki gün sonra 30 Nisan 2004’te polisi aramıştı.

“Evi aldığımız gün kavga ettik. Beni dövdü, basıp gitti. Atlantic City’de kumar oynuyordur, diye düşündüm. Dün sabah arabamla oraya gittim. Otomobilini buldum. Onu kızdırmak için yerinden kaldırdım, Flamingo Otelі’nin önüne park ettim. İçindeki cep telefonunu çöpe attım. Kendi arabamı kullanamayacak kadar yorgun ve sinirliydim. Bir taksiyle eve döndüm. Bu sabah, yine taksiyle Atlantic City’ye gidip arabamı aldım, ayrıca boşanmak için mahkemeye başvurdum. Bunları öğrendiğinde, bana ve çocuklara zarar verir. Oturduğumuz evi boşaltıyorum, küçük bir yere taşınıyorum. Lütfen bizi koruyun.”

Savcıya göre, hemşire yalan söylüyordu. Kocasını 29 nisan sabahı öldürmüştü ve daha sonraki günlerde hâlâ yaşadığı sanılsın diye hikâyeler uyduruyordu. Bir kere, 13 kumarhane ve çok sayıda otel, motel ve barın bulunduğu Atlantic City’de, mavi Nissan’ı eliyle koymuş gibi nasıl bulmuştu? Adına kayıtlı paralı otoyol geçiş kartı E-Zpass, 2 mayıs gecesi 00.54’te Atlantic City ekspres yolunun girişinde kullanılmıştı. O saatte nereye gidiyordu? Aynı gece, saat 01.10’da, “çöpe attım” dediği telefondan, mühendisin çalıştığı işyerine “Rahatsızım, yarın gelemeyeceğim” yazılı bir mesaj gönderilmiş, ancak e-posta adresi yanlış girildiğinden, yerine ulaşamamıştı. Savcıya göre, mühendisin adreste yanılması mümkün değildi. Yanlışlığı yapan, kocasını canlı göstermeye çalışan hemşireydi.

Hemşirenin avukatları bu iddiaları çürütemedi ama genç kadının uyuttuğu, öldürdüğü, testereyle doğradığı, bacaklarını soğuttuktan sonra parçaları poşetleyip üç valize dağıttığı kocayla, 300 kilometre yol gitmesine, suya atıp aynı yolu gerisin geriye dönerek çocuklarını yuvaya götürmesine ve bu arada olan biteni, kimse- nin duyup görmemesine pek akıl erdiremediler.

Google’da uyku ilacı aradı

8 mayıs 2004 günü polis, Flamingo Otelі’nin önüne park edilmiş Nissan’ı inceledi ve torpido gözünde iki enjektör ile bir şişe kloral hidrat buldu. Reçeteyle satılan, genellikle ameliyat edilecek hastaları rahatlatmak amacıyla, anestezi öncesi kullanılan, bir uyku ilacı.

El konan bilgisayarları araştıran uzman Jennifer Seymour, nisan ayında hemşirenin evindekinden “kloral hidrat”, “hızlı etki eden zehirler”, “ipucu bırakmayan cinayetler”, “Pennsylvania silah yasaları” gibi konuların Google’da arandığını bildirdi.

Savcı Patricia’ya göre, nisan ayı sonunda hemşirenin elinde

kloral hidrat vardı. İlacı, tüp bebek merkezine gelen bir hastanın adına düzenlenmiş reçeteyle satın almış olmalıydı. Toksikoloji uzmanları, öldürülen mühendisin vücudunda ne kloral hidrat, ne de başkaca bir uyutucu, uyuşturucu madde bulabildi. “Mutlaka bulunur muydu?” diye sordu savcı. “Hayır” dediler.

Kloral hidrat reçetesindeki imza, hemşirenin çalıştığı tüp bebek merkezinde görevli Dr. Bradley Miller’indi. El yazısı uzmanları, imzanın sahte olduğunda karar kıldı. Ancak sahte imzayı, hemşirenin atıp atmadığı anlaşılamadı. Aslında Dr. Miller, hemşirenin sadece şefi değil, iki yıllık âşığıydı. Doktor, bu durumu uzunca bir süre polislerden saklayacak, meydana çıkınca onlarla işbirliği yapacaktı.

Savcıya göre, hemşirenin silahı da vardı. Evinde, 26 nisan 2004 tarihli, yani cinayetten üç gün öncesine ait, 38 kalibrelik Taurus marka tabanca ile bir kutu mermi satın aldığını kanıtlayan bir fatura bulunmuştu. Hemşire, bu silahı kocasını öldürmek için değil, önceki bir mahkeme kararı nedeniyle, silah almasının yasaklandığını söyleyen kocası için satın aldığını ve kendisine teslim ettikten sonra bir daha görmediğini öne sürdü. “Bay William’ın, silah satın almasını engelleyecek suç kaydına rastlanmadı” dedi savcı. “Mermiler, otopside çıkarılanlarla aynı marka ve çaptalar.” Tabanca, hiçbir zaman bulunamadı.

Çöp poşeti, lif, koli bandı

Hemşire, polisi arayıp kocasının evi terk ettiğini bildirdiği gün, oturdukları evi alelacele boşaltmıştı. Koltukların bazılarını ve altı büyük siyah çöp torbasına doldurduğu kocasının elbiselerini, taşınmasına yardım edene hediye etmişti. Uzman Thomas Lesniak, bu çöp torbalarını ve sadece hemşirenin değil, onunla bir şekilde bağlantısı olanların ev ile işyerlerinden toplanan yüzlercesini, valizdeki çöp torbalarıyla karşılaştırdı. “Elbiselerin bulunduğu altı torbadan üçünün fiziksel özellikleri, valizdekileri tutuyor” dedi. Ancak ne koli bantlarının, ne biri üzerindeki kırmızı tırnak cilasının, ne mühendisin vücudunda kalan mermilerin üzerindeki yeşil liflerin tıpatıp benzeri, ne de valizlerin içinde ya da çöp torbalarının üzerinde, herhangi birinin parmak izleri bulunabildi.

Mavi el havlusu ile sarı battaniyenin, hemşirenin çalıştığı tüp bebek merkezinde kullanılanlara benzediği anlaşılmakla birlikte, aynı malzemenin, bölgedeki yüz kadar sağlık birimine satıldığı ortaya çıktı.

Koli bantlarından birine kesik saçlar yapışmıştı. Mitokondriyal DNA analizine göre, çoğu mühendisin, bazıları hemşirenindi. Savcı, hemşire ile kocasının daha önce banyoda saçlarını kesmiş olabileceğini, saç kıntılarının fayans aralarına ve duvar kenarlarına toplanmış olabileceğini, hemşirenin cinayeti burada işlediğini, etrafta uçuşan saç kıntılarının koli bandına yapıştığını iddia ediyordu.

Testere yok, kan da yok

Soruşturma sırasında, cinayete karışmış olabileceklerin evlerinden 24 testere toplanmış, incelenmek üzere New Jersey polis kriminalden Thomas Lesniak'a teslim edilmişti. "Cesedi parçalamakta, bu testere kullanılmış olabilir" dedi uzman. Kuşkulandığı, hemşirenin âşığı Dr. Miller'in evinde bulunmuş olardı.

Polis, doktoru ziyaret etti. Hemşireyle yapacağı telefon görüşmelerini mahkeme kararıyla kaydedeceğini bildirdi. Kadını, cinayeti üstlenecek biçimde konuşturmasını tavsiye etti. Hemşire ile doktor, o günden sonra defalarca telefonda görüştüler. "Onu sen mi öldürdün?" diye sordu doktor. Hemşire hep "Hayır" dedi. Doktor, boşuna korkmuştu. Kemik ve kırıkdağlarda, bıçak ve testere-lerin bıraktığı izler konusunda uzman adli antropolog Dr. Steven Symes mahkemede "Bay William'ın parçalanmasında kullanılan testerenin bunlardan hangisi olduğu söylenemez" diyecek ve testere delil olamayacaktı.

Olay yeri inceleme ekipleri, hemşirenin kocasını öldürdüğü düşünülen ve cinayetin hemen ardından boşalttığı evi, üç yılda beş kez aradı. Havalandırma tesisatını, fayansların arasını, hatta pis su borularının içini bile inceledi. Bir tek kan lekesine rastlamadı. Dört el ateş edilerek vurulan, testereyle dörde bölünen adamın bunca kanı nereye gitmişti? "Evden kesif bir çamaşır suyu kokusu geldiğini söyleyen tanıklar var" dedi savcı. "Mutfaktaki baharat şişelerinin üzeri bile tertemiz. Hemşire Melanie McGuire, kocası William'ı, duş kabini içinde öldürüp kesmiş, daha sonra tabanı ve duvarları çamaşır suyuyla silmiş olmalı."

Savcı, ancak "olmalı" diyebilirdi. "Katil hemşiredir" diyemedi. Buna rağmen Melanie McGuire 19 haziran 2007 günü, 66 yıl 4 ay hapse mahkûm oldu. Eğer ömrü yeterse, yüz bir yaşında çıkacak.

Karardan birkaç hafta sonra mühendisin parçalarını inceleyen Dr. Wendy ve antropolog Dr. Symes'la birlikteydim. Her ikisi de, hemşirenin katil olduğuna, ancak olay yeri inceleme ekiplerinin delilleri bulamadığına inanıyordu.

“‘Kim Gördü Öldüğünü?’ ‘Ben’ Dedi Sinek”

40 kilo su, 12 kilo yağ, bir o kadar protein, yarım kilo şeker ve onlarca minerali içeren ölü bir bedenden neyin nasıl, ne zaman yararlanacağı bellidir ve hiç şaşmaz. İşte adli entomoloji, uçanından sürünenine binlerce yaratığın hiç bozmadan uyduğu bu düzeni bilenlerin, ölüleri konuşturabilme sanatıdır.

Gerçi biz, “Anan öle Cemil, baban öle Cemil / Yetim kalasın Cemil, benim olasın Cemil” diyerek göbek atarız ama, çocuk şarkılarımızdaki şiddet ve ölüm motifi, Avrupalılarınkine oranla çok daha azdır.

Örneğin,

“‘Kim gördü öldüğünü?’

‘Ben’ dedi sinek, ‘küçük gözlerimle, ben gördüm öldüğünü.’

‘Kefeni kim diyecek?’

‘Ben’ dedi karınca, ‘iğnemle ipliğimle, benim kefeni diyecek’” diye süregelen “Cock Robin’i Kim Öldürdü?” adlı İngiliz çocuk şarkısı, bir çocuk şarkısı olmak için pek serttir, ama doğanın sunduğu paha biçilmez bir hediyenin, yani ölü bir bedenin, nasıl paylaşıldığını anlatır.

Ölüm zamanı, bir cinayet soruşturmasını yürütenlerin ilk sorduğu ve mutlaka yanıtlanmasını istedikleri birkaç sorudan biridir. Üstelik onlar, aylar ya da günlerin değil, kimi zaman saatlerin, hatta dakikaların bile peşindedir ve kolayca yanıt verilebileceğini sanırlar.

Halbuki, ölümden sonra geçen süreyi bu doğrulukla belirlemek, bazı istisnalar dışında neredeyse olanaksızdır. Hele ölümün üzerinden üç beş günden daha uzun bir süre geçtikten sonra, olay yerine keşfe gelen doktorun, filmlerde gösterildiği biçimde, bir bakışta yanıtlayabileceği bir soru hiç değildir. Ölümü izleyen ilk günlerde çok işe yarayan vücut sıcaklığında düşme (algor mortis), ölü morluğu (livor mortis) ve ölü sertliği (rigor mortis) gibi değişiklikler giderek kullanılamaz olur. Bundan sonra, kutulardan okyanuslara, her ekosistemde yaşamayı becerebilen eklembacaklıların (*Arthropoda*) dilinden anlayanlara iş düşer.

Bir adli entomoloğa öylesine umut bağlanır ki, sadece ölümden sonra geçen süreyi değil, kişinin bir yerde öldürülüp başka bir yere atılıp atılmadığını, ırzına geçilip geçilmediğini, gece mi yoksa gündüz mü öldürüldüğünü, suda ne kadar kaldığını, kafasının ne zaman kesildiğini, ölenin alkol ya da uyuşturucu kullanıp kullanmadığını söylemesi beklenir.

Hatta zanlının kolundaki, bacağındaki böcek ısırıklarından ya da otomobilinin hava filtresine takılıp kalan sineklerden, belli bir coğrafi bölgeye gittiğini kanıtlaması istenir. Bir bebek bezinin en son ne zaman değiştirildiğini, bir yatalağın altının ne zaman temizlendiğini söyleyecek kişi yine odur. Bir entomologdan beklenti, bunlarla da sınırlı kalmaz, besinlerdeki canlı kalıntıların gıda kodekslerine uygunluğu, evdeki karıncalar ile hamamböceklerinin nereden, ne zaman geldiği, ondan sorulur.

Kısacası, eklembacaklıların dilinden anlayanların birer sihirbaz olduğu sanılır. Halbuki onlar, sadece bir tahmin yürütürler ve gerçeği aydınlatacak başkaca bir yöntemin kalmadığı noktada, bu tahmin bile çok işe yarar. Adalet hizmet eden on binlerce kimyacı, eczacı, biyoloğa karşın, her ülkedeki uzman sayısının, iki elin parmaklarından az olduğu dikkate alınırsa, bir tahmin yürütmenin bile ne denli zor olduğu ortadadır.

Sinekler toprağın altını koklar

Leşsinekleri (*Necrophagous diptera*), bir karış toprakla örtülü olsa bile, ölünün kokusunu, dakikalar içinde ve kilometrelerce öteden fark edebilirler. Büyük bir olasılıkla, bundan 5 000 yıl önce Mezopotamya'da yaşayan ve on ayrı sinek türünü tarif edebilen Ur kenti sakinleri, 3 400 yıl önce bir mumyanın ağzına tıkkıştırılan papirüs üzerine "Kaygılanma, içindeki kurtçuklar sinek olmayacak" diye yazabilen Mısırlılar, sineklerin bu olağanüstü becerisinin farkındaydılar ama, eldeki kayıtlara göre Çinli Sung Tz'u, sineklerden yararlanarak bir cinayeti aydınlatan ilk kişidir.

Sung Tz'u, bundan tam 762 yıl önce yazdığı *Hsi Yuan Çi Lu* (Hataları Yıkamak) adlı kitabında, bir çeltik tarlasında bıçaklanarak öldürülen adamın öyküsünü anlatır. Cesedin bulunuşunun ertesi günü, Sung Tz'u, köylülere ellerindeki orakları yere bırakmalarını söyler. Sinekler oraklardan birine üşüşünce, Sung Tz'u katilin kim olduğunu bulur. (Ölenin küçük bir doku parçası, bıçağın üzerinde kalmış olsa gerek.) Yazarın anlattığına göre, köylü hem suçunu itiraf eder, hem de öylesine şaşalar ki "kafasını yerlere vurur".

Ortaçağ boyunca, kurtçuklar ile kadavraların ilişkisinden ya da erişkin sineklerin cesetlere bıraktığı yumurtalardan bir sonuç çıkaran olmadığı gibi, bu canlıların hemen orada, ölü bedenden yaratıldığı sanılırdı. XIX. yüzyılın başlarında, çürümeyle birlikte, sineklerin, böceklerin belli bir düzen içerisinde hareket etmeye başladığı, belli zaman ve sırayla cesede geldikleri, dişi sineklerin burun, göz, kulak gibi doğal boşluklarla, açık yaralara yumurtalarını bıraktığı ilgi çekmeye başladı. Çok sayıda toplu mezar açılımlına katılan ünlü Fransız doktor Orfila, gözlemlerini pek ayrıntılı biçimde kaleme almakla birlikte, bu canlıların cesetlere geliş sırası, ayrıca yumurtadan erginliğe başkalaşimleri ile ölüm zamanı arasındaki ilişkinin kurulması 1950'leri buldu.

Ömre bedel küçük yanlış

Böcekbilimciler, ölümden sonra geçen sürenin hesaplanmasında, geleneksel olarak başlıca iki veri kullanmıştır: 1) Ceset üzerindeki larvaların yaşı ve 2) cesede hangi böceğin, hangisinden önce geldiğinin bilgisi. Sözde kolay, uygulamada olağanüstü zor işlerdir bunlar ve yapılacak en küçük bir yanlış, entomolojiye fazlaca güvenen bir iddia makamını yanlış yönlendirebilir ve bu durum, zanlının başına gelebilecek en büyük felakettir.

1959'da, on iki yaşındaki kız arkadaşının ırzına geçmek ve onu öldürmekten idama mahkûm edilen, henüz on dört yaşındaki Kanadalı Steven Murray Truscott'un aleyhindeki başlıca delil, kızın üzerindeki larvaların 9 haziran günü saat 19.00 ile 19.45 arasında ortaya çıktığını, buna göre cinayetin aynı gün saat 17.00 ile 19.45 arasında işlendiğini öne süren entomolog Neal H. Haskell'in bilirkişi raporuydu.

Böcek türlerinin DNA profilleri

İdam cezası önce müebbetle çevrilen, yıllar sonra denetimli serbestliğine karar verilen Truscott, altmış bir yaşına bastığında hâlâ masum olduğunu iddia ediyordu. Aynı larvaları yarım asır sonra inceleyen başka entomologlar, larvaların yaşının, dolayısıyla ölüm zamanının yanlış hesaplandığını ve cinayetin 9 değil de, 10 haziran günü işlendiğini ileri sürdüler. Katilin, yıllarca cezaevinde yatmış Truscott olmayabileceği kuşkusunu yürekleri sardı. Nitekim, 28 ağustos 2007'de Ontario Temyiz Mahkemesi, delil yetersizliğinden beraatine karar verdi. Adalet Bakanı Michael

Bryant, Ontario hükümeti adına özür dilemek ve yapılan adaletsizlik nedeniyle “gerçekten üzgün” olduğunu belirtmekle kalmadı, 7 temmuz 2008’de tazminat olarak ödenecek 6,5 milyon dolarlık çeki de imzaladı.

Entomologların başlıca yanılma nedeni, böceğin türünü doğru olarak belirleyememeleridir. Türde yanılma, yaşta yanılmayı, yaşta yanılma, ölüm zamanında yanılmayı beraberinde getirir. Sonuçta masum insanlar, tıpkı Kanadalı Truscott gibi onlarca yılını demir parmaklıklar arkasında geçirir. Genellikle onun kadar şanslı da olmazlar. Bu yüzyılın yıldızı DNA, artık bu derde de derman oluyor. Henüz başlangıcında olmakla birlikte, böcek türlerinin DNA profillerinin depolandığı veritabanları oluşuyor. Olay yeri inceleme uzmanlarının topladığı yumurta ve larvaların DNA’sı elde edildikten sonra, profilleri bankadaki verilerle karşılaştırılacak, böylelikle böceğin türü kesin olarak saptanacak.

Ancak unutmamalı ki, bitki örtüsü gibi, böcek türleri de coğrafyaya göre değişir. Bu nedenle her ülkenin kendi böcek DNA bankasını oluşturması gerekecek. Adli entomolojinin ülkemizdeki geçmişinin fazla uzun olmadığını dikkate alırsak, henüz gidecek çok yolumuz var demektir.

Terkos suyu, Alman sineklerini zehirlere karşı nasıl dirençli yaptı?

Söz böcekten, sinekten açılınca, yıllar önce başımdan geçen komik bir olayı paylaşmak isterim. Adalet Bakanlığı Adli Tıp Kurumu’nun Kimya Dairesi’ni yönettiğim ilk yıllarda en önemli sorun, içorgan parçalarında zehir aramaktı. Otopsi sonrası kavanozlar içinde tarafımıza gönderilen kalp, karaciğer, mide sıvısı ve akla gelen daha pek çok örnekte bu amaçla kullanılabilecek hızlı, güvenilir ve ucuz bir yöntem arıyordum.

Meslek yaşamımda bir sorunla karşılaştığımda, yeryüzünde konuyu en iyi bilen kimse, bulup ona danışışımdır. 1980’li yıllarda bu işin ustası, Almanya’nın Erlangen Üniversitesi’nden Marika Geldmacher von Mallinckrodt’tu ve soluğu onun yanında almıştım.

Türkiye’ye dönerken el çantamın içerisinde gümrük yetkililerine hitaben bir mektup ve ağzı pamukla kapalı “erlenmayer” adını verdiğimiz iki cam kap vardı. Mektupta “Bunlar laboratuvar koşullarında üretilmiş *Drosophila melanogaster*’dir ve hastalık taşıymıyorlar” diye yazılıydı, kavanozlarda da, altın değerinde yüzlerce sirkesinegi. Bu sınırlı sineklerden birkaçını, kapalı bir kap

içindeki iğne ucu kadar içorgan parçasının yanına bırakıveriyordunuz, birkaç saat içinde ölürse, kişinin zehirlendiği anlaşıyordu. Sinekler çok duyarlıydı, yöntem çok basitti, hızlı ve ucuzdu. Aradığımızı bulmuştuk, toksikoloji biriminde çalışan sevgili Ümit, Cabbar, Murat, Sevgi, Erdoğan ve daha niceleri havalara uçuyorduk.

Mallinckrodt'un bana öğrettiği gibi sineklere yem ve su veriyor, çoğaltıyor, bir kaptan diğerine aktarıyor, büyük bir keyifle işimizi sürdürüyorduk. Bir süre sonra sinekler ölmemeye başladı. Zehirlendiğinden kesinlikle emin olduğumuz olgularda bile kıllarını kıpırdatmıyor, organları yiyip bitiriyor, yaşamlarını sürdürüyorlardı. Fareleri tarım ilacıyla zehirledik, sinekleri içorganlarının yanına bıraktık. Bana mısın demiyorlardı. İşin sırrını çok sonra çözebildik. Alman sineklerine verdiğimiz Terkos suyu, birkaç kuşak sonra, onları zehirlere karşı dirençli Türk sineği haline getirmişti. Sinek sevdamız böylece bitti, biz de eski hammam eski tas, uzun, pahalı ve zor yöntemlerle zehir aramaya geri döndük.

Bir elinde cımbız, bir elinde kurt

Son yarım asırda, adli entomoloji alanındaki araştırmalar arttı, onlarca yıl boyunca, iğneyle kuyu kazarcasına, yaşadıkları bölgenin sinekleri ile böceklerini, yaz, kış, gündüz, gece, açıkta, kapalıda izleyen az sayıda uzman, cinayetlerin aydınlatılmasına katkıda bulundukça ve bu başarıları gazete sütunlarına taşındığında, pek çok ülkede, bu arada Türkiye'de de mesleğe ilgi duyanlar arttı. Buna rağmen, 2000'lere gelindiğinde, dünya genelinde "iş bilene" ve uluslararası hakemli dergilerde araştırmaları yayımlananların sayısı otuz kırk kişiyi geçmiyordu.

2002'de kaybettiğimiz, İngiliz polisine yirmi beş yıl boyunca destek veren, Cambridge Üniversitesi'nden Türk asıllı entomolog Zakaria Erzinçlioğlu; TV dizisi CSI'da entomolog kahraman Gil Grissom'un oynadığı bölümlerin danışmanı, Hawaii'den Lee Goff; Hacettepe Üniversitesi Biyoloji Bölümü'nde adli entomoloji laboratuvarını kuran Osman Sert'in bir süre yanında çalıştığı, Illinois Üniversitesi'nden Bernard Greenberg; ayrıca Ankara Üniversitesi'nden Nihal Açıkgöz ile Aysun Balseven'in yanında kurs gördüğü, Lozan polis teşkilatından Claude Wyss, bu ünlülerden bazıları.

Komiser Ersin Karapazarlıoğlu'nun birlikte çalıştığı İndi-

ana'dan Neal H. Haskell'i de unutmamalı. O Haskell, işine o denli düşkündü ki, bundan on beş yıl kadar önce, dokuz on yaşlarındaki oğlu Chrissy'nin, deneyleri evde sürdüren babasına "Buzluktaki kediyi işe götür, sütün tadı bir garip oluyor" dediğini hepimiz biliriz.

Tabii bir de, henüz otuzlarının başındayken, bir elinde cımbız, diğer elinde reçel kavanozuna tepeleme doldurduğu sarı ve turuncu renkteki kurtçuklarla dünyanın değişik TV kanallarını dolışmaya başlayan, kurtçuklarının yakın plan çekimleri dergi kapaklarını süsleyen, Alman biyolog Mark Benecke var. Birkaç kez karşılaşma fırsatını bulduğum Benecke, 1995-1997 arasında New York Adli Tabipliği'nin laboratuvarında çalıştıktan sonra, ülkesine dönmüş ve Köln'de dünyanın ilk özel adli entomoloji laboratuvarını açmıştı.

Jamaika'da Bir Garip Kemik

Jamaika'da ölümü bulan bir yabancıydı o. Bu yüzden, kimse dokuz gece rom içip, şarkı söylemedi ardından. Uzun yolculuğunda aç kalmasın diye, balıklar kızartıp, beyaz örtülere dizmedi. Nasıl öldüğünü bir anlatabilse, çekip gidecekti buralardan. Gidecek ve kül olacaktı. Ama derdini bir türlü anlatamıyordu.

Jamaika'da ölümü bulan bir yabancıydı o. Bu yüzden, kimse dokuz gece rom içip, şarkı söylemedi ardından. Uzun yolculuğunda aç kalmasın diye, balıklar kızartıp, beyaz örtülere dizmedi. Nasıl öldüğünü bir anlatabilse, çekip gidecekti buralardan. Gidecek ve kül olacaktı. Ama derdini bir türlü anlatamıyordu.

Eski Scotland Yard dedektifi Mark Shields, 2005'te emniyet genel müdür yardımcısı olarak göreve başladığında, 3 milyon nüfuslu Jamaika'da bir yılda öldürülenlerin sayısı, 1 500'den fazlaydı. İstatistiklere bakılırsa eğer, nice James Bond filmine dekorluk etmiş bu cennet, dünyanın en tehlikeli on ülkesinden biriydi. Ne kapalı devre televizyon kamerası vardı, ne parmak izi alan, ne de DNA analizi yapan.

Geçen iki yılda, Mark Shields ve iki İngiliz meslektaşı, polis teşkilatının yeniden yapılandırılması için dört yıllığına davet edildikleri ülkeye, modern polisliğin "olmazsa olmaz"larını yerleştirdiler ve çok ciddi başarılar sağladılar.

18 mart 2007 günü, bir pazardı. Her polis yöneticisi gibi Mark Shields, pazar günlerinin, hafta içinden farksız olduğunu gayet iyi biliyordu. Bob Marley dinleyerek bir iki saat güneşlenebilse, bir iki kulaç atsa, yeter de artardı bile. Saat 10.50 sularında telefonu çaldı. "Pakistan takımının antrenörü, Pegasus Oteli'ndeki odasında bilinci kapalı biçimde bulunmuş. Üniversite hastanesine kaldırdık." "Hay Allah!" dedi müdür, "Dünkü İrlanda mağlubiyetine üzüлp, kalp krizi geçirmiş olmalı. Umarım, kurtarılır." Umduğu gibi olmadı.

Banyodaki şişman ceset

O günlerde Karayib Adaları, Dünya Kriket Kupası'nın ev sahibiydi. Açılış töreni, Jamaika'nın başkenti Kingston'un, 30 000 ki-

şilik Sabina Park Stadi'nda yapılacak, D grubunun maçları da orada oynanacaktı. Bu gruptaki Pakistan takımının kriketçileri Pegasus Oteli'ne yerleşti. Tabii, İngiliz asıllı antrenörleri Bob Woolmer de.

Kupanın favorilerinden Pakistan, 17 mart 2007 cumartesi günü, İrlanda'yla karşılaştı ve şaşkınlık yaratarak, dünya kupasına ilk kez katılan deneyimsiz rakibine yenildi. Londra'dan Lahor'a televizyonların başına toplanan Pakistanlılar yastaydı. Kriket, en popüler sporlarıydı. Dünyanın en büyük kriket stadyumlarından biri kendi ülkelerindeydi. 1992 Dünya Kriket Kupası'nın finalini, İngilizlere karşı oynayıp şampiyon olan, 2000 yılında Asya Kupası'nı eve getiren sevgili takımları eleniyordu. Yas tutmakla yetinmeyenler, Pakistan'ın dört bir yanında sokaklara fırlamış, bütün güçleriyle "Antrenöre ölüm! Kaptana ölüm! Şike var, bizi satanları tutuklayın!" diye bağırıyor, fotoğraflarını yakıyordu.

O akşam antrenör Bob Woolmer, saat tam 19.30'da, takım kapta nı İnzaman ül-Hak'la birlikte basın karşısına çıktı ve bir daha kendisini gören olmadı. Ta, ertesi sabah, saat tam 10.45'te, Fidel Castro'dan Nelson Mandela'ya, pek çok ünlüyü ağırlamış Pegasus Oteli'nin bir temizlik görevlisi, 12. kattaki 374 numaralı odasına girinceye dek. 1,90'lık boyu ve 113 kg'lık ağırlığıyla, elli sekiz yaşındaki antrenör, çıplak bedeninin beline doladığı havluyla, kan, dışkı ve kusmukla kaplı banyo taşlarında, yüzükoyun yatıyordu.

Hintliye göre, elle boğma

Hastaneye girişinden kırk dakika sonra, Bob Woolmer'in tüm müdahalelere rağmen kaybedildiği, kesin ölüm nedeninin daha sonra açıklanacağı bildirildi. "Hem çok şişmandı, hem de şeker hastası. Buna bir de İrlanda mağlubiyeti eklenince, kalp krizi geçirmiş olmalı" diye düşündü herkes.

Bu düşünce pek uzun sürmedi. Pazartesi sabahı, müdür yardımcısı Mark Shields bir basın toplantısı düzenleyecek, "Otopsi yapıldı, bazı şüpheler var, kesin ölüm nedeni için laboratuvar sonuçları bekleniyor. Soruşturma sürüyor, bu olayı mutlaka aydınlatacağız" diyecekti. O gece dünya haber ajansları, Pakistan Kriket Milli Takımı antrenörünün Jamaika'da bir cinayete kurban gittiğini geçmeye başladılar.

Polis, "Bazı şüpheler var" demekte haklıydı aslında. Dr. Ere Seshaiyah'ın otopsi raporunda, "elle boğulma sonucu havasızlık-tan ölüm" yazılıydı çünkü. Doktor, Hint asıllıydı. On iki yıldır Ja-

maika'da çalışmaktaydı ve ülkenin tek adli tıp uzmanıydı. Antrenörün boynundaki, at nalı biçimindeki kemiğin, iki boynuzunun kırıldığını görmüştü. Klasik adli tıp ders kitapları, hiyoit kemiğindeki bu çıkıntıların, asımlalarda, elle ve bağla boğmalarda genellikle kırıldığını yazar. Polis Mark Shields, varlığı sayesinde konuşmayı becerebildiğimiz bu garip şekilli kemiğin, son yüz yıl içinde 1 600'den fazla bilimsel yayında ele alındığını nereden bilecekti? Nereden bilecekti hiyoit kırıklarının, adli tıbbın en tartışmalı konularından biri olduğunu? Doktor söylemiş, o da açıklamıştı.

Katil kim?

Polis müdürü Mark Shields, antrenörün katilini bulabilmek için hemen harekete geçti. Faili meçhulleriyle ünlü Jamaika, bu olaydan alınının akıyla çıkmak zorundaydı. Antrenörü kim öldürmek isteyebilirdi? Kriket mafyası mı, bahisçiler mi, rakip takım oyuncularını mı, oynatmadığı bir sporcu mu, bir fanatik mi? Katil adayları öylesine çoktu ki.

Pegasus Otel'i'nin 12. katına ait kapalı devre televizyon kamera kayıtlarının incelenmesini, o sıralar otelde kalan ve tüm çalışanların, ayrıca Pakistan Kriket Milli Takımı oyuncularını ile D grubundaki diğer kriketçilerin fotoğraf ve parmak izlerinin toplanmasını emretti. Ağızlarının içinden DNA analizi için örnek alınacaktı. Zan altında kalanların sayısı, 400'ü geçiyordu.

Antrenör Bob Woolmer'in otel odasının kapısı zorlanmamıştı. Demek ki, ya tanıdığı birisiydi ya da katil, otelin her kapısını açan master anahtarlarından birini ele geçirmişti. Bob, gücü kuvveti yerinde, iriyarı bir adamdı. Boğazını sıkılamak öyle kolay bir şey olmasa gerekti. Odada, boğuşmayı düşündürecek hiçbir dağınıklık yoktu. Üstelik tam karşısında yardımcısı kalıyordu. Bağırış çağırış olduysa duymaması mümkün değildi. O halde yiyecek ya da içeceği, direncini kıran bir şey mi katılmıştı? Saat 20.30'da oda servisini arayıp ısmarladığı yemekten, buzdolabından alıp içtiği şampanyadan zehirlenmiş olamaz mıydı? Yoksa içeriye zehirli bir yılan mı bırakılmıştı? Polis müdürünün hiç kuşkusu yoktu. Kamera kayıtları, toksikoloji raporu bütün bu soruları yanıtlıyacaktı.

İngiliz'e göre, elle boğan yok

Cinayetin üzerinden bir hafta geçti. VHS banda çekilen kamera kayıtları, hâlâ dijital şekle dönüştürülemediğinden, incelen-

miyordu. Toksikoloji laboratuvarı, çalışmasını bir türlü bitirememişti. 250 kişinin ifadesi alınmış, bir ipucuna ulaşılammıştı. Mark Shields kararını verdi. Londra Metropolitan Polisi'nden yardım isteyecekti.

2 nisan 2007 günü, Jamaika'ya gelen dört İngiliz müfettiş, ele geçen tüm verileri bir bir incelemeye başladı. Kısa bir süre sonra onlara, Pakistanlı iki uzman eklendi. Raporlarını on bir günde tamamladılar. Elle boğma sonucu havasızlıktan ölüm konusunun bir kez daha gözden geçirilmesini, bu amaçla, İngiltere İçişleri Bakanlığı'na bağlı görev yapan patolog Dr. Nat Cary'ye danışılmasını önerdiler.

Dr. Cary, soruşturmayla ilgili tüm verileri, otopsiden önce ve sonra çekilmiş fotoğraflar ile video kayıtlarını günlerce inceledi. Toksikoloji raporu hâlâ çıkmamış olsa da, kararını verdi: "Bob Woolmer'in ölüm nedeni, elle boğmaya bağlı havasızlık olamaz."

Bir türlü derdini anlatamayan ölü

Konu içinden çıkılamaz bir hal almıştı. Yoksa haftalar boyu, onlarca polisle yürütülen, üstelik sadece Jamaika'yla sınırlı kalmayıp civar adalara da yayılan soruşturma anlamsız mıydı? Yoksa birçok kişinin iyiden iyiye inandığı, birinin antrenörü uyuttuktan sonra boğduğu senaryosu hayal miydi?

Antrenörün karısı Gill ve çocukları, Güney Afrika'daydı. Bir an önce ona kavuşmak, son görevlerini yerine getirmek istiyorlardı. "En iyisi başka bilirkişilere danışmak" dedi müdür yardımcısı Mark Shields. "İki doktor arasındaki çelişkiyi giderelim. Şu hiyoit dedikleri kemik bir şeyler anlatıyor ama, ne dediğini anlamadan, sahibini göndermeyeceğim."

Gazeteciler, gün yirmi dört saat kapısında. Savcı Patrick Murphy, Duke okulunun bulunduğu binanın üçüncü katındaki bürosundan, saat başı arıyordu. Bir süredir arası açık olan Emniyet Genel Müdürü Lucius Thomas'ın dört yıllık kontratına son vermesi ve onu İngiltere'ye geri göndermesi an meselesiydi. Bir değil, iki uzmanın görüşünü almaya karar verdi.

Acele işe şeytan karışır

Mark Shields'in korktuğu başına geldi. Olay yeri inceleme tutanaklarından, hiyoit kemiğinin röntgenine kadar her ayrıntıyı inceleyen Güney Afrikalı adlı patolog Profesör Lorna Martin, İngi-

liz meslektaşına katılıyordu. Üstelik ona göre kemik, kırık bile değildi.

Toronto Üniversitesi'nden Dr. Michael Pollanen, otopsinin uluslararası standartlara uymadığından söz ediyordu:

“Boyundaki kanamaları elle boğmanın işareti sanmış. Otopsi işlemlerini uygun sırada yapmadığından yanılmış.”

“Ya hiyoit kemiği hakkındaki fikriniz?”

“Kemik mi? Kırık değil ki!”

Polis, toksikoloji raporlarının sonucunu beklemeden, antrenörün cenazesini Güney Afrika'ya gönderdi. Bob Woolmer, 4 mayıs sabahı yakıldı, külleri havaya savruldu. Haziran başında toksikoloji laboratuvarı, nihayet çalışmasını bitirdi. Antrenörün vücudunda ne zehir vardı, ne de uyuşturucu.

Jamaika emniyeti, 12 haziranda bir basın toplantısıyla dosyanın kapatıldığını, Bob Woolmer'in öldürülmediğini ilan etti ve verdiği rahatsızlıktan ötürü herkesten özür diledi. Hintli doktor, ölümün elle boğulma sonucu meydana geldiğini savundu. Hâlâ da savunmayı sürdürüyor. Doktora inanan ve antrenörün bir cinayete kurban gittiğini savunanların sayısı, hiç de az değil.

Bu olaydan sonra Jamaika, bütçesinden 80 milyon dolar ayırarak, otopsi salonunu ve toksikoloji laboratuvarını yenilemeye karar verdi. Bir garip kemik yüzünden başı derde giren Hintli doktor ile ona güvenip beyanat veren İngiliz polis ise, meslek yaşamlarına kaldıkları yerden devam ettiler.

Genelgede adı geçen kemik

Soruşturmanın vazgeçilmez delillerinden biri olan otopsinin, cesedin durumu olanak verdiği takdirde, mutlaka baş, göğüs ve karnın açılarak gerçekleştirileceği Ceza Muhakemesi Kanunu'muzda kayıtlıdır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde Türkiye aleyhine açılan ve eksik otopsi yüzünden kaybedilen davalardan örnekler veren, Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün 23 kasım 2006 tarihli genelgesi de, hiyoit kemiğine özel olarak yer verir ve elle, iple boğulmalar ya da asılmalarda incelenmesini öngörür.

Bir genelgede adı geçecek kadar önem taşıyan hiyoit kemiği, elle boğulmaların sadece üçte birinde kırılır. Kırılma, kurbanın yaşına, boyuna, uygulanan şiddetin niteliği ve gücüne, ayrıca kemiğin anatomik yapısına bağlıdır. Kısacası, elle boğmada, hiyoit kemiği her zaman kırılmaz.

Öte yandan bu kemik, sadece çok yuksekten düşüldüğünde

değil, oldukça alçak bir mesafeden yere düşüldüğünde de kırılabilir. Kısacası, her hiyoit kemiğı kırığı, elle boğma değildir. Bob Woolmer'i haftalarca Jamaika'da tutan karışıklığın nedeni, işte bu konuşan, ama söylediğı zor anlaşılan, at nalı şeklindeki garip kemiktir.

Uygurların Eroinli Halıları

Dünyanın gözü, 8,82 milyon Uygur Türkü'nün yaşadığı Çin Halk Cumhuriyeti Sincan Özerk Bölgesi'nin üzerinde. Sincan, sadece buradaki insan hakkı ihlali ve baskıcı politika iddialarıyla değil, doğalgaz ve petrol rezervleri, ayrıca kentte düzenlenen ticaret fuarlarıyla da gündemde. Ancak göz ardı edilen çok önemli bir başka gerçek var. Sincan, "Altın Hilal"e komşu. Afganistan'dan doğu yönüne kaçırılan eroin ve esrarın yolu üzerinde olduğundan, uyuşturucu bağımlılığı artıyor, özellikle Uygurlar arasında HIV/AIDS büyük bir hızla yayılıyor.

Yeraltı dünyasında yaşayanlar arasındaki iletişim hızı, tahmin edilmeyecek kadar hızlıdır. Örneğin, evvelce gözlenmeyen bir zula yöntemi, kısa bir süre sonra başka bir ülkede tekrarlanır. Bu nedenle, dünya polisi ve gümrükçüleri, kaçakçılığın değişik bir yöntemiyle karşılaştıklarında, Uluslararası Polis Teşkilatı (Interpol) ve Dünya Gümrük Örgütü (WCO) üzerinden diğer ülkelerdeki meslektaşlarını bilgilendirirler.

30 ekim 2007'de, Sincan Özerk Bölgesi Urumçi Halk Güvenliği Bürosu'nun, Kazakistan'dan gelen 67,5 kilo eroin ve 5 kilograma yakın esrarın, 682 adet sunta levha içine zulalandığını bildirmesi bu açıdan önemliydi. Pakistan'ın İslamabad Havaalanı gümrükçülerinin ele geçirdiği uçan halılar da, en az bunun kadar dikkate alındı.

Yaklaşan olimpiyatlar yüzünden, kara, hava ve deniz sınırlarındaki güvenlik önlemlerini birkaç katına çıkaran Çinli meslektaşları, önce Hongkong'da benzeri bir olayla karşılaştılar. Ardından, 18 mart 2008'de, Urumçi'nin Divopu Havaalanı'ndaki gümrükçüler, Pakistan'dan gönderilen el yapımı 100 halıdan 32'sinin "uçtuğunu" saptadılar. Halılara, tam 48 kilogram eroin zulalanmıştı. Hem de, "Yeraltı dünyasında yaşayanların hayal gücü, yerüstünde yaşayanlarınkinden daha geniştir" söylemini haklı çıkartacak biçimde.

Eroini halılarla kaçırma yönteminin ayrıntılarını Gümrük Müdürlüğü Kaçakçılıkla Mücadele Dairesi Başkanı Vang Zhi'nin ağzından dinleyelim:

"Kaçakçılar, eroini 1-2 milimetre çapında plastik tüplere dol-

durmuşlar, daha sonra etraflarını renkli iplikle sarmışlar ve bunları, normal ipliklerle birlikte halıları dokumakta kullanmışlar.”

2000’lerin ortasına dek Çin’e uyuşturucu madde girişi, genellikle Laos, Myanmar (Birmanya) ve Tayland’ı kapsayan Altın Üçgen’den olurdu. Buralarda yürütülen yasadışı afyon ekimi ve uyuşturucu bağımlılığıyla mücadele sayesinde, yolun kullanımı giderek azaldı.

Şimdilerde afyon, eroin ve esrar daha çok Altın Hilal’den giriyor. Yani İran’ın dağlık bölgelerini, Pakistan ve Afganistan’ı içine alan bölgeden. Sincan Özerk Uygur Bölgesi’nde hem uyuşturucu yakalamalarının, hem de 2000 yılından bu yana, bağımlı sayısındaki en az altı kat artışın nedeni, bu güzergâh değişikliği.

Ejderha kovalamak “out”, damardan enjeksiyon “in”

Çin’de, damar yoluyla uyuşturucu kullananlar arasında ilk HIV vakası 1989 yılında Yunnan eyaletinde görülmüştür. Bundan daha doğal bir şey olamazdı. Çünkü Yunnan, ülkenin güneybatısında bir eyalettir ve Myanmar’a komşudur. O tarihte Myanmar, Laos ve Tayland’la birlikte afyon ve eroinin en fazla bulunduğu ülkeydi. Afganistan, henüz dünyanın yasadışı afyon ve eroin üretiminin yüzde 93’ünü ele geçirmemişti. Yunnanlılar, afyon kullanma alışkanlığını terk edip eroin kullanmaya başlamış, üstelik, eroini ısıtıp burna çekmekten, yani “ejderhayı kovalamak”tan (Çince: zhui long) vazgeçip, damara enjekte etmeyi tercih etmişlerdi. Kısacası, HIV bulaşmasına yol açan başlıca riski taşımaktaydılar.

On yıl içinde, damar yoluyla eroin kullanımı dolayısıyla HIV, Çin’in otuz bir eyaletinin her birine ve her özerk bölgesine yayıldı.

Halen, HIV’le yaşayan kişi sayısı yaklaşık 1 milyon, bunların 650 000 kadarı damar içi yolla uyuşturucu madde kullanıyor. Çin’de zaten toplam 743 000 kayıtlı eroin bağımlısı var. Demek ki, neredeyse tamamına HIV bulaşmış. Sağlık Bakanlığı, AIDS’li sayısının 75 000 ve 2007’de bu hastalıktan ölenlerin 39 000 olduğunu bildiriyor. Nüfusu 1,3 milyar olan Çin genelinde, HIV sıklığı şimdilik binde 1’den az. Ancak bakanlık, giderek artan korunmasız cinsel ilişkinin, seks işçiliğinin ve en önemlisi damar içi yolla uyuşturucu kullananların, bu oranı yükseltmesinden korkuyor. Birleşmiş Milletler’e göre, 2010 yılında HIV taşıyanların sayısı, 10 milyonu bulacak.

“Uygurlar her güzel şeyi paylaşır, enjektörlerini bile”

Ashında, HIV virüsü Sincan'a, Yunnan'daki ilk olgunun görülmesinden çok sonra ulaşmıştır. 1995'te, damar içi yolla uyuşturucu kullananlar arasında hiç HIV'li yokken, üç yıl sonra virüs, Urumçi'deki bağımlıların yüzde 28,8'ine, Gulca'dakilerin yüzde 82,2'sine bulaşmıştı. Günümüzde Sincan, Yunnan'dan sonra HIV/AIDS'li sayısının en yüksek olduğu yerdir. Kaygı veren bir başka gerçek daha var. Çin'deki her 100 kişiden sadece biri Sincan'da yaşadığı halde, HIV'le enfekte olan her 10 kişiden biri Sincan'da. Başka deyişle, burada ciddi bir kümelenme oluşmuş.

Pekin, Sincan ve Urumçi'deki halk sağlığı uzmanlarının, iki Amerikan üniversitesinin destekleriyle yürüttüğü çalışmalar sayesinde, Sincan'daki HIV salgınına, damar yoluyla eroin kullananların, enjektörü, iğneyi ya da enjektörün içini yıkamakta kullanılan suyu başka bağımlılarla paylaşmasının yol açtığını öğrendik. Bu riskli davranışlara, eğitim ve ekonomik düzeyi düşük, yası yirmi altının üzerindeki erkekler arasında daha sık rastlandığını bildiriyorlar. Daha önemlisi, enfeksiyonun Uygur kökenlilerde, Çinli Han'lara oranla üç kat daha yüksek olduğunu saptıyorlar. Uluslararası Kızılhaç Teşkilatı'nın verileri ise, çok daha acı verici. Sincan'da HIV pozitif olan 18 206 kişinin yüzde 75'inin damar içi yolla uyuşturucu kullandığını ve HIV taşıyanların yüzde 80'inin Uygur olduğunu bildiriyorlar.

Peki, Uygurlar arasında HIV neden daha fazla?

Uygur kökenli eroin bağımlılarına ilişkin çok sayıda yayını olan ve şu sıralar Urumçi'de, Amerikalıların bir projesi çerçevesinde onlara Suboxone adlı ilacı dağıtan Renmin Üniversitesi antropologlarından Şiaoşing Fu, diyor ki:

“Uygurlar geleneksel olarak ellerindeki her güzel şeyi başkalarıyla paylaşır. Bu nedenle iğnelerini de paylaşıyorlar. Bağımlılığın yayılmasının bir nedeni de fakirlik.”

Anlaşılan, Sincan'daki Uygur kökenli gençlere yeterince sağlık hizmeti götürülemiyor. Böylesi bir ihmâl, sadece Çin hükümetinin ayrılmakçı sağlık politikaları yüzünden suçlanmasına yol açmaz, ülke nüfusunun yüzde 92'sini oluşturan Han'ların, Sincan'a göçünün hararetle özendirildiği şu sıralarda, virüsün daha fazla yayılmasına neden olur.

2008'de çıkarılan yeni Narkotik Kontrol Yasası çerçevesinde,

halen Sincan'ın sadece on üç yerinde bulunan iğne değişimi ve metadon tedavi istasyonlarının sayıca artmasını; Uygurlara, inanç ve kültürel özelliklerini göz önüne alacak biçimde sağlık hizmeti verilmesini diliyorum. Yoksa, Urumçi'deki yol kavşaklarına asılan "Han milleti ile etnik azınlıkların kaderi ortaktır. Kalpleri birbirine bağlıdır" afişlerinin doğruluğundan şüphe edilecek.

Değişken nüfus ve erkek fazlası tehlikesi

90'ların başında, evinden ayrılarak ülkenin başka bir yerine çalışmaya gidenlerin sayısı 55 milyon kadardı. 2004'te 140 milyon oldu. Kimi uzmanlar, 2020 yılında iç göçmen sayısının 300, hatta 500 milyonu bulabileceğini hesaplıyor.

İç göçe, Çin'in hemen her yerinde az çok rastlanıyor ama, bu hareketlilik Sincan için farklı bir anlam taşıyor. Çünkü hükümet, neredeyse elli yıldır, Han Çinlilerinin buraya göçünü teşvik ediyor. 1995 ile 2000 arasında Sincan, 2,5 milyon göçmene ev sahipliği yaparken, "Batıya git" kampanyası sayesinde, bu sayı şimdi 5-6 milyon dolayında. Ayrıca, her yıl pamuk toplamak üzere birkaç aylığına gelen ve evine geri dönen 600 000 işçi var. Bunlar genellikle genç, eğitimleri az, gelirleri düşük, bekâr erkekler. Seks işçileriyle korunmasız ilişki ve uyuşturucu bağımlılığı yüzünden, göçmenler arasında HIV hızla artıyor ve bu durum Sincan için ayrı bir tehlike oluşturuyor.

Esasen Sincan'a göç, ileriki yıllarda çok daha artacak. Çünkü Çin'de erkek çocuk tercih ediliyor. Tek çocuğu destekleyen politikalar, özellikle kırsal kesimde, ultrasonla kız olduğu belirlenen gebeliklerin kürtajla sonlandırılmasına yol açtığından, 1980 ile 2000 arasında doğan erkek çocukların sayısı, kızlardan 8,5 milyon fazla. Dolayısıyla 2020 yılında, yaşları yirmi-kırk arasında 8,5 milyon erkek fazlası olacak. Bekâr, eğitimsiz, fakir ve işsiz olacağı öngörülen bu erkeklerin çalışmak amacıyla batıya göç edeceği ve Sincan nüfusu için ayrı bir tehdit oluşturacağı söyleniyor.

Sincan'daki seks işçilerinin yarısı hasta

Çin'deki seks işçiliği son yirmi yılda önemli biçimde arttı. 1986'da, 25 000 iken, 1996'da 420 000'e yükseldi. Günümüzde sayılarının 6-10 milyona ulaştığı, 60 000-70 000'inin HIV dahil, cinsel yolla bulaşan bir hastalık taşıdığı sanılıyor. Ulusal AIDS Merke-

zi'ne göre, onlarla korunmasız cinsel ilişki, HIV yayılma riskini yükseltiyor.

Aralarında erkekler olsa da, seks işçileri, genellikle kırsal kesimden kasaba ve kentlere göç etmiş genç, fakir, bekâr ve eğitim düzeyi düşük kadınlar. En az on iki çeşit seks işçisi var. Genelevde; fabrika, büyük inşaat ya da tarla yakınında çalışanlar gibi. Geçici işçilere, yani kendilerine ait küçük bir işyeri kurmak ya da mali sıkıntıya düşen ebeveynlerine destek olmak amacıyla, evlerinden çok uzaklardaki kentlerin berber, hamam, bar, otel ve sokaklarında, birkaç ay ile birkaç yıl çalışanlara da sık rastlanıyor.

Sincan Aile Planlaması Komisyonu 2003 yılında, Urumçi'deki seks işçilerinden sadece yüzde 13'ünün HIV/AIDS'ten haberdar olduğunu ve yüzde 80'inin müşterileriyle ilişkide kondom kullanmadığını saptamıştı. İki yıl sonra, Ulusal Aile Planlaması Komisyonu, her on seks işçisinden birinin HIV taşıyabileceğine dikkat çekiyordu. 2006 yılına gelindiğinde, Sincan'ın dört büyük kentindeki her on seks işçisinden en az dördünün cinsel yolla bulaşan bir hastalık taşıdığı ortaya çıktı. Bu arada, uyuşturucu madde karşılığında cinsel ilişkiye giren seks işçisi kadınların sayısındaki artış da, başlı başına bir sorun.

Sincan, anneden çocuğa HIV bulaşmasında, Yunnan'dan sonra ikinci sırada. Gerekli önlemler alınmazsa, bir zamanlar Tayvan'da gözlenen kısırdöngünün içine düşülecek. HIV, önce enjektör paylaşan uyuşturucu bağımlılarından seks işçilerine, oradan sağlıklı erkeklere, onlardan eşlerine, eşlerden de yenidoğanlara bulaşacak.

Çin'deki erkek eşcinsel sayısının 2-8 milyon olduğu, 50 000 kadının HIV taşıdığı sanılıyor. Yasalar karşısında suç olmayan eşcinsellik, 2001 yılına dek akıl hastalığı sayıldığından, damgalanma korkusu yüksek ve gizli tutuluyor. Eşcinsellerin, sosyal baskılar nedeniyle evlendiği, ancak erkek partnerleriyle ilişkilerini sürdürdükleri biliniyor. Yeterli güvenli seks eğitimi verilmediğinden, evli kadınlara eşcinsel kocalarından HIV bulaşıyor. Birkaç ay önce Sağlık Bakanlığı'nın eşcinsel erkekleri risk grubu olarak kabul etmesi ve onlara yönelik özel eğitim programlarının uygulanacağını bildirmesi bile, olağanüstü bir gelişme.

Sincan'ın üç şeytanı

11 eylül 2001 saldırılarından sonra Çin, ABD'yi terörle mücadele konusunda her fırsatta destekledi. Karşılığında, bazı Uygurlar

ile Çin dışı İslami hareketler arasındaki ilişkileri öne sürerek başlattığı kendi “terörle savaş”ına, daha fazla taraftar buldu.

Sincan Uygur Özerk Bölgesi’nde ayrılıkçık, terörizm ve aşırı dincilik “üç şeytan” diye tanımlanıyor ve “ayrılıkçı” olarak damgalanan Uygur milliyetçileri, artık daha sıklıkla “terörist” kabul ediliyor. Neredeyse her şiddet olayı, Doğu Türkistan’ın kurulmasına yönelik, el-Kaide bağlantılı terörist bir eylem olarak görülüyor.

Olimpiyatlar öncesi, şiddet eylemlerini önlemek üzere 70 000 kadar Uygur kökenlinin gözaltına alındığı ya da izlendiği iddiaları, ayrıca dini eğitim gördükleri için yaşları sekiz ile on beş arasında değişen 150 kadar Uygur çocuğunun cezaevine konduğuna ilişkin haberler, yaşın yanında kurunun da yakıldığı inancını yaygınlaştırıyor ve çok sayıda kişiyi huzursuz ediyor.

Resmi istatistiklere göre, 1997’de Sincan nüfusunun yüzde 47’si Uygur, yüzde 42’si Çinli (yüzde 38 Han ve yüzde 4 Hui) iken, Uygurların oranı giderek azalıyor. Pekin hükümeti, Han kökenli Çinli işadamlarını mali açıdan destekleyerek bu bölgede yatırıma teşvikini ve yarım yüzyıldır Han’ların batıya göçünü özendirmesini, Sincan’ı geliştirmeye yönelik bir plan çerçevesinde yapsa da, bu durumu, demografik yapıyı Uygurlar aleyhine değiştirmeye yönelik bir girişim olarak yorumlayanların sayısı hiç de az değil.

Hem Şen, Hem Kara Dullar

Viyana'ya gittiğinizde, biraz dinlenmek, bir şeyler atıştırmak istediğiniz akşamlar Stephan Meydanı'na inin, Kaertner Caddesi boyunca opera binasına kadar yürüyün. Caddenin solunda, yazın ardına kadar açık, kışın sıkıca kapalı, çift kanatlı kapıyı göreceksiniz. Bayan Elfriede Blauensteiner'in, yüzlerce kez girip çıktığı kumarhanenin, neon ışıklarıyla çevrili kapısını.

Viyanalı Bayan Elfriede, gençliğinde de pek yufka yürekliydi. Hatta, üst katta oturan kadın ile çocuğunu koca dayasından kurtarmak amacıyla, adamın intiharını kolaylaştıracak kadar. “Karımı, çocuğumu dövmekten kendimi alamıyorum. Trenin önüne atlama-ya çalıştım ama, bir türlü cesaret edemedim” demişti de, Bayan Elfriede “Durun hemen geliyorum” deyip, fırlayıvermişti. Hazırladığı “özel kokteyl”i bir solukta deviren adamcağızın çırpınışlarını gören olmamıştı tabii. “Bu hayattan bıktım, elveda” yazılı kâğıt parçası, polisin işini kolaylaştırmıştı. Elli dokuz yaşındaki Erwin’in cenaze töreninde, Bayan Elfriede çok ağlamıştı. Tıpkı, birkaç yıl sonrakı “cici baba”sı Otto Reinl’in cenazesinde ağladığı gibi.

Otto, kimsesi olmayan yaşlı bir erkekti. Şeker hastasıydı, bakıma muhtaçtı, Euglucon adındaki ilacı her gün almak zorundaydı. (Euglucon, bir sülfonilüre'dir. Pankreastan insülin salgılanmasını artırır, insülin de kan şekerini düşürür.) Elfriede, “Size bakarm, benim eve taşının” dediğinde çok sevinmişti. Elfriede, Euglucon'un içinden çıkan prospektüsü okuyunca daha çok sevindi. Otto'nun ilacını, her gün aynı saatte verecek kadar titizdi, her gün bir öncekinden daha fazlasını verecek kadar da sinsi. Otto, zaman zaman bilincini kaybedip hastanelik olduğunda, “Şekeri fazla düşmüş, serum takar, hallederiz” dediler. Günün birinde Otto ölüverdi. Otopsi yapıldı yapılmasına da, kimsenin aklına, bedeninde Euglucon ya da insülin aramak gelmedi. 1986'da Elfriede iki şey öğrendi: 1) Euglucon'un fazlası öldürür; 2) otopsiyi yapanlar, Euglucon aramıyor.

Elfriede'nin kahveleri

Elfriede, kendinden birkaç yaş küçük kondüktör Rudolf Blauensteiner'le evlendiğinde artık elli beş yaşındaydı. Altı yıl bo-

yunca, sabah kahvesini, akşam çayını hep elleriyle hazırladı. Rudolf, çayını da, kahvesini de tek şekerli içerdi. Şekerin yanı sıra bir tablet Euglucon yuttuğunun farkına varamadı. Bu altı yılda on üç kez komaya girdi. “Şekeri düşmüş, serum takar, hallederiz” dedi doktorlar. 10 ağustos 1992’de Elfriede sıkıldı. Artık yatalak olmuş kocasına son bir kahve hazırladı. “Rudi’ciğimi, cici babamın yanına gömmek istiyorum” diye tutturdu. Cesedini yaktırdı, küllerinin bulunduğu çanak toprağa verilirken, bayılıncaya dek ağladı.

Seksen dört yaşındaki kimsesiz Bayan Fransızka Köberl mutlu-
luydu. Yan komşusu Elfriede, “Kocam öldü, yalnızlık bana zor ge-
liyor. Yanınıza taşınısam, hem size bakar, hem oyalanırım” demiş-
ti. Elfriede’nin komşusuna nasıl baktığını tahmin edersiniz her-
halde. Banka hesaplarındaki parayı üzerine geçirtti, noter huzu-
runda vasiyetini imzalattı, ne kadar mülkü varsa, ölümünden son-
ra kendisine kalmasını sağladı.

Elfriede, yaşlı kadını öldürünceye kadar biraz zorlandı. Süt-
lü kahvedeki Euglucon miktarını ne kadar artırırrsa artırsın, Fransız-
ka’ya bir şey olmamasına şaşıp durdu. Kadının, gün boyu çikola-
ta, şekerleme atıştırdığını, böylelikle düşen şekerini yükselterek
kurtulduğunu sonunda fark etti. 15 aralık 1992’deki cenazesinde
çok, ama çok ağladı.

İki yıl sonra Elfriede, pahalı giysiler ve mücevherleriyle, Viya-
na’nın Kaertner Caddesi’nde kumarhaneye dönüştürülmüş Ester-
hazy Sarayı’nın daimi müşterilerinden biriydi. Bir üzüntüsü vardı:
yalnızlık. Tabii bir de, elindeki paralar bitince ne yapacağı kaygı-
sı. Bir ilan metni hazırladı, gazeteye gönderdi:

Dul, sadık hayat arkadaşı ve hemşire, hali vakti yerinde dulla hu-
zurlu yaşlılık özleminde.

Altmış dört yaşındaki emekli Friedrich Döcker’le bu ilan saye-
sinde tanıştılar. Hatta evlendiler de. Üç gün sonra tapu dairesinin
yolunu tuttular. Adam, evini Elfriede’nin üzerine geçirtti. Sabah-
ki kahvesine Euglucon kattığını hayal bile etmedi. Friedrich Döc-
ker 11 haziran 1995’te öldü. Gazetenin biri, ölümünden dört gün
önce, evet yanlış okumadınız, dört gün önce bir ilan yayımladı:

Seksenin üzerinde misiniz? O zaman bana yazın. Dul, altmış üç ya-
şında, 1,62 boyunda, bakımlı, baba-kız sevgisi arıyorum, yer değiştir-
mem mümkün.

Üç beş güne kalmadan Friedrich'in öleceğini bilen Bayan Elfriede, bir sonraki kurbanını aramaya başlamıştı bile. Yer değiştirecek olan, o değildi elbette.

Banyoda bir çıplak ceset

Gazete ilanına, seksenin üzerinde erkek başvurdu. Bayan Elfriede, aralarından PTT emeklisi yetmiş altı yaşındaki Alois Pichler'i seçti. Alois'in hali vakti yerindeydi, yaşlıydı, doksan bir yaşındaki rahibe ablası dışında kimsesi yoktu. 95 ekiminin başında Elfriede adamın evine taşındı, ayın 20'sinde kapının önünde bir ambulans duruyordu. O güne değin hiçbir sağlık sorunu olmayan Alois'in kan şekeri, aniden düşmüştü.

Aradan bir ay geçip, Alois bir türlü ölmediğinde, Elfriede ona Euglucon'un yanı sıra Anafranil (antidepresan bir ilaç) vermeye başladı. Baktı bir sonuç yok, avukatını çağırdı. Alois'in, bütün malvarlığını Elfriede'ye bıraktığını gösteren sahte bir vasiyetname hazırlattı. Sonra halsiz düşmüş adamcağızı birlikte banyoya taşıdılar. Küvete sokup soğuk suyla yıkadılar, oracıkta bırakıp, camı çerçeveyi açtılar, dışarıdaki 15 santim kara aldirmeden, kumar oynamaya gittiler.

Aksilik bu ya, o gece Alois'in rahibe ablası, yanına birkaç din görevlisini daha alıp, kardeşini ziyarete geldi. "Merak ettim, arkadaşlarla duaya geldik." Kardeşini küvetin içinde kaskatı gören rahibenin dua edip etmediğini bilmem ama, ertesi sabah Alois'in mezarlığa değil, dosdoğru Viyana morguna götürülmesini sağladığı muhakkak.

1 aralık 1995'teki törende, Elfriede her zamanki gibi şıktı. Dudak rujunun kırmızısına uygun gülü tabutun üzerine bırakırken ağlayıp durdu. Mezarlıktan eve dönerken gazeteye vereceği ilanı hazırladı: "Dul, yalnız, yer değiştirebilir..." Elfriede, iki şeyi hesap etmemişti: 1) Alois'in malını mülkünü yeğenine bıraktığı gerçek bir vasiyetnamenin ortaya çıkacağı ve 2) otopsi materyallerinde Anafranil'in etkin maddesinin kolayca bulunacağı.

30 eylül 1997'de Elfriede, Alois Pichler'i öldürmekten ömür boyu hapse mahkûm oldu. Onunla birlikte sadece avukatı değil, bir ay içinde 1 100 tablet Euglucon ve 200 tablet Anafranil satın almasını sağlayan reçeteleri yazan genç pratisyen hekim de, demir parmaklıkların arkasını boyladı.

Viyana'nın ünlü kumarhanesini, 1994'ten bu yana en az 1 600 kez ziyaret edip 18 milyon Avusturya şilingi bırakan Elfriede, 2001

baharında, önceki cinayetlerin hesabını vermek üzere, yeniden hâkim karşısına çıktı. Avusturya yasalarının öngördüğü en ağır cezaı almıştı zaten, cezaevine geri döndü. 2003'te bir Viyana hastanesinde beyin tümöründen öldüğünde, yetmiş iki yaşındaydı.

Kadınlar öldürür, hem de sinsice

Kadınların, özellikle yaşlı olanlarının, erkeklerden daha az tehlikeli olduğuna inanılır. Aslında, erkek gibi davranmayıp, cinayet silahı olarak tabanca ya da bıçağı değil, ilaç ve zehirleri tercih ettiklerinden, birçok kadın katil hiç yakalanmamış olabilir.

Serial Murderers and Their Victims (Seri Katiller ve Kurbanları) adlı kitabında 62 Amerikalı kadın seri katili değerlendiren Kaliforniya Üniversitesi'nden kriminolog Eric Hickey, bunların toplamda 400-600 kişiyi öldürdüklerini, genellikle tek başına hareket eden ve geç yaşta öldürmeye başlayan dul ya da hemşireler olduklarını, öldürmeye başlamadan önce başkaca bir suçlarının bulunmadığını, erkek katillere göre çok daha zor yakalandıklarını ve cinayetlerinde zehir ya da ilaçları tercih ettiklerini kaydeder. Aynı alandaki bir başka araştırmacı olan Michael Kellerher, kadın seri katillerin genellikle para ve statü için öldürdüğü, bu işi en az on yıl sürdürebildiği, sabırlı ve organize oldukları, zehir kullandıkları sonucuna varır.

The New Predator: Woman Who Kill'ün (Yeni Avcı: Öldüren Kadınlar) yazarı, Deborah Schurman-Kauflin ise, yaşamöykülerini incelediği kadın seri katillerin büyük bir bölümünün çocukluklarında hayvanlara kötü davrandıklarının altını çizer. Terk edilme, cinsel istismar, aşırı disiplin birçoğunun ortak geçmişidir. Bu arada, çok sayıda kadının, cinayetlerinde erkekleri kullandıkları, böylelikle yakalanmak ve hapse girmekten kurtulmaya çalıştıkları (belki de kurtuldukları) unutulmamalı.

Karadullar az değil

Popüler kültürde, eşlerini ve yakın aile bireylerini öldüren kadınlara, "Karadul" denir. Nedeni, bu adı taşıyan, *Theridiidae* familyasından, 1 santim kadar uzunluğunda, parlak siyah renkteki dişi örümceğin (*Latrodectus mactans*), eşleşmeden sonra çoğu kez erkeğini yemesidir.

"Karadul" deyince, Macar asıllı Vera Renczi'yi unutmak ne mümkün. Küçüklüğünden beri pek çapkın ve pek kıskanç olarak

bilinen Vera, 1920 ile 1930 arasında yaşadığı Romanya'da, kendisini terk edeceği korkusuyla, birlikte olduğu her erkeğe, bu arada birkaç kocasına, arsenikli şarabından sundu. Son âşığı evli olmasaydı ve karısı o gece eve dönmeyen kocasının kiminle beraber olduğunu bilmeseydi, kim bilir daha kaç kişi öldürdü. Üstelik, bu işlerden yorulduğundan olsa gerek, Bükreş'teki evine gelen polisler şarap mahzenindeki içi çinko kaplı tabutları göstermeseydi, ne cinayetleri fark ettiği için susturduğu oğlunun, ne de öldürdüğü 35 erkeğin cesetleri bulunurdu.

Anasını, on iki çocuğunu, üvey çocuklarının çoğunu, iki âşığını ve dört kocasını arsenikle zehirleyen İngiliz Mary Ann Cotton, 24 mart 1873'te asıldı. Cellat ipin uzunluğunu ayarlayamadığından ölümü biraz uzun sürdü.

Birtürlü aradığı gibi bir eş bulamamaktan şikâyet eden Nannie Doss, 1920 ile 1954 arasında, dört kocasından da fare zehiriyle kurtulmakla kalmayıp, anasını, iki kız kardeşini, iki çocuğunu, bir torunu ile yeğenini öldürdü. Son kocasının ani ölümünden kuşkulanan bir hekim, otopsi yapılmasını istediğinde, arsenikle zehirlendiği anlaşıldı. Tahsil ettiği hayat sigortası tazminatlarıyla bir hayli zenginleşmiş olan tonton yüzlü anneanne tutuklandığında, diğer on cinayetini itiraf etmeseydi, onları da arsenikle zehirlediğinden kimsenin haberi olmayacaktı.

“Karadul”ların bir diğer ünlüsü, zehirllediği kurbanlarının acılar içinde can vermesinden zevk alan Margie Velma Barfield'dir. Her iki kocası, kendi annesi ve bir komşusunu öldürmesinin nedeni, bağımlısı olduğu sakinleştirici ilaçları alabilmektir. Hiçbirinin ölümü şüphe çekmedi. Son kurbanı olan erkek arkadaşının ani ölümü üzerine yapılan otopside, organlarında arsenik bulunduğu, diğerlerinin mezarı açıldı ve onların da aynı şekilde zehirlendiği anlaşıldı. “Uyuşturucu madde bağımlısıydım, onlara arsenik verdiğimi hatırlamıyorum” şeklindeki savunmasını kimse ciddiye almadı. 1984'te, Amerika'da iğneyle idam edilen ilk kadın olarak tarihe geçti.

Bambu Bar'da Bir Yakuza

Haftalar öncesinden “Wagner’e biletim var” diye direnmem işe yaramadı. Gece, “Gel, kır beni / Göm beni, göm beni / Seninle işim bitti / Gözlerime bak / Beni öldürüyorsun” naralarıyla başladı, parmakları kesik ve sarhoş bir Yakuza’nın, “N’olur romanımı yaz” yalvarışlarıyla sürdü. Burası Bambu Bar, Viyana.

2005 mayısından bu yana yılda üç kez Viyana’ya gidiyor ve kent merkezine bir hayli uzakta, ama çalıştığım yerin hemen karşısında, ufak bir mutfağı bulunan bir otel odasında kalıyordum. Sabah 8.30’da başlayan toplantılar neredeyse 18.00’e kadar sürüyordu. Ama bu kez kararlıyım. Kentin bitmek tükenmek bilmeyen kültürel olanaklarından yararlanacaktım. Günlerden 22 Mayıs perşembeydi ve devlet operasına biletim vardı. Wagner’in *Lo-hengrin*’ine.

Birleşmiş Milletler’de çalışan, fazla muhabbetimiz olmayan Japon asıllı bir hukukçu ilk kahve arasında beni buldu. “Bu akşam size bir sürprizim var” dedi telaşla. “Kesinlikle olmaz” diye yanıtladım, “operaya gideceğim.” Gün boyu, her fırsatta ısrarını sürdürdü, hatta yalvardı. Sordum: “Neymiş bu sürpriz? Bir ipucu verin, belki fikrimi değiştiririm.” “Fuchu Cezaevi’nde yatmış bir mahkûm sizinle tanışmak istiyor” dedi ve sürdürdü: “Suçunu söylemem, ama onun gibisine bir daha rastlayamazsınız.” “Bir erkek” dedim içimden. Fuchu’da, sadece erkekler var. Aklıma, o cezaevinde yapılmış ilginç bir araştırma geldi. “Yabancı olabilir” diye düşündüm. Çünkü Japonya’da suç işleyen yabancılar Fuchu’ya gönderiliyor. “Örgüt mensubu ya da madde bağımlısı” dedim ve çoğunu tutturdum.

Sandalyenin altından çıkan “Hürriyet Pazar” sayfaları

Avuç içi kadar yarı karanlık bir mekânda, birbirine çok yakın masalarda oturmuş, aynı parçayı üçüncü ya da dördüncü kez dinliyorduk. Wagner hayalleri kuran ben, Amerikan rock grubu 30 Seconds to Mars’ın, bir rastlantı eseri nakaratını bildiğim “The

Kill” (Cinayet) adlı şarkısını öldürmeye yardım etmekteydim. Sıra bana geldiğinde, elime tutuşturulan mikrofona “Bury me, bury me”, yani “Göm beni, göm beni” diye bağırıyordum. Hukukçu arkadaş, “Sözler de tanı size göre” diyerek, dalga geçiyordu. Etraf sıcaktı, bira, yanmış yağ ve ter kokuyordu. Bir saatten fazladır, 38 numaralı tramvayın istasyonuna yakın bir bodrum katında karaoke yapılan barda gecenin sürprizi, Fuchu mahkûmu her kimse, onu bekliyorduk ve ben giderek sinirleniyordum.

Yanı başıma iliştiğini fark etmemiştim. Kulakları tırmalayan detone sesler arasında “Profesör Atasoy, ben Okaza” dediğini duydum. Beyaz gömlekli ve siyah takım elbiseliydi. Koreli ya da Japon’du. Yaşını tahmin etmek zordu. Çok bozuk bir Almanca konuşuyordu. Kalın ve çatallı bir sesle, beni buraya getiren avukatı nereden tanıdığını anlattı.

Sonra eğildi, sandalyenin altından çanta benzeri bir şey aldı, açtı, bir tomar kâğıt çıkarıp, önüme sürdü. *Hürriyet Pazar*’da, yayımlanmış bazı yazılarımın internet çıktılarını gördüm. Meğer Japonlarla ilgili ne çok şey yazmışım. Yatak odasındaki hikikomori, kaçırılan Megumi Yokota, genç kızı sosa batırıp yiyen İssei Sagawa, insan deneyleri ve daha başkaları. “Hayrola” dedim merakla, “Türkçe biliyor musunuz?”

Türkiye cezaevlerinde yazılarımı okuyan mahkûmlara alışkımda, ünümün (!) Fuchu’ya ulaşması garibime gitmişti. Alışılmadık genişlikteki yüzüne bir gülümseme yayıldı, “Fuchu çok gerilerde kaldı” dedi, “bunları Almanya’da tanıştığım bir Türk verdi.” Sonra, cesaret almak istercesine arkadaşşıma baktı ve bana döndü, “Ne olur beni yazın” dedi, “benim hayatım roman.” Güzelim programım zaten mahvolmuştu, “Hele anlatın bakalım” dedim, “düşünürüz.” Saat, geceyarısını çoktan geçmişti. Ertesi sabahki oturumu ben yönetecektim. “Lütfen kısa kesin” diye ekledim, “erken kalkmam gerekiyor.”

Parmakları kesik, sırtı dövme

Bir kilisenin adını vererek, “Gelecek pazar günü günah çıkaracağım. Geleceğinize söz verin, yoksa anlatmam” diye başladı söze. Hayretle sordum: “Tanık önünde günah çıkartmak hangisinde var?” Okaza, bedenine göre son derece ufak, üzeri bir hayli kırılgan etli ellerini masaya koydu. Sağ eliyle, sol elinin serçe parmağına uzandı, hafifçe çekti. O da nesi? Parmağın ucu protez. Sonra, yüzükparmağındaki protezi çıkardı. Gözlerime inanamıyordum. “Adam, bir Yakuza mı?” diye geçti aklımdan. “Yoksa,

dövmeleri de var mı?” Kendimi tutamayıp sordum.

Yavaşça kalktı, benden en az iki kafa uzundu, arkasından yürüdüm. Tuvalete giden koridorda tavandan sarkan ampulün altına gelince durdu. Ceketini çıkarıp bana uzattı, sırtını döndü, gömleğini sıyırdı. Ensesinden başlayan, bir omzundan diğerine yayılan, yılanlar sarılı, kanatlı, rengi solmuş bir ejderha, belinin altına doğru uzanıyordu. Yoksa cezaevinde geçirdiği her yıl başına, bir yerinin derisi altına gömdüğü inciler de mi var? “Saçmalama” dedim kendi kendime. “İnci konusu, şehir efsanesi olmalı.”

“Önceki hayatında neler yaptın?” diye sordum. “Parmaklarını neden kestin? Neden günah çıkartacaksın?” “Fuhuş, kumar, uyuşturucu” gibisinden bir şeyler geveledi. Kesik parmakları, dövmeleri ve cezaevi geçmişine rağmen, isminin Okaza olduğunu söyleyen ve ısrarla soyadını vermek istemeyen bu adama inanmak gelmedi içimden. Masaya döndük. Birtakım gençler, kol kola girmiş, “Tridi-he-yo, di-he-yo, tri-di-yo” diye böğürürken, avukat ile eski mahkûm birkaç bira daha içti. Kobe doğumlu bir Koreli olduğunu öğrendim. “Postmodern absürdite bu olsa gerek” diye düşündüm. “Kalkın, gidiyoruz” dedim, birdenbire. “Sesini kaydedeceğim, özel bir makineyle stres düzeyini inceleyeceğim. Bakalım, anlattıkların doğru mu.” Belki ürküp cayar, ben de gidip uyurum diye ummuştum. Oysa o, bir roman kahramanı olacağını sanarak hevesle ayağa kalktı.

Beden dili yalan söylüyor

Okaza’nın anlatacaklarının bir bölümünün yalan olacağına adım kadar emindim. Sesini kaydetmek istememin nedeni, bir yandan onu vazgeçirmeye çalışmak, bir yandan bilgisayarına yüklenmiş bir yazılımı denemektir. Büyük bir olasılıkla, en az üç yüz yıllık geçmişe sahip Japon mafyasıyla ilgili, ne basılırsa okunduğunu bilmekteydi. Shoko Tendo’nun, uyuşturucu, fuhuş ve şiddet içinde geçen gençlik hatıralarını sorduğumda, “O, gangsterin kızıydı, ben ise onlardan biriydim” diyerek küçümsemişti.

Sabah olmak üzereydi. Kaldığım otelin lobisinde ben soruyordum, o anlatıyordu, not alıyordum. Ancak aldığım notlar, anlattıklarını unutmamak için değil, beden diline ait gözlemlerimdi. Öte yandan, bilgisayarın ekranındaki renkli çubuklar, sesinin titreşimlerine uygun şekilde bir yükselip bir iniyordu.

Okaza, babasının tabak çanak satan bir Koreli olduğunu ve Japonların kendilerini nasıl aşağıladığını anlattı. Kötü öğrenciliğini,

evden kaçışını, Yakuza'nın Yamaguchi-gumi ailesine katılışını; 1995'te Kobe'yi yerle bir eden depremde, halka günlerce su, battaniye, yiyecek dağıtanların hükümet değil, kendileri olduğunu ve örgütte önemli bir pozisyona kadar yükseldiğini öğrendim.

Metamfetamin satışından Fuchu'ya düşmeden önce, Tokyo'nun Kabukiço bölgesindeki bazı gece kulübü, lokanta ve karaoke barlardan örgüt için haraç topladığını, ayrıca Filipinli kızların geneleve yerleştirilmesinden sorumlu olduğunu, âşık olduğu kadına kur yapan bir başka örgüt üyesini öldürmeye kalkınca ilk parmağını, patrondan habersiz evlenince ikinci parmağını kesmek zorunda kaldığını, tutuklanınca örgütten atıldığını söyledi.

Bir ara, "Çok içtim, çok uyuşturucu kullandım, çok adamın vurulduğunu gördüm" dedi. "Tamam" dedim içimden, "şimdi yalan söylüyor." Yüzüme bakarak konuşmasına rağmen, gözleri gözlerime değil, kendi sağına doğru odaklıydı, daha sık kırpyordu, gülümsemesi asimetrikti, on saniyeden uzun sürmüştü ve elini burnuna götürmüştü.

Bedeni, yalan söylemenin bir değil, birkaç işaretini birden vermişti. Okaza, cinayetlerin sadece tanığı değildi. Bir Yakuza uyuşturucu sattığı ya da haraç topladığı için günah çıkartmazdı. Bakalım, "Kulağınızın duyamadığı ses titreşimindeki farklılıkları, karmaşık matematiksel algoritmalarla değerlendirir, doğruyu, yalandan ayırır" şeklinde reklamı yapılan yazılım tahminlerimi destekleyecek miydi? "Yeniden görüşelim" dedim, "ama gerçek adın ne?" Güneş gözlüklerini taktı, "Gelecek pazara mutlaka bekliyorum" dedi, saygıyla eğildi ve gitti.

85 000 Yakuza'dan birini tanıdım

Japon mafyası, Batı'da bilinen adıyla Yakuza ya da Japon yasalarında geçen tanımlamayla Boryokudan (şiddete başvuran örgütler), ulusal ve uluslararası düzeyde yasadışı örgütlü faaliyette bulunan, otuzdan fazla çetenin toplu adı. Bunlar, tefecilik, kumar, düzmece evlilik, kredi kartı sahteciliği, gasp, hırsızlık, haraç, fuhuş, pornografi, kara para aklama, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı işlerinin yanı sıra emlak ve turizm sektöründe tekelleşmeye varan bir dizi eylemin içinde yer alıyor. Son yıllarda yasadışı faaliyetlerine, bir ülkede çalınan otomobilin, başka bir ülkede satılması da eklendi.

Yakuza'nın, özellikle Pakistanlı ve Hintlileri kullanarak Japonya ve Singapur'da çaldırdığı otomobilleri değişik ülkelerde pazar-

ladığı biliniyordu. 2008 mayısı başında, Yeni Zelandalı bir çiftin, bir otomobil galerisi aleyhine açtığı dava sırasında, satın aldığı Mercedes Benz CLK 320'nin, 2002'de Yakuza'nın talimatı üzerine Londra'da çalınıp önce Japonya'ya, oradan Yeni Zelanda'ya nakledildiği ortaya çıktı.

Japon polisini denetleyen, bağımsız Ulusal Polis Ajansı, 1958'den bu yana Boryokudan istatistiği tutuyor. Buna göre, 1968'de 184 000'i geçen üye sayısı 2007'de 84 700'e düşmüş. 41 500'ü "tam gün" çalışıyor, geri kalanı zaman zaman eylemlere katılıyor. Polis, "yarım zamanlı" üye sayısının, tarihte ilk kez "tam zamanlı"ları geçtiğini kaydediyor. Yakuzaların büyük bir bölümü, Kobe merkezli Yamaguchi-gumi, Tokyo merkezli Sumiyoshi-kai ya da Inagawa-kai örgütlerine mensup. Benim karşılaştığım Yakuza, üye sayısı 40 000'i aşan Yamaguçi-gumi için çalıştığını söylemişti.

Aşk dedektörünün az gelişmiş

Cesare Lombroso'nun, ifadesi alınan İtalyanların tansiyonunu ölçmesinden bu yana geçen 120 yılda, yalan ile doğrunun ayrımında kullanılabilecek pek çok gereç geliştirildi. Poligraf, diğer bir deyişle yalan makinesi bazı ülkelerde yaygın bir uygulama alanı buldu ve halen Hindistan'da soruşturmaları yönlendirmede kullanılıyor.

Elde taşınabilir poligrafları, Amerikan birlikleri Irak'ta denedi. Güvenilirliği yüzde 90'ın üzerine çıkamamakla birlikte, 2008 nisan başından bu yana Afganistan'daki bazı kontrol noktalarında da kullanıyor. Bilgisayar destekli ses stres analizörü, kısaca CVSA ise, poligrafa göre uygulaması daha kolay, hızlı ve ucuz. Sorgulanacak kişiye birtakım aletler bağlanmasını gerektirmiyor. Üstelik, telefon ve video kayıtlarındaki ses titreşimleri değişikliklerini de inceleyebiliyor. İmalatçıları, Pentagon'un itirazına rağmen, Irak ve Afganistan'daki bazı sorgularda kullanıldığını iddia ediyor. Kimilerine göre, ABD'de sayıları 1 400'e varan polis biriminde uygulanan CVSA teknolojesi, yazı tura atmaktan farksız.

Hatırlarsanız, 2005 sonbaharında, sevenlerin gündeminde "aşk dedektörü" diye bir yazılım vardı. Önce bir telefon numarası aranıyor, ardından, duyguları merak edilen kişinin numarası tuşlanıyordu. Üç beş dakikalık havadan sudan konuşmadan sonra, önce karşı tarafın telefonu kapatması sağlanıyor, hatta bekleniyor ve arkadaşın ses analiz sonuçları öğreniliyordu. Yani, "sevip sevme-

diği". Basitleştirilmiş CVSA teknolojisine dayanan aşk dedektörü yazılımını, artık bilgisayarınıza internetten indirebiliyorsunuz. Ancak benden söylemesi, sakın sonuçlara güvenip sevgilerinizi terk etmeyin.

Yakuza olduğunu ileri sürüp "Romanımı yazın" diye tutturan adamın sesini kaydettiğim bilgisayara ise gelişmiş bir CVSA yük-lüydü. Bay Okaza kilisede günah çıkarttığı sıralarda ben, memle-kete dönmek üzere uçağa bindim, CVSA sonuçlarını ona söyle-medim.

Yoldaş Çikatilo'nun Kan Grubu

Teğmen Viktor Burakov, canavarın “o” olduğundan kesinlikle emindi. “Söz konusu değil” diyordu amirleri. “Cinayetler bir seri katilin işi değil, failleri farklı. Üstelik şüphelendiğin iyi bir komünist.” Komiser, sekiz yıl koştı canavarının peşinden. Onu yargıç önüne çıkardığında, Sovyetler Birliği dağılmış bir yıl olmuştu ve “Komünistten seri katil olmaz!” diyerek soruşturmayı engelleyecek kimse kalmamıştı.

Aynı yastığa yıllarca baş koyan bir kadın ile erkeğin, karşısındakinin huyu suyu hakkında az buçuk fikir sahibi olması beklenir değil mi? Alman Peter Kürten'in, mahallelinin pek sevip saydığı karısı, kuşkusuz bir istisnaydı. Sessiz ve sakin kocasının, 1929 yılı boyunca 29 kişiyi katleden “Düsseldorf Kasabı” olduğunu hiç fark etmedi.

“Yorkshire Kasabı” adıyla bilinen Peter Sutcliffe'nin karısı da, ona mutlu bir evlilik yaşatan adamın, beş yıl içinde 13 kadını canından ettiğinden habersizdi.

Ancak bu kadınların ne biri, ne diğeri, kocası mahkûm olduğunda, Bayan Fiana Çikatilo kadar yıkılmış olamaz. Yirmi beş yıllık hayat arkadaşı, torunlarının güler yüzlü dedesi, Komünist Partisi'nin sadık üyesi, edebiyat ve mühendislik fakültelerinden çifte diplomalı, lise öğretmeni Andrey Çikatilo'nun, son on iki yıl içinde 50'den fazla kadın ve çocuğu vahşice doğrayıp kanını içmesi bir yana, dillerini, mahrem yerlerini kesip yediğini öğrenmişti.

Çikatilo, Ortaçağ'da yaşamış olsaydı eğer, ona “Kurt Adam” diyecekleri kesindi. Cinayetlerini XX. yüzyılın Rusya'sında değil de, Amerika'da işlemiş olsaydı, peşine düşecek FBI ajanları, olay yerlerine bakıp, onu “düzensiz seri katiller” sınıfına sokar, mağdurların bulunduğu şekilden yola çıkarak kriminal profillemeden yararlanmaya çalışır ve biraz kuşkuyla yanaşsalar da, coğrafi profilleme sayesinde evini bulmaya gayret ederlerdi. Amerikalı polisler, bütün bu yeni yöntemleri kullanarak seri katili, Sovyet meslektaşlarından daha önce yakalayabilirler mi bilinmez. Ancak şurası muhakkak ki, Andrey Çikatilo'yu yakalayan Teğmen Viktor Burakov'un coğrafyası iyiydi.

Tabiatın oyununa geldiler, suçsuzu idam ettiler

1946, Ukrayna için felaket bir yıldır. Savaşın yerle bir ettiği ülke, bu kez kuraklıkla boğuşuyordu. Hayatta kalanların cesetleri bile yediği söylenir. Yabloçnoya'lı Andrey Romanoviç Çikatilo, o tarihte on yaşındaydı. Durur durur, "Stepan neden öldü?" diye sorardı annesine. "Köylüler aç kalmış, kaçırıp yediler" derdi kadın. Anne, büyük bir olasılıkla yalan söylüyordu ama, zavallı çocuk, o gece mutlaka altına eder ve ertesi sabah mutlaka dayak yerdi. Almanlara esir düşmüş babası 1949'da köye döndü. "Nasıl olur da, ölmeyip esir düşersin? Hiç şüphe yok, sen vatan hainisin" dediler. Dört yıla kalmadan Andrey iktidarsız olduğunu fark etti. Yıllar sonra cinsel yaşamı "normal"e döndüğünde, Andrey'e, "hayvan" demek, iltifat olurdu.

Joseph Stalin, "Doğa Dönüşüm Projesi"yle kuraklığı da yeneceğiz" diyordu o yıllar. Komünist Partisi'nin emriyle, ülkenin uçsuz bucaksız steplerinde, lesopolosa denen orman şeritleri oluşturdular.

Kırk bir yerinden bıçaklanmış, gözleri oyulmuş, cinsel organı kesilmiş dokuz yaşındaki Lena Zakotnova'nın bedeni 22 aralık 1978 sabahı, Rostov yakınlarındaki Şahti'de, böyle bir orman şeridinin dibinde bulundu. Üzerinde semen lekeleri vardı. Lekeleri incelediler, "Saldırganın kan grubu AB" dediler. Şüphelilerden biri, kırk iki yaşındaki lise öğretmeni, parti üyesi Andrey Romanoviç Çikatilo, diğeri Aleksandr Kravçenko'ydu. İkisinin de kanını aldılar. Çikatilo'nun kan grubu "A", Kravçenko'nunki "AB" çıkınca, genç adamı yargıladılar ve idam ettiler.

Tam on yıl sonra Rostov polisine Moskova'dan bir tamim geldi. "Dikkat edin" diyordu, "bir milyon erkekte birinin kanında başka, sperm sıvısında başka bir kan grubu gözleniyor." Polis, mevcut nüfusa göre, bölgede bu özellikte sadece iki erkeğin bulunabileceğini hesapladı. Birinin Çikatilo olduğunu ve yanlış adamı idam ettiklerini iki yıl sonra anlayacaklar, bu arada Çikatilo, kurbanlarının sayısını 50'nin üzerine çıkararak Rusya'nın yetiştirdiği en canavar seri katil unvanını kazanacaktı.

Suçsuzdu, işkenceden korktu, kendini astı

Rostov civarında, hiçbir çocuk ya da kadının öldürülmediği, kimse kaybolmadığı üç yıldan fazla olmuştu ki, 1981 sonbaharında on yedi yaşındaki Larisa'nın bıçaklanmış, etleri koparılmış çıplak bedeni Don Nehri kıyısında bulundu. Katilin kimliği saptanamadı.

Bir yıl kadar sonra hemen hemen aynı bölgede, bu kez tren yoluna yakın bir orman şeridinin içinde çalı çırpı toplamaya çıkan bir köylü, kafatasına yapışıp kalmış bir tutam siyah saç, ucunda küpe deliği görünür sol kulağı ve bir parmağından başka şeyi kalmamış küçük iskeletle karşılaştı. “Dokuz on yaşlarında kız çocuğu” dedi adli tıp uzmanları, “arkadan saldırılmış, kafatası ve kaburgaları kırık, en az yirmi iki kez bıçaklanmış, gözleri oyulmuş.”

Bir aydır kayıp on üç yaşındaki Lyubov Biryuk’un amcası, “Kızımızın saçları kahverengiydi” demiş olsa da, Lyubov’un sarı okul çantası bulunduğunda, Rostov bölgesinin güvenliğinden sorumlu Binbaşı Mihail Fetisov açıkladı: “Cesedin kalan tek parmağının izi, çantadaki defterlerin üzerindeki tutuyor.” Binbaşı, evvelce ırza geçmeden mahkûm olmuş birini tutukladı. Adam, karakolda başına geleceklerden korkup kendini astı. “Cezasını buldu” dediler. Kız çocuğu olanlar rahat bir nefes aldı. Boşa sevinmişlerdi. İki aya kalmadan bir ceset daha bulundu, hemen ardından bir tane daha.

“Biz komünistiz, bizden seri katil çıkmaz”

Şahti tren istasyonu yakınlarındaki orman şeridinin kıyısında, bacaklarını açmış, yüzükoyun yatan, bıçaklanmış ve gözleri oyulmuş yirmi yaşlarındaki kadın cesedini ilk gören, bir demiryolu işçisiydi. Ne yazık ki, Şahti’nin küçük Lyubov’un cesedinin bulunduğu yere sadece 40 kilometre uzakta olduğu, Binbaşı Fetisov’un pek dikkatini çekmedi. Hatta, bir ay kadar sonra, 10 kilometre kuzeydeki orman şeridinin içinde odun toplayan bir asker, üzeri çalılarla örtülü, yüzükoyun uzanmış, bacakları yana açılmış, defalarca bıçaklanmış, gözleri oyulmuş çıplak kadın cesedine rastladığında bile, etrafta bir seri katilin dolaştığını açıkça kabul etmedi ve Çikatilo, 1982 yılı boyunca, yaşları dokuz ile on dokuz arasında değişen, ikisi erkek yedi kişiyi bıçak darbeleriyle öldürdü, hepsinin gözünü oydu, organlarını parçaladı.

1983 yılının ocak ayında, Binbaşı Fetisov bir türlü aydınlatılamayan cinayetlere bir son vermeye karar verdi, on kişilik özel bir tim oluşturdu, başına Rostov Kriminoloji Laboratuvarı’nda çalışan kriminolog Teğmen Viktor Burakov’u getirdi. Burakov, hem olay yerinden delil toplama, hem de parmak izi, ayakkabı izi gibi fiziksel delilleri karşılaştırma konusunda uzmandı. İlk işi, eline bir harita alıp cesetlerin bulunduğu yerleri işaretlemek oldu. “Bu, bir seri katilin işi” dedi içinden. Yüksek sesle dillendirmekten ka-

çındı. “Komünizm ile seri katillik bağdaşmaz. Bu sorun kapitalist ülkelerin hastalığıdır” diyenlerle tartışmak istemedi.

Haritadaki noktalar sürekli artıyor

Teğmen Burakov’u, göreve başladığının dördüncü ayında Rostov’un 80 kilometre kadar kuzeyindeki Novoçerkask’a çağırdılar. Tren istasyonu yakınında, bir orman şeridinin içinde, karlar eriyince meydana çıkan ve soğuk yüzünden hemen hemen ilk günkü halini koruyan, beş aydır kayıp, on yaşındaki Olga’nın bıçaklanmış, gözleri oyulmuş, cinsel organı bulunmayan cesedini görür görmez, haritasına bir nokta daha ekledi.

1983’te Teğmen Burakov, haritasının sekiz yerini daha işaretledi. Katilin aynı kişi olduğundan hiç kuşkusunu yoktu. 1984’ün sonuna gelindiğinde, haritasındaki noktaların sayısı otuz ikiye ulaşmıştı. “Bunlar, cesedi bulunan kurbanlar” diyordu. “Kim bilir daha ne kadar var?” Haklıydı. En azından haritasında, Çikatilo’nun iş için gittiği başka yerlerde öldürdükleri, örneğin Taşkent’teki iki cesedi yer almıyordu.

Teğmen Burakov, haritasını bir yana bıraktı, katilin oturduğu yeri bulabilmek için, bu kez yüzlerce hava fotoğrafını incelemeye, işaretlemeye, ölçüp biçmeye başladı. Bir sonuç çıkmayınca, saldırıların saati, haftanın günü, mevsimi, hava koşulları ve olay yerlerinin enlem ve boylamını istatistiksel olarak değerlendirdi. Bir bağlantı bulamadı. Teğmene göre katil, orman şeritlerine yakın yerden geçen tren hatları civarında hareket ediyordu, iktidarsızdı ve muhtemelen orta yaşlı bir erkekti. Bunlara bir de, çocukları istismar ettiği anlaşıldığında, hem çalıştığı okulu, hem evini değiştirmek zorunda kalan bir öğretmen olduğunu ekleyebilseydi, Çikatilo’yu eliyle koymuş gibi bulabilirdi.

Lesopolosa (orman şeridi) operasyonu

Teğmen Burakov, 80’lerin sonuna doğru, artık kendini iyiden iyiye hissettiren ve birkaç yıl içinde Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla son bulacak reform rüzgârlarından alabildiğine yararlandı. Sekiz yıldır siyasi nedenlerle ağzına bile almaya çekindiği “etrafta bir seril katil var” gerçeğini toplumla paylaştı. Rostov ve civarının bütün okullarında ve her sokağında tehlikeye dikkat çekti. Artık, saat başı yenileriyle değiştirilen 600’den fazla polis, gece gündüz demeden demiryolları boyunca devriye geziyor ve orman

şeritlerine yakın istasyonların peronlarında üniformalı polisler nöbet tutuyordu. Üçü hariç. Teğmen Burakov sabırla, seri katilin bu istasyonlardan birine gelmesini bekledi. Gelecek ve ya istasyonda ya da orman şeridinin kenarlarında dikkat kesilmiş, kimi köylü, kimi işçi kılığındaki sivil polislerden birine yakalanacaktı. Nitekim öyle oldu.

Uzun paltolu, deri kasketli Andrey Romanoviç Çikatilo, 20 kasım 1990 günü, bu istasyonlardan birindeki şüpheli hareketleri yüzünden tutuklandığında, elinde büyükçe bir evrak çantası vardı. Çantadan, yün örmeye yarayan iki şiş, küçük bir makyaj aynası ve 30 santim uzunluğundaki ekmek bıçağından başka bir şey çıkmadı. Gözaltında tutulabileceği süre on gündü. Dokuz gün polislerce sorgulandı. Çikatilo suçlamaları kabul etmedi. 29 kasımda karşısına, o sıralar henüz hiç tanınmayan bir doktor olan psikiyatri uzmanı Aleksandr Bukanovski'y'i oturtular. İfadesini, ertesi sabah güneşin ilk ışıklarıyla birlikte imzaladı. Elli kişiyi nerede ve nasıl öldürdüğünü bütün ayrıntılarıyla anlatmıştı. Duruşmalara, özel kafes içinde çıkarıldı. 16 şubat 1994'te, Rostov'daki bir binanın ses geçirmez bölümünde kafasına tek kurşun sıkılarak idam edildi.

Coğrafi profileme, bir doktora teziyle doğdu

1980'lerin ortasında, yani Teğmen Burakov'un yoldaş Çikatilo'nun peşine düştüğü ilk yıllarda, Kanadalı polis Kim Rossmo, kriminoloji doktorasını tamamlamaya çalışan bir öğrenciydi. Tez konusu, tıpkı teğmenin hayal ettiği gibi, cinayetlerin gerçekleştiği olay yerlerinin coğrafi konumundan yola çıkarak seri katilin evini bulmaya yönelikti.

Kim Rossmo, Japonya yolculuğu sırasında Tokyo ile Osaka'yı birbirine bağlayan Kurşun Tren'in bir peçetesine çiziktirdiği matematiksel algoritmayla, sadece bunun mümkün olduğunu kanıtlamakla kalmadı, pek çok polis teşkilatının binlerce suçluyu yakalamasını sağlayacak "coğrafi profileme"nin de kurucusu oldu.

Teğmen Burakov, gecelerce uykusuz kalmasına, zayıf düşmesine, hatta geçirdiği sinir krizi yüzünden bir ay hastanede yatmak zorunda kalmasına neden olan seri katilini yakaladıktan sonra, sanırım uzunca bir süre dinlenmiştir. Rossmo'ya gelince, 2007'den bu yana Teksas Eyaleti Jeo-uzamsal (geospatial) İstihbarat ve Soruşturma Merkezi'nin başkanlığını yürütüyor; Irak ile Afganistan'daki silah depolarının yerini ve bir biyoterör saldırısında hastalıkların yayılma biçimini hesaplayacak formüller üzerinde çalışıyor.

İtalyan Medyası Wilma Montesi'yi Nasıl Öldürdü?

Marangozun kızı kumsalda ölü bulundu. Savcıya göre, ölüm nedeni kazaydı. Kızın ailesine göre cinayet. Medya, katilin adını da koydu. Bir süper tanık, yıllar süren bir dava... Fellini'nin "Tatlı Hayat" (La Dolce Vita) filmine ilham vermiş bir olay. Yarı yüzyıl öncesi Roma'dan, ancak her dem taze bir örnek.

Güneşli ama serin ve rüzgârlı bir cumartesi sabahıydı. 11 nisan 1953. Roma'nın 20 kilometre kadar uzağındaki plajların birinde çalı çırpı toplayan temizlik işçisi Fortunato Bettini, soluklanmak için bir an durdu, elindeki küreği kuma sapladı, torbasındaki yarım ekmeği çıkardı, ağzına götürürken denize doğru baktı. "Böyle boş olması ne güzel, ay sonuna doğru iğne atsan yere düşmez bir hal alacak" diye geçirdi içinden. Aslında yanıliyordu. Bulunduğu yer, halka açık olmakla birlikte, az ötedeki malikânelerde oturan zenginlerin tercih ettiği Torvajanica plajıydı; orta halliler, 15 kilometre kuzeybatıda yer alan ve Roma'ya daha yakın olan Lido di Ostia plajına doluşurdu.

İşçi Fortunato, bir anda elindeki ekmeği fırlatıp, tepe aşağı koşmaya başladı, suyun kenarında bir cisim görmüştü. Gördüğü, bir kadın cesediydi. Ailesinin iki gündür kentin her yerinde aradığı, bir polisle nişanlı, yirmi üç yaşındaki güzel Wilma Montesi'nin cesedi.

Olay yerine ilk gelen bir jandarma oldu. "Şaştım" diye anlatacaktı çok sonra, "bir karış denizde insan nasıl boğulur? Yarı bedene kadar suyun içindeydi, bacaklarından tutup kumsala çektim, sağ sola çevirdim, kimlik aradım." (Çevredeki ayakkabı ve otomobil lastiği izlerinin bu yüzden kaybolduğu iddia edilecekti.)

Her şey var, jartiyer yok

Genç kızın üzerindikiler, resmi kayıtlara "Boynundan tek düğmeli sarı ceket, beyaz gömlek, üzerinde küçük ayı motifleri olan iç çamaşırı" şeklinde geçti. "Ayakkabı yok, çorap yok, etek yok, çanta yok, saat ya da başka takı yok."

İlk ifadesinde ablası Wanda, "Babamız marangozdur. Öğle ye-

meğinden sonra kardeşimi alıp atölyesine döndü, annemle ben sinemaya gittik. Wilma yeni ayakkabılarının vurduğundan, topuğunun su topladığından şikâyetçiydi, deniz suyunun iyi gelebileceğini söylüyordu” diye anlattı. “Onu, saat 17.20’de gördüm” dedi komşu kapıcı, “Ostia trenine yetişmeye çalışıyordu. Oysa, Ostia’ya son tren saat 17.30’dadır. Ev ile garın arası, taksiyle bile on dakikadan fazla sürer.”

Kapıcı onu gerçekten saat 17.20’de mi, yoksa daha önce mi gördü, bilinmez. Ostia treninde rastladığını söyleyen bir tanık da, daha sonra benzetmiş olabileceğini kabul etti. Aslında, izleyen yıllarda ortaya çıkan 200 kadar tanığın, hangisinin doğru, hangisinin yalan söylediği de pek anlaşılamadı. Ancak Roma adli tabibinin, kızın ayağında su toplamasına ilişkin bir ize rastlamadığı muhakkak.

İyi de, kız Ostia plajına gittiyse ve ayakkabılarını, çoraplarını çıkarıp ayaklarını suya soktuysa, cesedi 15 kilometre güneydeki Torvajanica plajına nasıl gelmişti?

“Onu bunu anlamam” dedi annesi, “haydi, ayakkabısını, çorabını, eteğini çıkardı, bir kenara bıraktığı çantasını, saatini dalgalar götürdü ya da çaldılar diyelim, peki çoraplarını tutturduğu siyah saten jartiyeri nerede? Onu takmadan sokağa çıktığı görülmemiştir.” Baba Rodolfo da jartiyerin enini boyunu, şeklini şema ilini en ince ayrıntılarına varıncaya dek biliyordu. Kısacası aile, Wilma’nın öldürüldüğüne emindi.

Gagasında siyah jartiyer taşıyan güvercin / Piccione’den Piccioni’ye

Halbuki, Roma Adli Tıp Enstitüsü’nün otopsi raporuna göre, herhangi bir darp, cebir izi yoktu; ırza geçme ya da teşebbüs belirtisi yoktu; midesinde alkol ya da herhangi bir uyutucu-uyuşturucu madde kalıntısı yoktu. Akciğerindeki tuzlu su, suda boğulduğunun; vücut boşluklarındaki kum, sıg sularda kaldığının işaretiydi. Suda boğulmasının nedeni “sincope dovuta ad un pediluvio” şeklinde açıklanıyordu. Türkçesi, “ayak banyosuna bağlı senkop”.

Senkop, adli tıp uzmanlarının işin içinden çıkamadıklarında sarıldıkları sihirli bir sözcük. “Kan görme”den “yakası sıkı gömlek baskısı”na, “korku”dan “kan şekeri düşmesi”ne kadar çeşitli durumlarda (tabii, beyin tümörlerinde, beyin damarlarındaki kusurlarda da) ortaya çıkan, birden beliren geçici bilinç kaybı, bayılma olarak tanımlanır.

Polis başlangıçta, “Ya intihar, ya kaza” açıklamasında bulundu. Soruşturmayı ilerlettikçe, “Pek yakında bir meslektaşımızla evlenecekmış, gayet mutlu ve neşeliymiş, sabah iç çamaşırlarını yıkmış, üstelik evin anahtarlarını alıp çıkmış. İntihar etmek isteseydi, bunca uzağa neden yolculuk etsin, bütün kızlar gibi Tiber Nehri’ne atlardı” diyerek, intihar olasılığını bir yana bıraktı. “Regl döneminin son günleriydi, karnı açtı, ayağındaki yarayı deniz suyuyla ovalamak için yere eğildiğinde, başı dönüp düşmüş, yüzme bilmediğinden boğulmuş olmalı, dalgalar iki günde bedenini Ostia’dan Torvajanica kumsalına sürüklemiş” senaryosunu tercih etti.

Kızın yarısı tamamlanmış gelinliğinin örttüğü tabut, daha morgdan çıkarken başladı dedikodular. “Aile haklı; kaza da, intihar da olamaz, bu mutlaka cinayettir” diye fısıldaşanlar oldu. “Ostia’da boğulduysa, ceset 15 kilometre ötede nasıl karaya vurdu? Rüzgâr da yok, akıntı da. Torvajanica kıyısında, sosyetenin ve siyasetçi çocuklarının gece partileri düzenlediğini herkes biliyor. İçki içip, uyuşturucu kullanıyorlar, zavallı kızcağıza bir madde vermiş, kendinden geçince tecavüz etmiş, sonra suya atıp boğmuş olmalılar.” Birkaç güne varmadan, “Polis, savcı, adli tabip birlik olmuş, gerçeklerin üzerini örtüyor” noktasına varıldı.

4 Mayıs 1953’te, Napoli’de çıkan bir tabloid gazete “Polis, Wilma Montesi’nin ölümüne neden sessiz kalıyor?” başlıklı bir yazı yayımladı ve cesedin bulunmasından on gün önce kızın Torvajanica plajında “ileri gelen bir siyasetçinin oğluyla” birlikte görüldüğünü dile getirdi. Bu siyasetçinin kim olabileceğine ilişkin spekülasyonlar sürerken, politik mizah dergisi *Il Merlo Giallo*, bu soruyu bir karikatürle yanıtladı: Gagasında siyah jartiyer taşıyan güvercin.

Güvercinin İtalyancası “piccione”dir, çoğulu “piccioni” ve Piccioni, Hristiyan-Demokrat Parti’nin kurucu ileri gelenlerinden, birkaç yıl öncesinin adalet bakanı, bir ay sonra yapılacak seçimde başbakanlığa oynayan Attilio’nun soyadıydı.

Medyaya göre, katil belli

Birisinin başı, takılı olmayan bir jartiyer yüzünden belaya girmek üzereydi. Wilma Montesi, o gün evden çıkarken belki çorap bile giymemişti. Dolayısıyla jartiyer takmamıştı. Savcıya göre, ölüm nedeni kazaydı. Jartiyer evde miydi, değil miydi diye bir kaygısı olmamıştı. Sokaktaki durum ise farklıydı. Dalgaların güçlü jartiyeri yerinden sökmeye yetmeyeceğine göre, kötü emeller besleyen biri çıkarmıştı. Muhtemelen, bakan Attilio Piccioni’nin

caz piyanisti, etek düşkünü oğlu Piero! İtalya'nın irili ufaklı ne kadar gazetesi varsa, yaz boyu hep bu kuşkuyu dile getirdi.

Dananın kuyruğu 6 ekim 1953'te koptu. Yirmi dört yaşındaki gazeteci Silvano Muto, yayıncısı olduğu *Attualita* adlı tabloid gazetede, "Wilma Montesi'nin ölümünün ardındaki gerçek" başlığını taşıyan bir yazı yayımladı: "Adı bende saklı, her şeyi bilen iki genç hanıma göre, Wilma Montesi, Marki Ugo Montana'nın Capocotta malikânesinde düzenlenen sosyete partisinde, aşırı uyuşturucudan fenalaşıp ölmüş. Çıplakmış. Gömleğini, ceketini, külotunu giydirip yakınlardaki Torvajanica plajına bırakmışlar, boğulma süsü vermişler." Halkın gözünde şüpheli sayısı ikiye çıkmıştı: Piero Piccioni ve Marki Ugo Montana.

"Olay yerine ilk gelen jandarma, cesedi evirip çevirmiş, etrafında dolaşp durmuş. Böylelikle katillerin ayak izini silmiş" dedi birileri. "Otopsi raporunda, midesinde alkol ve uyuşturucu kalıntısı bulunmadığı yazılıydı. Bunların midede değil, kanda ve idrarda aranması gerektiğini çocuklar bile bilir." "Ağzını, burnunu anladık da, vajinasında bile kum bulunmuş, kızlık zarı sağlamısa, içeriye kum nasıl girer?"

Haklıydılar doğrusu. Olay yeri incelemesi de, otopsi de özensizdi. Ancak, bazı genç kızların sağlam zarlarının, değil kum tanesi, erkeğin cinsel organını bile geçirebilecek elastikiyette olduğunu söylemeye kimse cesaret edemedi. Sosyete âleminde masum ve tertemiz bir kızın ırzına geçildiğine, uyuşturucu verilip öldürüldüğüne inananların sayısı çığ gibi artıyordu.

Maksat üzüm yemek değil, bağcıyı dövmek

Beyaz saçlı Marki Ugo Montana, kendisini seks ve uyuşturucu âlemlerinin düzenleyicisi, vergi ve uyuşturucu kaçakçısı, ayrıca Alman casusu olarak suçlayan gazeteciden davacı oldu. Silvano Muto haber kaynaklarının adını açıklamak zorunda kaldı: Adriana Concetta Bisacca ve Anna Maria Moneta Caglio.

Adriana, artist olmak umuduyla başkente taşınan taşralı bir kızdı. Uzun boynu, siyah saçları yüzünden, medyanın "Kara Kuğu" adını taktığı Anna ise, ünlü bir avukatın kızıydı, markinin eski sevgilisiydi ve genç İtalya Cumhuriyeti'nin ilk "süper tanık"ı olarak tarihe geçecekti.

Wilma Montesi meselesi, bir genç kızın ölümünü aydınlatmaktan çok, farklı siyasi görüşlerin çatıştığı bir arenaya dönüştü ve Hristiyan-Demokrat Parti'nin yaşlı kuşağını tasfiyede kullanıldı.

Polisiye Yazarlara Ölümcül Lezzetler

Polisiye öykü yazar okurlarım zaman zaman, “Alışagelmedik bir zehir kullanmak istiyorum. Kurbağa zehri bulup, kiraza zerk etsem, kurbanımın kaç kiraz yemesi gerekir, kaç saat sonra, nasıl ölür?” gibisinden sorular yöneltir. Bu yazı, onlar için. Umarım, bir süre idare eder.

İşi bilenler, İspanya’nın ElBulli’sinden sonra dünyanın en iyi restoranının Londra’nın batısındaki Fat Duck olduğunu söyler. Fat Duck’ın İngiliz şefi ve sahibi Heston Blumenthal, kırktan fazla şikâyet telefonundan sonra, 29 şubat 2009 günü dükkânını kapattı. Birkaç günde “kendimi iyi hissetmiyorum” diyenlerin sayısı 400’e ulaştı. İki buçuk hafta sonra işletmeyi yeniden açtığında, gerek yiyeceklerin gerekse çalışanların sayısız analizden geçmesine ve 100 000 İngiliz lirasına varan zarara rağmen, müşterilere neyin dokunduğu anlaşılamadı. Blumenthal’ın çözümü, en azından şimdilik, mënüsünden bazı deniz ürünlerini çıkarmak oldu. Eminim, ilk telefonu aldığı anda aklına altı ay kadar önce başka bir şefin yaşadıkları gelmiştir.

Hiçbir müşterisi şikâyetçi olmadığı halde Bayan Toni Vicente, 2008 yılı eylül ayının ilk haftasında Santiago de Compostela’daki balık pazarında alışveriş ederken tutuklanmış, sıradan biri olmadığından bu durum, özellikle gurme çevrelerinde geniş yankı bulmuştu. İngiltere’nin eski başbakanlarından Margaret Thatcher’in İspanya ziyaretinde yemek pişiren, Galicia’nın kendi adını taşıyan en iyi lokantasının sahibi ünlü şefi dört yıl hapis istemiyle yargıç önüne çıkartan, mënüsündeki 22 avroluk balzamik soslu ve mantarlı deniztarağı salatasıydı.

Bir minibüste 400 kilo salyangoz ve istiridyenin ele geçmesiyle başlatılan soruşturma sonunda Bayan Vicente, avlanmanın yasak olduğu Forrel limanından toplanan deniz ürünlerini, oluşturdıkları tehlikeyi bilerek satın almak ve müşterilerine sunmakla suçlandı. Hatırı sayılır bir kefaletle özgürlüğüne kavuşan ve bazı yemekleri mënüsünden çıkararak lokantasını açabilen şef, şimdilerde zedelenen itibarını tamirle uğraşıyor.

Forrel limanındaki deniztaraklarının tehlikeli olmasının nedeni, içlerinde *Pseudo-nitzschia* türü diatomelerin birikmesi. Bu diatomelerin ürettiği domoik asit, yutulduktan yirmi dört saat kadar sonra memeli canlılarda kusma, bulantı, ishal, karın ağrısı, baş ağrısı, oryantasyon bozukluğu, görme kaybı ve miktara bağlı olarak, hafıza kaybı meydana getiriyor ama, ölüme pek rastlanmıyor.

“Alışagelmedik cinayet”e hevesli polisiye yazarı okurum, işte bu nedenle sana, İspanya’nın Forrel limanına gidip, deniztarağı toplamanı, ardından kurbanına yedirmeni tavsiye etmem. Enfes lokmalarla Rus ruleti oynatacağın başka yerler var.

Önce, bir balıkçı bulacaksın. Cinayet silahının, yolunu şaşırıp bizim denizlerimize kadar geldiği bilinse de, en iyisi doğuya doğru yollanmak. Aslında, balıkçı peşinde koşmayı bir yana bırakıp, kurbanını bir fugu lokantasına da götürebilirsin. Sonrası, mutfak-takini ikna kabiliyetine bağlı.

Gastronomik Rus ruleti

Kabuki tiyatrosunun “yaşayan ulusal hazinesi”, korkusuz savaşçı rolünün vazgeçilmez oyuncusu büyük usta VIII. Mitsugoro Bando ile üç arkadaşı, 16 ocak 1975 akşamı Kyoto’nun tanınmış balık restoranlarından birine gittiler. Fugu saşimi ısmarladılar ve incecik kesilmiş, krizantem çiçeğini andırır biçimde servis tabağına dizilerek önlerine konmuş çiğ balığı yemeye başlamadan önce, uzun uzun seyrettiler. Krizantem çiçeği, Japonlar için ölümü simgeler. Mitsugoro Bando, o akşamı ölümü tatmaya hazırdı.

Yemeğin ortalarına doğru yanlarına gelen şef, iki eliyle tuttuğu küçük kâseleri yavaşça masaya bırakıverdi. “Teşekkür ederiz” dedi Bando’nun dostları, “ciğerini yemeyiz, neme lazım.”

Mitsugoro Bando, buna çok sevindi. “Ben şerbetliyim” dedi gururla ve yüzyıllardır çekik gözlüleri heyecanlandıran gastronomik Rus ruletine kalkıştı. Dört balığın, dört ciğerini art arda midesine indiriverdi. Aslında üçü, onu öldürmeye yetip, artardı bile. Eve döner dönmez karısına sarıldı “Akşam yemeğinde fugu karaciğeri yedim” dedi gülümseyerek. “Hem de tam dört tane. Dudaklarım hâlâ karıncalanıyor, başım dönüyor, bulutların üzerinde uçar gibiyim.” Son yemeğinin ardından, son söyleyebildikleri bunlar oldu.

Aslında kabuki ustası, lokantadan çıkıp eve gidebildiğine göre, gerçekten şerbetli olsa gerek. Çünkü, zehirli fuguyu yiyenler, genellikle hesabı ödeyemeden ölür.

Mitsugoro Bando’nun zehirlendiği dükkân on günlüğüne kapa-

tıldı. Yeniden açıldığında müşteri sayısı, eskisine oranla çok daha fazlaydı. Şefin fugu diplomasının elinden alındığı söylendi ama, geleneklere uyup karnına kılıç sapladığını, yani seppuku yaptığını duyan olmadı.

Balonbalığının zehri, siyanürden bin kat güçlü

İster balonbalığı deyin, ister kirpibalığı, kurbağabalığı ya da Japonlar gibi fugu, tüm bireyleri dört dişli olduğundan *Tetraodon-tidae* ailesine mensup yeryüzünün bu en zehirli ikinci varlığını (ilki, az sonra değineceğim altın zehirli kurbağadır) ağzınıza götürürken dikkat edin. Kısacası “Denizden çıkan baban olsa, ye” diyenlere sakın aldanmayın.

Çünkü, on binlerce ton fuguyu tüketenlerin çoğu, ertesi sabah dostlarına yaşadığı heyecanı, dilinin nasıl yanıp, ciudağının nasıl uyuytuğunu ballandıra ballandıra anlatırken, bazıları kendini, midisini yıkatmaya götüren bir ambulansa bulur. Genellikle balıkçılardan ve beceriksiz aşçılardan oluşan daha az şanslılar ise, tıpkı ünlü kabuki sanatçısı gibi ne ağzını, ne de elini ayağını oynatabilir, sonunda nefes alamayıp, ölür.

Denizden çıkan her üç fugudan birinin karaciğerinde rastlanan zehrin adı, “tetradotoksin”dir. Siyanürden 1 250 kez daha güçlüdür. Birkaç kum tanesi kadar, bir erişkinin kaslarını felç etmeye, solunumunu durdurarak onu öldürmeye yeter. Zehir, balığın derisinde, testisinde, yumurtalıklarında, bağırsak ve karaciğerinde bulunduğundan, bu organların sadece çok küçük bir parçasının bile yemeğe bulaşması, tehlike yaratır. Tetradotoksinin panzehiri hâlâ bulunamadığından, zehirlenenlerin yüzde 60 kadarı kurtarılamamaktadır. Bir fugu karaciğerinin 30 kişiyi öldüreceği rivayet edilse de, henüz böyle kitlesel bir katliama rastlanmamıştır.

Kendini zehirleyen fugu şefi

176 kişinin fugu zehirlenmesinden öldüğü 1958 yılından bu yana, Japonya’nın fugu restoranlarında diplomalı şef bulundurmamak zorunlu. Diplomayı almak için, üç yıl sürebilecek eğitim ve staj döneminin ardından, yazılı ve uygulamalı sınavları başarmak gerekiyor. Tabii her diplomalının işi öğrendiği söylenemez. Daha birkaç ay önce, Tokyo’daki bir restoranın genç aşçısı, hazırladığı fugunun karaciğerinden bir lokma ısırması, kırk sekiz saat sonra bilincini kaybederek hastanelik olmuştu. Müşterinin zehirlenme-

sine neden olan aşçının belgesi elinden alınıyor ama, kendini zehirleyecek kadar aptal olanlar için bir yaptırım bulunmuyor.

2006 yılında, Tokyo Sağlık Bilimleri Üniversitesi'nde çalışan biyolojik toksin uzmanı profesör Tamao Noguçi ile arkadaşları, fugu tehdidinin önünü almak üzere yıllardır sürdürdükleri araştırmaların sonucunu yayımladılar ve karaciğerinde zehir biriktirmeyen kültür fuguları üretebildiklerini bildirdiler. Bu haber, dünyanın dört bir yanındaki ciğerli suşi meraklılarını sevindirdi. Pek de hoş olmayan biçimde elde edilen kaz ciğeri yerine, sağlığa yararlı omega-3 yağ asitli fugu ciğeri yemeyi umuyorlar.

Profesör Noguçi bu çok önemli sonucu, balıkları beslemekte kullandığı özel yeme bağlıyor ama, henüz etki mekanizmasını bilimsel olarak açıklayamadığından, Sağlık Bakanlığı olaya temkinli yaklaşıyor ve zehirsiz kültür fugularının dağıtımını sınırlıyor. Noguçi, bu sınırlamanın nedenini, fugudan para kazanan grupların baskısı şeklinde açıklıyor. Her ne olursa olsun, Japonların yakın bir gelecekte tehlikesiz fugulara kavuşacağı açık. O zaman, pek çok ülkenin, bu arada Avrupa Birliği'nin fugu ithal yasağı da kalkabilir. Buna karşılık, asırlara uzanan fugu merakının, balığın kekremesi lezzetinden değil de ölümle oyun oynama heyecanından kaynaklandığını ileri sürenler, tehlikesiz kültür fugularını kimsenin yemeyeceğini, tıpkı uyuşturucu gibi, bu kez deniz fugusu kaçakçılığının başlayacağını söylüyor.

Kurbağa ızgarası, kertenkele yahnisi

"Alışagelmedik cinayet"e hevesli polisiye yazarı okurum, fuguyla muguyla uğraşamam dersen, kurbanına başka lezzetler de tattırabilirsin. Örneğin, çok sayıda kurbağa, güçlü nörotoksinler sentezler, düşmanlarını felç eder, nefes almalarını imkânsız kılar. Güney Amerika'nın değişik yerlerinde, Brezilya'nın yağmur ormanlarında yaşayan parlak renkli *Phyllobates*'lerin salgıladığı sıvıyı, mızrak uçlarına sürüp avlananları hatırla. Biraz gezinirsen, altın renkli *Phyllobates terribilis*'e de rastlayabilirsin. Deri bezlerindeki batrakotoksin öylesine güçlüdür ki, topluiğne başı kadarı bile insanı öldürmeye yeter.

Mavi ayaklı, siyah-beyaz renkteki bedeni ile *Dendrobates tinctorius* ile olağanüstü güzel mavi renkteki *Dendrobates aureus*, pumiliotoksin üretir. Gerçi pumiliotoksin, batrakotoksin kadar güçlü bir zehir değildir ama, işine yarayacak kadar ölümcüldür.

Bu arada, turuncu kemerli kırmızı kahve *Taricha torosa*'yı unut-

mamalı. Kaliforniya'nın kıyı kesimlerinde yaşayan bu büyük kertenkelenin salgıladığı tarikatoksin, tıpkı balonbalığının tetrodoksini gibi sinir iletimini engeller, kasları felç eder.

Bu zehirlerin herhangi birini alıp kurbanına yuttur, sonra karşısına geçip seyret. On beş dakikaya varmadan kendini halsiz hissedecek, zor soluyacak, bir on beş dakika sonra mutlaka ölecek. Yalnız dikkat et, cesede otopsi yaptırtmamaya çalış. Çünkü o zaman, seni ben bile kurtaramam.

LGBTT Olmak ve Ölmek Üzerine

Bilim, tıpkı göz rengi gibi, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinin kişisel bir tercih olmadığını ve DNA'sında kayıtlı biyolojik bir gerçek olduğunu kanıtlıyor. Bu nedenle, eşcinselliğin teşvik edilebilmesi tıbben mümkün değil.

Lambdaistanbul LGBTT (Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Travesti, Transseksüel) Dayanışma Derneği hakkında mayıs 2008'de verilen kapatma kararını Yargıtay bozmuş, derneğin şu anda yasalara aykırı olmadığını, “eşcinselliği teşvik ettiği” takdirde kapatılabileceğini belirtmişti.

30 nisan 2009 günü, Beyoğlu 3. Asliye Hukuk Mahkemesi bu karara uydu. Lambdaistanbul'un yanı sıra birçok sivil toplum kuruluşu gönüllüsü, karar sonrası bir basın açıklamasıyla mutluluklarını dile getirdiler. “Bizler, örgütlenme özgürlüğünü teşvik ediyoruz. Bizler gizlenmemeyi teşvik ediyoruz. Bizler, herkesin kendi gibi olabilmesini teşvik ediyoruz” dediler. Bir şey daha eklemelerini beklerdim: “Her şey teşvik edilebilir, ama LGBTT olmak asla.”

Günümüzde, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinin kişisel bir tercih olmadığı, bir yandan çok sayıda genetik faktörün, diğer yandan doğum öncesi ve sonrasında karşılaşılan metabolik etkenlerin (örneğin hormonların) bir bileşkesi olduğu, bu nedenle basit Mendel kurallarına uymadan bir kuşaktan diğerine aktarıldığı kabul ediliyor. Kısacası, on yıl önce sanıldığı gibi tek bir “gey geni” yok (Mustanski, 2005).

2005 yılında, Karolinska Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden Ivanca Savic ile ekibi, kadın, erkek, eşcinsel kadın ve eşcinsel erkeklerle, erkek terinde bolca bulunan androstadien (AND) ile kadın idrarındaki östrojen benzeri estratetraenol (EST) koklatmışlar, eşcinsel erkek beyinde gözledikleri değişikliklerin, kadınların beyinlerindeki ve eşcinsel kadın beyinlerindeki değişikliklerin ise, erkek beyinde gözlenenlere uyduğunu saptamışlardı.

2009 yazında da, Polonya'nın Lodz Üniversitesi'nden Antoszewski ve arkadaşları, yaşları yirmi-yirmi sekiz arasında değişen

48 transseksüelin (biyolojik olarak kadın oldukları halde, kendilerini erkek olarak hissedenler) odontometrik özelliklerini yayımladılar. İnsan dişinin büyüklüğü ve şekli, daha ana karnındayken belirlenir. Bir başka deyişle genetikdir. Bu kişilerin dişlerine ait ölçümler, kadın ve erkek kontrol gruplarının dişlerine ait değerlerin arasında yer alıyordu. Böylelikle, transseksüalizmin de genetik temeli olduğu, bir kez daha gösterilmiş oldu.

Bütün bunlara ek olarak, Lauren Hare ve arkadaşları, biyolojik olarak erkek oldukları halde, kendilerini kadın hisseden 112 transseksüelin DNA'sını incelemiş ve testosteronu denetleyen genin normalden uzun olduğunu saptamışlardı. Testosteronun etkisini azaltan bu değişikliğin, erkek bebek beyinlerini, daha anne karnındayken farklılaştırdığı anlaşıldı.

Bilim, tıpkı göz rengi gibi, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinin kişisel bir tercih olmadığını ve DNA'sında kayıtlı biyolojik bir gerçek olduğunu kanıtıyor. Bu nedenle, LGBTT'lerin insan haklarını savunmaya çalışan Lambdaistanbul'un, eşcinselliği teşvik edebilmesi tıbben mümkün değil.

Evet, insanlık tarihinin her döneminde, her toplulukta gözlenen, kimi yerde eller üstünde tutulan, kimi yerde korkunç işkencelerle öldürülen LGBTT'lerin haklarını, günümüz Türkiye'sinde ciddi biçimde savunmaya ihtiyaç var. Çünkü çoğu, en temel insan hakkından, yaşam hakkından bile yoksunlar.

LGBTT'ler kaç kişi?

Seksolojinin babası kabul edilen, Amerikalı biyolog, entomolog, zoolog Alfred Kinsey, 5 300 beyaz erkek ve 5 940 beyaz kadınla yaptığı anket çalışması sonuçlarını bir araya topladığı 1948 ve 1953 tarihli ünlü raporlarında, Amerikalı beyaz erkeklerin yaklaşık yüzde 46'sının hem kadın hem de erkeklere karşı cinsel açıdan "tepki" verdiğini, yüzde 37'sinin yaşam boyu en az bir kez eşcinsel ilişkide bulunduğunu bildirmişti. Beyaz ırka mensup kadınlar için bulduğu oran, bunun çok altındaydı.

Günümüzde, New York ve Los Angeles'taki toplam LGBTT sayısı 1 milyona yakın; San Francisco nüfusunun ise yüzde 16 kadarı LGBTT. 2008 başkanlık seçimlerinde kendisini gey, lezbiyen ya da biseksüel olarak tanımlayanların oranı, yüzde 4. Tıpkı, 2004 seçimlerindeki gibi.

2008'de İngiltere'de yapılan bir ankete göre, nüfusun yüzde 13'ünün yaşam boyu bir kez eşcinsel deneyimi olmuş, ancak ken-

disini eşcinsel olarak tanımlayanlar, sadece yüzde 6. Buna karşılık, Yeni Zelandalıların yüzde 20'si, kendi cinslerine karşı "bazı duygular" beslediklerini söylemekle birlikte, yüzde 2 kadarı kendisini eşcinsel olarak tanımlıyor. Fransa'da yaşam boyu en az bir kez eşcinsel ilişkiye giren erkeklerin oranı yüzde 4, kadınların yüzde 12,6. Bu oran, İstanbul Üniversitesi'nden Prof. Dr. Şahika Yüksel'in Türkiye kadınları için tahminiyle örtüşüyor. Durex'in 2007 yılında, 26 ülkede (aralarında Türkiye yok), 26 000 kişiye uyguladığı cinsel mutluluk anketine göre, eşcinsel deneyimi olan İsveçli erkeklerin oranı yüzde 12.

Avrupa ülkeleri ve ABD'deki eşcinsel sayısının, nüfusun yüzde 1-10'unu oluşturduğu tahmin ediliyor. Geylerin oranı, her ülkede lezbiyenlerden biraz daha yüksek (Zietsch, 2008; Grulich, 2003; Michael, 1995; Johnson, 1992). Dünya genelinde ise, erişkin erkek nüfusun yüzde 3-4'ünün, kadınların da yüzde 1,5-2'sinin yaşamını eşcinsel olarak sürdürdüğü bildiriliyor (Mackay, 2001).

Transseksüalizme ilişkin istatistik veriler de, ülkeden ülkeye değişiyor. Son kırk yıldır bu alanda çalışan Amsterdam'daki bir klinik, erkeklerde rastlanma sıklığını 10 000'de bir, kadınlarda 30 000'de bir olarak bildiriyor.

Konuyla ilgili dünya genelindeki tüm verileri bir arada değerlendiren ve karmaşık formüllerle istatistikleri yineleyen Olyslager ile Conway ise, bu oranın çok düşük olduğunda ısrar ediyor. 2007 yılındaki 20. Dünya Cinsel Kimlik ve Sağlık Kongresi'nde sundukları, ardından *International Journal of Transgenderism*'de yayımlanan makalede, her 4 500 erkekten birinin kendisini kadın, 8 000'de bir kadının da erkek olarak hissettiğini öne sürüyorlar.

Kafanızı bu sayılarla şişirmemin bir nedeni var. Türkiye'deki LGBTT'lerle ilgili elimizde sayısal bir veri bulunmuyor. Ancak, uzaydan gelmediğimize göre, üç aşağı beş yukarı diğer dünyalılara benzeriz herhalde. Şimdi elinize bir hesap makinesi alın, bu topraklarda yaşayan en az 700 000 eşcinsel ve 2 500 transseksüelin hakkının korunması gerektiğini göreceksiniz.

Kimler saldırıyor?

Dünya genelinde, erişkin eşcinsel erkeklerin ölümüyle sonuçlanan saldırıların, toplam adam öldürmeler içinde yüzde 1-4'lük bir payı olduğu sanılıyor. Bunların, öne çıkan özellikleri şunlar:

Ölüm, saldırganın yaşadığı yer ya da coğrafi bölgede gerçek-

leşmiyor; kapı ve pencerelerde zorlama gözlenmiyor; ceset, yatak odasında bulunuyor; mağdur, tek başına yaşıyor; evvelce karışlaştığı tehditleri polise bildirmemekle tanınıyor.

Katil, mağdurdan daha genç; evvelce işlediği başka suçlar ve parasal sıkıntıları var; cinayette ateşli silah ya da bıçak kullanıyor; saldırıda, ölümü meydana getirmeye yetenin çok üzerinde şiddet kullanıyor (yirmi-otuz bıçak darbesi gibi); kundaklama ve gasp teşebbüsü gözleniyor; gerek mağdur gerekse fail, genellikle alkol ya da uyuşturucu etkisi altında.

Cinayet masası dedektiflerinin başucu kitabının yazarı, New York polis teşkilatından emekli Vernon Geberth, bundan on yıl kadar önce, erkek eşcinsel cinayetlerini altı sınıfta toplamıştı.

2007'de Güney Florida Üniversitesi'nden Eric Beauregard ile Montréal Üniversitesi'nden Jean Proulx ise, konuyu mağdur, fail ve olay yeri karakteristikleri açısından yeniden ele aldılar ve saldırıganları başlıca üç sınıfa ayırdılar: 1) intikamcı, 2) cinsel motifli avcı ve 3) cinsel motifi bulunmayan avcı.

Eşcinsel katillerin objektifinden, eşcinsel kurbanlar

Pek çok katil, cinayetten önce ya da sonra, kurbanının fotoğrafını çeker. Eşcinsel cinayetleriyle ilgili mağdur fotoğraflarının önemli bir bölümü de, Jeffrey Dahmer, Robert Bardella gibi kendileri de eşcinsel katillerin kişisel koleksiyonlarından alınmıştır. Birini özetleyelim:

Otopark bekçisi gözlerine inanamadı. Gençten biri, karşıkı evin ikinci katından sokağa atlamıştı. Hemen polisi aradı. "Tamamen çıplak değil" dedi, "boynunda kırmızı bir köpek tasmalı var." Canını kurtarmak için sokağa atlayan adam bir seks işçisiydi aslında. Müşterisi onu otomobiline almış, her yanı çöp yığılı, köpek dışkısı kokan bu eve getirmişti. Başına sert bir cisimle vurulduğunu, ardından boynuna saplanan iğneyi hatırlıyordu. Kendine geldiğinde kollarından, bacaklarından yatağın demirlerine bağlıydı. Boynuna tasmanın geçirildiğini, son birkaç saattir olanların ve izleyen dört günde olacakların (örneğin cinsel organlara bağlanan elektrik, göze sıkılan çamaşır suyu, ırza geçme) en ince ayrıntısına kadar bir deftere kaydedileceğini ve her aşamanın fotoğrafı alınacağını biliyordu.

2 nisan 1988 sabahı, yirmi iki yaşındaki Chris Bryson, sokağa atlamakla sadece kendini değil, kim bilir daha kaç canı kurtardı. Robert Bardella'nın evinde ele geçen ve kendisinin "eşcinsel aşk

esiri” olarak tanımladığı 23 erkeğe ait 357 işkence fotoğrafını inceleyen polis, bunlardan altısını öldürdüğünü saptadı. Bahçesinden kafatasları, kemikler, dişler çıktı. Bardella, 18 aralık 1988’de ömür boyu hapse mahkûm oldu, 1992’de bir enfarktüs krizinden öldü. Aslında, ölümünden birkaç gün önce cezaevi papazına bir mektup yazmış ve gardiyanların kalp ilaçlarını vermemesinden şikâyetçi olmuştu. Ölümü hiçbir zaman soruşturulmadı.

Afrikalı ve Asyalı 17 erkeğin ırzına geçen, işkence eden, canlıyken uzuvlarını bedenden ayıran, etlerini yiyen, ölülerle ilişkiye giren Jeffrey Dahmer’in fotoğrafçılığı farklıydı. Kurbanlarını genellikle öldürdükten ve kimi zaman parçaladıktan sonra fotoğrafladı. 957 yıl hapse mahkûm oldu. 28 kasım 1994’te cezaevinin spor salonundaki tuvaleti temizlerken, başka bir mahkûmun başına demirle vurması sonucu öldü.

Ölümün Parolası Şibbolet

Ekmeğimi kazandım ve tükettim sizler gibi.
Bir doktorum ben, doğrusu: bir doktordum.
Saçlarımın renginden mi şeklinden mi burnumun
Bir gün evsiz barksız ve aşsız kodular beni.

Bertolt Brecht, “Göçmenin Sitemi”

Bundan 3 000 yıl kadar önce, “Efraimli misin?” diye sordular. “Hayır” dedi adam. “Öyle mi? O zaman ‘şibbolet’ de bakalım!” “Sibbolet” dedi adam ve öldü. Efraimliler, “ş” harfini söyleyemezdi. O gün Gilatlılar, şibbolet diyemeyen 42 000 Efraimli’yi öldürdü. Musevilerin kutsal kitabı Tanah’ta böyle kayıtlı.

Babanın adı Şemsi’ydi. Bana, ille “Şemsi Paşa Pasajı’nda sesi büzüşesiceler” dedirtmeye çalışırdı. Bir türlü dilim dönmezdi, kahkahalarla gülerdik. Şibbolet, zor ya da yanlış söylendiğinden, hoşça vakit geçirten böylesi tekerlemelerden değil. Bir grubu diğerinden ayıran, sosyal ya da bölgesel aidiyet belirleyen basit bir sözcük, kısa bir cümle, bir iz ya da bir davranışa verilen genel bir ad ve bazıları için ölümün parolası.

Ayak başparmağına bak, anla

1942 yılında Amerikan Savaş Bakanlığı’nın, Pasifik bölgesindeki askerlerine dağıttığı 75 sayfalık bir cep kitabının ilk baskısında yer alan, daha sonraki baskılarında kaldırılan birkaç illüstrasyon var. Milton Caniff’in çizgileriyle, bir Japon’un, bir Çinli’den ya da Filipinli’den nasıl ayırt edilebileceği anlatılıyor. İlkinde iki çıplak ayak resmedilmiş. Biri normal, diğerinin başparmağı ile ikincisi arasında önemlice bir aralık var. Resmin altında diyor ki: “Japon askeri, çizme giymeye başlamadan önce, parmak arasından deri şeridi geçen tahta sandaletlerle dolaşırdı. (Şu bizim “tokyo” dediklerimizden söz ediyor.) Bu nedenle, başparmağı dışa doğru açıktır. Ayrıca, parmağın iç kısmı, şerit nedeniyle nasır tutmuştur.”

Japonlar “lalapalooza” diyemez

Bir Japon’u Tanımak adlı cep kitabının 72. sayfasında, biri sarışın, ikisi esmer üç erkek görülüyor. Resmin üzerinde şunlar yazılı: “Kimi zaman, Japon subayların ayaklarında bu özelliğe rastlanmaz. Çoğu İngilizce bilir, hatta bazıları bizim deyimlerimize bile aşinadır. Ancak Japonların çoğu, ‘s’ harfini söylerken tıslarlar. İçinde çok sayıda ‘s’ harfi olan ‘Smith left the fortress, (Smith kaleden ayrıldı) gibi bir cümleyi tekrarlamalarını isteyin. Ayrıca ‘l’ harfini söyleyemezler. ‘Lalapalooza’ dedirtin.”

İkinci Dünya Savaşı sırasında, kimi Amerikan askerlerinin, bu kitapçık yüzünden “lalapalooza”yı şibbolet olarak kullandığı, “l” harfini söylemekte zorlanan ve “l” yerine genellikle “r” diyen Japonları ayırt etmek üzere, kontrol noktalarına yanaşanlara bu sözcüğü söyledikleri, “roro” diye başlayanlara, daha devamını getirmeden ateş ettikleri kaydedilir.

Çok şükür şimdilerde, Japonları “lalapalooza”yla avlamaya çalışanlar yok. Ancak, onların “l” ile “r” sesi arasındaki farkı algılayamadıkları da bilimsel bir gerçek. Özellikle, on yaşından sonra İngilizce öğrenmiş olanlar, “light” (ışık) ve “right” (sağ) sözcüklerini ayırt etmekte zorlanırlar, Japon turistlere yol tarif etmenin güçlüğü de bundan ileri geliyor.

“JyuGoYen GoJyuSen” diyemeyen Koreliler

Gelelim, Japonların Korelileri avlamakta kullandığı şibboletlere. 1 eylül 1923 sabahı, tam 11.58’de, Japonya’nın en büyük adası Honşu’nun Kanto bölgesi 8 Richter ölçeği dolayında, dört dakikadan fazla süren bir depremle sarsıldı. Öğle saatine denk gelen deprem, ocakların devrilmesi yüzünden çok sayıda yangının çıkmasına da neden oldu. Tokyo ve Yokohama’yı da yerle bir eden Kanto depreminde, 100 000 kişi öldü, 37 000 kişi kayboldu ve bir daha bulunamadı.

Depremin ve bir türlü söndürülemeyen yangınların yarattığı panik ve kargaşa, gazete sayfalarına, sanki doğruymuş gibi yansıtılan bir dedikoduyla korkunç ve kontrol altına alınamaz boyutlarla ulaştı. Koreliler, felaketten yararlanmakla, evleri soyup kundaklamakla, hatta su kuyularına zehir atmakla suçlandılar. Bunun üzerine Japonlar, kent, kasaba ve köy sokaklarına kurdukları barikatlarla, geçenleri tek tek kontrol etmeye, Koreli olanları ayıklamaya başladılar.

Bu amaçla, Korelilerin sözcük başlarında yer alan “g” ve “j” harflerini, Japonlardan farklı biçimde telaffuz etmesinden yararlandılar. “JyuGoYen GoJyuSen” (15 yen 50 sen) ya da “GaGiGuGeGo” birer şibbolet olarak kullanıldı. Bunları gereği gibi söyleyemeyenler, bulundukları yeri terk etmeye zorlanmakla kalmadı, dövüldü, hatta öldürüldü. Bu arada, aynı hatayı yapan Çinliler, hatta bazı lehçeleri konuşan Japonlar da öldürüldü. Saldırganlar arasında bazı polis ve askerlerin de bulunduğu, bazılarının olaylara müdahale etmeyerek suça katıldığı iddia edildi. Ölenlerin resmi sayısı 250 kişi kadar. Resmi olmayan kaynaklara göre, 6 000’in üzerinde.

Gazetelerde yer alan asılsız bir dedikodunun yol açtığı cinayetler, Japonlara ders olmuş. Bu yüzden, seksen yıldır vatandaşlarına verdikleri deprem eğitimlerinde, portatif radyoların hep taşınmasını ve resmi kaynaklar dışında söylenenlere itibar edilmemesini öğretiyorlar.

Finliler, Rusları nasıl aradı?

1918 nisanıydı. Finlilerin iç savaşı sona ermek üzereydi. Beyaz Muhafızlar, Kızılların kalesi Tampere kentine girdi ve sadece sosyalistlerin değil, sayılarının çok olduğunu sandıkları sivil kıyafetli Rusların da peşine düştüler. Tarih profesörü Heikki Ylikangas, bu amaçla Fince “bir” sayısının şibbolet olarak kullanıldığını, Rus olduğundan şüphelenilen kişilere bu sözcüğün söyletildiğini, doğru sesi çıkaramayanların hemen orada öldürüldüğünü belirtiyor.

Bu ölüm sorusunun temeli, “bir” sayısını “yksi” şeklinde yazan, ancak “üksü” okuyan Finlilere karşılık, dillerinde “ü” sesi bulunmayan Rusların “juksi” şeklinde söylemesine dayanıyor. Ancak, pek işe yarar bir soru olmadığı muhakkak. Çünkü öldürülenler arasında, Çek ve Polonyalılar gibi başka Slavların, hatta Beyaz Muhafız üyesi Finlilerin de olduğu sonradan anlaşılmış.

Finlandiya üç ay süren iç savaşta 37 000 dolayında insanını, yani nüfusunun yüzde 1’ini kaybetti. Bunların sadece 7 000’i çatışmada öldü. 8 300’ünü Beyazlar, 3 100’ünü Kızıllar öldürdü. 13 000’i esir kamplarında öldü. Binlercesi kayboldu.

Finli askerler, dillerinin ilginç özelliklerinden İkinci Dünya Savaşı sırasında da yararlandılar. Buharlı yol silindiri anlamına gelen ve kendilerinden başka kimsenin doğru dürüst söyleyemediği, “höryjyr”yi sıklıkla parola olarak kullandılar. Ruslar, baştaki “h” harfini kesinlikle çıkaramadıklarından, şibbolet olarak işe yaradığı söylenir.

Dayanamadım, bir deney yaptım!

Şibbolet işinin şakaya gelir tarafının olmadığını biliyorum. Ama dayanamadım, küçük bir deney yaptım ve Viyana'da, Birleşmiş Milletler binasında birlikte çalıştığım bir Çinli ile bir Japon'u karşıma alarak, "N'olur 'leghorn' deyin" diye rica ettim. "Leghorn"un, onlar için bir şibbolet olabileceği kayıtlı. Gerçekten, Japon "reg-horn", Çinli "legholn" diyor. Çok utaniyorum ama, şimdi bu şibbolete "bir taşla iki kuş vuran şibbolet" denmez de ne denir?

Dili dönmeyen düşman

İkinci Dünya Savaşı, anlaşılan şibbolet açısından pek zenginmiş. Örneğin Hollandalı yazar Johannes Voskuil, anılarını kaleme aldığı son kitabı *Onder Andere*'de, Nazilerin Hollanda'ya saldırdığı 1940 mayısında, babasının, direnişçiler tarafından "Scheveningen" demeye zorlandığını anlatıyor. Gerçekten de, başkent Lahey yakınındaki bu yerin adını, anadili Hollandaca olanlar "Skhefeningen", Almanca olanlar ise, "Şeveningen" şeklinde söyler. Savaş bittiğinde, kaçmakta olan Almanları teşhiste kullanılan bir diğer kent adı, sınıra yakın Nijmegen'dir. Almanlar bunu, tıpkı bizim gibi telaffuz ederken, Hollandalılar "Naymehın" benzeri bir biçimde söylediklerinden, bir şibbolet olmuştur.

Hispaniola Adası'ndaki maydanoz katliamı

Karayib Denizi'ndeki Hispaniola Adası'nı paylaşan Haiti ile Dominik Cumhuriyeti arasındaki sınır, 1929'da çizildi. Bir yıl sonra başa geçen Rafael Trujillo 1961'de öldürülünceye dek Dominik Cumhuriyeti'ni yönetti. Trujillo, sınırın çizilmesiyle birlikte kendi topraklarında kalan ve genellikle şeker plantasyonlarında işçi olarak çalışan Haitililerden çok rahatsızdı. İki ulus arasında, etnik, kültürel ve ekonomik farka dayanan 400 yıllık gerilimi, bir çırpıda ortadan kaldırmaya niyetlendi.

2 ekim 1937 gecesi, onuruna verilen baloda kısa ve öz bir konuşma yaptı:

"Sınır bölgesinde yaşayan vatandaşlarımız, Haitililerin sığırlarını, tahıl ve meyvelerini çalmalarından şikâyetçi. Onlara söz verdim. Bu sorunu en kısa zamanda halledeceğim. Nitekim, halletmeye başladım bile. Topraklarımızdaki 300 Haitili öldürüldü. Öldürülmeye devam edilecekler."

Diktatör Trujillo sözünü tuttu. 2 ekim ile 8 ekim arasındaki beş günde, Dominikli asker, sivil ve yerel yöneticiler, sayıları tam bilinmeyen, ancak 17 000 ile 35 000 olduğu sanılan Haitili kadın, erkek ve çocuğu katlettiler. Sınır boyunca akan Artibonite Nehri üzerindeki ana köprü de kapatılınca, çoğu Dominik topraklarında doğup büyümüş Haitililer ülkelerine kaçamadı.

Trujillo'nun adamlarının, sözümona ülkelerine götürmek üzere, ev ev Haitilileri topladığı, kamyonlara doldurup kırsal kesimlere taşıdığı, gece boyunca katlettiği, cesetlerini Atlantik Okyanusu'ndaki köpekbalıklarına attığı, yenmeyen insan parçalarının günlerce kıyıya vurduğu anlatılır.

Askerler, sokakta ve tarladaki Haitilileri belirlemek için bir şibboletten yararlandılar. Şüphelendiklerine, ellerindeki maydanoz demetini sallayıp, sordular: “*Como se llama sto?*” (Bunun adı ne?) Aldıkları yanıtı göre ya “geç” dediler ya da öldürdüler. Çünkü, kanlı parola “perejil”di ve “r” harfini söylemekte zorlanan zavallı Haitililer, “pe-sil” diyordu. Maydanoz, tarihin en kanlı şibboletlerinden olsa gerek.

Modern zaman şibboletleri

Her yıl yüz binlerce kişi, mülteci olarak tanınmak amacıyla bir başka ülkeye sığınır. Başvurular, terk edilecek ya da yasal yollarla girilen yeni ülkenin BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne yapılabilir de, pratikte sığınmacılar bir nüfus kâğıdı ya da pasaportları olmaksızın ve genellikle insan kaçakçılarına önemli paralar ödeyerek yasadışı yollarla yeni ülkeye girerler.

Başvuru sahibinin, 1951 BM Sözleşmesi'ne uygun, “gerçek bir mülteci” mi, yoksa daha iyi şartlarda yaşamak isteyen “ekonomik bir mülteci” mi olduğunu belirlemek kolay değil. Şimdilerde, aralarında Almanya, Avustralya, Belçika, Hollanda, İngiltere, İsveç, İsviçre ve Yeni Zelanda'nın da yer aldığı çok sayıda ülke sığınma başvurusu yapana, orijin ülkesini belirlemek üzere bir “dil analizi” de yaptırıyor. Henüz bir standardı bulunmayan bu inceleme sırasında, kerameti kendinden menkul bazı “bilirkişiler” şibboletlerden yararlanıyor.

Avustralya'da verilen “Afganistan'da Urdu dili konuşulmaz. Kişi, bazı Urduca sözcükler kullanmıştır. Buna göre Afgan olamaz” raporu, Yeni Zelanda'da, bir Afgan'ın başvurusu üzerine hazırlanan “Kişi on beş dakikalık görüşme sırasında, patates için bir kez ‘patata’ sözcüğünü kullanmıştır. Bu da, uzunca bir süredir Pakis-

tan'da yaşadığının kanıtıdır" şeklindeki görüş ya da çok iddialı bir özel şirketin, başvuru sahibinin kullandığı sözcüklerden yola çıkarak, "Somalili" demekle yetinmeyip başkent Mukdişo'nun kuzeyindeki bir varoştan geldiğini belirtmesi durumun vahametini göstermeye yeter sanırım.

Zaten dilbilimci akademisyenler ve Uluslararası Adli Fonetik ve Akustik Birliği de henüz bir standardın bulunmadığından yakınıyor, hele Afganistan, Pakistan, Irak, İran gibi ülkelerdeki karmaşık ve iç içe geçmiş lehçeler yüzünden, bu coğrafyadan gelenlere kesinlikle uygulanmaması gerektiğinde uzlaşıyorlar. On yıl geride kalmakla birlikte, İsveç hükümetinin, ülkelere geri gönderildiği sanılan kaçaklar arasında, dil analizi yüzünden yanlış yere gidenlerin olduğunu açıklaması, hâlâ akıllarda.

Çay mı, Kahve mi, Yoksa Martini mi?

İyi bir barmeni kızdırmak mı istiyorsunuz? Bir votka martini isteyin ve “Karıştırma, çalkala” deyin. En terbiyelisi, size “Peki, James Bond” diye yanıt verecektir. Sakın aldırmayın.

Sovyet lider Nikita Kruşçev’in “Amerika’nın en ölümcül silahı” diye nitelendirdiği martini kadar tartışılmış bir içki yoktur sanırım. Uluslararası Barmenler Birliği, bu kokteyli, “Bolca buz bulunan bir kaba, 5,5 santilitre cin, 1,5 santilitre vermut ekleyin, iyice karıştırın, soğutulmuş bir martini kadehine aktarın. Üzerine, ince kesilmiş limon kabuğunu sıkın ya da içine bir adet yeşil zeytin atın. Cin yerine votka da kullanılabilir” şeklinde tarif etse de, iki konuda bir türlü anlaşma sağlanamaz. İlki, vermutun miktarı, ikincisi sıvıların karıştırılması mı, yoksa çalkalanması mı gerektiği.

Winston Churchill ve Alfred Hitchcock, vermutun yok denecek kadaz az olmasından yanaydı. Hatta “İyi bir martini, raftaki vermut şişesinin yanında beklemiş cinle yapılır!” diyecek kadar. Ernest Hemingway, Nazilerin karargâh olarak kullandıkları Paris’teki Ritz Oteli’ni boşaltmasını martinilerle kutlamıştı. Onun formülü, on beş kısım cine, bir kısım vermuttu.

Popüler TV dizisi *Sex and the City*’deki hanım kızlar da başarılarını martini tokuşturarak kutlar. Onlar, cin yerine votkayı tercih ederler. “Yüzyıllık martini kültürüne ihanet ediyorlar” diye suçlanmalarının nedeni votka değil, rengi elbiselerine uyum sağlasın diye, içine kattıkları meyve sularıdır.

İster votka kullanın, ister cin, ister vermutun miktarını 3’e 1 tutun, ister 100’e 1; martini kuvvetli bir içkidir. Bir kadehi, 55 kilo ağırlığındaki bir kadının; iki kadehi de 70 kiloluk bir erkeğin kanındaki alkolü, rahatlıkla 0,5 promilin üzerine çıkarabilir.

Martini konusundaki diğer tartışma, yani “karıştırmalı mı, yoksa çalkalamalı mı” konusunda barmenler, ağız birliği etmiş benziyor. Kokteyl hazırlanışına ilişkin pek çok kitapta da yer al-

dığı biçimde, kesinlikle çalkalamamak gerektiği, bu işlemin içkiyi rezil ettiği kanısındalar. Çünkü çalkalama, buz küplerinden küçük tanecikler koparır, bunlar da eriyerek içkiyi seyreltir. Barmen deyimiyle, “cini çürütür”. Ama gelin görün ki, bir gizli ajan, barmenlerin hayatını elli yıldır zehir etmekte. Tahmin edeceğiniz gibi “Benim adım Bond, James Bond” diyen yakışıklıdan söz ediyorum.

“Bir Vesper alır mısınız?”

Hayali James Bond’un kendisi gibi, ünlü martinisi de Jamaika doğumludur.

Fleming, misafirliğe gittiği bir malikânede, servis yapan kâhyanın “Bir Vesper buyurmaz mısınız?” demesinden yola çıkarak, ilk Bond kızına “Vesper Lynd”, kahramanının tadına doyamadığı içkisine de, “Vesper Martini” adını koyar.

Bond, CIA ajanı Felix Leiter’la buluşmasından hemen sonra, Casino Royal’in barmenine siparişini verir. “Bir Martini Dry” der. “Derin bir şampanya kadehinde.” “Peki efendim” der barmen. “Bir dakika” diye sürdürür Bond, “üç ölçek Gordon, bir votka, yarım ölçek Kina Lillet. Buz gibi soğuyuncaya dek iyice çalkala, sonra büyükçe, ince bir limon kabuğu dilimi ekle. Anladın mı?” “Elbette, efendim” diye yanıtlar barmen.

Gordon, ünlü bir cin markasıdır. Kina Lillet de, içinde meyve likörü ve kinin bulunan bir Fransız şarabı. Geleneksel olarak martini, ya cin ya da votkayla hazırlandığı halde, Bond’un Vesper Martini’sinde her ikisinin birlikte kullanılmasının nedeni, güzel sevgilisi Vesper’in bir yandan İngiliz İstihbarat Teşkilatı M16, diğer yandan Rus İçişleri Bakanlığı MVD için çalışan çift taraflı ajan olmasındandır.

Zaman içinde James Bond, rakı, rom, şampanya, bira gibi farklı içkilerin tadına baksa da martiniden hiç vazgeçmedi. Gerçi kokteylin yapısındaki içkileri ve oranları değiştirdi, votka ve Kina Lillet bir var olup, bir yok oldu. Ancak karıştırılmayıp, çalkalanmasında hep ısrar etti.

Ülkemizde *Bond 22* adıyla gösterilen *Quantum of Solace*’ın başlarında Bond, orijinal Vesper Martini’siyle teselli bulmaya çalışsa da, bu artık teknik olarak mümkün değil. Çünkü 1950’lerde İngiliz Gordon’un alkol derecesi 94’tü, günümüzde 80’in altında. Kina Lillet’in de, acılığını veren “Kina” kısmı, yani kinin, 1980’lerde formülünden çıkarıldı.

Fizikçiler ve biyokimyacılar, çalkalamaktan yana

Şaka gibi ama, James Bond'un "çalkala ama karıştırma"sı sadece barmenleri yormuyor. Fizikçiler ve biyokimyacılar da bu konuyla ilgileniyor. Örneğin, Lois Gresh ve Robert Weinberg'in 2006 yılında yayımladıkları *James Bond'un Bilimi* adlı kitapta, martiniye ayrılmış özel bir bölüm var. Idaho Üniversitesi'nden emekli fizik profesörü Barry Parker de, 2005'te yayımlanan ve James Bond filmlerindeki süper otomobiller, bomba fırlatan kalem-ler, jete dönüşen sırt çantaları, insan bölen lazer ışınları gibi birçok olayın arkasındaki bilimsel gerçekleri açıklayan kitabında, martininin çalkalanmasına değinmekten kendini alamamış. Yaklaşık on yıl önce, "Herkes James Bond'u seviyor, kimse fiziği sevmiyor. İkisini birleştirirsek belki fizik bundan nasibini alır" diyerek yola çıkan Dortmund Üniversitesi Uygulamalı Fizik Bölümü Başkanı Prof. Metin Tolan ise, 2008 eylülünde piyasaya çıkan yeni kitabının ilgi çekmesi için, adını *Çalkala, Karıştırma: James Bond ve Fizik* koymuş.

Metin Tolan, James Bond'un tercihini doğru buluyor. "Önemli olan moleküllerin dağılımıdır" diyor. "Karıştırılırsa, moleküller ortamda eşit biçimde dağılır. Çalkalanırsa, martininin tadını veren moleküller, yüzeyde birikir. Bond, ağzının tadını bilen biri. Hiçbir filminde içkisini bitirmeye fırsat bulamayıp, sadece bir yudum almakla yetindiğinden, en azından lezzetini yoğun biçimde yaşamaya çalışıyor."

Aslında martini meselesi, on yıl kadar önce ilk kez bilimsel olarak araştırılmış ve deney sonuçları *British Medical Journal* adlı ünlü İngiliz tıp dergisinde yayımlanmıştı. Kanada'nın Western Ontario Üniversitesi Tıp ve Diş Hekimliği Fakültesi'nden iki biyokimya profesörü, Hirst ve Trevithick, yanlarına dört asistanlarını almış, yaptıkları deneylerle, birlikte çalkalanan iki kısım cin ve bir kısım vermutun antioksidan etkisinin, karıştırılana oranla iki kat daha yüksek olduğunu kanıtlamışlardı. Çalkalanan kokteylin, kanda ve göz içi sıvısındaki zararlı serbest radikal miktarını yarı yarıya azaltabileceğini, bu sayede kalp-damar hastalıkları ile kataraktı engelleyeceğini ileri sürmüşler ve James Bond'un sağlığını (şaka yollu da olsa) martinilerine bağlamışlardı. Bildiğiniz gibi antioksidanlar, erken yaşlanmaya ve bazı hastalıklara yol açan serbest radikallere karşı bizi korurlar.

"Çalkala, karıştırma: Martini'nin antioksidan etkisine ilişkin biyoanalitik bir araştırma" adlı yayını destekleyenler olduğu gibi,

araştırmacıları Bond'un bazı alışkanlıklarını göz önüne almadıkları için acımasızca eleştirenler oldu. Bir kere Bond, cinle votkayı karıştırırdı. Deneylerde kullanılan vermut oranı yüksekti. Ajan, zaman zaman içkisine tütsülenmiş soğan, zeytin ya da limon kabuğu atardı. Kimileri de, saygın bir dergide, böylesi saçma sapan bir araştırmamanın yer bulmasına kızdılar.

Aile içi şiddetin yarattığı James Bond

Sinema tarihinin en uzun soluklu ve en tanınmış gizli ajanı 007 James Bond'un yaratıcısı, 1908 Londra doğumlu Ian Lancaster Fleming, 1931'de Reuters haber ajansında çalışmaya başladığında ilk görev yerlerinden biri Moskova'ydı. İstihbarat teşkilatları ve 007 dünyasının ayrılmaz parçalarına dönüşecek votka ve havlarla tanışması bu döneme rastlar.

Fleming, kısa bir süre için de olsa, kahramanı James Bond gibi bir İngiliz casusuydu. *Tarihin Yönünü Değiştiren Gizli Ajanlar* kitabının yazarı Ernest Volkman'a göre, İkinci Dünya Savaşı'nda, İngiliz Deniz Kuvvetleri istihbarat teşkilatında "Ajan 17F" adıyla görev yapmış, bir Alman radar istasyonunun ele geçirilmesi, New York'taki Japon Konsolosluğu'nun kasasından şifrelerin çalınması gibi faaliyetlere katılmıştı.

Savaş sonunda yeniden gazeteciliğe dönen Ian Fleming, birkaç kez Jamaika'yı ziyaret etti. Fazla geçmeden, yıllardır birlikte olduğu Ann O'Neill'le evlendi ve askerliği sırasında planlamasında yer aldığı bir operasyonun adına izafeten "Goldeneye" adını taktığı, Jamaika'nın kuzey sahilindeki yeni evine taşındı. (Pierce Brosnan'ın Bond rolünü üstlendiği 17. filmin adı da *Goldeneye*'dir.)

Evliliğindeki sorunlar, havada uçuşan tabaklar, tavalarda terlikler yüzünden, günde üç paket sigara ve bir şişe cin içmeye başladığında, bunlar da zaman zaman göğsünde ağırlara yol açtığında, kendince bir çözüm üretti. Sigara ve içkiyi bırakmaktansa daha da artırdı, roman yazarak karısının yarattığı stresle başa çıkmaya karar verdi.

Fleming'in ilk romanını yazmak üzere, 100 metre karelik oturma odasının bir köşesine yerleştirdiği, pembe abajurla aydınlanan pasta dilimi şeklindeki çalışma masasına oturduğu ilk gün, hiç kalkmadan on sayfa yazdığı anlatılır. Askerliği sırasında edindiği istihbarat bilgileri ve tanıdığı kişilerden yararlandığı ilk romanının adı, *Casino Royal*'di. Gençliğinde okuduğu ve çok etkilendiği *A Field Guide to Birds of the West Indies* (Batı Hint Adaları Kuş Rehberi) yazarın-

dan esinlenerek, kahramanına James Bond adını koydu.

1953 ile 1966 arasında on iki Bond romanı, iki de Bond öyküsü yayımladı. Eserleri Fleming'i zengin etti ama, sağlığına pek iyi geldiği söylenemez. Yaşasaydı, bu yıl yüz yaşında olacaktı. İçki, sigara ve pek sevdiği yağlı yemekler yüzünden, ne yazık ki bunun ancak yarısına ulaşabildi. 1964'te, elli altı yaşında bir kalp krizinden öldü. Sadece, *Dr. No* ve önemli bir bölümü İstanbul'da geçen *Rusya'dan Sevgilerle*'nin filmini görebildi. Kahramanı, onun kaderini paylaşmadı. Başka kişilerin yazdığı başka Bond öyküleri sayesinde, en ufak bir sağlık sorunu yaşamaksızın, üç kuşaktır yediden yetmiş milyonları büyülemeyi sürdürüyor.

James Bond ve Mavi Dağlar kahvesi

James Bond, çırpılmış üç yumurtasının yanında kahve içerdi ve Londra'dayken tercihi, Jamaika adasının 2 500 metre yükseklikteki, soğuk, puslu ve bol yağmurlu Mavi Dağlar'ında yetişen, tatlı ve yumuşak içimli "Blue Mountains" kahvesiydi.

Martinilerin, kalbini, damarlarını ve gözlerini nasıl etkilediğini bilemem ama, kahvenin sadece kokusunun bile faydasını gördüğü muhakkak. Çünkü, Han-Seok Seo liderliğinde bir grup Güney Kore, Alman ve Japon araştırmacı, 2008 haziranında yayımladıkları sıçan deneylerinde, kahve kokusunun, beyindeki on yedi geni harekete geçirdiğini ve uykusuzluğa bağlı stresi ortadan kaldırdığını bildirdiler.

Hele bir de kahvesi kavrulurken içine şeker katılmışsa, ayrıca ince çekildikten sonra, üzerine çok sıcak su basılarak, yani espresso yöntemiyle hazırlanmışsa, Navarra Üniversitesi'nden biyolog Isabel Lopez Galilea'nın 2008 martındaki doktora tezinde kanıtladığı gibi, kahvesi normalin çok üzerinde antioksidan özellikler kazanmıştır. Bu durumda, James Bond gençliğini ve sağlığını kahveye borçlu olabilir.

Hiç kuşkusuz kahve, Bond'un dişlerinin sağlamlığına da katkıda bulunmuştur. Çünkü bazı mikroorganizmaların etkinliğini durduran kahvenin, diş çürümesinin başlıca nedeni *Streptococcus mutans*'in diş minelerine yapışmasını da engellediği artık biliniyor.

Yin Hao yaseminli yeşil çayın hikmeti

James Bond, bir Çinli gibi "Üç gün yemeksiz kalmayı, bir gün çaysız kalmaya tercih ederim" demez. Hatta, çaydan pek fazla haz-

zettiği söylenemez. Ancak, her şeyin en kalitelisini kullandığından, çay içmesi gerektiğinde tercihi, Yin Hao yaseminli yeşil çaydır.

Çay meraklısı biri olarak, gizli ajanın zevkini takdir etmemem mümkün değil. Ancak Bond, bir fincan yeşil çayı lezzeti ve kokusu için değil, 200 miligramı bulan antioksidan etkili kateşinleri için tüketiyor olabilir.

Örneğin, çok miktarda sigara içmelerine rağmen, Asyalılarda kalp-damar hastalıklarının ve kanserin, Batı'ya oranla daha az görölmesini, bir diğer deyişle "Asya çelişkisi"ni, Yale Tıp Faköltesi Damar Cerrahisi Başkanı Prof. Dr. Bauer Sumpio, içilen fazla miktarda yeşil çaya bağlıyor.

Yaşları kırk ile yetmiş dokuz arasında değişen 40 000'den fazla Japon'u izleyen Dr. Şiniçi Kuriyama da, fazla yeşil çay içenlerin kalp-damar hastalıklarından daha geç öldüklerini kaydediyor.

Özetlenecek olursa, kahvenizi bol bol koklayın, yeşil çay için, martini olmasa da olur. Ama ille içecekseniz, James Bond gibi yapın, çalkalayın, ama karıştırmayın.

Hayali Deliller

DNA'nın gücüne inanan bizler, "Karşılaştırmaya en uygun dış izi, etrafında tükürük bulunandır" deriz. 10 Temmuz 2008'de, haklılığımız yeniden kanıtlandı.

ABD'nin orta güneyinde yer alan, yaklaşık 3 milyon nüfuslu, Elvis Presley'in ve polisiye yazarı John Grisham'ın memleketi, Mississippi eyaletinde küçük bir kasabada oturuyorlardı. "An-nem rahatsızlanmış, bu gece geç geleceğim" demişti kadın. "Çocuklarla ilgilenirsin değil mi?" "Elbette" diye yanıtlamıştı adam.

Üç yıldır aynı evi paylaşıyorlardı. Genç kadını bir akraba düğünde tanımış, çok hoşlanmıştı. Birkaç kez buluşmuşlar, bu arada hamile olduğunu öğrenmişti. İşsizdi, kalacak yeri yoktu, kadının evine yerleşmişti. Dünya güzeli bir kız bebek doğurmuştu kadın. Babası ortalıkta yoktu. Ardından kendi çocukları oldu, bir yıl sonra bir tane daha.

2 Mayıs 1992 gecesi, adam önce küçükleri uyuttu, sonra kıza bir masal okudu, üstünü örttü, ışığı söndürdü, bir bira daha içti, biraz televizyon seyretti, üst kata çıktı ve yattı.

Kadın eve döndüğünde saat 01.30 olmuştu. Yorgundu, çocukların odasına uğramadan yukarı çıktı, usulca adamın yanına uzandı. Sabah 05.00 sularında ağlama sesiyle uyandılar. "Oğlanlardan biri kâbus gördü herhalde" dedi adam, aşağıya indi, çocukların odasına girdi, ışığı yaktı, kız yatağında yoktu.

İki gün sonra küçüğün cesedini, evin 500 metre kadar uzağındaki derenin kıyısında buldular. Irzına geçilmiş ve boğulmuştu. Kapıda, pencerelerde zorlama yoktu. Polis, genç adamdan kuşkulandı. "Kadının başka bir erkekten olan kızını ortadan kaldırmak istemiş olabilir" dendi. Zaten komşular küçük kıza, kendi çocuklarından daha sert davrandığında hemfikirdi. Olay yerini incelemeye gidenler, kızın yatağının hemen yanındaki pencere camının avuç içi kadar kırık olduğunu fark etmedi ve adam 5 Mayıs 1992 günü tutuklandı.

Böcek sokmasını diş izi sandı

Üç yıl sonra çıkarıldığı mahkemede savcı, adamın küçük kızı evde öldürdüğünü, cesedini dere kenarına attığını iddia etti. Kriminal laboratuvar, bedenın üzerinden elde edilen semen örneğinin, DNA analizine yetmediğini bildirdi. Otopsiyi yapan bir adli tıp uzmanı, çocuğun vücudundaki izlerin, ısırık izi olabileceğini düşündü ve bir adli diş hekiminin görüşüne başvurdu. “Kesinlikle eminim” dedi mahkemede diş hekimi. “Bu on dokuz izin tamamı, diş izidir ve beşi, hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde, zanlının üst iki dişine uymaktadır.” Alt dişlerden hiçbirinin iz bırakmayışını kimse sorgulamadı.

Savunmanın bilirkişisi olarak dinlenen bir başka adli diş hekimi, “Zırvalık bu!” diye isyan etti. “Alt dişler iz bırakmamış, ama üst iki diş bırakmış. Hele deneyin bakalım. Bir et parçasını sadece üst dişlerinle ısırabilir misiniz?” Derideki lezyonlara insan dişlerinin değil, ırmak kıyısında iki gün bekleyen cesede gelen böceklerin yol açtığını ileri sürdüyse de, kimseyi ikna edemedi. Mahkeme, böcek sokmasını diş izi zanneden diş hekiminin, bağlı bulunduğu meslek odasından çıkarılmasını ve üyesi bulunduğu adli bilimler derneğinin 1995 şubatındaki genel kurul toplantısında istifaya zorlanmasını da göz önüne almadı.

Bir masuma idam cezası

Gerçi adamın pantolonunda birkaç kurumuş kan lekesi, küçük kızın yatağının ayakucuna asılı elbisede bir dışkı lekesi ve battanîyesinde yine kan lekeleri bulunmuştu ama, hiçbirinde değil DNA, kan grubu bile incelenmedi. Adam suçlu bulundu ve 24 mart 1995 günü ölüme mahkûm edildi.

Aradan geçen yıllarda, kriminal laboratuvarların olanakları gelişti. Çok küçük miktarlarda vücut sıvılarından, hatta bir tek saç telinden, bir damla tükürükten bile DNA incelenebilir hale geldi. İdam cezasına mahkûm edilenlerin dosyalarını gönüllü gözden geçiren ve aralarında hukuk fakültesi öğrencilerinin de yer aldığı bir avukatlık bürosu, teknolojideki bu yeniliği ileri sürerek, küçük bedenın üzerinden 1992’de elde edilen, ancak miktarı az olduğundan DNA’sı analiz edilemeyen semenin yeniden incelenmesini talep etti. Adalet Bakanlığı itirazı kabul etti. Yasalar uyarınca hâlâ muhafaza edilen örnek 2001’de yeniden incelendi.

Tahmin edeceğiniz gibi (yoksa size bu öyküyü anlatmazdım!),

DNA profili, demir parmaklıklar arkasında ölümü bekleyen adamını tutmadı. Savcı, mahkûmun erkek arkadaşlarını ve akrabalarını da inceledi, hiçbirinin profili, kıza saldıranın DNA'sına uymadı. Bakanlık, yeni bir savcı görevlendirdi ve bu yeni delil sayesinde Mississippili Kennedy Brewer, işlemediği bir suç yüzünden cezaevinde 15 yıl, 9 ay, 11 gün kaldıktan ve bunun büyük bir bölümünü ölümü bekleyerek geçirdikten sonra, 15 şubat 2008'de serbest bırakıldı.

Gerçek katil bulunuyor

Aslında küçük kızın ırzına geçilip öldürülmesinden tam on sekiz ay önce, Mississippi eyaletinin aynı fakir kasabasında, bir başka üç yaşında kız çocuğu, aynı derenin kenarında ölü bulunmuş, ırzına geçilip boğulduğu anlaşılmıştı. Soruşturmayı yürüten aynı polis memuruydu, savcı aynı savcıydı, otopsiyi yapan aynı adli tıp uzmanıydı ve çocuğun sol kolu üzerindeki izlerin yine ısı- rık izi olduğundan kuşkulananı olarak aynı adli diş hekiminin görüşüne başvurulmuştu.

Mahkemede dinlenen diş hekimi o zaman da, "Kuşku yok" demişti, "koldaki bu izler diş izi ve zanlının, yani çocuğun annesinin eski erkek arkadaşının üst iki dişine tıpatıp uymaktadır." Erkek arkadaş yargılanmış, diş iziyle suçlu bulunmuş, ırza geçme ve cinayetten ömür boyu hapse mahkûm edilmişti.

Çocuğun üzerinde faile ait herhangi bir biyolojik delil bulunamamış, ayrıca giysilerde kan ya da bir başka sıvının lekesine rastlanmamıştı, bu nedenle karara itiraz edilmesi ve DNA analizi istenmesi mümkün değildi.

On altı yıl haksız yere cezaevinde kaldıktan sonra bir şans eseri, az önce okuduğunuz olay sayesinde, masum olduğu ortaya çıktı ve bundan birkaç ay önce, tıpkı Mississippili Kennedy Brewer gibi, Le- von Brooks da özgürlüğüne kavuştu. Çünkü, Brewer'in öldürdüğü sanılan ikinci kızın üzerindeki semen lekesinin DNA profili, aynı kasabada yaşayan Justin Albert Johnson'un DNA'sını tutmuş ve o, daha ilk sorgusunda, on sekiz ay arayla her iki kızı nasıl kaçırıp tecavüz ettiğini, nasıl boğup dere kenarına attığını anlatmıştı.

Binlerce rapor yazdılar, hepsi incelenmeli

Çok fakir oldukları için yeterli avukatlık desteği alamayan Mississippili iki zavallı zencinin, Brewer ve Brooks'un adlarını

unutabilirsiniz ama, suçsuz oldukları halde birini on beş, diğeri- ni on altı yıl demir parmaklıklar ardında tutan polis memuru, savcı ve doktorların adlarını unutmamanızı dilerim. Polis memuru Earnest Eichelberger, halen eyalet polis teşkilatının cinayet masasında görevli. Savcı Forrest Allgood da görev başında. Son yirmi yıldır, Mississippi eyaletindeki otopsilerin dörtte üçünü yapan adli tıp uzmanı Dr. Steven Hayne ile sıklıkla görüşüne başvurduğu diş hekimi Dr. Michael West'in görevlerine, 5 ağustos 2008'de son verildi.

Geriye yönelik olarak verdikleri binlerce raporun bir komisyonca incelenmesi ve yargı önüne çıkarılmaları ise, gelip gelmeyeceği belli olmayan bir başka bahara kaldı. Üstelik, yeniden iş-başı yapmaları bile gündemde.

Ölüm hücresinden milyonerliğe

29 aralık 1991 sabahı, Phoenix, Arizona'daki CBS barının sahibi, işyerine gittiğinde erkekler tuvaletine girdi ve hayretler içinde kaldı. Belden aşağısı çıplak garson kız Kim Ancona, bir kan gölünün içinde yerde yatmaktaydı. Biri, kolsuz, yakasız, kısa, pamuklu bluzunun üzerinden sol göğsünü ve sırtını ısırmış, tecavüz etmiş, onu on bir yerinden bıçaklamıştı. Etrafa yayılan kanın grubu "0"dı. Tıpkı genç kadının kan grubu, iki gün sonra tutuklanacak Ray Krone'nin kan grubu ve nüfusun yüzde 43'ünün kan grubu gibi. O tarihte, kriminal laboratuvarlarda henüz DNA analizi yapılamıyordu.

Krone, ABD Hava Kuvvetleri'nden ayrılmış bir askerdi. Sicili temizdi, postacılık yaparak geçinmekteydi, Kim Ancona'yı tanıyordu, bir erkek arkadaşıyla birlikte bu bara sıklıkla dart oynamak için gelirdi. Arkadaşı, 28 aralık gecesi evden çıkmadığını söyledi, tuvaletteki parmak izlerinin hiçbirisi Ray Krone'nin parmak izlerini tutmadı, kanlı ayakkabı izleri onun ayaklarından iki numara küçüktü, hiç sahip olmadığı bir ayakkabı markasına aitti, kadının üzerinde bulunan kıllar, mikroskobik olarak onunkilerden farklıydı, ama Dr. Raymond Rawson, ısırık izlerinin diş izlerini tuttuğu yönünde tanıklık etti. Doktor, ülkenin en ünlü adli diş hekimlerinden biriydi, Diş İzlerinin Karşılaştırılmasında Standartlar Komitesi'nin başkanıydı ve iyi bir avukat tutmak için evini satmaya razı olmayan Ray Krone, idama mahkûm edildiğinde otuz beş yaşındaydı.

Ülke ülke dolaşıyor

Aradan on yıl geçti. Ray Krone, Arizona'nın Yuma Cezaevi'nde idam mahkûmu arkadaşlarının teker teker götürüldüğüne tanıklık etti. Avukatlar, kadının üzerindeki bluzun sol göğüs üzerine gelen kısmında tükürük kalmış olabileceğini düşündü, buradan DNA analizi yapılmasını sağladılar ve elde edilen profil, Ray Krone'nin DNA özelliklerini tutmadı. Onunkini tutmadığı bir yana, tükürüğün sahibinin Arizona'nın bir başka cezaevinde, çocuk təcizinden yatan otuz altı yaşındaki Kenneth Phillips'e ait olduğu anlaşıldı. Krone, 8 nisan 2002 günü, on yıl ve dört ay boyunca suçsuz yere tutulduğu cezaevinden çıktı.

Hapse düşmeden önce, idam cezasının hararetili bir savunucusu olduğu bilinen Ray Krone, aldığı 3,5 milyon dolarlık tazminatın keyfini süreceğine, "Ölüm Hücrelerinden Özgürlüğe" adlı bir sivil toplum örgütünün iletişim sorumlusu olarak çalışıyor, suçsuz yere ölüm cezasına mahkûm edilen ve suçsuzluğu kanıtlanarak serbest bırakılan arkadaşları gibi dünyanın bir yerinden diğerine seyahat ediyor, her konuşmasına "Benim başıma geldiyse, sizin de gelebilir" diye başlıyor ve ölüm cezasının kaldırılmasına uğraşıyor.

DNA'nın gücüne inanan bizler, "Karşılaştırmaya en uygun diş izi, etrafında tükürük bulunandır" deriz. 10 temmuz 2008'de, haklılığımız yeniden kanıtlandı. Krone'nin on yılını çalan Dr. Rawson'un, 1984'teki bir başka raporda da yanlışlığı ortaya çıktı. Gömleğinin üzerinden sekiz kez ısırlan altmış dört yaşındaki bir adamı döverek öldüren kişinin Robert Stinson olduğuna, diş izlerini karşılaştırarak karar vermiş ve ömür boyu hapsine neden olmuştu. Belirttiğim gün, gömleğin üzerindeki tükürüğün DNA sonuçları açıklandı. Profil, başka bir erkeğe ait çıktı. Hiç bıkmadan masum olduğunu tekrarlayan Stinson, yirmi dört yıl sonra özgürlüğüne kavuştu.

Salvador Dali'nin DNA'sı

Akbank, ünlü İspanyol sürrealist ressamın 270'e yakın eserini, 20 eylül 2008-20 ocak 2009 tarihleri arasında Sakıp Sabancı Müzesi'nde sanatseverlerle buluşturacağı sıralarda, Dali hayranlarını ciddi biçimde meşgul eden iki mesele vardı. Biri babalık, diğeri sahtecilikle ilgiliydi. Her ikisini de sadece, DNA molekülüne tutkun Dali'nin kendi DNA'sının çözebileceği açıktı ve bir Amerikalı, ressamın burnundan midesine indirilen sondadan DNA elde ettiğini iddia ediyordu.

“Dali benim babam”

Yakın çevresi dışında kimselerin pek tanımadığı bayan Pilar A. 2007 içinde aniden dünya çapında ilgi gören bir kadına dönüştü. Nasıl ünlenmesin ki: Salvador Dali gibi Katalonya doğumlu, elli altı yaşındaki Pilar, annesinin ünlü ressamla kısa süreli bir aşk yaşadığını ve kendisinin bunun ürünü olduğunu iddia etmişti. Halbuki Dali'nin, 1934'te Fransız şair Paul Eluard'dan boşanan Tatar asıllı Gala'yla evlendiğini ve karısının 1982'deki ölümüne dek ondan hiç ayrılmadığını biliyorduk. Gala'nın ilk eşinden bir kızı olmakla birlikte, Dali'yle evlendikten iki yıl sonra rahmi alınmış, bu nedenle tekrar doğuramamıştı. Öte yandan Dali'nin çapkınlığına dair hiçbir tanığa, hiçbir belgeye rastlamak mümkün değildi. Üstelik değişik vesilelerle “kadın cinsel organından korktuğunu” dile getirmesi de bir başka gerçek. Bu durumda, Pilar A. eğer onun kızıysa, milyonlarla ifade edilebilecek bir mirasın da tek sahibi olacaktı.

Birkaç hafta sonra Pilar, yeniden boy gösterdi. “Hem benim, hem de annemin kanını, tükürüğünü ABD'ye göndereli sekiz ay oluyor. Salvador Dali'nin DNA'sıyla karşılaştırılacağı söylendi. Onun kızı olmadığımı telefonla bildirildi ama, elime hâlâ yazılı bir belge geçmiş değil” diyerek şikâyet ediyordu. “İspanyol mahkemelerine başvuracağım. Ressamın mezarını açtıracam. Artık kemiğinden mi, kalan bıyıklarından mı DNA analizi yaparlar bilemem. Ama bu işin peşini bırakmaya hiç niyetim yok.”

Bayan Pilar'ın, kendisinin ve annesinin kan örneklerinin ABD'de nereye gönderildiğini bilmediği anlaşıyor. Ama bilim dünyası,

nl ressamın DNA'sının yaklaşık iki yıl önce elde edildiğinin ve halen  ayrı laboratuvarı korunduğunun gayet iyi farkında. Salvador Dali'nin babalığının, resmen açıklanmasa bile, Pennsylvania'da çalışıldığını tahmin ediyoruz.

Tabii, İspanyol mahkemeleri Amerikalıların elindeki DNA'nın gerçekten Dali'ye ait olup olmadığında kuşku duyarlırsa, mezarının açılmasını gerçekten isteyebilir. Ya da besteci Chopin'in tüberkülozdan mı yoksa kistik fibrozisten mi öldüğünü aydınlatmak amacıyla Varşova'da alkol dolu bir kavanozda tutulan kalbinden DNA analizi yapmaya kalkan araştırıcılara Polonyalı yetkililerin izin vermemesi gibi, onlar da ulusal kahramanlarının ruhunu rahatsız etmek istemeyebilir.

Dali'nin burnundan midesine giden boru

2007 şubatında, Teksas San Antonio'daki Adli Bilimler Kongresi'nde sunulan ve binlerle ifade edilen bildiriler arasında en ilgi çekici olanı, resmi programda olmamakla birlikte "Kendi Slaytlarını Getir" adlı gece oturumunda Dr. Michael Rieders'in aktardığı çalışmaydı.

Pennsylvania'daki NMS Labs adlı şirketin kurucusu ve yönetim kurulu başkanı, toksikolog Rieders, Salvador Dali'ye on bir yaşında ilgi duymaya başlamış ve ömrü boyunca ünlü ressamın DNA'sına ulaşmaya çalışmış. Kaliforniya San Juan'daki Dali Galerisi'nin müdürü Bruce Hochman aracılığıyla tanıştığı Robert Descharnes ve oğlu Nicolas sayesinde bu rüyası gerçek olmuş. Dr. Rieders, bir ay kadar önce, Dali'nin 18. Ölüm yildnm vesilesiyle yaptığı basın toplantısında Fransız gazetecilere aktardığı araştırmasının arka planını, bu kez meslektaşlarıyla paylaşıyor.

Hikye kısaca şöyle:

Salvador Dali, 1984'te İspanya'daki Pubol şatosu'nda otururken çıkan yangında, bacaklarında ikinci derecede yanıklar oluşuyor, soluduğu duman gırtladığını tahriş ediyor. Tedavisi sırasında, bir süre nazogastrik sonda, yani burnundan midesine kadar uzanan bir boruyla besleniyor. Dali'nin çok yakını olan Descharnes'lar, sondalardan ikisini zarfa koyuyor, mhrlyor, tarih atıyor ve zarfın üzerini doktor ve hemşireye imzalatıyor. Yıllar sonra, bu sondaları Dr. Rieders'e teslim ediyorlar.

NMS Labs alışanları, önce plastik borucukların i ve dış yüzeyine kan bulaştığını saptıyor, ardından 19 ayrı yerinden aldıkları srntlerden DNA elde ediyor ve 16 bölgedeki özelliklerini ince-

leyerek profilini çıkarıyor. Hepsinin amelogenin bölgesi aynı sonucunu veriyor: Kanın sahibi bir erkek. Kalan 15 bölgenin tamamı birbirini tutuyor. “Sürrealist sanatçının kopyalarını elde etmek istemiyorum” diyor Dr. Rieders. “Saflaştırdığımız DNA’yı dörde böldük. Bir kısmını NMS Labs’ta muhafaza ediyoruz. Belki Pennsylvania bir felaketle karşılaşır, sel olur, yangın olur, deprem olur, bu çok değerli örnek kaybolur gider diye, kalan kısımlarını İspanya’daki Dali Vakfı’na, Florida’daki Saint Petersburg Dali Müzesi’ne ve Adli Arkeotoksikoloji Enstitüsü’ne gönderdim.”

Aslında Dr. Rieders’in bizi, saflaştırıp tiptlediği DNA’nın gerçekten Dali’ye ait olduğuna ikna edebilmesi için, bir deney daha yapması gerekiyor. Ünlü ressamın halen Paris’teki Montmartre Galerisi’nde sergilenen 44 santimetre yüksekliğindeki bronz heykelcik *Sümüklüböcek ve Melek*’le (The Snail and the Angel) aynı adı taşıyan bir suluboya çalışması bulunduğu ve bunun üzerindeki kahverengi lekenin ressamın spermi olduğuna dair dedikodular var. Elindeki DNA ile bu lekenin DNA’sı uyuşursa, işte o zaman söylediklerini belki ciddiye alabiliriz.

Dali’nin DNA hayranlığı

Salvador Dali farklı alanlara ilgi duymuş, ressamlığın yanı sıra heykeltıraşlık, fotoğrafçılık ve filmcilikle de ilgilenmişti. Ancak, bilime apayrı bir önem verdi. 1930’larda ilham kaynağı optik illüzyonlar ve çifte görüntüler, 1940’ta Max Planck’ın kuvantum kuramı, 1945’teki Hiroşima faciasından sonra atomun parçalanmasıydı. 1950’lerin başında, atom bombasını bir yana bıraknuş, dikkatini Alman fizikçi Werner Heisenberg’in “tanecik”lerine vermişti bile.

1953’te, *Nature* dergisinin 171. sayısında, Watson ve Crick’in DNA yapısını açıkladıkları ünlü makaleyi okuyup Crick’in karısı Odile’in çizdiği çift sarmal yapıyı gördüğünde, “İşte” dedi, “Tanrı’nın var olduğunun en önemli kanıtı. DNA, Yakub’un genetik meleklerden oluşturduğu bir merdiven ve insan ile Tanrı arasındaki tek bağlantı.”

Bu tarihten başlayarak tam yirmi üç yıl boyunca, DNA molekülünün yapısı, hem gündelik yaşamının, hem de sanatının ayrılmaz bir parçası oldu. Çift sarmalın, yaşamın temel şekli olduğuna inandı ve on kadar tablosunda bu simgeyi kullandı. *Kelebekli Manzara / DNA’lı Sürrealist Manzarada Büyük Mastürbatör* (Butterfly Landscape. The Great Masturbator in a Surrealist Landscape with D.N.A.) adlı tablosunda, Freudcu simgelerle do-

lu araziye, DNA'yı üç boyutlu biçimde yerleştirmiştir.

25 eylül 1962 tarihindeki Barcelona sel felaketinde, boğulan ve kaybolan 1 000'e yakın kişinin anısına yaptığı 3 x 3,5 metre boyutlarındaki tablo, *Galacidalacidezoksiribonükleikasid* adını taşır. 2002'de, Florida'nın Saint Petersburg kentinde, denizin hemen kenarındaki Dali Müzesi'nde görme fırsatını yakaladığım tablonun yanındaki notta, Dali'nin zor telaffuz edilen bu adı, Gala, cid, ala ve dezoksiribonükleikasid sözcüklerinden oluşturduğu kayıtlıydı. Aynı nottaki bilgiye göre, "Gala", ressamın çok sevdiği, ilham kaynağı ve pek çok eserinin temel figürü karısının adı. "El Cid", XI. yüzyılda Berberilere karşı savaşmış İspanyolların ulusal kahramanı Rodrigo Diaz de Vivar'ın halk arasındaki adıdır. "Ala", Allah'ın kısaltılmış biçimi, "dezoksiribonükleikasid" de DNA molekülünün açık adıdır.

Dali'nin bilime düşkünlüğü

"Tanrı'ya inanıyorum, ama inançlı değilim. Matematik ve bilim, bana Tanrı'nın olması gerektiğini anlatıyor, ama inanmıyorum" diyen Salvador Dali, bu tablosunda bilim ile dinin karmaşık ilişkisini irdeler. İlk bakışta, dinin bilime üstünlüğünü anlatmaya çalışıyor gibi gözükse de, aslında birbirine paralel olduklarını, hatta simetrik temellere dayandıklarını ifade etmeye çalışır. Beş açık ve bir gizli görüntüden oluşan resmin birkaç yerinde rastlanan DNA çift sarmalı yaşamı; sağ tarafta, dörderli gruplar halinde tüfeklerini birbirine doğrultan erkekler ölümü; gökyüzündeki varlıklar, ölümden sonrasını simgeler.

Dali, benzeri konularda ve benzeri adlar verdiği başka tablolar da yapmıştır. Madrid'deki Museo Nacional Reina Sofia'da sergilenen *Dezoksiribonükleik Asit Arapları*, ressamın bu eşsiz moleküle hayranlığının bir diğer kanıtı. DNA'nın simetrisini, durmaksızın, karısıyla ilişkisine benzetir: "Tıpkı Gala ve benim gibi birbirine tam uyan bu iki yarı, hiç şaşmadan bir açılıp bir kapanıyor. Hayat, dezoksiribonükleik asidin mutlak kuralına dayanıyor, katalıma o karar veriyor."

Dali, 1980'lerden başlayarak ölümüne dek, matematikle ilgilendi. Özellikle, sürekli fonksiyonların sürekli olmayanlara dönüşebileceğini ve bir fonksiyonun değerinin aniden değişebileceğini (yani sakın sakın duran bir köpeğin aniden üzerinize saldırmasının matematiksel ifadesini) gösteren Fransız matematikçi René Thom'un katastrof kuramına ilgi duydu. Son eseri *Çatalkuy-*

ruk'ta (The Swallowtail) olduğu gibi, çok sayıda matematiksel simgeyi resimlerine taşıdı ve onlar aracılığıyla yaşam felsefesini yansıtmaya çalıştı, ancak DNA molekülüne tutkusunu hiçbir zaman kaybetmedi.

Dali bilime düşkünlüğünü, doğum yeri Figueras'ta düzenlediği "Doğada Rastlantı" adlı kongreyle taçlandırdığında, artık seksen bir yaşındaydı. Konuşmacıların neredeyse tamamı, Nobel Ödülü kazanmış bilim insanlarıydı. Kimyacı Ilya Prigogine, fizikçi Jorge Wagensberg, matematikçi René Thom oradaydı. Dinleyicilerin arasında bilim dünyasının ileri gelenleri, ünlü filozoflar ve sanatçılar bulunuyordu. Dali, yatağından kalkamayacak kadar hastaydı ve her şeyi kapalı devre televizyon kameralarının görüntülerinden izledi. Salvador Dali, bu kongreden üç yıl sonra 23 ocak 1989'da öldü. Başucunda iki fizikçi ve bir matematikçinin kitaplarını buldular: Stephen Hawking, Erwin Schrödinger ve Matila Ghyka.

Her dört Dali'den üçü sahte mi?

Bir ara Katalonya'nın Cadaques kasabasında Salvador Dali'ye komşu oturmuş, tablolarını alıp satarak milyoner olmuş, bu arada bazıları sahte olduğundan Interpol tarafından aranmış ve İspanya'da hapis yatmış Belçikalı sanat simsarı Stan Lauryssens'e göre, ünlü ressamın imzasını taşıyan eserlerin yüzde 75'i sahte. Aynı zamanda bir polisiye yazarı olan, hatta *Kara Kar* (Black Snow) ile 2002 yılı Hercule Poirot Ödülü'nü kazanan Lauryssens, kaleme aldığı *Dali ve Ben / Sürreel Bir Hayat* adlı kitabında (April Yayıncılık, 2008) bu sahtekârlığa bizzat ressamın ve karısının lüks hayata düşkünlüğünün neden olduğunu ileri sürüyor.

Haziran başında, *Dali ve Ben*'in yayımlanmasıyla birlikte İspanya'da ortalık ayağa kalktı. Dali'nin artistlerle seks partileri, genç erkekleri cinsel tacizi, karısı Gala'nın 1969'da Kirk Douglas'ın cüzdanından para çalması da dahil olmak üzere, ressamı ve ailesini küçük düşüren bir sürü iddia yüzünden, Gala-Salvador Dali Vakfı'nın Stan Lauryssens'i mahkemeye vermesi an meselesi. Bu arada, Andrew Niccol'ün *Dali ve Ben*'i filme çekmekte olduğunu, ressamı Al Pacino'nun, yazarı Cillian Murphy'nin oynadığını belirtelim.

Yaşı ilerledikçe para kazanma hırsı giderek artan Dali'nin, sanatın ahlaki kurallarını bir yana ittiğini, boş çizim kâğıtlarını imzaladığını ve üzerlerine bir resim yaparak fahiş fiyatlara satabil-

meleri için genç ressamalara verdiğini, başkaları da iddia ediyor. Dali'nin alışlagelmiş tekniğinden farklı bu resimlerdeki sahtekârlığın sorumlusunun, boş kâğıda imza atan ressamın mı, yoksa üzerini dolduranların mı olduğu tartışılıyor. Ancak şimdi elde Dali'nin DNA'sı olduğuna göre, resimlerin üzerinden elde edilebilecek DNA'yla karşılaştırılarak, en azından hangisinin sahte, hangisinin gerçek olduğu bilimsel bir yöntemle belirlenebilir.

Salvador Dali'nin imzasındaki sütten taç

Farklı giyimi, davranışları ve sözleriyle de ilgi odağı haline gelen Salvador Dali, sanat ile bilimi hep buluşturmaya çalışmış ve XX. yüzyılın tüm bilimsel kuram ve keşiflerini resimlerine yansıtmıştır. Bu gayretinin en somut örneklerinden biri, olağanüstü hızlı bir şekilde attığı imzasıdır. “D” ve “l” harfleri dışındaki kısımlarını ha bire değiştiren Dali'nin, kimi yerlerde soyadının “i” harfi üzerindeki noktayı, bir taç şeklinde resmettiği görülür. Bu görüntü, Amerikalı mühendis Harold Edgerton'un 1936'da, sütün damlarken çektiği stroboskopik bir fotoğrafıdır aslında. Dali, sütten tacı imzasında ilk kez 1938'de kullanmış ve hiç terk etmemiştir.

“Bazıları Dopingliydi, Ama Biz Bilemedik”

2008 yazında yapılacak Pekin Yaz Olimpiyatları öncesinde, finale kalacaklar ile madalya kazanacakların birçoğunun dopingli olacağından kuşku duyanların sayısı giderek artmıştı. Neden mi? Çünkü, testosteron ve EPO dopingi her zaman bulunamıyordu. Gen dopingini ise ne siz sorun, ne ben söyleyeyim.

O sıralar, Uluslararası Olimpiyat Komitesi’nin önerileri doğrultusunda yürütmekte olduğumuz bir proje çerçevesinde, farklı spor dallarının antrenörleriyle gerçekleştirdiğimiz bir sohbet toplantısında, konumuz olmamasına rağmen, doping gündeme geldi.

Antrenörlerden biri, “Bilimde ileri olan ülkelerin sporcuları, henüz doping taramalarında aranmayan maddelerle doping yapıyor ama anlaşılmıyor, kabak bizim başımıza patlıyor” diyecek oldu. Diğerleri bu görüşe katıldı ve ben, bütün gayretlerime rağmen, onların bu yargısını kıramadım. Moral bozmamak için, o toplantıda dile getirmedim ama, haksız da sayılmazlar. Sadece doping listesinde olmayanların değil, olanların bile saptanmasında ciddi sorunlar var.

Geni farklı olan yakalanmıyor

Dünya Antidoping Ajansı WADA’nın istatistiklerine göre, doping kontrollerinde alınan idrar örneklerinden pozitif sonuç verenlerin yüzde 43’ünde, testosteron bulunuyor. Bu veri, testosteronun ne denli sık kullanılan bir doping maddesi olduğunun kanıtı. Kısa bir süre önce İsveç’ten gelen bir haber, aslında testosteron kullananların çok daha fazla olduğunu ve kontrollerde yakalanamadıklarını ortaya çıkardı.

Karolinska Enstitüsü’ndeki araştırmaya katılan 55 erkeğin tamamı çok sağlıklıydı ve bilim uğruna denek olmayı kabul etmişlerdi. Hepsine aynı miktarda testosteron hormonu enjekte edildi ve on beş gün boyunca hepsinin idrarı alınarak, testosteron dopingi kontrollerinde uygulanan standart yöntemle incelendi. Sonuçlar beklendiği gibi çıktı. Daha doğrusu, çıktı “sayılır”. Çünkü 33’ünün

idrarından, bedenlerine testosteron enjekte edildiği anlaşıyordu da, 17'si "temiz"di. Daha önce hiç bilinmeyen bir durumdu bu ve keşfedilen bir kalıtsal özelliğin sonucuydu. Bu 17 erkeğin kasları, testosteron hormonuna yanıt veriyor ve geliyordu ama, testosteronu idrarda çözünen şekle dönüştüren genleri eksikti.

Moleküler genetikçi Jenny Jakobsson Schulze'ye göre sarı ırkın her üç erkeğinden ikisinde, beyaz ırkın her on erkeğinden birinde, böylesi bir eksiklik gözleniyor. Diğer topluluklarla ilgili henüz bir bilgi yok. Ayrıca kadınlar ile erkekler arasında bir fark olup olmadığı da bilinmiyor.

Bu bulgu, dopinge mücadele açısından bir kâbus. Çünkü, testosteronu idrarda çözebilecek şekle dönüştüren gene sahip olmayan sporcular testosteron kullanırsa, halen yapılmakta olan testle dopingi saptamak mümkün değil.

Bunun da bir çözümü var elbette. Sporcuların LNA'sını inceleyerek, bu gen kusurunu taşıyıp taşımadığına bakmak. Şimdilik WADA, DNA düzeyindeki araştırmalara, etik kaygılarını öne sürerek sıcak bakmıyor.

Testosteron kullandığı halde, doping kontrollerinde yakalanmayanlar, bu tür bir kalıtsal özellik taşıdıklarını tesadüfen fark ederek testosteron kullanmayı sürdürebilirler. İnsanın aklına ister istemez daha kötü bir senaryo geliyor. Acaba, sporcuların DNA'sını inceledikten sonra, "Sen testosteron kullanma, yakalansın, ama sen kullanabilirsin" diye akıl verenler var mı?

"Utanç turu" sürüyor

Eritropoyetin ya da kısaca EPO, böbreklerce sentezlenen ve kemik iliğinin daha fazla alyuvar yapmasını sağlayan bir hormondur. Dışarıdan EPO alınırsa, alyuvarların sayısı, dolayısıyla dokulara taşınan oksijen miktarı artar. Oksijen demek, enerji ve dayanıklılık demektir, bu nedenle EPO kullanmak dopinge girer ve WADA tarafından akredite laboratuvarlara gönderilen idrar örneklerinde mutlaka aranır.

EPO'yla doping yapıldığı ilk kez 1998'de, bir rastlantı eseri ortaya çıkmıştı. Fransız gümrükçüler, Belçika'ya geçmekte olan Festina bisiklet takımının fizyoterapisti Willy Voet'un bagajını açtırmasaydı eğer, otomobilinde taşıdığı büyüme hormonu, testosteron, uyuşturucu madde, amfetamin ve sayısız enjektörle birlikte EPO bulunmayacak ve bunun dopingde kullanıldığını kim bilir ne zaman öğrenecektik?

Dünyanın en büyük spor organizasyonlarından Uluslararası Fransa Bisiklet Turu, yıllar içinde, EPO kullananlar yüzünden bir “utanç turu”na dönüştü. 95’incisi 5 temmuzda başlayan ve 180 bisikletçinin üç hafta boyunca 3 500 kilometreden fazla pedal çevireceği turda, önce iki İspanyol bisikletçide, Moises Duenas Nevado ile Manuel Beltran’da, ardından yirmi iki yaşındaki İtalyan Riccardo Ricco’da EPO bulundu. EPO’nun sadece bisiklet, atletizm, kayak krosu gibi dayanıklılık gerektiren spor dallarında yarışan sporcular tarafından kullanıldığını sanmak yanlış olur. Örneğin geçtiğimiz aylarda, Almanların milli bilardocusu Axel Buscher’in de EPO kullandığına tanık olduk.

EPO dopingi kanıtlanamıyor

26 haziran 2008 günü, *Journal of Applied Physiology*’de (Uygulamalı Fizyoloji Dergisi) yayımlanan, ancak sonuçlarını mayıstan bu yana bildiğimiz bir araştırma var.

Yaş ortalaması yirmi üç olan sekiz sağlıklı erkek, yedi hafta süreyle, Kopenhag Kas Araştırmaları Merkezi’nin araştırmasına katılıyor. Bu kişilere, ilk iki hafta boyunca her gün, ardından birer hafta aralıklarla, iki kez daha EPO iğnesi yapılıyor. Bu erkeklerden deney öncesinden başlamak üzere, kırk dokuz gün boyunca biyolojik örnek alınıyor ve idrarları WADA tarafından akredite iki laboratuvara gönderiliyor.

Adları gizlenen bu laboratuvarlardan “A” diye tanımlananı, her gün EPO iğnesi yapılan dönemde, bütün deneklerin EPO kullandığını saptadığı halde, “B” laboratuvarı bir örneğe “negatif”, kalanlarına “şüpheli” sonucu veriyor. Kısacası, deneklerden bir tekine bile EPO iğnesi yapıldığını anlayamıyor.

Araştırmanın, haftada bir kez EPO yapılan ikinci döneminde alınan idrar örneklerinde ise, ne “A” ne B” laboratuvarı, deneklerin tamamında EPO bulabiliyor. Üstelik “A”nın şüpheli dediğine, “B” negatif, “B” laboratuvarının pozitif dediğine, diğeri “negatif” sonucu veriyor.

Carsten Lundby ve arkadaşlarının bu araştırması, spor dünyasına bomba gibi düştü. Çünkü, akredite laboratuvarlar arasındaki kalite farkını ve çelişkili sonuçlar elde ettiklerini ortaya çıkarması bir yana, laboratuvarların EPO dopingi yapmış kişileri her zaman saptayamadığını kanıtladı.

Testosteronun her zaman bulunamadığını gösteren araştırmaya, bir de EPO analizlerinde yaşanan bu kargaşa eklenince, Pekin

Olimpiyatları'ndaki madalyalara duyulacak kuşkuyu hayal bile edemiyorum.

Gen dopingine bir iki

Çin'de bir hastanede, iki Çinli doktor ve Amerikalı bir yüzme antrenörü konuşuyor. "Kür, iki hafta sürer. Damardan dört kez kök hücre verilmesi uygun olur. Her seferinde 40 milyon hücre enjekte ederiz. İki katına da çıkılabilir. Ne kadar fazla olursa, performansı o kadar yükselir. Henüz sporcularda denemedik ama, hayati bir aksilik olmaz. Bedeli 24 000 dolar. Bizde büyüme hormonu tedavisi de var. Ancak dikkatli olmanız gerekir, çünkü büyüme hormonu doping listesinde." Doktorlar, antrenöre hastaneyi gezdiriyor, uygulamanın yapılacağı odayı gösteriyorlar.

Aslında, kendisini yüzme antrenörü olarak tanıtan bir Alman gazeteciydi. Çinli doktorlarla giriştiği gen dopingi pazarlığının gizli kamera görüntüleri, Alman ARD televizyonunda yayınlandığında, şok edici sahneleri izleyen Uluslararası Antidoping Ajansı (WADA) Genel Müdürü David Howman, "En kötü tahminimden de daha kötü" demek zorunda kaldı. "Şu anda gen dopingi yapıyor olmaları ve pek yakında başlayacak muhteşem olayda da gen dopinginin yapılabilecek olması çok kaygı verici. Bundan hep korkmuş, ancak hekimlerin bu tür davranışlara yönelmeyeceğini ummuştuk. Meğer yanılmışız."

Kas kitlesini hızla dört katına çıkaran tedavi

Dr. Se-Jin Lee, Baltimore'daki John Hopkins Üniversitesi'nde çalışan bir gen tedavisi uzmanı. AIDS, kanser gibi hastalıklarda görülen kas erimesini tedavi etmek amacıyla araştırmalar yapıyor. Farelere enjekte ettiği ve miyostatin adını verdiği bir maddenin, kas kitlesini birkaç günde dört katına çıkardığını yayımladığı andan itibaren, miyostatinini denemek isteyen antrenör ve sporcuların e-posta bombardımanıyla karşılaşmış.

Se-Jin Lee'nin kas hastalıklarını tedavi amacıyla yürüttüğü araştırmanın, kısa zamanda doping amacıyla deneneceği muhakkak. Köln'deki Alman Spor Yüksek Okulu'nda görevli gen tedavisi uzmanı Patrick Diel, bir süre önce konuyu Alman Parlamentosu'nun gündemine taşıdı. Diel, Çinli bilim adamlarının Se-Jin Lee'nin tedavide kullandığı maddenin tablet halinde de işe yara-

diğını keşfetmiş olduklarını iddia ediyor. Bu durumda, doping için iğne olmaya bile gerek yok.

Torontolu spor doktoru Mauro di Pasquale ise, antrenörlerle yaptığı görüşmelere dayanarak, şimdiye değin çok sayıda profesyonel atletin yanı sıra olimpiik düzeyde elit atletin de Çin'e gideyerek, üniversite hastanelerinde, özel kliniklerde gen dopingi yaptırdığını ileri sürüyor.

Gen dopingi 2010'da saptanır

WADA'nın tanımlamasına göre gen dopingi, tedavi amacını taşımayan ve performans artırmaya yönelik olarak, insan organizmasına yabancı genlerin sokulması ya da kişinin kendi genlerinin değişikliğe uğratılmasıdır. Genlerin çalışma şekli, çok basit kimyasallarla bile değişikliğe uğratılabilir. Bu nedenle, "gen dopingi" çerçevesi çok geniş bir kavram ve moleküler genetik ile eczacılıkla ilgili araştırmaların doğal bir sonucu olarak gelişen bu doping şeklinin, alışageldiklerimizden daha zararlı olduğunu iddia etmek için henüz çok erken.

Gen dopingine yarayacak yöntemlerle çalışan araştırmacılar, antrenör ve sporcuların doping talepleriyle karşılaşmaktan yakınıp duruyorlar. Gen dopingini kanıtlamak henüz mümkün değil. Bu nedenle taleplerin karşılanıp karşılanmadığını bilmiyoruz. Bu tür bir dopingin yapıldığını, en erken 2010'da saptayabileceğiz. Üstelik gen dopinginde kullanılabilecek her yöntem için, farklı bir tani tekniğı geliştirmek gerekiyor. Dolayısıyla bu süre daha da uzayabilir.

Sudan ucuz doping

2008 yazında spor gündemimizde, iki ilginç haber daha vardı. Bunlardan ilki, küçük yaştakilere doping maddesi vermekten iki kez ceza almış bir milli takım antrenörü Çinli'nin halen görevde olduğu, diğeri bayanlar 200 metre kurbağalamada gümüş madalya sahibi Çinli Huang Şiaomin'in, 1988 Seul Yaz Olimpiyatları'nda hem kendisinin, hem de arkadaşlarının dopingli olduğu.

Bu ve benzeri negatif propagandalar yüzünden Çin hükümeti, dopinge mücadelede ciddiye aldığını ve kesinlikle göz yumulmayacağını her fırsatta dile getirdi. Hatta, yasaklı maddelerin piyasaya sürülmesini engellemek amacıyla, olimpiyatlar öncesinde bu maddeleri imal eden fabrikaların lisanslarını bile kaldırdı.

Faaliyeti geçici olarak durdurulan şirketlerden biri GenSci'ydi. Çin'in, kârlılığı en yüksek ilaç imalatçısı GenSci, bir doping maddesi olan büyüme hormonu piyasasının yüzde 70'ini, Jintropin adlı preparatıyla elinde bulunduruyordu. Bu hormonu internetten pazarlayan, müşterileriyle doğrudan e-posta aracılığıyla iletişime geçen GenSci, verilen siparişleri karşılamakta gecikeceğini, ürün doping listesinde yer aldığından olimpiyatlar öncesi satış yapamadıklarını, oyunlar biter bitmez hizmetin eski hızına döneceğini bildirdi. Nitekim, öyle de oldu.

Çin hükümetinin doping maddeleri konusunda aldığı önlemlerin pek yeterli olduğu söylenemez. Batı pazarlarında 100 gram EPO'nun 6 000 avro olan fiyatının, Çin'de 150 avroya kadar düşmüş olması, bunun kanıtlarından sadece biri. Öte yandan Çin piyasasında, halen Batılılarca bilinmeyen, ayrıca daha önce insanlarda hiç denenmediğinden yan etkilerine ilişkin bilgi bulunmayan bir dizi steroit yapılı preparata da rastlamak mümkün. Bu maddeler henüz doping listelerine alınmadığından, yapılan doping kontrollerinde de aranmıyorlar.

Malezya’da Bir Moğol Güzeli

Selangor Eyaleti Yüksek Mahkemesi yargıçlarından Mohd Zaki Md Yasin’in her iki elini rahatlıkla kullandığı bilinir. 23 ekim 2007 günü öğleden sonra bir aksilik oldu ve “Keşke üçüncü bir elim olsaydı. Önce sağ elime kramp girdi, şimdi de sol elime. Duruşmaya ara veriyorum” dedi. Bu ayrıntıyı bilmenin nedeni, Mahkamah Tinggi Jenayah 3’te görülen Altantuya Şaribu cinayeti davasıyla yakından ilgilenmiş olmam.

Moğol güzeli Altantuya, 2006 ekiminde, Ulan-Batur’daki baba ocağından 5 000 kilometre uzakta öldürüldü. İki ay sonra Malezya’daydım. Başlangıçta cinayeti “asrın olayı” şeklinde nitelendiren medya, genç kadınla ilgili haberlere giderek daha az yer verdi. 2009 nisanından itibaren bir bölümüne zaten istese de yer veremezdi. Cinayetle ilgili komplo teorileri Malezya başbakanını ve eşini de kapsayacak biçimde ayyuka çıkmıştı çünkü. Ancak olup biteni, ölen Moğol kadın, onu havaya uçuran Malezyalı polisler, silah alımlarındaki bazı usulsüzlüklere tanık olduğundan ortadan kaldırılmasını emretmekle suçlanan bir bakan danışmanından çok, olay yeri incelemesi, delil toplanması ve bilirkişi raporları açısından değerlendirmek gerek.

Nedeni basit. On yıldan fazladır, şu saydığım konularda yapılan hataların nelere mal olacağını öğretmek amacıyla, Amerikalı ünlü sporcu O. J. Simpson’un, eski eşi ve bir garsonu öldürmekle suçlandığı davayı anlatıyoruz. Altantuya cinayeti bu örneğin yerini almaya aday. Bilirkişi raporlarının gecikmesi, yargıç ile bir avukatın akraba olduğu iddiası, ayrıca savcı ile yargıcın birlikte badminton oynadığının ortaya çıkması yüzünden ilan edilen tarihte başlayamayan, biri başbakan danışmanı, diğerleri polis üç kişinin idamla yargılandığı dava 18 haziranda başladı, kesintilerle sürdü, çoğu polis memuru ve resmi bilirkişi olan 112 tanuk dinlendi ve nihayet 9 nisan 2009’da karara bağlandı. Şimdi biraz geriye, 19 ekim 2006 gecesine gidelim.

Otelden çıktı, bir daha dönmedi

Güneşin batmasıyla, başkent Kuala Lumpur’daki Çin Mahallesi’nin tam kalbinden geçen Jalan Petaling’de bir insan, ışık ve

renk seli sizi bekler. Tezgâhların arasından ilerlemeye çalışırken, Rolex saatten Versace çantaya, DVD'den ızgara balığa aklınıza ne gelirse görür, adım başı değişen müziğin arasından size seslenen Çinli, Malay, Hintli ya da Bangladeşli satıcıların sesini duyarsınız.

İşte 238 odalı Malaya Oteli, bu cümbüşün birkaç adım ötesindeki Hang Lekir Sokağı'ndadır. Yirmi sekiz yaşında Moğol güzeli Altantuya Şaribu'nun, 19 ekim 2006 gecesi, sekizinci kattaki 21 numaralı odadan çıkıp bir daha dönemediği Malaya Oteli.

Ulan-Batur doğumlu Altantuya Şaribu Moskova'da okumuştur; İngilizce, Mandarin Çincesi, Fransızca ve Rusça'yı anadili kadar iyi konuşurdu. Paris'te kısa süre modellik eğitimi almasına, bir ara Çin'den Moğolistan'a tekstil ürünleri ithal etmesine ve bu nedenle Şanghay, Pekin, Hongkong ve Tayvan'a gidip gelmesine karşın, son yıllarında tercümanlık yaparak geçiniyordu. İki kez evlenip boşanan Altantuya geride dokuz ve üç yaşında iki erkek çocuğu bıraktı. Büyük olanın, ilk eşi ünlü pop grubu Kar Sarnay'ın (Kara Gül) solisti Maday'dan olduğundan kimse'nin kuşkusu yoktu. Küçüğün babasının kim olduğu ise pek tartışıldı.

Altantuya kaçırılıyor

Kayıtlara ve kapalı devre video görüntülerine göre Altantuya, 8 ekim 2006'da iki kadınla birlikte Malaya Oteli'ne giriş yaptı. Kadınlardan biri, yeğeni Burmaa Oyunçimeg, diğeri onun arkadaşıydı. "Altantuya'nın doğuştan hastalıklı küçük oğlu Atanşagay'ın babası bir Malezyalıdır" diye tanıklık edeceklerdi. "Hongkong'da evlendiler. Altantuya'yı iş görüşmelerine tercüman olarak götürdü. Çocuğun tedavisi için, yarım milyon dolar istemek üzere Malezya'ya gelmiştik."

Aynı otel odasını paylaştıkları Altantuya'nın, Malezyalıya SMS mesajları gönderdiğini, Petronas Kuleleri yakınındaki bir ofise, ayrıca Bukit Damansara'daki bir eve, kimi zaman yalnız, kimi zaman onlarla birlikte gittiğini, ancak güvenlik elemanları yüzünden aradığı kişiyle bir türlü görüşemediğini anlattılar. Hatta, birkaç gün önce, otele gelen sivil giyimli, polis sandıkları iki kişi tarafından ölümle tehdit edildiğini de eklediler.

19 ekim akşamı Altantuya'nın, "Beni evine çağır. Üç dört saatte dönmezsem polise haber verin" diyerek otelden çıktığını, saat 19.00 dolaylarında arayıp "Eve ulaştım, ancak kapıdaki görev-

li zorluk çıkarıyor” dediğini anlattılar.

Kadınlar Altantuya'nın dönüşünü ertesi gün akşama dek beklediler. Gelmeyince, önceden tanıdıkları dedektif Ang'ı yanlarına alarak Petaling Jaya polis merkezine başvurdular.

Altantuya'nın görüşmeye çalıştığı adam sıradan biri değildi. İktidar partisine yakın düşünce kuruluşu Malezya Stratejik Araştırmalar Merkezi'nin kurucu başkanı Abdürrezzak Baginda'ydı. Baginda kırklarında ve evliydi. Daha önemlisi, o tarihte başbakan yardımcısı olan, şimdinin başbakanı Necib Razak'a savunmayla ilgili konularda danışmanlık yapmaktaydı. Altantuya'nın, ekim ayında Baginda'yı görüp göremediğini bilmiyoruz. Ancak, yeğeni ile arkadaşının tedavi masrafı sandığı yarım milyon dolarlık talebini SMS mesajlarına yazdığı, ayrıca Abdürrezzak Baginda'nın koruması Balasubramaniam'a da söylediği muhakkak.

Cesedini plastik bombayla parçaladılar

7 kasım 2006'da, yani kaçırılışın on sekizinci gününde, Kuala Lumpur polisi, kentin 25 kilometre kadar batısında, Şah Alam yakınlarında, Subang baraj gölünü çevreleyen ormanlık alanda çok sayıda kemik parçası bulunduğunu açıkladı. Cesedin, kayıp Moğol kadına ait olabileceği, başına iki el ateş edildikten sonra üzerine sarılan plastik bombayla parçalandığı, kesin kimliğin ve ölüm nedeninin saptanması için morga gönderildiği, ayrıca ele geçen kolye, pırlanta yüzük ve gümüş saatin de onun olabileceği bildirildi.

Aynı gün, iki özel dedektif, her ikisi Malezya polisi özel kuvvetler birimi Tindakan Khas'ta görevli başkomiser Azilah Hadri ve polis memuru Sirul Azhar Umar, ayrıca Abdürrezzak Baginda tutuklandı.

Kuala Lumpur polisinin, kemikleri eliyle koymuş gibi bulabilmesinin bir nedeni var. Altantuya'nın kayboluşunu öğrenir öğrenmez iz sürmeye başlayan polis, Petaling Jaya polis merkezinde görevli bir kadın polis memuru sayesinde, başkomiser Azilah Hadri ile memur Sirul'a ulaşmıştı.

Baginda'nın koruması Balasubramaniam, 19 ekim 2006 akşamı saat 19.00 sularında, patronunun evinin önünde nöbetteyken, Altantuya'nın bir taksiden indiğini, içeri girmek için ısrar ettiğini, o sırada bir araçtan inen iki kişinin kızı kaçırdığını söylemiş, hatta birini başkomiser Azilah olarak teşhis etmişti.

Soruşturmanın affedilmez hataları

Gözaltında tutulan başkomiser Azilah Hadri cesedin bulunduğu yeri gösterebileceğini söylemiş, bunun üzerine iki ekip arabası Şah Alam'a doğru yola çıkmıştı. Birkaç kez durup yeniden yola koyulan ekipler olay yerine geldiğinde, Azilah Hadri, önce kızın başına iki el ateş ettikleri yeri, daha sonra bunun 20 metre kadar uzağında üzerine bombayı sarıp patlattıkları yeri göstermişti. Bu süreçte, Hadri'nin yanında diğer zanlı Sirul Azhar Umar yoktu. İlginç olan, daha sonra Sirul'dan olay yerini göstermesi istenmedi.

Hadri'nin avukatları bu önemli eksiklikten yararlandılar. Onun aslında olay yerini bilmediğini, Altantuya'yı öldüren polislerce yönlendirildiğini ileri sürdüler. Öte yandan Sirul'un avukatı, yer göstermeye hiç götürülmeyen müvekkilinin cinayetle suçlanmasına, pek haklı olarak, karşı çıktı.

Bir diğer önemli hata, polis memuru Sirul'a ait evin aranmasında karşımıza çıkıyor. Bir grup polis, Sirul'la birlikte eve gidiyor. Bazı memurlar, yatak odasında on dakika kadar yalnız kalıyor. Daha sonra Sirul'la birlikte evi dolaşıyorlar. Yatak odasındaki bir dolapta siyah renkte bir ceket, ceketin cebinde Altantuya'ya ait bir pırlanta yüzük, bir gümüş saat ve bir kolye buluyorlar. Sirul'un avukatları, polislerin bir ara yatak odasında yalnız kalmasından yararlanarak, mücevherleri ceketin cebine onların koyduğunu iddia etti.

Malezya polisinin, bunlardan çok daha önemli bir hatası daha var. Polis, Sirul Azhar Umar'dan şüphelendiğinde, Pakistan'ı ziyaret eden Başbakan Abdullah Ahmed Bedevi'yi koruyan timde görevliymiş. Birim amiri Mastor, Sirul'u memlekete getirmek üzere Islamabad'a gitmiş. Sirul dönüş yolunda, uçak Bangkok-Kuala Lumpur arasındayken konuşmuş ve cinayeti üstlenmiş. Bu nedenle daha sonra ifadesinin alınmasına gerek duyulmamış. Sirul'un avukatı, müvekkilinin bu yolculuk sırasında amiri tarafından ikrara zorlandığını ileri sürdü. Yargıç savunmayı haklı buldu, 1950 tarihli Delil Yasası'nın 26. maddesini uyguladı, Sirul'un suçu üstlendiğinin kayıtlı olduğu tutanağı dosyadan çıkardı.

Delil teslim zinciri kopuk

Altantuya cinayetini azmettirmekle suçlanan başbakan yardımcısının danışmanı Abdürrezzak Baginda ifadesinde, "Altantuya beni ve ailemi sürekli rahatsız ediyordu. Durmadan telefon

ediyor, SMS mesajları gönderiyor ve 500 000 dolar istiyordu. Özel kuvvetler biriminde görevli başkomiser Azilah Hadri ile polis memuru Sirul Azhar Umar'ı, korumam Balasubramaniam sayesinde tanıdım. Beni Altantuya'nın tacizlerinden kurtarmaları için ricacı oldum. Hatta kıza zarar vermemelerini tembihledim ama, başkomiser Azilah Hadri, kızı öldürmüş olabilir" dedi.

Savcı, kendi senaryosunda ısrar etti. 19 ekim akşamı, Baginda'nın kızı evine çağırdığını, hemen ardından korumalara haber verdiğini, başkomiser Azilah ile memur Sirul'un da Baginda'nın talimatı üzerine kızı kaçırıp öldürdüğünü iddia etti. Malaya Otel'i'ne gidip kızı ölümle tehdit edenlerin de aynı kişiler olduğunu söyledi ve iddialarını büyük ölçüde telefon ve otelin kapalı devre televizyon kayıtlarına dayandırdı.

Ne yazık ki, televizyon kayıtlarının konduğu zarfların üzerinde, bunların kim tarafından ne zaman alındığına, kime ve ne zaman teslim edildiğine dair bilgilerde eksiklik, hatta çelişkiler çıktı. Telefon kayıtları ve SMS'lerin dökümünde de eksiklikler bulundu. Ayrıca polis tutanaklarındaki çelişkiler, adres, ad ve doğum tarihlerinde hatalar, el konan eşya ve belgelerin sıralandığı zabıtlarda ki eksiklik ve tutarsızlıklar da avukatların gözünden kaçmadı.

Terlikte kan, cekette ter kafa karıştırıyor

Polis memuru Sirul'un kızı kaçıırken kullandığı iddia edilen CAC 1883 plakalı dört çeker Suzuki Vitara araçta, üzeri kanlı 43 numara bir çift plastik erkek terliği bulunmuştu. Moğolistan'daki aile bireylerinden alınan kan ile ormandaki kemiklerin DNA'sını karşılaştıran ve ölenin Altantuya olduğunu belirleyen laboratuvar, terlikteki kanın da kıza ait olduğunu saptadı. Aynı laboratuvar, Sirul'un evinde, yatak odasında bulunan ve cebinden mücevherler çıkan siyah ceketi de inceledi, yaka ve koltuk altlarından aldığı ter örneklerinde DNA analizi yaptı ve ne gariptir ki terin, ceketin sahibi Sirul'a değil, Altantuya'ya ait olduğunu bildirdi.

5 ekim 2007'de mahkeme, analizleri yapan Malezya Bilim, Teknoloji ve Çevre Bakanlığı'na bağlı laboratuvarın müdürü otuz yıllık adli kimyacı Primulapathi Jaya'dan bu durumu açıklamasını istedi. Jaya, "Mağdur ceketi giymeden önce, sahibi yıkamış ya da temizleyiciye göndermiş" şeklinde akla mantığa sığmayan bir açıklamada bulununca, avukatlar, tıpkı yıllar önce O. J. Simpson'u savunan meslektaşları gibi, laboratuvar tezgâhları üzerinde bir delilden diğerine bulaşmalar olduğunu, Altantuya'nın DNA'sı-

nın, Sirul'un siyah ceketine transfer olduğunu öne sürdüler. Ayrıca, Sirul'a ait Suzuki aracın, üzerinden ve içinden delil toplanmadan bulunduğu yerden kaldırılıp bir karakol otoparkına götürülmesini, ertesi gün delil toplamaya başlanmasını eleştirdiler.

Mitokondriyal DNA meselesi

Bütün bunlara ek olarak, laboratuvar müdürüne, ormanda bulunan beş kemikten neden sadece kafatası parçasını incelediğini sordular. Müdür bu soruyu, "Patolog Dr. Mohd Şah Mahmud, kemik parçalarının yapısal özelliklerine dayanarak hepsinin aynı kişiye ait olduğunu söyledi, ondan incelemedim" diye yanıtladı. Kemikğin DNA'sını, kızın anne ve babasından alınan kanların DNA'sıyla karşılaştırdıktan sonra, yüzde 99,9999 olasılıkla Altantuya'ya ait olduğunu hangi etnik grubun veritabanını kullanarak hesapladığını sordular. "Elimde Moğollarınki olmadığından Malay, Çinli ve Hintlilerininki kullandım" dedi. Bütün bunlar yetmezmiş gibi, kendisine teslim edilen biyolojik delillerin bir bölümünde, nükleer DNA değil, mitokondriyal DNA çalışıldığı ortaya çıktı, yani "Altantuya'ya ait" denilenlerden bazılarının, ana tarafından akraba, kadın ya da erkek, herkese ait olabileceği.

Çocuğun babası ünlü savunma danışmanı mı?

DNA analizlerinin gündeme geldiği bir diğer konu, Altantuya'nın tedavisi için para bulmaya çalıştığı küçük oğlunun biyolojik babasının, iddia edildiği gibi Abdürrezzak Baginda olup olmadığıydı. DNA analizlerini gerçekleştiren bilirkişiye göre Baginda çocuğun babası değildi. Bu durum, farklı şekillerde yorumlandı: 1) Altantuya, çocuğun babasının Baginda olduğunu sanıyordu; 2) çocuğun babasının Baginda olmadığını bildiği halde şantaj yapıyordu; 3) 500 000 dolar istemesinin başka bir nedeni vardı ve Malezya'ya birlikte geldiği yeğeni ile arkadaşına esas amacını söylememiştir.

Komplo teorisyenleri, üçüncü senaryoyu tercih etti. Birtakım silah alım ihaleleri öncesinde yabancı şirketlerle yapılan görüşmelerde, Baginda'nın danışman olarak yer aldığı, Altantuya'nın tercümalık yaptığı, pazarlıklara tanık olduğu, ihaleyi kazanmalarını durumunda Baginda'ya, hatta o tarihte başbakan yardımcısı olan Necib Razak'a verilecek rüşveti bildiği için, silah alımı gerçekleştirildikten sonra, payını istediği ileri sürüldü. Altantuya'nın, bu

nedenle susturulduğu gazetelerde yer aldı. Çocuğun Baginda'dan olmadığını gösteren DNA sonucu, yaklaşan seçimlerde başbakanlığa aday Necib Razak muhaliflerince alabildiğine kullanıldı. Kim bilir, belki DNA analizi hatalıydı. Çocuğun babası gerçekten Baginda'ydı. Mahkeme, yapılan itirazlara rağbet etmedi, analizi tekrarlattırmadı.

Yetmiş aşkın delille birlikte mahkeme salonuna gelen bilirkişi Şari Desa, Heckler & Koch MP5 marka kendinden susturuculu silahı, mermi ve kovanları, patlayıcı artıklarını, toprak kalıntılarını nasıl araştırdığını, hangi sonuçlara vardığını günlerce anlattı. Ciddi biçimde adli bilimcilerden destek aldığı belli olan Baginda'nın ve suçlanan diğer iki polisin avukatları, bilirkişiye öylesine sorular yönlendirdiler ki, birçoğu yanıtsız kaldı.

Bir fotoğraf, bir beraat, iki idam

Duruşmalardan birinde yeğen Burmaa Oyunçimeg çantasından Paris'te çekilmiş bir fotoğraf çıkarıverdi. Altantuya'nın bir ziyafet sofrasında iki erkeğin arasında otururken çekilmiş fotoğraftı. Yargıç Mohd Zaki Md Yasin "Bir bu eksikti" diye geçirmiş olmalı içinden. Erkeklerden birinin Abdürrezzak Baginda olmasını doğal karşılamıştı da, diğerinin Başbakan Yardımcısı Necib Razak olması canını iyiden iyiye sıkmıştı.

Necib Razak muhalifleri bu fırsatı kaçırmadı. Silah alım pazarlıklarında bir arada bulundukları, Altantuya'nın geçen konuşmalara tanık olduğu için öldürüldüğü daha fazla dillendirildi.

Bu dedikodulardan yararlanan mağdurun avukatı Karpal Singh, 22 temmuz 2008 günü mahkemeye başvurdu ve Başbakan Yardımcısı Necib Razak'ın tanık olarak dinlenmesini talep etti.

Mahkeme, Necib Razak'ın dinlenmesine gerek görmedi. 31 ekimde de, delillerin yetersizliğinden, danışman Baginda'nın azmettirici olarak yargılanamayacağına, kızı öldürenlerin başkomiser Azilah ile memur Sirul olduğuna ve idamla cezalandırılmalarına karar verdi. 2009 nisanında Necib Razak başbakan oldu. Yaz geldiğinde, dava temyizdeydi.

Her şeyi başlatan gazeteci

Moğol kız Altantuya Şaribu'nun Malezya'daki ölümünden söz edildiğinde, Raja Petra Kamarudin'e değinmemek mümkün değil. Eski bir siyasetçi olan Raja Petra, Malezya siyasetinin şeffaflık,

dokunulmazlık, rüşvet, etnik ayrımcılık gibi hassas konularına dokunan “Malezya Today” adlı hükümet karşıtı internet haber portalının yaratıcısı ve editörü.

Raja Petra, Altantuya cinayetine azmettirenin, şimdilerin başbakanı, olay tarihinde başbakan yardımcısı aynı zamanda ordu mensubu olan Necib Razak’ın danışmanı Abdürrezzak Baginda olduğunu ve bunu Necib Razak’ın silah alımlarındaki rüşvet pazarlığının ortaya çıkmasını engellemek amacıyla gerçekleştirdiğini iddia eden ilk kişi. Raja Petra bunlarla yetinmeyip, Başbakan Yardımcısı Necip Razak’ın karısı Rosmah Mansor’un, cinayet sırasında olay yerinde bulunanlardan biri olduğunu bile yazmıştı.

İnternet haber portalı sürekli “hack”lenen, birkaç kez tutuklanıp serbest bırakılan Raja Petra, yazdıklarının devlet arşivlerindeki gizli istihbarat raporlarında kayıtlı olduğunu, Başbakan Ahmed Bedevi’ye bu bilginin verildiğini söylüyor. Ancak haber kaynağını polise bildirmek istemiyor. Çağrıldığı mahkemeye ifade vermemek için ülkeden kaçan gazeteci, 2009 sonbaharında Interpol’ün arananlar listesindeydi.

“İki Kilo Patates, Üç Kilo Domates Gönderiyorum”

Başlıktakine benzer bir mesaj, günümüzde çok ciddi ve mutlaka yanıtlanması gereken bir soruyu da beraberinde getiriyor. Yazan, interneti kullanan bir sosyete manavı mı, yoksa bombaların hazır olduğunu bildiren bir terörist mi? İşte, bütün mesele bu.

Dünyada halen yaklaşık 120 milyon kişinin, haberleşmenin yanı sıra, fotoğraf, video ve link paylaşımı amacıyla yararlandığı sosyal iletişim platformu Facebook'ta sayfası olan ülkeler sıralamasında Türkiye, dünya altıncısı.

Zaman zaman yasaklanan (Suriye ve İran gibi), birçok işyerinde üretimi azaltıyor gerekçesiyle erişimi engellenen (Kanada ve ABD gibi) Facebook, tutukluyu savunacak avukatın ücretini toplamaya, adresinde bulunmayan tanığın duruşmaya çağrılmasında (Avustralya), hatta Adli Tıp Enstitüsü'nden öğrencim Bingöl Emniyet Amiri Zafer Ercan'ın “1000göl'e 1000el” kampanyasıyla spor malzemesi toplamasında bile kullanılıyor.

Pek çok kişi, Facebook sayesinde iş buluyor. Tabii, pek çok kuruluş, kendine uygun elemanı da bu yolla arıyor. Bunlardan biri, 2006 yılının aralık ayında sayfa açan Amerikan merkezi istihbarat örgütü CIA. Ara sıra Facebook'u kötü amaçlarına alet edenler çıkmıyor değil. Kanadalı Adam Guerbuez, 4 milyon kullanıcıya penis büyütücü krem ve esrar reklamı göndermiş, 873 milyon dolar tazminat ödemeye, Pamukkale Üniversitesi'nden Dr. Safi Avcı adına sayfa açıp ortalığı karıştıran Dr. Sarı, beş ay hapse mahkûm edilmişti.

Yasağa rağmen dünya üçüncüsüyüz

Ancak, istihbarat örgütlerinin bu gibilerle pek ilgilemediği muhakkak. Yıllardır, Facebook, YouTube, blog ve chat odaları gibi “sosyal medya”ya “kulak misafiri” olmalarının, ayrıca cep telefonlarıyla çekilen fotoğrafların yüklendiği “vatandaş medya”sını yakından izlemelerinin başka nedenleri var.

YouTube, ses ve videoların paylaşıldığı, hatta televizyonlarının bile zaman zaman görüntü yayınladığı bir site. 2009 sonbaharında, mahkeme kararıyla Türkiye’den erişimi yasaklanmış olmasına rağmen, pratikte bir anlam taşıyor, siteyi ziyaret edenler sıralamasında, ülkemiz dünya üçüncüsü.

YouTube, sadece popüler bir eğlence platformu değil, aynı zamanda güvenlik birimlerinin suçluları yakalamakta yararlandığı bir kaynak. Gömleğinin sırtındaki logo ya da odadaki eşyalar sayesinde ele geçen pedofiller, kaydın yapıldığı çevrenin ele verdiği teröristler, olay yerinde cep telefonu ile kaydedilen görüntüler sayesinde yakalanan suçluların sayısı hiç az değil.

Öte yandan YouTube, polislerin aşırı şiddetinin de gözler önüne serildiği bir imkân yaratıyor. 9 000’e yakın klip arasında izlenme rekoru, Los Angeles polis teşkilatına bağlı iki polisin, yere yattıkları yirmi dört yaşındaki William Cardenas’ın yüzünü acımasızca yumruklayıp tekmelediğini gösteren 56 saniyelik videonun. Her an birinin cep telefonu ile olan biteni çekebileceği ve görüntülerin dakikalar içinde bütün dünyaya yayılabileceği gerçeğinin, polisleri daha insafli davranmaya yönlendirdiği muhakkak.

Etoburlar, sihirli lamba ışığında terörist avlıyor

FBI’nın, “Etobur” (Carnivore) adlı bir yazılımla e-postaları gizlice izlediği 2000 yılı yazının başlıca tartışmasıydı. Uzunca bir süre sessizliğini koruyan FBI, 11 eylül 2001 saldırılarından sonra, internetteki yazışmaları Etobur’la izlediğini resmen açıkladı.

Etobur, istihbarat birimlerinin kullandığı terimle, bir “koklayıcı”. Bu özellikteki yazılımlar, e-postalar dahil olmak üzere, internetteki iletişim trafiğini koklar ve programlandıkları bilgiyi yakalarlar. Etobur’a, değişik işler yaptırılabilir. Belirli bir bilgisayardan gönderilen ve buna yollanan e-postaların tamamını taramaktan, belirli bir web sayfasını kimlerin ziyaret ettiğine kadar. Bir FBI yetkilisinin “Etobur, iletişim ağındaki tüm veriyi çiğner, sadece bir mahkeme emri bulunanı yer” şeklinde açıkladığı yazılım, genel olarak internet servis sağlayıcılarına yerleştirilir ve teorik olarak saniyede milyonlarca e-postayı tarayabilir.

Mafyanın sihirli lambasından tefecilik ve kumar çıktı

FBI, Etobur’u kullandığını açıkladığında, çok sayıda siyasetçi ve akademisyen, özel hayatın gizliliğinin ihlal edildiğini ileri sür-

müş, Adalet Bakanı Janet Reno konuyu bir komisyon kurarak inceleteceğini ve hazırlanacak raporu toplumla paylaşacağını belirtmişti. Ancak rapor, Reno'nun bakanlıktan ayrılışından sonra bile yayımlanmadı.

“Sihirli Lamba” (Magic Lantern) şüphelinin bilgisayarına yerleştirildiğinde, basılan her tuşu kaydeden bir yazılımdır. Bu açıdan, bilgisayar ile internet arasında bir yere, genellikle servis sağlayıcıya yerleştirilen Etobur’dan ayrılır.

Sihirli Lamba’yla elde edilen deliller, ilk kez bundan on yıl önce bir mahkemede delil olarak kabul edilmiştir. Olay kısaca şöyle:

FBI, ömür boyu hapse mahkûm ünlü mafya babası Nicodemo Scarfo’nun, kendisiyle aynı adı taşıyan ortanca oğlunu, tefecilik ve yasadışı kumar oynatmakla suçlayabilecek delillere bir türlü ulaşanıyordu. Küçük Nicodemo’nun, bilgisayarındaki tüm belgeleri, kriptolama yazılımı PGP’yle anlaşılmaz hale getirdiğini öğrenen FBI, 10 Mayıs 1999 günü, New Jersey’deki ofise gizlice girdi ve klavye “koklayıcısı” Sihirli Lamba’yı bilgisayarına yerleştirdi. Artık, Nicodemo’nun kriptolamada kullandığı her şifre, kayıt altına alınıyordu. FBI, daha sonra yargıç Donald Haneke’nin imzasını taşıyan yedi sayfalık mahkeme emrine dayanarak defalarca ofise girdi, ele geçirdiği şifreler sayesinde bilgisayardaki tüm belgeleri açtı. Nicodemo’nun avukatının itirazlarına rağmen, deliller hukuka uygun kabul edildi ve Nicodemo mahkûm oldu.

Postmodern terörizm: www.terror.org

İnternet, günümüzde 1 milyarı aşkın kullanıcının eğlenmek, öğrenmek, haberleşmek, bir şey alıp satmak, kısacası her türlü ihtiyacını karşıladığı, vazgeçilmez bir olanak.

Aynı zamanda uyuşturucu imalatı, sahtecilik, kimlik hırsızlığı gibi çeşitli suçların öğretildiği bir dersane; kaçakçılığın her türünün planlandığı bir ortam ve kimlik hırsızlığı, virüs saldırıları, çocuk pornografisi gibi pek çok suçun işlendiği, ucu bucağı olmayan bir olay yeri.

Öte yandan internet, terör örgütlerinin de faaliyetlerini yürüttüğü ideal bir arena. Böyle olması da çok doğal. Bir kere, ucuz ve kolay ulaşılabilir, resmi makamlarca denetimi zor, geniş kitlelere erişmesi hızlı. Farklı bir ad kullanarak, yazı, ses, çizim, fotoğraf, video gibi her türlü malzeme yüklenebildiği gibi, bunların içine mesajlar gizlenebiliyor. (Steganografi olarak adlandırılan bilgi gizleme, şifrelemeden farklıdır, baktığınızda göl manzarası gibi

duran bir fotoğrafın içine bir fabrika planı gizlenebilir.)

Hal böyle olunca, suçu önlemek, suçluyu yakalamak amacıyla, gerek güvenlik, gerekse istihbarat birimleri, haklı olarak internette olan biteni dikkatle izliyor, sessizce “kulak misafiri” oluyor.

CLA'yla birlikte sohbet odalarında

Görev tanımının gereği olarak bilgi toplamak zorunda olan CIA, sadece Facebook ve YouTube gibi ortamlardaki etkinlikleri değil, olası terör eylemlerini durdurabilmek amacıyla internetin sayısız sohbet (chat) odasındaki yazışmaları da izliyor.

2003 yılından başlayarak CIA, doğrudan ya da dolaylı olarak (örneğin, Amerikan üniversitelerindeki temel bilim ve mühendislik araştırmalarının yüzde 20 kadarına fon sağlayan, yıllık bütçesi 6 milyar dolar olan Ulusal Bilim Vakfı [NSF] aracılığıyla) izlemede kullanılacak yazılımları geliştiren araştırmaları destekliyor.

Bunlardan biri, New York eyaletindeki Rensselaire Politeknik Enstitüsü'nden Doç. Dr. Bülent Yener ve Doç. Dr. Mukkai Keishnamoorthy'nin sunduğu proje. 1 ocak 2005'te başlayan, 171 758 dolarla desteklenen ve iki yıl sürmesi beklenen araştırma, sohbet odası kullanıcılarının davranış ve profilini otomatik olarak izlemeyi hedefliyordu.

Aynı araştırmacılar, Ahmet Çamtepe'yle birlikte daha önceki bir yayınlarında, 144 000 kullanıcı ve 55 000 kanallı IRC (internet relay chat [internet aktarmalı sohbet]) ağı Undernet'i “sessizce” izleyebildiklerini bildirmiş, yöntemin istihbarat örgütlerinin işine yarayabileceği sonucuna varmışlardı. Halen dünyada Undernet benzeri 700'e yakın ağ var. Yeni projenin, bu ağların 600 000'e yakın kanalında, ekstazi imalatından pufböreğine kadar akla gelen her türlü konuda muhabbet eden 1,5 milyon kullanıcıdan kaçını otomatik olarak izleyebildiği bilinmiyor. Ancak, “X odasında, A konusu hakkında kim kiminle konuşuyor?” ya da “A konusu hangi sohbet odasının gündeminde?” gibi sorulara hızlı ve ucuz biçimde yanıt vererek, pek çok suçun aydınlatılması, birçoğunun işlenmeden önlenmesi noktasında, CIA'yı çok önemli bir yetenekle donattıkları kesin.

Pederlerin Günahları

Onlar ki, bize doğru yolu gösterendiler. Onlar ki, günahlarımızı affettirendiler. Nereden bilecektik çocuklarımıza yaptıklarını? Çocuklarımız büyüyüp her şeyi anlatana kadar.

Omuzlarına dökülen siyah, dalgalı saçlarıyla, güzel ve genç bir kadındı Mary Grant. Kara gözlerinin içine bakmasaydınız eğer, mutlu bir kadın sanabilirdiniz onu. Mahkeme kapısının önünde, göğsüne bastırıldığı, on-on iki yaşlarında, uzun siyah saçlı, kısık gözleri ıslıl ıslıl küçük bir kızın fotoğrafıyla duruyordu. 2007 yılının temmuz ayının ilk haftasında, “Papaz İstismarı Mağdurları Birliği”nin sözcüsü David Clohessy’yle birlikte, Los Angeles güneşinin altında, öylece bekliyordu.

Mary Grant, iyi gitar çaldığı için peder John Lenihan’ın ilgisini çeken ve beş yıla yakın bir süre, haftada üç kez arabasıyla evinden alınıp kiliseye götürülürken, pederin tacizine uğrayan küçük bir kızdı bir zamanlar. Arkadaşı Clohessy ise, kilise korosunda çalışan, kimsesiz olduğu için Tanrı’nın evine sığınan, günah çıkartmaya giden ve en güvendikleri insanın tacizine uğrayan sayısız çocuktan sadece biri.

Dört buçuk yıl önce, kendileriyle aynı kaderi paylaşanların hakkını aramak üzere yola çıkmışlardı. Rahiplerin çocuklara yazdığı mektuplar, verdikleri hediyeler, olayların yaşandığı mekânlar fotoğraflanmış, görgü tanıkları tek tek bulunarak, anlatılanlar videoya kaydedilmiş, mağdurların tedaviye gittiği psikiyatri uzmanlarının raporları toplanarak yargıya teslim edilmişti.

Öğlene doğru, Los Angeles Roma Katolik Kilisesi Başpiskoposluğu, mağdurların her birine 1 milyon dolardan fazla tazminat ödeneceğini açıkladığında pek sevindikleri söylenemez. Tıpkı, aynı tazminatı alacağını öğrenen, 60 avukata vekâlet verip, 221 din adamı aleyhine toplam 570 dava açan kadın ve erkeğin sevinemediği gibi. Hatta Kardinal Roger Mahony’nin, en eskisi 1940 yılında yaşamış bu olaylardan büyük üzüntü duyduğunu, kilise ile okullar

dışındaki tüm malvarlıklarını satarak, toplam 660 milyon dolar ödeyeceklerini ve kilise adına özür dilediğini açıklaması da etkilemedi onları. Kaybedilen masumiyetin değeri parayla ölçülebilir miydi hiç? Özür dilense, pederlerin günahı unutulabilir miydi?

Yer değiştiren pedofil pederler

Konunun, Amerikan toplumunu en rahatsız eden boyutu, kilise ve ona bağlı yurt, hastane, sosyal hizmet merkezi ve okullarda çalıştırılan görevlilerin, çocukları istismar ettiği bilindiği halde buna göz yumulması ve suçu işleyenin işine son verileceğine, olayın gizlenerek, görevlinin bir başka kilise, yurt ya da okula, hatta bir başka ülkeye tayin edilmesi olmuştur. ABD’de çalıştığı sırada çocuk istismarı suçlamalarıyla karşılaşan çok sayıdaki din görevlisinin, daha önce Filipinler’den Meksika’ya, Kongo Demokratik Cumhuriyeti’nden İrlanda’ya, görev yaptıkları ülkelerde benzeri olaylara karıştığı ortaya çıkmıştır.

Otuz yıllık bir zaman diliminde, 100 kilometrekarelik bir bölgede sekiz kez yeri değiştirilen, hatta bir ara psikiyatrik tedavi görmesine rağmen çalışmasına izin verilen Peder Eleuterio “Al” Ramos’un yirmiden fazla çocuğa yaptıkları, içki içirip porno filmler seyrettirdikten sonra otel odalarında ırzına geçtiği, başkalarına pazarladığı ve fotoğraflarını çektiği, mağdur çocuklardan birinin peşini bırakmadığı şikâyeti sayesinde, yargı önüne çıkarılabildiği 2004’te anlaşılmıştı.

Ayrıntıları gayet iyi bilinen onlarca örnekten bir diğeri, Peder Oliver O’Grady’nin yaşamöyküsüdür. Yirmi yıl boyunca Kaliforniya eyaletinin değişik kiliselerinde görev yapan İrlanda göçmeni Katolik din adamı, John ve James Howard kardeşlerle, üç yaşından başlayarak on üç yaşına varıncaya dek defalarca birlikte olması yüzünden on dört yıla mahkûm edilmişti. Yedi yıl yattıktan sonra, denetimli serbestliğine karar verilmiş ve İrlanda’ya sınır dışı edilmişti. 2005 yılında peder, aralarında dokuz aylık bir bebeğin de bulunduğu 25 kadar çocukla cinsel ilişkiye girdiğini, eylemleri ortaya çıktıkça bir kiliseden diğerine tayin edildiğini ve hakkında başkaca hiçbir işlem yapılmadığını açıkladı.

Peder Oliver O’Grady’nin eylemlerini örtbas edenler arasında Kardinal Roger Mahony’nin de bulunması, hatta bu bilgiye rağmen Los Angeles Roma Katolik Kilisesi başpiskoposluğuna terfi ettirilmesi, işi daha da vahimleştiriyor. Hele, Katolik cemaatinin rahatsız olmaması için, çocuk istismarlarının gizlenmesi emrini Kardinal Jo-

seph Ratzinger'in (yani Papa XVI. Benedictus) verdiğine ilişkin dedikodular, Kilise'nin itibarını iyiden iyiye gölgelemiş durumda.

Aslında, Benedictus'un bu konuya hoşgörüyü baktığı iddiası insafsızlık olur. 2005'teki seçiminden önce, din görevlilerinin çocukları istismarını cezasız bırakmayacağını bildirmiş, nitekim geçen yıl, bunun ilk uygulamasını, kendisinden önceki Papa II. Johannes-Paulus'un yakın dostu olduğu bilinen, "İsa'nın Lejyonerleri" adlı çok etkili bir misyonerlik faaliyetinin kurucusu, seksen altı yaşındaki Meksikalı Peder Marcial Maciel Degollado'nun cemaat karşısında dua etmesini yasaklayarak göstermişti. 7 000 üyeli "Papaz İstismarı Mağdurları Birliği" gibi sivil toplum örgütleri ise, arkası gelmeyen bu uygulamanın bir gösteriden ibaret olduğundan, yeni papanın tıpkı öncekiler gibi "kol kırılır, yen içinde kalır" politikasını sürdüreceğinden kuşku duymuyorlar.

Vatikan bu işe ne diyor?

Çocukların cinsel istismar ve tacizinin, sadece Katolik din görevlileriyle sınırlı olmadığını ileri süren Vatikan, 17 temmuz 2007 tarihli resmi açıklamasında, başka kurum ve kuruluşların da bu "çarpıklıkla" savaşıması gerektiğinin altını çizdi.

Vatikan sözcüsü Peder Federico Lombardi, Los Angeles Başpiskoposluğu'nun 660 milyon dolarlık uzlaşma girişimini, "geçmişteki acıları azaltacak, ileriye bakacak" bir çözüm olarak değerlendirdi ve bu eylemlerde bulunanları, ciddi ve affedilmez davranışları yüzünden suçladı.

17 temmuz 2007 tarihli basın bildirisi, Vatikan açısından bir ilk. Roma Katolik Kilisesi'ne bağlı din görevlilerinin pedofilik davranışlarını açıkça dile getirip, kınayan ve bu tür davranışlarla sert biçimde mücadele edeceğini açıklayan Vatikan, geliştirdiği yeni politikalar sayesinde, çocuk ve gençlerin daha güvenli ortamlarda yaşatılacağını sözünü verdi.

Vatikan sözcüsü Lombardi ayrıca, Kilise'nin dünya genelinde giderek artan pedofiliyle mücadelede öncü olacağını bildirdi. Kilise'nin ne ölçüde öncülük edeceğini ve çelik kasalarda tutulan, din görevlilerine ait gizli sicil dosyalarını açıklayıp açıklamayacaklarını elbette zaman gösterecek.

Kiliseler iflasa gidiyor

Aslında Los Angeles'taki uzlaşma bir ilk değil. 2002'de, aynı nedenle ABD genelinde patlayan skandal, Boston Başpiskoposlu-

ğu'nun 550 kişiye 85 milyon dolar tazminat ödemesiyle sakinleştirilmiş, Peder John Geoghan'ın çocukları istismar ettiğini bildiği halde, onu görevden almayıp, başka yere tayin ettiği ortaya çıkan Kardinal Bernard Francis Law istifa etmişti.

2004'te, Orange Kilisesi'nin 90 mağdura ödediği 100 milyon dolar, geçen yıl beş ayrı kilisenin 360 kişiye ödemek zorunda kaldığı milyonlar ve geçen ay Portland Başpiskoposluğu'nun 175 kurbana ödediği 52 milyon dolar, ABD'nin Katolik kiliselerini birer birer iflasa götürüyor.

Avrupa'da mahkûm oldular

Yeri gelmişken belirtelim, bu yazıyı okuyup, pederlerin işlediği günahların ABD'yle kısıtlı kaldığı sanılmasın sakın. İrlanda'nın Fern piskoposu Brendan Comiskey, Viyana başpiskoposu Kardinal Hans Hermann Groer, görev yaptıkları bölgede olan bitenler gazete manşetlerine taşındığında, toplumun baskısı yüzünden istifa etmek zorunda kalan din büyüklerinden sadece ikisi. Fransız Peder Jean-Lucien Maurel'in on yıl, Rene Bissey'in on sekiz yıl hapse mahkûm edildiğini de unutmamak gerek.

Pedofili artmıyor, açığa çıkıyor

Pedofilinin, Kilise'yle sınırlı olmadığını ve çocuğun en yakın akraba çevresinden başlayarak, her yapılanma içerisinde yaşana-bildiği, ayrıca örtbas edilmeye çalışıldığı, kabul edilen gerçeklerdir. Pedofil olduklarını bildiği halde, on öğretmeninin atamasını yapan ve bu konuda okul yönetimlerine bilgi vermeyen Eğitim Bakanlığı skandalıyla çalkalanan İngiltere, bir Gürcü çocuğun ortadan kaybolması üzerine, zengin ve güçlü bir grup pedofilin polis tarafından korunduğunu iddia ederek sokaklara dökülen Yunanistan, ilk anda aklıma gelen örnekler.

Bu nedenle Vatikan, pedofilinin Kilise'ye özgü bir durum olmadığını vurgulamak yerine, kendi personeline yönelik yıllardır yapılagelen binlerce şikâyeti ele alacağından söz etse, sanırım daha inandırıcı olurdu.

Öte yandan pedofili, Vatikan'ın öne sürdüğü gibi dünya genelinde artışta değil. Geçmişte ne varsa, bugün de var. Hatta, yakalanıp yargılananların uzun süreli hapis cezalarına mahkûmiyeti, ayrıca kız ve erkek çocukların tacizcileri fark edecek biçimde eğitilmesi sayesinde, düşüşe geçtiği bile söylenebilir. Mağdurlar,

olayın sadece kendi başlarına gelmediğini, kabahatin kendilerinde olmadığını öğrenip, failleri ele verdikçe, çocuklar, konuşmak için büyümeyi beklemeyip, kendilerine dokunan saygın ve güvenilir bir din görevlisi olsa bile “hayır” diyebildiğinde, pedofili daha da azalacak.

Buzdağının görünen kısmı

Genel olarak, toplumlardaki “normal dışı” davranışların boyutuna ilişkin güvenilir verilere ulaşmak güçtür. Bunlar arasında yer alan, cinsel içerikli eylemlerin, hele çocuklara yönelik olanların çapı konusunda ise, bir yorumda bulunmak olanaksız. Çünkü, mağduriyetlerin en paylaşılmayanı olan bu tip eylemlere ilişkin veriler, sadece adli makamlara yansıyan şikâyetler, tutuklama ve mahkûmiyetlerle sınırlı kaldığından, gerçeğin ancak çok küçük bir bölümünü yansıtır. Bu nedenle buzdağının sadece suyun üzerindeki bölümünden haberimiz oluyor.

Öte yandan, cinsel istismar ve taciz, her ülkede aynı şekilde tanımlanıp cezalandırılmadığı için, resmi verileri birbiriyle karşılaştırmak ve şurada, bundan daha fazla ya da az gibi bir yorum yapmak da mümkün değildir. Ancak dünyanın neredeyse her yerinde, tıpkı Türk Ceza Kanunu’nun 102. ve izleyen maddelerinde tanımlandığı biçimde, “Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar”ın bir eğitici ya da öğretici tarafından işlenmesi, cezayı ağırlaştıran nedenler arasında yer alır.

Failler arasında din görevlilerinin de bulunmasına şaşmamak gerekir. Çünkü, pedofilinin dini, ırkı, yaşı, cinsiyeti olmadığı, iyi bilinen bir gerçektir ve elimizde bu durumun, evlenmesi yasak Katolik din görevlileri arasında daha yaygın olduğunu ya da çocuklara yönelen kişilerin din görevlisi mesleğini tercih ettiğini gösteren hiçbir bilimsel veri yoktur.

Marangozu Kurtaran Kadın Polis

Biraz kırmızı mürekkep, bir parça beyaz kâğıt.
Başparmağını boyadım, kâğıda bastırdım.

Mississippi'de Hayat, Mark Twain, 1883

Birbirinin aynı iki parmak izi yoktur, yok olmasına da, iki parmak izinin aynı olduğunu sananlar, hataları hiçbir zaman ortaya çıkmayanlar ya da daha kötüsü, hatalarını fark ettiklerinde örtmeye çalışanlar vardır.

8 ocak 1997 gecesi, elli bir yaşındaki Bayan Marion Ross, tek başına yaşadığı, İskoçya'nın Glasgow kenti yakınlarındaki Kilmarnock'taki evinde, banyo kapısının dibinde, ölü bulundu.

On üç kaburgası kırılmış, boğazı kesilmiş, gözüne sokulan makas, beynini delmişti. Polis, kapı ve pencerelerde zorlama olup olmadığına baktı. Yoktu. Doğal olarak, "Öyleyse, katil tanıdık biri" diye düşündü ve yakın zamanda eve girip çıkmış olanların peşine düştü.

Elde edilen parmak izlerinden kimisi, yine her zamanki gibi karşılaştırmaya elverişli değildi, birçoğu da ölen kadının kendisine aitti. Ancak, bir hediye ambalajına tutturulmuş etikette öyle bir iz vardı ki, dikkate değerdi. Çünkü kasabanın marangozlarından genç David Asbury'ye aitti ve önceki yıllarda Bayan Ross'a mobilyalar yaptığı bilinen adam, cinayetten bir hafta kadar önce eve geldiğini, etiketi tutmuş olabileceğini kabul ediyordu. Her şey, sıradan bir cinayet soruşturması olarak başlamıştı, kısa sürede, uluslararası bir skandala dönüşecekti.

Teneke kutuda bir parmak izi

Shirley McKie, tıpkı otuz altı yıldır ülkesine hizmet eden babası Iain McKie gibi, polis memuruydu. Genç kadının geçmişi başrılarla doluydu, gelecekte büyük beklentileri vardı. Bayan Ross cinayetine soruşturmasında görevlendirilen elli dört kişilik eki-

bin bir üyesiydi ve marangozun evini arayanların arasındaydı. Hatta, marangozu mahkûm ettirecek içi para dolu teneke kutuyu, mutfak raflarının birinde bulan da o oldu.

İskoçya Sabıka Kayıtları Birimi (Scottish Criminal Record Office [SCRO]), kutuya tozlar püskürtülerek görünür hale getirilen, fotoğrafı çekilen ve seloteyp üzerine alınarak kendilerine gönderilen parmak izlerini incelemiş, biri hariç, kalanların marangoza ait olduğunu bildirmişti. İşte o biri, öldürülen Bayan Ross'un başparmağıydı ve raporun altında dört uzmanın imzası vardı.

Hayatında hiç suça karışmamış marangoz, "Teneke kutuyu çalmadım, kutu benim, üstelik evden dışarıya da hiç çıkarmadım" diye söylendikçe, hep aynı yanıt alacaktı: "Senin öldürdüğünü biliyoruz. Her şeyi anlatırsan iyi olur."

Aynı ekip, cinayetten altı gün sonra, öldürülen kadının evine bir kez daha gitti. Banyo kapısının pervazı üzerinde, evvelce göremediği bir parmak izi buldu. Ancak iz, ne marangoza ne de ölene aitti ve polisler, adli dosyada mutlaka yer alacak bu bilginin, savunma avukatının gözünden kaçmayacağını adları gibi bilmekteydi. Pervazdaki izin sahibi bulunmalıydı.

Olay yerini inceleyen polis memurları, ne kadar dikkat ederlerse etsinler sağa sola parmak izi bırakabilirler. Bu nedenle, polislerin izleri de arşivlenir. İskoçya Sabıka Kayıtları Birimi'ne göre, pervazdaki iz, bayan dedektif McKie'ye aitti. "McKie, zaten ekip-teydi, dikkatsizlik etmiş" dendi ve kimse sonuca şaşmadı. Şaşılacak nokta, dedektifin, "Olay yerine gittik ama, ne ben ne de yardımcımlar içeriye girdik, pervazda parmak izim olamaz" demesiydi.

O zaman, ya dedektif cinayetten sonra gizlice eve girmişti ya da karşılaştırma yanlıştı. İlki doğruysa, dedektifin meslek yaşamının sonu demekti. İkincisi doğruysa, felaketti. Çünkü pervazdaki parmak izi raporunu imzalayan dört uzman ile teneke kutudaki parmak izi raporunu imzalayanlar aynı kişilerdi. Birinin yanlış olduğu kanıtlanırsa, marangozun avukatı kendi raporlarının da yanlış olduğunu ileri sürecekti ve polisin elinde, çoktan tutukladığı adamı mahkûm ettirecek, başkaca hiçbir delil yoktu.

Marangoza ömür boyu hapis

Dedektif McKie, Bayan Ross cinayeti davasında, savcılığın tanığı olarak dinlendi. Para dolu teneke kutuyu o bulmuştu da ondan. Pervazdaki parmak izi konusu açıldığında "Hayır" dedi, "benim değil. Uzmanlar hata yapmış olmalı." "O zaman, marangozun

teneke kutusundaki parmak izi de, öldürülen Bayan Ross'a ait olmayabilir, değil mi?" diye sordu avukat. Dedektifin yanıtı kısaydı: "Orasına karışmam." İşin orasına jüri de karışmadı, ölenin evinde, marangozun parmak izi bulunmuştu, marangozun evindeki teneke kutuda da, ölenin parmak izi. Marangoz suçlu bulundu, 1997'nin baharıydı ve ömrünün baharındaki David Asbury, kalan yıllarının tamamını cezaevinde geçirecekti.

"Bu iş burada kapanır, ben de işimin başına dönerim" diye düşündü dedektif McKie. Düşündüğü gibi olmadı. On ay sonra tutuklandı. Marangozun davası sırasında, cinayet mahalline girdiği halde, girmedikini iddia etmişti, halbuki pervazda parmak izi bulunmuştu. Yetmezmiş gibi, Sabıka Kayıtları Birimi'nin uzmanlarını sahtekârlıkla suçlamıştı. Yargılanacaktı ve iddialarını kanıtlayamazsa, sekiz yıllık bir hapis cezası onu bekliyordu.

Parmak izinde 16 nokta kaygısı

O tarihte, İskoç ve Kuzey İrlanda yasaları, iki parmak izinin birbirine uyduğunu kanıtlamak için 16 noktada uyum aranmasını şart koşuyordu. Dedektif Shirley McKie'nin ekspertiz raporunda dört uzmanın adı vardı ve 16 noktada uyum görüldüğü bildirilmişti.

Bir yerdeki parmak izini, başka bir yere aktarmak hiç güç bir iş değildir. Hele bir polis için. Bu nedenle dedektif, aleyhine delil üretildiğini ve parmak izinin pervaza transfer edildiğini sandı. Bağımsız bilirkişilik yapan bir uzmandan yardım istedi. Yanılıyordu, pervazdaki parmak izi gerçektir, transfer değil.

"O halde, bilerek ya da bilmeyerek yanıldılar" dedi dedektif ve yüzlerce parmak izi uzmanını eğitmiş iki Amerikalı uzmana, Pat Wertheim ile David L. Grieve'e başvurdu. İki uzman, kapı pervazındaki izi, duruşmaya birkaç hafta kala inceledi. Kararları kesin-di. İz, Shirley McKie'ye ait değildi.

"Biz bilirkişiyiz, her işi biz biliriz"

Dedektifin 1999 ortalarında başlayan davasında, savcılığın bilirkişileri, beraberlerinde getirdikleri parmak izi fotoğraflarındaki, 1'den 16'ya değin işaretlenmiş noktaları göstererek "Parmak izi uzmanı olmayanların bu ayrıntıları görmesi zordur. Bize inanın, pervazdaki iz, dedektife ait" dediler.

Sıra savunmaya geldiğinde, içeriye, üzerine kırmızı daireler çizilmiş başka parmak izi fotoğrafları getirildi. "Pervazdan alınan iz

ile dedektifinki arasında bazı uyumlar olduğunu kabul ediyorum, ama ya bu çembere alınmış farklılıklara ne demeli?" diye söze başladı Pat Wertheim ve elindeki uzun çubuğu, fotoğrafların üzerinde gezdirmeye başladı.

İki iz arasında tek bir farklılık bile, parmak izlerinin aynı kişiye ait olmadığını göstermeye yeter. Pat'in çubuğunun değdiği çemberlerin sayısı, iki düzineden fazlaydı. "Üstelik" diye sürdürdü Amerikalı, "'uydu' dedikleri noktaların sayısı 16 değil, sadece 10, kalanını hayal etmişler." Jüri çekildi, bir saat düşündü, dönüp açıkladı: Shirley McKie suçsuzdu.

Dedektife 2 milyonluk tazminat

Sabıka Kayıtları Birimi'nin parmak izi uzmanları, yurtdışından gelen bilirkişilerin adaleti yanılttığını iddia ettiler, medya da işin peşini bırakmadı. İzleyen yıllarda, dünyaca ünlü dört uzman daha, Frank Williams, Ray Broadstock, Frank Reed ve Ron Cook, pervazdaki izin dedektif kadına ait olmadığında birleştiler. İskoçya Adalet Bakanlığı duruma el koydu. Bir soruşturma komisyonu kurdu, başına Hollanda'nın parmak izi birimi başkanı, Interpol danışmanı Arie Zeelenberg'i getirdi. Pervazdaki iz, dedektife ait değildi.

Bütün bunlar tam dokuz yıl, yani 2006 nisanına dek sürdü. Nihayetinde dedektif, İskoç Parlamentosu'na davet edildi, kendisinden resmen özür dilendi, devletin kasasından 750 000 sterlin (2 milyon TL) tazminat ödendi, işinin başına dönmedi, ülkesini terk edeceğini söyledi.

Marangoza kuru bir pardon

"Marangoz David Asbury'ye ne oldu?" diye sorarsanız, Amerikalı uzman Pat Wertheim ile Scotland Yard'dan Allan Bayle, teneke kutudaki parmak izinin ölen kadına ait olmadığını kanıtladılar. O da üç buçuk yıl yattıktan sonra serbest kaldı. İskoçya Adalet Bakanlığı, aynı davada iki kez sorun yaşatan uzmanları önce görevden aldı, sonra iade etti, Sabıka Kayıtları Birimi'ni yeniden yapılandırdı, binasını başka yere taşıdı, 16 noktalı "sayısal standart"ı terk etti, İngiltere ile ABD'de kullanılan "sayısal olmayan standart"a geçti, hatta 1 nisan 2007'de, birimin adını bile değiştirdi. Medyanın tüm baskıların rağmen, soruşturma sırasında ulaşılan gerçeklerin tümünü kamuoyuyla paylaşmadı. Bayan Ross ci-

nayetindeki çelişkileri, “parmak izi uzmanları arasındaki görüş ayrılığı” şeklinde açıkladı ve bu yaklaşımını günümüze dek korudu, büyük bir olasılıkla korumaya devam edecek.

En güçlü kalenin sonu mu geldi?

On sekiz ülkeden 171 uzman, “parmak izinde görüş ayrılığı” kavramına yıllardır karşı çıkıyor. Bazıları, Sabıka Kayıtları Birimi’ni hatalı eşleşme yapmakla suçluyor. Bazıları daha da ileri gidiyor, iddianame hazırlandıktan sonra, izler arasındaki uyumsuzlukları fark ettiklerini, ancak ok yaydan çıktığından, ilk raporlarından geri dönemediklerini ve bazı fotoğrafçılık teknikleriyle mahkemeyi yanılttıklarını ileri sürüyor. Bu yüzden, İskoç polisinin 2006’da düzenlediği uluslararası parmak izi kongresini de boykot ettiler. On yıl önce hata yapıldığını kanıtlayacağından, Bayan Ross’un katilinin kasten aranmadığını ve cinayet dosyasının kapatıldığını iddia edenler bile var.

İskoçya Adalet Bakanlığı’nın bir türlü açıklamadığı soruşturma sonuçları, benim de katıldığım bazı bilimsel toplantılarda dile getirildi. Her iki raporun altında imzası bulunan dört İskoçyalı’yı sahtekârlıkla suçlayan polisler, ülkelerine döndüklerinde disiplin soruşturmalarına uğradılar, hatta görevden alındılar.

Ancak bana kalırsa, parmak izi uzmanlarının, İskoç hükümetini “görüş ayrılığı” iddiasından vazgeçirip, “uzmanlarımız hata yaptı” demeye zorlamasının çok başka, duygusal bir nedeni var.

Bilim çevreleri, özellikle DNA analizleri çikalı beri, parmak izi karşılaştırmalarını, bilgi ve becerinin etkilediği bir “sanat” olarak değerlendiriyor. Eğer aynı izleri karşılaştıran uzmanların farklı sonuçlara ulaşabileceği resmen kabul görürse, parmak izleri güvenilir birer delil olmaktan çıkar. İnsanlar, parmak iziyle mahkûm edilemez olur. Bu da, suçluyu yakalamada ilk akla gelen, bir asırlık en güçlü kalenin sonu demektir.

Parmak izleri, kişiye özgü ve sınıflanabilir olduğundan, yüz yıldır suçla mücadele edenlerin baş tacıdır. Olay yerindeki ya da cinayet silahı üzerindeki parmak izi kendisinininkini tutunca, sayısız kişi ömrünün kalanını demir parmaklıklar ardında geçirmiş, hatta hiç geçiremeden darağacını boylamıştır. Delil değeri açısından bakıldığında, parmak izleri kusursuzdur ama, açık renk bir fon üzerindeki, bir o yana, bir bu yana kıvrılan siyah çizgileri karşılaştıran, AFIS gibi otomatik parmak izi teşhis sistemi (Automatic Fingerprint Identification System) olsa bile, son kararı verecek

yine insandır ve ne gözlerinin ne de dikkatinin kusursuz olduğu söylenebilir.

Kısacası, birbirinin aynı iki parmak izi yoktur, yok olmasına da, iki parmak izinin aynı olduğunu sananlar, hataları hiçbir zaman ortaya çıkmayanlar ya da daha kötüsü, hatalarını fark ettiklerinde örtmeye çalışanlar vardır. Ve genellikle bu hataların kurbanı olanlar, Bayan Marion Ross'u öldürdüğu için hapse atılan genç marangoz David Asbury kadar şanslı değildir.

Kadın Adamlar ve Başka Tehlikeler

Hiçbir şey, apaçık ortada olan kadar aldatıcı değildir.

“Boscombe Vadisinin Gizemi”nde Sherlock Holmes,
Dr. Watson’a,
Sir Arthur Conan Doyle, 1891

Üzeyir Garih cinayeti sonrasında, bir mezar taşındaki kan lekesinin DNA analizi yapıldı. Kadın kanı olduğu söylendi. Profili, bu kana uyan bir kadın bulunamadı. Gerçekte kan bir kadına mı aitti, yoksa kadın sanılan bir erkeğe mi?

Olay, 2008 yılı kış aylarının birinde, meslektaşım ve Uluslararası Adli Bilimler Merkezi’ndeki ortağım Prof. Dr. Ersi Abacı Kalfoğlu’nun “Hocam, bir sorun var” demesiyle başladı.

Adli Tıp Enstitüsü’ndeki öğrenciliğinden bu yana birlikte çalıştığım Ersi, ne zaman “Bir sorun var” dese, aklıma, Apollo 13 uzay gemisinin kaptanı James A. Lovell’in “Houston, bir sorun var” diyeşi gelir. Ay’a gitmekte olan uzay aracında bir patlama olmuş, ilginç bir kurtarma operasyonuyla Dünya’ya sağ salim dönmeyi başarmışlardı. Gökyüzündeki patlamayla kıyaslanamayacak olsa bile, başımıza gelen, benim için ufak çapta bir felaketti. Kendisi dahil herkesin erkek bildiği çoluk çocuk sahibi biri, DNA profili ne göre kadındı.

Kısaca özetleyeyim: Steril koşullarda üretim yapan küçük bir işyerinde biyolojik kirliliğe rastlanır. İşyeri sahibi, gerekli önlemleri almak amacıyla kirliliğin kaynağını bulmaya çalışır. “Ya üretim sürecinde bir aksaklık var ya da çalışanlardan biri farkına varmaksızın kirlenmeye yol açtı” diye düşünür. Kaygısını, tamamı erkek olan işçileriyle paylaşır. Onlar, DNA profillerinin incelenmesini isterler. İşveren bize başvurur, biyolojik kirliliğin DNA’sı ile işçilerin DNA profillerinin karşılaştırılmasını ister.

“Ne oldu?” diye sordum.

“Erkeklerden birinin DNA profili kadın olduğunu gösteriyor” dedi Ersi.

İlk aklıma gelenleri yıldırım hızıyla sıraladım.

“Kanları kim aldı?”

“Biz aldık.”

“Laboratuvarıda çalışılan başka örnek var mı?”

“Yok.”

“Başka biri tekrar çalışsın!”

“Çalışıldı, amelogenin her seferinde tek bant veriyor.”

“Kanları kodlayalım, Wolfgang’a gönderelim. Klasik profillemeye yapsınlar, yani 15 STR artı amelogenin. Konuyla ilgili bilgi verme.”

Wolfgang’dan, yani Münih Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü’nün şefi Profesör Wolfgang Eisenmenger’in laboratuvarından gelecek sonuçları büyük bir heyecanla bekledik. Sonuçlar örtüştü, onlara göre de, kan örneklerinden biri, kadına aitti. Oldukça ender görülen bu durum, bize denk gelmişti.

Uluslararası Adli Bilimler Merkezi’ne yapılan başvuru, adli bir olay değildi. İşveren ve çalışanlar, kalite güvencesi açısından alınacak önlemleri planlamak istiyordu. Analizlerin defalarca tekrarlanması mümkündü. Kısacası, kimseyi suçlamayacak, soruşturmayı yanlış yönlendirme olasılığı bulunmayan bir durumdu. Ama ya çalıştığımız suç mahallinden elde edilen kan lekesi olsaydı, ya cinayet silahının üzerindeki DNA olsaydı? Örnekler bir erkeğe ait olduğu halde, kadın sanacaktık.

DNA kitleri cinsiyet de belirliyor

Doğan Kitap’ın yayımladığı *Bu Ayak İzi Senin Dr. Watson* adlı kitabımda yer vermiştim. Ancak, yakın zamanda başımızdan geçmiş olması nedeniyle, İçişleri Bakanlığı polis ve jandarma kriminal laboratuvarları ile Adalet Bakanlığı Adli Tıp Kurumu Biyoloji İhtisas Dairesi’nde çalışan ve on binlerce örneğin DNA profilini incelemekle yükümlü genç meslektaşlarım için, bir kez daha değinmekte fayda görüyorum.

Bir kan lekesinin DNA profilini, evvelce suç işlemiş kişilerin ya da eldeki şüphelilerin DNA profilleriyle karşılaştırmak, artık hemen her kriminal laboratuvarın rutin işleri haline geldi. Profil veritabanında yoksa, şüphelilere de uymuyorsa, faili meçhul olay yerlerinde elde edilen biyolojik deliller DNA profilleriyle karşılaştırılır. Böylelikle, en azından farklı zaman ve mekânda işlenen suçun, aslında aynı kişi tarafından işlenip işlenmediği araştırılır.

DNA’nın incelenmesi, her türlü akrabalık ilişkisinin saptanmasında da işe yarar. Bu nedenle sadece babalık tayinlerinde değil, analık, kardeşlik ve daha birçok bilinmezi aydınlatmakta, yenido-

ğanın hastanede karıştırılmasından tutun da, göçmenlik başvurusuna, yıllar önce ölmüş birisiyle ilgili miras paylaşımına kadar, pek çok alanda kullanılır. DNA profillerinin eldesinde, yanıtlanması istenen soruya bağlı olarak, DNA molekülünün farklı bölge-leri, farklı yöntemlerle incelenebilir. Bir suçun aydınlatılması söz konusu olduğunda, hem delilleri inceleyen birimler arasındaki bilgi alışverişini mümkün kılmak, hem de incelemenin hızlı, güvenilir ve ucuz yapılmasını sağlamak amacıyla kitler kullanılır. Türkiye'nin kriminal laboratuvarlarında da, tıpkı dünyanın birçok polis ve jandarma laboratuvarındaki gibi, DNA profilleri, yurtdışından ithal edilen kitlerle yapılır. Uluslararası meslek örgütleri, Interpol, FBI gibi kuruluşların yönlendirilmesiyle imal edilen bu kitler, DNA üzerindeki bölgelere paralel olarak cinsiyeti de belirler. Kısacası, ayrı bir gayret ve masraf sarf etmeksizin profilin bir kadına mı, yoksa erkeğe mi ait olduğunu öğrenirsiniz. Daha doğru, "öğrendiğinizi sanırsınız".

Erkekler kadın çıkıyor

DNA kitlerinde yer alan ve profilin kadına mı, yoksa erkeğe mi ait olduğunu saptamakta kullanılan bölgenin adı amelogenin. Aslında cinsiyetle uzak yakın bir ilgisi olmayan bu bölge, dış minesinin oluşumundan sorumlu. Bilindiği gibi kadınlar iki tane X kromozomu, erkekler bir X ve bir de Y kromozomu taşır. Gerek X, gerekse Y kromozomları üzerindeki amelogeninin, X kromozomundaki boyu, Y'dekine oranla biraz daha kısadır. Bu yüzden, amelogenin incelemesinde birbirine eşit iki kısa parça elde edilirse, elektroforezde tek çizgi görünür, dolayısıyla sahibinin kadın (XX) olduğu sonucuna varılır. Buna karşılık biri uzun, diğeri kısa iki parçanın oluşturduğu iki çizgi görülürse, çalışılan örneğin kaynağı erkektir (XY).

Amelogeninle cinsiyet belirtiminin kolaylığı sadece kriminal laboratuvar çalışanlarını değil, antropologları da büyülemişti. Düşünsenize, toprağın altından küçük bir kemik parçası çıkarıyor, kolayca kadına mı, yoksa erkeğe mi ait olduğunu öğrenebiliyordunuz.

Bu rüya, yaklaşık yedi sekiz yıl sürdü. 1998'in ilk aylarında, Brezilyalı biyokimyacı Fabricio R. Santos "Sri Lanka'da garip şeyler oluyor" demeye başladı. "Dış görünüşü tamamen normal yirmi dört erkeğin amelogenin tiplemesini yaptık. İkisi kadın çıktı." Santos bulgularını bir iki kongrede dile getirdi, *Nature* dergi-

sinde bile yayımladı, ancak pek ciddiye alınmadı. “Örnek sayısı küçük, hele biraz daha çalışılsın, yüzde 8’lik hata olamaz” diyerek geçiştirildi. Ancak birkaç yıla varmadan, dünyanın farklı ülkelere-
rinden “Benim de erkeklerimin arasında kadınlar var” sesleri yükselmeye başladı. Avusturya’nın DNA bankasını gözden geçiren Steinlechner’e göre hata oranı on binde 2’ydi, Hintli Thangaraj’a göre yüzde 2’ydi bu oran. 2004 yazında, “Dikkat edin” diyenlere, İsrail Savunma Bakanlığı da katıldı. Ölenleri kimliklendirilebilmek amacıyla her askerin DNA profilini depolayan İsrail ordusunda, dış görünüşü, kromozomları normal, ancak amelogenini kadın olan bir askere rastlanmıştır.

Mezar taşıdaki kan kimin?

2001’deki Üzeyir Garih cinayeti sonrasında mezar taşlarının birinin üzerindeki kan lekelerinin, kadın kanı olduğu bildirilmişti. Bu sonuca amelogenin incelenmesi sonucunda varılmıştı. Kan lekesinin DNA profili, soruşturmaya adı karışan kadınların hiçbirini tutmamıştı. Belki de görülen bir istisnaydı, yani leke aslında bir erkeğe aitti. Hindistan’da, Kalküta Ulusal DNA Merkezi’nden V. K. Kashyap, akraba evliliklerinin yüksek olduğu topluluklarda, ayrıca Ortadoğu’da yaşayanlarda bu soruna daha sık rastlandığını hesaplıyor. Her iki koşulu da taşıdığımız unutulmamalı ve cinsiyetin önem taşıdığı adli olaylarda, terör saldırılarında, birden fazla kişinin bulunduğu mezarların açılmasında, ithal edilen DNA kitlerindeki amelogenin sonuçlarına kesinlikle güvenmemeliyiz.

Hayatımız sinema değil

Son birkaç yıldır gündemi sürekli meşgul eden amelogenin, sadece erkeklerin kadın sanılma tehlikesini taşıyor. 2007 sonuçlarına doğru, sıradan bir akrabalık testi için Yeni Zelanda’nın Auckland Üniversitesi’ne başvuran hem annede, hem kızında, hem de kız kardeşinde amelogenin bölgesinin XY özelliği taşıdığı görüldü. Kadınların hiçbirinde, erkeklere özgü Y kromozomu bulunmuyordu. Dünyada ilk kez rastlanan bu gariplik, sadece laboratuvar çalışanları Dr. Stapleton ve arkadaşlarını değil, durumdan haberdar olan hepimizi hayretler içinde bırakmıştı.

Stapleton ve ekibi bulgularını henüz yayımlatabilmiş değil ama, *CSI Miami* televizyon dizisinin birçok bölümünde, kan le-

kesinden cinsiyet belirtimi amacıyla pek sevilerek ve güvenilerek incelenen amelogeninin, gerçek hayatın kriminal laboratuvarlarının raflarından kaldırılması yakın gibi gözüküyor. Hele hem X, hem de Y kromozomu taşıyan kadınların ya da 46 yerine 47 kromozomlu XXY erkeklerin olduğu düşünülürse, amelogenine dayalı cinsiyet belirtimine fazla güvenmemek gerektiği ortada. (27. Uluslararası İstanbul Film Festivali'nde Altın Lale Ödülü'nü alan, 2007 Arjantin yapımı XXY adlı filmi belki gördünüz. Film, bu özelliği taşıyan bir kız çocuğunun dünyasını anlatıyordu. Halbuki XXY, neredeyse her 500 erkekten birinde görülen bir durumdur ve bu kişilerin dış görünüşleri genellikle normaldir.)

Gözün göremediği gerçekler

Döllenmelerin yüzde 8 kadarında bir kromozom anomalisi gözlenir ve bunların binde 995'i düşükle sonlanır. Canlı olarak doğan binde 5'inin yarısı kadarında etkilenen, cinsiyet kromozomlarıdır ve kimi zaman bireyin dış görünüşü, yani fenotipiyle, genotipinin birbirini tutmamasıyla sonlanır. Kısacası, bireyin nüfus kâğıdında yazan cinsiyeti ile DNA düzeyindeki genetik cinsiyeti birbirini tutmaz. Örneğin, "androjene tanı duyarsız" kişiler (Complete androgen insensitivity syndrome [cAIS]), normal erkekler gibi 46 kromozom taşırlar ve XY genotipine sahiptirler ama, dıştan bakıldığında kadındırlar. Benzer şekilde saf gonadal disgenezis (pGD) ya da 5-alfa-redüktaz eksikliği (ARD) bulunanlar da XY kromozomlarına rağmen, kız çocuğu gibi büyütülürler. cAIS'in her 100 000 doğumda bir ortaya çıktığı sanılıyor. Diğerlerinin rastlanma sıklığı hakkında henüz hiçbir bilgimiz yok.

1996 Atlanta Olimpiyat Oyunları'na katılan 3 387 kadın atletin dördünde kısmi, üçünde tam androjen duyarsızlığı, birinde ARD saptanmıştı. Yapılan muayenede kadın olduklarına karar verilmiş, dereceleri tescil edilmişti. 2006'da Duha'daki Asya Oyunları'nda, 800 metrede gümüş madalya kazanan Hintli kadın atlet Santhi Soundaracan ise, bir cAIS'di. Erkek sayıldı, madalyası geri alındı. Spor dünyasında ciddi biçimde tartışılan cinsiyet belirtiminin neden olduğu sıkıntılar saymakla bitmez. Ancak polisler için sonucu tektir. Gözün kadın olarak gördüğü bu kişilerin bir suça karıştığını ve mağdurun avucunda saç tellerinin bulunduğunu varsayın. Amelogenin sonuçları geldiğinde, polisin bir erkeğin peşine düşmekten başka çaresi yoktur.

Polisiye yazarlara birkaç ipucu

Konuya suçların aydınlatılması penceresinden bakıldığında, kemik iliği/kök hücre nakilleri, hele verici ile alıcının cinsiyetleri farklıysa, olay yerindeki biyolojik delillerden kimlik belirtimini zora sokar. Çünkü, verici ile alıcının genetik özellikleri genellikle birbirinden farklıdır ve başarılı bir nakilden sonra, sağlıklı iliğin, alıcının bedeninde ürettiği sağlıklı kan hücreleri vericinin DNA özelliklerini taşıdığı halde, hastanın saç kökü, tırnağı ya da yanak içi hücrelerindeki DNA, kendi orijinal DNA'sıdır. Kısacası, hastanın kanındaki DNA ile bedeninin diğer yerlerindeki DNA birbirini tutmaz. Bir süre sonra alıcının biyolojik örneklerinde hem kendisinin, hem de vericinin DNA'sını yan yana görmek mümkün olabilir. Graz Üniversitesi'nden Dauber, nakilden beş yıl sonra bile, alıcının kan, tırnak ve yanak içi hücrelerinde vericinin DNA'sına rastlamış, ancak saçında bulamamıştır.

Gebelik sürecinin bir bölümünde, anne kanında bebeğe ait genetik özelliklere rastlanır. Pek etik olmamakla birlikte, doğmamış bebeğin cinsiyetini annenin kanını inceleyerek saptayanlar, bu gerçeğe dayanır. Şimdi, erkek çocuğa hamile bir kadının, bıçak zoruyla kaçırıldığını ve bu sırada birkaç damla kanının yola damladığını varsayın. Aynı kadın, birini bıçaklayarak öldürmeye kalkabilir, bu arada elini kesebilir, kaçarken kanı kapının kulpuna bulaşabilirdi. Yola damlayan, kapıya bulaşan kanın amelogenin incelemesi sonucunda erkeğe ait olduğu sanılabilir. Bu yanlışmanın soruşturmayı nasıl açmaza sokacağını varın siz hesaplayın.

Kirpinin Dayanılmaz Cazibesi

2008 martının son günlerinde Ertuğrul Özkök'ün "Yaralı Kirpi Requiem"ini okuyunca aklıma, bir oklukirpi hayranı olan Sigmund Freud geldi. Özkök'ün masası üzerinde bir kirpi gördüğümü anımsamıyorum. Freud'un Londra'daki, müze haline getirilmiş evinin çalışma masası üzerinde hâlâ duran oklukirpinin öyküsünü sizinle paylaşacağım.

Böceklerden yola çıkarak ölümden sonra geçen zamanı hesaplaman, cesedin taşındığını, ölenin zehirlendiğini söyleyebilen adli entomologlar bilgilerinin önemli bölümünü, John Steinbeck dahil birçok edebiyatçıya danışmanlık da yapmış Dr. Maynard Jack Ramsay'e borçludur. Ramsay'i önce biyolojiye, sonra böceklerle yönlendiren ise Buffalo Üniversitesi'ndeki hocası Albert R. Shadle'dir.

Shadle, ömrünün tamamını kunduzlar ve oklukirpilere adanmıştı. Çalışma odasında beslediği, beş dişi ve üç erkek kirpiyi haftalarca gözleyerek kaleme aldığı 1946 tarihli "Copulation in the Porcupine" (Oklu Kirpilerin Çiftleşmesi) adlı makalesi, pek merak edilen bir konuyu bütün ayrıntılarıyla, hatta kimilerinin günümüzde bile pornografik saydığı ve şaka yollu bile olsa, "Sakin çocuklara okutmayın" diye uyardığı bir dille anlatır.

Bilim dünyası, oklukirpilerin nasıl arka ayakları üzerine kalkıp yüz yüze geldiğini, oklarını nasıl gevşetip yatırdığını, dişilerin erkekleri nasıl baştan çıkardığını, erkeklerin nasıl "şarkı" söylediğini, nasıl kendi kendilerini tatmin ettiklerini ve daha birçok şeyi, hep bu ve Shadle'nin iki meslektaşıyla birlikte yayımladığı "The Sex Reactions of Porcupines (*Erethizon d. dorsatum*) Before and After Copulation" (Oklukirpilerin Çiftleşme Önce ve Sonrasındaki Davranışı) adlı makalelerden öğrenmiştir.

Tıpkı Shadle gibi bir biyolog ve entomolog olan Dr. Alfred Charles Kinsey, dünyayı yerinden oynatan, şaşkınlık, öfke ya da kutlamayla karşılanan ünlü raporlarında, kirpiler ile insanların cinsel yaşamları arasındaki benzerlikleri dile getirir.

İlginç olan, kirpi davranışını okların nasıl etkilediği meselesinin sadece biyologları değil, filozofları ve ruh hekimlerini de ya-

kından ilgilendirmesi; kirpi denen gizemli canlının şövalyelerden futbolculara kadar, yüzyıllar boyu insanlara ilham vermeyi sürdürmesidir.

Doktor kirpi peşinde

1909 yazında Sigmund Freud, Viyana Berggasse 19 numaradaki evinde “Amerika’ya gideceğim” dedi. “Vahşi oklukirpileri görmek, birkaç da konferans vermek istiyorum.” Freud, elli üç yaşına gelmişti, aldığı birçok davete rağmen, nefret ettiğini her fırsatta dile getirdiği Amerika’ya hiç gitmemişti. “Büyük hedefleriniz varsa, dikkatinizi fazla gayret gerektirmeyen ikinci bir hedefe yoğunlaştırmak, korkunuzu azaltır” diye sürdürdü. Böylece “kirpiyi bulma”, psikiyatri kavramları arasındaki yerini aldı.

O yıl Freud, meslektaşları Jung, Ferenczi ve Jones’la birlikte okyanusu aştı ve Worchester Üniversitesi’nin 20. kuruluş yıldönümü kutlamalarına katıldı. Verdiği konferansı dinleyenler arasında ABD’nin ilk nöroloji kliniğinin kurucusu James Putnam bulunmasa ve çiftliğine davet etmeseydi, kirpisini göremeden Viyana’ya dönecekti.

Yarım yüzyıl sonra, Freud’un biyografisini kaleme alan Ernest Jones’a göre Freud’un, Jung ve Ferenczi’yle paylaştığı küçük kulübenin kapısını iki genç kız çalar. “Bizimle gelin, tepedeki kirpiyi görün” derler. Böylelikle üç adam ile iki kızın, bir hayli meşakkatli geçen ve kötü bir sürprizle sonlanan tırmanışı başlar. Kirpiyi bulurlar ama, kendilerini karşılayan canlısı değil, ileri derecede çürümüş ve şişmiş ölüsü olur.

2 ekim 1909’da Freud, Yenidünya’dan Berggasse 19’a, iki değerli anıyla döndü. Biri, fahri doktora diplomasıydı. Onu çerçeveletti, hastaların bekleme odasının duvarına astı. Diğeri, Putnam Çiftliği’nden ayrılırken hediye edilen bir kâğıt ağırlığıydı. 10-15 santim uzunluğunda, sırtı dimdik oklarla kaplı, metal bir kirpi heykelciğiydi bu. İlginç olan, insanı yaralayacak kadar keskin olduğu sanılan oklara dokunulduğunda, batmamaları bir yana, tatlı sesler çıkarmalarıydı.

Freud kirpiyi yazı masasının üzerine, sigara tablasının arkasına, değişik kültürlerin mitolojik kahramanlarının heykelciklerinin önüne yerleştirdi. 1938 baharında Naziler, Avusturya’yı Almanya’ya bağladı. Bir Yahudi olan Freud’un evini birkaç kez ziyaret etti. Freud, “Özgür ölmek istiyorum” dedi ve Londra’ya taşındı. Kirpiyi yine çalışma masasının üzerine yerleştirdi. Müzeye dö-

nüsmüş Londra'daki evini gezenlerin genellikle dikkatinden kaçan kirpinin öyküsü budur. Ancak Freud'un aklına oklukirpiyi so-kan ünlü Alman filozof Schopenhauer'dir.

Schopenhauer'in kirpileri

Sigmund Freud, 1921'de yayımladığı *Grup Psikolojisi ve Ego'nun Analizi* adlı eserinde, ana-oğul dışında tüm insan ve grup ilişkilerinde gözlenen çatışmayı açıklamaya çalışır. "Schopenhauer'in ünlü donan oklukirpi benzetmesindeki gibi, hiç kimse, komşusuna fazla yaklaştırmaya katlanamaz" der ve bir dipnot verir. Bu dipnot, Arthur Schopenhauer'in 1851'de yayımladığı *Parerga ve Paralipomena: Kısa Felsefi Denemeler* adlı eserinin 396. bölümünün bir kısındır. Bölümün tamamını aktarmaması çok eleştirilmiş, filozoftan etkilendiği anlaşılmaması diye bu yola başvurduğu iddia edilmiştir. 396. bölümün Almanca'dan yaptığım çevirisi şöyle (Freud'un yer vermediği satırları, parantez içine aldım):

Soğuk bir kış sabahı çok sayıda oklukirpi, donmamak için birbirine bir hayli yaklaştı. Az sonra, oklarının farkına vardılar ve ayrıldılar. Üşüyünce, birbirlerine tekrar yaklaştılar. Oklar rahatsız edince yine uzaklaştılar. Soğuktan donmak ile batan okların acısı arasında gidip gelerek yaşadıkları ikilemi, aralarındaki uzaklık, her iki ıstıraba da tahammül edebilecekleri bir noktaya ulaşınca dek sürdü. (İnsanları bir araya getiren, iç dünyalarının boşluk ve tekdüzeliğidir. Ters gelen özellikler ve tahammül edemedikleri hatalar onları birbirinden uzaklaştırır. Sonunda, bir arada var olabilecekleri, nezaket ve görgünün belirlediği ortak noktada buluşurlar. Bu uzaklıkta duramayanlara, İngiltere'de "keep your distance!" denir. [Schopenhauer "mesafeni koru" anlamına gelen bu deyiimi, anadilinde değil, İngilizce kaleme almıştır.] Bu noktada, çevrenin sıcaklığını hissetme arzusu kısmen karşılanır ama, buna karşılık okların acısı hissedilmez. Kendi iç sıcaklığı çok yüksek olanlar ise, ne sıkıntı vermek, ne de sıkıntı çekmek için, topluluklardan uzak durmayı tercih ederler.)

Freud, eşler ve arkadaşlar arasındaki çatışmayı; çocuklarını evlendirmiş iki ailenin ya da komşu köylerin birbiriyle rekabetini; Almanya'nın güneyinde yaşayanlar ile kuzeydekiler, İngilizler ile İskoçlar, İspanyollar ile Portekizliler arasındaki gerilimi; beyaz ırktan olanların zencilere, Almanların Yahudilere düşmanlığını, oklukirpi metaforuna dayandırmıştır.

Şövalyeler, futbolcular ve isyancılar

Bundan yüzyıllar önce bir yaz gecesi, Fransa'nın Orléans Dükü Louis, yirmi dört adamla buluştu. Hepsinin sırtında, deniz mavisi renkte, kapüşonlu, kadife pelerinler vardı. Dük, önce kendi, sonra onların parmağına birer işlemeli akik yüzük taktı. Ardından, önce kendi, sonra onların boynuna üç altın zincire asılı birer altın madalya geçirdi. Hepsine bir oklukirpi resmi, çevresine "hem yakından hem uzaktan" anlamına gelen "cominus et eminus" sözcükleri kazınmıştı. "Bu nişanla şövalye oldunuz" dedi dük. "Bundan böyle Korkusuz Jean'a karşı bir oklukirpi gibi hem yakından hem uzaktan savaşacağız." (Orléans dükü, oklukirpilerin, iğnelerini uzaktan fırlatabildiğini sanıyordu anlaşılan!) Kirpi, kraliyet armalarındaki yerini bir asır kadar korudu, sonra "halkın kafasını karıştırıyor" dendi ve "nutrisco et extingo" (hem yerim hem söndürürüm) yazılı, ağzından ateş püsküren bir semenderle değiştirildi.

Afrikalılar da oklukirpinin cazibesine dayanamıyor ki, kıtanın neresine gitseniz karşınıza onun yer aldığı bir efsane ya da dikenlerinin süslediği bir maske çıkıyor. Kenya'nın Kikuyuları ateşi onun yarattığına, Mali'nin Bambaraları ise domatesi nara dönüştürdüğüne inanıyor.

2006 yılının Fransız edebiyat ödülü Renaudot'yu, *Memoires de Porc-epic* (Oklukirpinin Hatıraları) adlı romanıyla alan Kongolu Alain Mabankou da her insanın alter egosunun, yani öteki "ben"inin kendi içinde değil, doğadaki bir hayvanda olduğu efsanesinden yola çıkmıştır. Romanın kahramanı oklukirpi, korkunç dikenlerini kullanır ve gözünü kan bürümüş "sahibi" Kibandi'nin önüne çıkanları, garip yöntemlerle teker teker öldürür.

1950'lerde Gana'da, etnik kökene dayalı federasyon yanlısı bir hareketin simgesi olan oklukirpi, günümüzde sadece Gana'nın değil, tüm Afrika'nın en başarılı futbol takımlarından Asante Kotoko'nun amblemi olarak yaşamını sürdürmektedir.

Oklukirpi şu sıralar, ABD'deki çok ilginç bir başka hareketin, "Bizler, sevecen, şiddet yanlısı olmayan, ama yalnız kalmak isteyen kişileriz. Bize saldıran olursa kendimizi savunuruz, tıpkı bir kirpi gibi" diyen Özgür Eyalet Projesi'nin de simgesi.

2 nisan 2008 itibarıyla 8 290 olan üye sayısı 20 000 kişiye ulaştığında eyalet gelir vergisi düşük, tüketim malları üzerinden ise hiç vergi alınmayan New Hampshire'a topluca taşınmayı, kendi görüşlerindeki seçtirerek, devlet baskısının en az, kişisel öz-

gürlüklerin en uç noktada yaşanacağı (örneğin, silah taşımanın ve uyuşturucu kullanmanın serbest bırakılacağı) bir düzen kurmayı hedefliyorlar. Amerikan usulü darbe böyle olsa gerek.

Ve nihayet, bundan yüz yıl kadar önce “Kirpi” takma adıyla yazarak, İttihat ve Terakki Fırkası’nı yerden yere vuran Refik Halit Karay’ı unutmak ne mümkün.

Ertuğrul Özkök’ün kirpisi hangisi?

Özkök’ün kirpisi, Türkiye’nin hemen her yerinde rastlanan kirpiggiller (*Erinaceidae*) familyasından *Erinaceus concolor* mu, yoksa batıya göç etmiş, dikenleri kahverengi ve beyaz bantlı, uzun kulaklı çöl kirpisi (*Hemiechinus auritus*) mi bilemem. Tabii, dikenleri olduğundan “kirpi” denen, ama kirpiggillerle hiçbir akrabalığı bulunmayan bir eski dünya oklukirpisi, *Hystrix cristata* ya da *Hystrix indica* bile olabilir.

Boynunun altında göğsüne doğru ilerleyen, geniş, beyaz bir lekesi varsa eğer, DNA analizleri sayesinde, bundan 5 milyon yıl kadar önce Avrupa’daki boynu kahverengi lekeli kardeşi *Erinaceus europaeus*’tan ayrıldığını öğrendiğimiz yaygın kirpimiz *Concolor*’dur. Bir de, “*Concolor*’un, Trakya tarafında bulunan C1 tipi mi, yoksa Anadolu’daki C2 tipi midir?” gibisinden hayati bir soru daha var ki, onu yanıtlamak için, başının üzerinden alınacak sekiz on saç telinde mitokondriyal DNA analizi yapmaktan başka çare yoktur.

Ancak şurası muhakkak ki, Özkök’ün kirpisinin, biyolog Shadle ve Kinsey’in seks hayatını incelediği; Freud’un insan ilişkilerindeki sorunları açıklamak için metafor olarak kullandığı, üstelik heykelini ölümüne dek gözünün önünden ayırmadığı, boyu 80, kuyruğu 30, dikenleri 8 santimi bulan, Kuzey Amerika oklukirpisi (*Erethizon dorsatum*) olma ihtimali, neredeyse sıfırdır.

Benimle Ölü müsün?

Çok gençtiler. En küçüğü on dört, en büyüğü yirmi beşindeydi. Ölmek istiyor, ama tek başına ölmekten korkuyorlardı. Bir gece yarısı aynı ilanı gördüler: “Otomobilim, kömürüm ve uyku ilacım var. Altı arkadaşı arıyorum.” Ertesi gün polis, aynı aracın içinde buldu onları. Birbirlerine ipe bağlıydılar ve zehirlenmiştiler. İnternet olmasaydı eğer, kim bilir belki hâlâ ölmek isteyecek, ancak tek başına ölmekten korkuyor olacaktı.

Japonya’nın dokuz yıldır bir türlü azaltamadığı intihar sorunu, İsviçre’nin tartışmalı intihar turizmi, internetin intihar siteleri gündemdeki yerini koruyor.

Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre, bir yılda yaklaşık 10-20 milyon kişi intihar girişiminde bulunuyor ve her 35-40 saniyede bir kişi yaşamını yitiriyor. Hindistan ve Çin dışında, intihar etmek isteyenler genellikle kadınlar, ancak son noktayı koyabilen, erkekler oluyor.

Önlenebilir bir halk sağlığı sorunu olarak kabul edilen intihar, az ya da çok, dünyanın her ülkesinde görülen bir davranış. Listenin en üstünde, yılda 250 000 vatandaşını kaybeden Çin var. Mutlak sayılara değil de, nüfusa oranlandığında, bu kez en yukarıya, Litvanya, Beyaz Rusya ve Rusya yerleşiyor. En altta ise, Güney Amerikalılar var. Türkiye, çok şükür, intihar oranı düşük olan ülkeler arasında yer alıyor.

Son kırk beş yılda, dünya genelinde her 100 000 kişiye düşen intihar sayısı yüzde 60 oranında artış göstermiş olsa da, uzmanlar, gerçekte bir artışın yaşanmadığında, eskiden oran ne ise, şimdi de aynı olduğunda birleşiyorlar. Bir zamanlar, intihar girişimi ve tamamlanmış intiharlardan söz etmenin bir tabu olduğunu, bu nedenle olayların resmi istatistiklere, “kaza” ya da “bulaşıcı hastalıktan ölüm” şeklinde yansıdığını söylüyorlar.

“Gel, beraber ölelim”

Osaka Bölge Mahkemesi yargıcı Kazuo Mizuşima, “Korkunç bir suç” diye başlamıştı söze. “Cinsel arzuları gidermek üzere

başvurulan, gaddarca bir suç. Hiroşi Meue'nin, bu garip özelliklerinden vazgeçmesi olanaksız gözüküyor. Ona, olabilecek en yüksek cezayı vermekten başka çaremiz yok.”

Otuz sekiz yaşındaki Hiroşi Meue, 28 mart 2007 günü ölüm cezasına bu sözlerle çarptırıldı. Yaptıklarının bilincindeydi ve üç kişiyi öldürdüğünü kabul ediyordu. Kurbanlarını internetteki bir intihar sitesi sayesinde bulduğunu anlatmıştı. Biri henüz on dört yaşında bir öğrenciydi, diğeri yirmi bir yaşında bir üniversiteli, sonuncusu yirmi beşinde bir kadın.

“Gel beraber otomobilimde kömür yakıp intihar edelim” diye yazmıştı her birine. Hiç duraksamadan kabul etmişlerdi etmesine de, anlaşmanın tek taraflı bozulacağını, araca biner binmez ellerinin bağlanacağını, boğazlarının sıkılacağını ve cesetlerinin bir dağ yamacına atılacağını hiç akıl etmemişlerdi.

Hiroşi Meue, intihar sitelerinde kurban bulmanın kolay olduğunu anlatmıştı. “İstesem çok daha fazlasını bulurdum da, ayda bir tane yetti” demişti.

Sıradan bir seri katil olan Hiroşi'nin, giderek yaygınlaşan birlikte intihar etme akımından yararlandığı ortada. Elde kesin bir istatistik olmamakla birlikte, 2004 yılından bu yana, internette tanışıp anlaşılan 200 kadar Japon kadın ve erkeğin, son yolculuğuna evvelce tanımadığı birisiyle birlikte çıktığı sanılıyor. Tercih edilen yöntem, camları iyice kapatılan otolarda yakılan kömür.

Birbirini hiç tanımayanların bir arada intiharı, Japonya'dan sonra Güney Kore ve Avustralya'da, son zamanlarda da Avrupa ülkelerinde rastlanır oldu. Bu kişiler birbirlerini, chat odalarında, forumlarda, MySpace bloglarında buluyorlar. Aralarında, niyetlerini, son dakikalarını videoya kaydedip, YouTube'a gönderenler var.

Aslında toplu intihar, yeni bir olgu değil. Örneğin, uyuşturucu bağımlısı Amerikalı vaiz Jim Jones, 1978 yılında, Brezilya ile Venezuela'ya komşu Guyana'da kurduğu Halkın Tapınağı tarikatının 913 müridini, aynı anda siyanür içmeye teşvik edebilmişti. İyi ki vaizin zamanında internet yokmuş. Olaydı, ölenlerin sayısı kim bilir kaç katlanırdı?

Liderlerinin acısına dayanamayan 47 Japon savaşçının, yüzyıllar geride kalan ve efsaneleşen toplu intiharından ya da on yıl öncesinin Kaliforniya'sında, Hz. İsa'yı taşıdığına inandıkları uzay gemisine binebilmek için, bir örnek giyinen ve yanlarına “Neme lazım, belki yolda lazım olur” diyerek beşer dolar alan, fenobarbitali votkaları içtikten sonra, kafalarına naylon poşet bağlayan 38 kişiye varıncaya dek, çok çeşitlerini gördüğümüz ölümler, inter-

net çağında farklı bir boyuta taşınmış durumda. Çünkü artık, ölüme birlikte gidenlerin ortak bir gerekçesi yok ve en önemlisi, birbirlerini tanımıyorlar.

Günde 90 intihar bir ülkeyi sarsıyor

Vataru Tsurumi'nin *İntiharın Elkitabı*, 4 temmuz 1993'te yayımlandığından bu yana, 2 milyona yakın sattı. 198 sayfalı, 11 bölümlü kitapta yok, yok. Fazla ilaç alını, yüksekten atlama, ipile asılma, gazla zehirlenme vb. Hazırlıkların ne kadar zaman alacağından, malzemelerin nasıl temin edileceğine, çekilecek acının boyutundan cesedi görenlerin ne kadar rahatsız olacağına varıncaya dek, çeşitli ayrıntılara yer veren kitap, ölümcül bir hastalığın son evresindekiler için değil, genç ve sağlıklı olanlar için kaleme alınmış. Kitap, ne acısız ve onurlu bir son gibi "ulvi" konulara, ne de "İnsanlar neden intihar eder?" biçiminden felsefi ya da tıbbi tartışmalara giriyor. Adı üzerinde "elkitabı" ve bir elkitabının basitliği içinde, hangi yöntemin daha çabuk öldüreceğini anlatıyor, hatta kurtulma şansı bulunmayan yüksek binaların adreslerini veriyor.

İntihar eden pek çok kişinin, bu arada bazı lise öğrencilerinin yanında bulunmuş olsa da, Japon yasaları kitabın satışını engellemiyor. Polisin yoğun çabaları üzerine bazı kentlerde, küçüklere satışı yasaklanabilmiş. "Ölmek için en güzel yer, Fuci Dağı'nın eteklerindeki Aokigahara Ormanı'dır" diye yazan ve bir yıl içinde 75 kişinin adı geçen ormanda yaşamına son vermesinden hiç alınmayan yazar Tsurumi'nin vicdanı rahat. "Kitabımda, internette tanışın, buluşup otomobile binin, bir parka gidin, camları seloteypleyin, uyku ilacı alın, kömür yakın ve ölün diye yazmıyor."

Tsurumi haklı, kitabında ne bir arada intihara, ne de son yıllarda giderek artan kömür yakmaya özendiren bir bilgi var. Aslında, kömürle yolculuğu ilk deneyenin de, 1998 kasımında, Hongkonglu sigortacı Bayan Çoy Yuk-Çan olduğu biliniyor. Yani kitabın yayımlanışından beş yıl sonra. Ama Japonya'nın on yıldır, yılda 30 000'in altına düşüremediği, her gün 90 cana mal olan, üstelik ölenlerin yaşı giderek küçülen intihar salgınına *İntiharın Elkitabı*'nın hiç mi katkısı yok?

İsviçre'de intihar turizmi

Avukat Ludwig A. Minelli, bundan birkaç ay önce tekrar taşındı. Zürich yakınlarındaki Schwarzenbach'ta, beş katlı bir apart-

manın sakinleri, sekiz yıl sonra “Artık yeter” demişlerdi. “Sağlam şekilde asansöre binip üçüncü kata çıkanların, birkaç saat sonra ceset torbalarında inmesine tahammülümüz kalmadı.” Kira kontratı yenilenmeyen avukat, ekibini ve malzemelerini topladı, bir otele taşındı, daha sonra bir başkasına. Zürich Otelciler Birliği, otel odalarını kullanmasını engelleyince, baktı çare yok, bir minibus kiraladı ve bir otoparka yerleşti.

Avukat Ludwig A. Minelli’nin taşıyıp durduğu şirketin, bir hukuk bürosu olmadığını sanırım fark ettiniz. Minelli, Dignitas’ın sahibi. Dignitas, Latince “onur”, “itibar” anlamına gelen bir sözcük ve Minelli’ye göre, her insanın onurlu bir yaşama, onurlu bir ölüme hakkı var.

Hayırsever Dignitas’ın hazırlayıp bıraktığı ölüm şerbetini, otoparktaki araç içinde ilk tadanlar, biri elli, diğeri altmış beş yaşında iki Alman erkeği oldu. On kasım 2007 günü öğle sularında yürüyerek girdikleri araçtan torbalar içinde çıktılar. Avukat Minelli, kısa bir açıklama yaptı: “Faaliyetlerimizi engellemek isteyenleri mahkemeye verdik. Ölmek isteyen insanların dava sonucunu beklemeye tahammülleri olmadığından, böyle bir çözüm geliştirdik.”

İsviçre ceza yasaları, dünyanın diğer ülkelerinden, bu arada bizimkinden de farklı olarak, kişisel bir çıkar olmadığı takdirde, intiharı kolaylaştırmayı suç kabul etmiyor. Avukat Minelli ve hemşireleri de, destek oldukları kişilerle aralarında bir çıkar olmamasına büyük bir özen gösteriyorlar. İntihar edecek kişinin, ölümü sağlayacak eylemi kendisinin gerçekleştirmesi gerektiğinden, hastaların yanında genellikle kimse bulunmuyor. Bu nedenle Dignitas’ın, İsviçre Sosyal Demokrat Partisi milletvekillerinin eleştirilerine, ayrıca bitmek bilmez tıbbi, etik ve yasal tartışmalara rağmen, kurulduğu 17 Mayıs 1998’den bu yana başı yasalarla hiç derde girmemiş. Bir de işlerini yapabilecek bir apartman katı bulabilseler hiçbir sıkıntıları kalmayacak.

İsviçre’de, intihara yardımcı olan Dignitas’tan başka kuruluşlar da var. Ancak Dignitas, diğerlerinden farklı olarak yabancılarla da hizmet veriyor. Bugüne değin intihar ettirdiklerinin 753’ü yabancı ülke vatandaşı.

Dignitas şirketine artık, tedavisi tıbben olanaksız ölümcül hastaların yanı sıra, İsviçre Yüksek Mahkemesi’nin belirlediği kriterlere uyan, tedavisi olanaksız psikiyatri hastaları da başvurabiliyor. Şirketin, yabancı hastalarının yarısı Alman olduğundan, Almaya’da bir irtibat bürosu vardı. Müşterilerini, İsviçre’ye yolcu-

luk sıkıntısından kurtarmak isteyen avukat, 2009 sonlarında Almanya'daki bürosunu intihar istasyonuna dönüştürmeye karar verdi.

Marconi ölümlerinin sırrı

Polis kayıtlarına intihar diye geçirilen birçok ölümün aslında cinayet olabileceği unutulmamalı. Dünya kamuoyunu uzun yıllar meşgul etmiş, hâlâ içinden çıkılamamış tartışmalı örneklerden biri, 1982 ile 1990 arasındaki dönemde, İngiltere'nin Marconi Elektronik Sistemleri firmasında, ABD'nin Sting Ray torpido projesi ve Star Wars (Yıldız Savaşları) adıyla bilinen savunma projeleri için çalışan yirmi iki uzmanın ölümüdür.

Yapılan soruşturmada, aralarında hiçbir bağlantı bulunamayan bu ölümler, polis kayıtlarına intihar ya da kaza olarak geçmiş, savunma konularında uzman İngiliz gazeteci Jonathan Moyle'un, 1990 nisanında, Santiago, Şili'de bir otel odasında asılı olarak bulunması da, Marconi ölümleriyle ilişilendirilmeye çalışılmış, ancak bir sonuca varılamamıştır. (Gazetecinin önce intihar ettiği ilan edilmiş, ölümden sekiz yıl sonra olayın cinayet olduğu ortaya çıkmış, ama fail bulunamamıştır.)

Aynı yerde çalışan bu yirmi iki uzmanın her birinin ölümündeki tuhaflıkları aktaracak yerim yok. Ancak, ölenlerin hiçbirinin daha önce intihar düşüncelerinin ya da girişimlerinin bulunmadığını, hepsinin bilgisayar konusunda uzman olduğunu, üzerinde çalıştıkları konuyu tamamladıktan ya da başka bir yerde çalışmak üzere işten ayrıldıktan sonra öldüklerini belirtmem gerek. Çok sayıda İngiliz parlamenter, bir meclis soruşturması açılmasını talep ettiği halde, Thatcher hükümetinin buna yanaşmaması ve zamanında gerekli incelemelerin yapılmaması yüzünden, konu şimdilerde sadece komplo teorisyenlerini meşgul ediyor.

Kimi Alır Götürür, Kimi Burnuna Çeker

Başkan Barack Obama Türkiye'yi ziyaret etti, devlet sırrı niteliğindeki hatıralarını beraberinde götürdü. Aralarında bu toprakların eti, suyu olmasa da, havası var. Üzerine asit döküp imha mı ederler, yoksa Afrikalı çocuklar gibi güneşte ısıtıp, burna mı çekerler, orasını bilemem.

Bundan birkaç yıl önce, 2006'da, Avusturya'nın tamamı, Başkan George W. Bush'un Viyana ziyaretinden sonra onunla birlikte ülkesine dönen, devlet sırrı niteliğindeki "hatıralar"dan söz ediyordu. Hatıralar, başkanın idrarı ve dışkıydı. Obama geldiğinde bizim de gündemimizde aynı konu vardı. Tabii, komplo teorileriyle birlikte.

Daha memlekete ayak basmadan, haberi yayılmıştı: "Önceki başkanlarda olduğu gibi, iki günlük Türkiye ziyaretinde tuvalet ihtiyacını ABD'den getirilen çelik tankta giderecek. Dışkı ise, ABD'ye taşınarak asitle yok edilecek."

Biyokimya asistanı olarak 70'lerde Cerrahpaşa'daki talebe pratikleri geldi aklıma. Bir de, "İdrar ile dışkıyı birbirinden ayırmak için, hangi yöntemi kullandılar? 'Composting toilet' denen, kuru tuvaletle mi, yoksa hemen oracıkta idrarı içme suyuna çeviren milyon dolarlık bir düzenekle mi geldiler? Millet neden dışkıdan söz ediyor da, idrarına değinmiyor? İki günde bir mi çıkar, yoksa günde birkaç kez mi? Rengi, kokusu, kıvamı nasıl acaba?" gibisinden sorular. Ne de olsa insanın dışkisından, idrarından sadece o gününü değil, cemaziyülevvelini bile okumak mümkündür.

Bir de baktım ki idrar, dışkı muhabbeti yapan sadece ben değilim. Beyaz Saray'ın hassasiyetini oldukça farklı yorumlayanlar da var: "DNA'sı elde edilerek klonlanabilir" ya da "DNA'sı incelenerek, ileride tutulabileceği hastalıklar saptanabilir. Bu nedenle toplanmıştır" diyenler çıktı. Hatta, işi abartıp, "DNA'sında bulunan ona özgü dizinler saptanabilir, bunlara yönelik bir biyolojik silah üretilerek, suikast düzenlenebilir" şeklinde açıklayanlar oldu.

Dışkıda da, idrarda da, DNA var elbette. Pek çok hastalığın tanısına yaradığı gibi, mahkemelik meseleleri bile çözer. "Ben

uyuşturucu kullanmam, laboratuvarında incelenen başkasının idrarı olmalı” diye çırpınanlara, “İmalatı sabote etmek isteyen biri, fabrikanın orta yerine etmiş, acaba kim?” diye soran gıda ve ilaç üreticilerine, hep bu yolla yardım ederiz.

Gizli servislerin dışkı savaşı

Ancak, başkanın dışkısıyla ilgili olarak fikir yürüten ve aralarında akademisyenlerin de bulunduğu bazı komplocu muhteremlere bir çift sözüm var. Amerikan güvenlik görevlileri, başkanın idrarını, dışkısını götürmekle, geride DNA’sının kalmayacağını sanacak kadar saf olmasa gerek. Obama’nın biraz uzunca sıktığı her elde, ağzına götürdüğü her çatalda DNA’sını bıraktığını bilirler herhalde. Dolayısıyla, başka nedenleri olmalı. Belki de, çok basit nedenler. Örneğin, herhangi bir ilaç ya da vitamin kullandığının anlaşılmaması gibi. Ne de olsa o, ABD’nin başkanı; kusursuz sağlığı, imajının bir parçası.

Dışkı götürme işine kafa yoran başkaları da var. Hem kalp, hem böbrek, hem şeker hastası, hem de kanser olduğu ileri sürülen Suriye’nin müteveffa devlet başkanı Hafız Esad’ın 1999 şubatında Kral Hüseyin’in cenaze törenine katıldığı sırada, Amman’da kaldığı otel odasına, İsrail gizli servisi Mossad ile Ürdünlü meslektaşlarının özel bir tuvalet yerleştirdiği, tahliye borusunu özel bir tanka yönlendirdikleri, buradan alınan örneklerin analizi sayesinde kanserin kaçınıcı evresinde olduğunun saptandığı söylenir.

Bu bilginin asıl kaynağı, Amerikalı muhalif gazeteci, Ulusal Güvenlik Dairesi (National Security Agency [NSA]) eski ajanı Wayne Madsen, Sovyet Başkanı Mihail Gorbaçov’un 1987’deki, Uganda Başkanı Yoveri Museveni’nin de 2007’deki Washington ziyaretlerinde, dışkılarının ele geçirildiğini ileri sürmekle birlikte, bunlarda neler arandığına dair bir bilgi vermez. Bu arada aynı kişinin, 17 mart 2009 günü tutuklandığını belirtelim. Gerekçesi, Stanford Financial Group’un dolandırıcılığıyla ilgili yaptığı haberin kaynağını açıklamamasıydı.

Wayne Madsen, ABD eski dışişleri bakanı Madeleine Albright’ın şimdiki Kosova başbakanı Haşim Taci’yle seviştiğini, Lübnan eski başbakanı Refik Hariri’nin ABD istihbarat servisi CIA tarafından öldürüldüğünü, Washington’un Dağıstan, Çeçenistan ve İnguşetya’nın bağımsızlığı için çalıştığını, tüm dünyadaki telefon, e-posta, faks trafiğini izleyen ve özel bilgisayar programıyla anahtar sözcükleri tarayan “dev kulak” Echelon’lardan bi-

rinin Karamürsel’de, diğerinin İncirlik Üssü’nde olduğunu, bunlar sayesinde Ortadoğu’nun izlendiğini iddia etmişti.

Şimdi, dışkı ile idrarın kerrakesine yeniden dönelim, bakalım okuyacaklarınızı mideniz kaldıracak mı?

Polis uyarıyor:

“Yatmadan önce çocuğunuzun nefesini koklayın”

Florida’nın Collier şerifi Don Hunter ile istihbarat bürosundan sorumlu emniyet amiri Al Ganich’in imzasını taşıyan 26 Eylül 2007 tarihli, 07-067 sayılı genelge, şu satırlarla başlıyordu:

“Palmetto Ridge Lisesi öğrencilerinden birinin annesi, 19 Eylül 2007 günü Komiser Disarro’ya bir elektronik posta göndererek, Jenkem adlı yeni bir uyuşturucuya dikkat çekmiştir.”

Genelge, Jenkem’in nasıl elde edildiği, nasıl kullanıldığıyla sürmekte ve tüketiminin Amerikan okullarında giderek yaygınlaştığını belirtmekteydi.

Aslında bu bilgi teşkilata yönelikti, ancak kısa zamanda medyanın eline geçti. Önce yerel, ardından ulusal televizyon kanallarında boy gösterdi ve günümüzde bile sürmekte olan bir paniğe yol açtı. Çünkü Jenkem öyle zor bulunur bir şey değildi. Her an, her yerde, istenen miktarda, üstelik bedavaya elde etmek mümkündü. Polis, aileleri uyarmaya başladı: “Yatmadan önce, çocuğunuzun nefesini koklayın.”

Aslında Jenkem, 2007’de ortaya çıkmış bir Amerikan icadı değil. Zambiyalı sokak çocuklarının bu maddeyi 1990’lardan bu yana kullandığına ilişkin çok sayıda yayın var. Hatta UNICEF’in (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu), Zambiya Üniversitesi’nden Dr. Musonda Lemba başkanlığında hazırlattığı 8 mart 2002 tarihli raporuna göre, başkent Lusaka’nın sokaklarında yaşayan ve dörtte biri uyuşturucu kullanan 35 000 kadar çocuğun, esrar ve tinerden sonraki ilk tercihi. Afrikalı küçük çocuklar lağımlarda dolaşınca kimse kaygılanmıyor da, Floridalı bir anne gündeme getirince ortalık ayağa kalkıyor. Jenkem’in neyin nesi olduğunu tahmin etmeye başladınız sanırım.

Lağım gazıyla kafa bulunur mu?

Efendim, önce bir cam kavanoz ya da Zambiyalı çocuklar gibi bir teneke kutu bulacaksınız. Yarıya kadar dışkı ve idrarınızı dolduracak, olmadı yol kenarından akmakta olan açık kanalizasyo-

na başvuracaksınız. Kavanozun ağzına bir balon ya da poşet geçirecek, güneşin altına bırakacaksınız. Birkaç gün sonra balona dolan gazı içinize çekeceksiniz. Deneyenlere bakılırsa, 10 saniye kadar sonra, ruhunuz sizi terk edecek, hayaller görmeye başlayacak ve ölmüşlerinizle dertleşeceksiniz. Bu duygunun, malın “kalitesi”ne bağlı olarak, birkaç saat ile birkaç gün sürdüğü kayıtlı. Elbette, her nefes verişinizde genzinize dolan lağım kokusuna tahammül etmeniz gerekecek. Amerikan polisinin “Çocuğunun nefesini kokla” tavsiyesi bu yüzden. Ayrıca, balonun kenarına ister istemez bulaşan dışkıyı yutarsanız, uzunca bir süre mide-bağırsak enfeksiyonlarıyla boğuşur, hatta ilaç bulamayan Zambiyalı çocuklar gibi ishal olur, ölürsünüz. Ne yapalım, gülü seven dike-nine katlanırmış.

Çok sayıda Batılı kaynak, Jenkem konusunun bir şehir efsanesi olduğunda ısrarcı. Binlerce psikoaktif bitki ve kimyasalla ilgili ayrıntılı bilgi sunan internetin ünlü Erowid kütüphanesinin editörleri, “Ne ABD ne Kanada ne de Avrupa’da burnuna lağım gazı çeken duyduk” diyerek Jenkem’e yer vermiyor. Konuyla ilgilenen Harvard Tıp Fakültesi’nden anestezi uzmanı Dr. Fumito Ichinose, “Lağım gazıyla kafa bulunamaz, olsa olsa temiz hava yeri ne, kokuşma sonucu oluşan metan gazı solunduğundan, oksijen eksikliğine bağlı optik ve akustik halüsinasyonlar görülür” diyor. Finli araştırmacı Jorma Kärkkäinen’in bulgularından haberleri olmasa gerek.

Kurbağa suyunu damarına veren Avustralyalı

Halbuki, Helsinki Üniversitesi’nin Peijas Hastanesi’nden bir grup öğretim üyesinin, 2005 yılında bir İskandinav dergisinde (*Scand J Clin Lab Invest*) yayımlanan araştırması, Jenkem’in kesinlikle bir şehir efsanesi olmadığını kanıtlıyor.

Kärkkäinen ve sekiz arkadaşı, LC-MRM adlı çok duyarlı bir teknik kullanarak yaptıkları ölçümlerde, insan dışkısında ciddi miktarda bufotenin olduğunu saptadılar. İdrarla bufotenin atıldığı biliniyordu da, dışkıda yaklaşık on kat daha fazla bulunduğu ilk kez gözlenmişti. Dışkıdaki bufetoninin bağırsak, idrardakinin ise böbrek epitel hücrelerindeki serotonininden kaynaklandığı ileri sürüldü.

“Bana ne bufetoninden” demeyin. Bu madde, tıpkı LSD ve psilosin gibi halüsinojenik etkiye sahiptir. Dolayısıyla, dışkı ile idrarı karıştırıp, gazı burnuna çekenlerin hayal görmesi doğaldır.

“Malın kalitesine göre, etkisi kısa ya da uzun sürer” diyenler de haklı. Çünkü bazı ruh hastalarının normalden çok daha fazla bufetonin attığı bilinir. Demek ki uzun süre hayal görenlerin, ya kendisinin ya da dışkısını kokladığı kişinin aklından zoru varmış!

Bufetonin, bazı mantar ve balıklarda, ayrıca bazı kurbağaların derisinde de bulunur. Avustralyalı meslektaşlarım Chris Kostakis ve Roger W. Byard’ın anlattıklarına güler misiniz, ağlar mısınız, sizin bileceğiniz iş.

“Yirmi dört yaşında bir erkek cesediydi. Damarına 30-40 mililitre bir sıvı enjekte ettikten sonra düşüp öldüğünü söylediler. Önce ekstazi sandık. Sonra, bir arkadaşının da aynı sıvıyı damarına enjekte ettiğini öğrendik. O, bunun yarısını kullanmış, kusmuş ve kurtulmuş. Meğer, Çin’de yaşayan bir kurbağanın (*Bufo bufo gargarzinus Gantor*) tükürük ve deri bezlerindeki salgıları içeren, cinsel organa sürüldüğünde afrodizyak etkisi yaptığı iddia edilen ‘Chan Su’ adlı ürünü damarlarına vermişler. Bufetonin zehirlenmesi yüzünden kalbi durmuş.”

Meraklısı Çok, Modası Geçmez, Sinsi Bir Silah

2008 başında Iraklı iki subayın aileleri, yedikleri pastadan zehirlendiler, ikisi çocuk, dört kişi öldü. 18 eylül 2008 günü, Atlanta merkezli Hastalık Denetleme Merkezi CDC resmen açıkladı: Zehirlenmenin nedeni talyum, yani fare zehiri. Ve doktorlara seslendi: “Belirtileri öğrenin, önleminizi alın, bu tür suikast girişimleri artabilir.” Talyumun panzehiri Prusya mavisi. Ve Irak’ta Prusya mavisi yoktu.

1 nisan

Bir canlıyı öldürmek. Bedenine bıçağın sokulduğu an. Kanın sıcaklığı. O küçük iç çekme. Bunlar beni rahatlatıyor.

5 mayıs

Bugüne kadar çok sayıda hayvan öldürdüm. Hep aynı şey, hep aynı şey. Üstelik cesetleri ortadan kaldırmak bir hayli vaktimi alıyor.

10 ağustos

Hava açık ve güneşli. Çok güzel bir gün. Talyum tuzu satın aldım. Eczacı, bunun ne kadar tehlikeli bir madde olduğunun farkına bile varmadı.

11 eylül

Annem kötüleşti. Bacağındaki ağrıdan yakınıyor. Oturduğu yerden kalkamıyor.

26 eylül

Annemin vücudunda kırmızı lekeler oluştu. Nefes alması zorlaştı. Neden hastalandığını henüz kimse anlamadı. Yarın hastaneye kaldıracaklar. Sağlık sigortası olmadığını öğrendim. Bize pahalıya mal olacak.

Ekim

Dün gibi, bugün de fotoğrafını çektim. Ağabeyim yanımdaydı. “Ne kadar garip bakıyorsun, korktum” dedi. Sayfanın yan tarafında annemin fotoğraflarını görebilirsiniz.

Ekim

Teyzem dedi ki, annem hayaller görmeye başlamış. Var olmayan böceklerin üzerinde gezindiğini sanıyormuş. Kapıdan içeriye giren beyaz gölgeler görüyormuş.

On altı yaşındaki Japon kızın hatıra defteri burada bitiyor. İnternetteki bloguna kaydettiği ve bütün dünyayla paylaştığı bu satırları, aralarında sınıf arkadaşlarının da bulunduğu, Japon olsun olmasın pek çok kişinin okuduğunu, sayfaya bırakılan okur mesajlarından biliyoruz. Hatta kendi bloglarında bu sayfaya link veren, olan biteni tartışanlar da oldu ve bu tartışmalar sürüyor. Japon kızın bloguna şu anda artık ulaşamıyor ama, pek çok kişi kendi sitesinde hatıra defterinin tamamını hâlâ yayımlamakta. Ne acıdır ki, hayvan öldürmeye başlayan ve bundan zevk alan hastalıklı bir beynin varlığından haberdar olanların hiçbiri, insan öldürmeye doğru giden bu süreci durdurabilecek en ufak bir girişimde bile bulunmamış.

Rol model, bir seri katil

Aslında, bu olaylardan dört yıl kadar önce, yani küçük kız henüz on iki yaşındayken, okul yıllığı için sorulan “En beğendiğiniz ve model aldığınız kişi kimdir?” sorusunu “Graham Young” diye yanıtlamıştı. Bu yaştaki çocukların model aldığı büyükler, genellikle anne, baba, ünlü bir sporcu ya da bir sinema oyuncusu iken, okul yıllığında “Graham Young” adını okuyanların “Bu yabancı da kim?” diye sormadığı ya da sorup öğrendiyse de, önlem alınacak bir girişimde bulunmadığı ortada. Çünkü bu ad, küçük kızın beyninde, ne gibi karanlık düşüncelerin gezinmekte olduğunu ve nelerle yol açacağını apaçık ortaya koyuyor. Graham Young’ın, faaliyetlerine on iki yaşında başlayan, onlarca kişiyi zehirleyen, her yaptığını ve gözlediğini ayrıntılı biçimde hatıra defterine kaydeden Londralı bir seri katil olduğu fark edilseydi, hayat hem küçük kız hem de annesi için bambaşka olurdu.

Anlaşılmasın diye kendini de zehirledi

Annenin yatırıldığı hastane, kadıncağızı adım adım ölüme götüren rahatsızlığın nedenini talyum zehirlenmesi olarak belirleyince, aynı evde başkalarının da zehirlenmiş olabileceği düşünüldü, aile bireyleri hastaneye davet edilerek kanları alındı. Bir kişi

hariç, kimsenin kanında talyuma rastlanmadı. O bir kişi, küçük kızın ta kendisiydi.

Sağlık Bakanlığı yetkilileri, yanlarına polisin olay yeri inceleme uzmanlarını da alarak, ana kızın zehirlendiği eve gittiler ve daha fazla zarar vermemesi için, fare mücadelesinde yaygın biçimde yararlanılan talyumun kaynağını aramaya başladılar. Küçük kızın odasından elleri boş çıktıklarını gören erkek kardeşi, "Cam kavanozları gördünüz mü?" diye sordu. Polisler geri dönüp araştırdıklarında, cam kavanozları buldular. Bir kutuya doldurup götürdüler. Her birine, organların korunmasına yarayan bir sıvı doldurulmuştu: formaldehit. Ve her birinin içinde farklı cisimler yüyüyordu. Onda bir kuyruk, bunda bir kulak, diğerinde bir baş. Kavanozlardakileri birbirine eklerseniz, neredeyse bir kedinin tamamı ederdi.

Kızın odasında başka bir şey daha bulundu. İnternet bloguna da not ettiği gibi, eczacının sorgusuz sualsiz sattığı, talyum tozundan geri kalanlar.

Soruşturma sırasında, tıpkı hayran olduğu seri katil Graham Young gibi, başkalarını zehirlediği ortaya çıkmasın diye, kendisinin de ölümcül olmayacak dozda talyum yuttuğu, yaz boyunca her sabah annesinin çayına azar azar talyum eklediği ortaya çıktı.

Japon kız, Şizuoka Aile Mahkemesi'nde yargılandı. Anthony Holden'in 1974'te yazdığı, *St Albans Zehircisi: Graham Young'ın Yaşamı ve Cinayetleri*'ni, ayrıca Agatha Christie'nin *Ölüm Büyüsü*'nü (The Pale Horse) okuduğunu, Young'ın yaşamöyküsünü konu eden 1995 yapımı *The Young Poisoner's Handbook* adlı filmi seyrettiğini anlattı.

Savcı, onun bir erişkin gibi cezalandırılmasını istedi. Baba, "Aslında öldürmeye niyeti yoktu. İyi bir fen öğrencisidir. Deney yapmak istemişti" diyerek kızını savundu.

Yargıç Hiroyuki Anegava, kızın cezaevine değil, uzunca bir süre için ıslahhaneye yerleştirilmesine ve psikiyatrik tedavi görmesine karar verdi. Annenin bilinci ise, bir daha hiç açılmadı. Kıssadan hisse: 1) Okul yıllıklarında yazılanları önemseyin. 2) Fen derslerine merak, sadece sınavlarda iyi not almaya yaramaz!

Agatha Christie'nin Ölüm Büyüsü

Talyum zehirlenmesi, bulantı, kusma, ishal, sinir uçlarında ağrılı duyarlılık, vücutta kızarıklıklar ve saç dökülmesiyle kendini gösterir. Bu nedenle, polisiye yazarların, katillerine severek kullan-

dırttığı bir zehirdir. Yavaş yavaş öldürmesi, bulguların başka hastalıklarla karıştırılması, suçlunun bulunmasını bir hayli zorlaştırır.

Ünlü polisiye yazarı Agatha Christie zehir bilgisini, İkinci Dünya Savaşı sırasında, 1939'dan 1945'e kadar çalıştığı Londra Üniversitesi Hastanesi'nin eczanesine borçludur. Cinayet silahı olarak talyumun kullanılabileceğini de, bu eczanenin sorumlusu Harold Davis'ten öğrenmiştir. Yirmi yıl kadar sonra Agatha Christie bu tavsiyeye uyacak ve Türkçe'ye *Ölüm Büyüsü* olarak çevrilen *The Pale Horse*'ta, kurbanlarını talyumla öldürecek, romanın kahramanı tarihçi Mark Easterbrook için ilk ipucu, talyumun saç dökme özelliği olacaktır.

Ölüm Büyüsü, saç doğal olarak dökülen pek çok kişiyi, "Beni zehirliyorlar" diyerek boşuna hastane acillerine koşturmuştur ama, roman sayesinde hayatı kurtulanlar da olmuştur.

Bilinen örneklerin en ünlüsü, İngiltere'nin Bovingdon kasabasındaki John Hadland Limitet Şirketi'ndeki işçilerin başına gelenidir. 1971 yılında, burada çalışan yetmiş kadar kişinin birçoğu hastalanmış, aralarından ikisi ölmüştü. Önce bunun bir salgın hastalık olduğu sanıldı. Hastalığı bulaştıranın bir haşere olduğu düşünüldü. Adı bir türlü konamadığından ona, "Bovingdon böceği" dendi. Agatha Christie'nin romanını yeni okumuş olan Dr. Hugh Johnson, talyum zehirlenmesinden kuşkulandı ve katilin aynı işyerinde çalışan Graham Frederick Young olabileceğini iddia etti. Polis, adı geçen evini aradı ve talyumla birlikte daha pek çok zehir buldu.

Young, üvey annesini talyumla öldürdüğünde henüz on iki yaşındaydı. 1960 ile 1970'li yıllar arasında, ailesinin bireylerini, arkadaşlarını ve aynı işyerinde çalıştığı kişileri, kimi zaman antimon, kimi zaman talyumla sistematik olarak zehirledi, en az ikisini öldürdü. Her şeyi en ince ayrıntısına kadar hatıra defterine kaydetti. İşte, talyumla annesini zehirleyen Japon kızın örnek aldığı seri katil, bu adamdır.

Polisiye okuyanlar hayat kurtarır

Agatha Christie'nin *Ölüm Büyüsü* sayesinde kurtulduğunu bildiğimiz iki kişi daha var. Bunlardan ilki, karısının yemeğine talyum kattığı Latin Amerikalı bir erkektir. Karşı komşu, 1975'te Agatha Christie'ye yolladığı mektupta, adamcağızın sona yaklaştığını, *Ölüm Büyüsü*'nü okuduğu için fark ettiğini ve polise haber vererek adamı kurtardığını yazmıştır.

Agatha Christie, olağanüstü titiz bir yazardı. Zehirlenme belir-

tilerinin gerçeği tam olarak yansıtmamasına büyük önem verirdi. *Ölüm Büyüsü*'nde, talyumla zehirlenenlerin başına gelenleri öylesine ayrıntılı anlatmıştır ki, ölümünden bir yıl sonra, 1977'de, Katar'dan Londra'ya bilinci kapalı olarak getirilen on dokuz aylık bir kız bebeğe doktorlar teşhis koyamadığı halde, romanı okumuş olan bir hemşire, saçlarının dökülmesini talyum zehirlemesine bağlamış, yapılan idrar analizlerinde haklı olduğu anlaşılmıştır. Üç hafta sonra eve dönecek kadar sağlığına kavuşan küçük kızın öyküsü, *British Journal of Hospital Medicine* adlı tıp dergisinde yayımlanmıştır. Sonuna bir not eklidir: "Hemşire Marsha Maitland'a sezgileri, aramızdan ayrılan Dam Agatha'ya yazdıkları için teşekkür ederiz." (Dam, kadınlara verilen şövalyelik ayarında bir asalet unvanıdır.)

Talyumun panzehiri Prusya mavisi

Eski KGB ajanı Nikolay Koklov da bir talyum kurbanıdır. 1957'de karın ağrısı, bulantıyla başlayan ve hızla saçlarını döken rahatsızlığından kuşkulananarak Almanya'ya kaçmış, talyumla zehirlendiği anlaşılmış, uzun tedavilerden sonra hayatı kurtulmuştur.

Koklov'dan elli yıl sonra, eski KGB ajanı Aleksandr Litvinenko'nun da, önce talyumla zehirlendiği sanılmış, ajanı öldürenin talyum değil, polonyum olduğu sonradan ortaya çıkmıştı.

Bir zamanlar suikastçıların ideal silahı olarak ün yapan talyumun belirtileri artık iyi biliniyor. Üstelik, Prusya mavisi gibi çok etkili bir panzehiri de var. Tabii önemli olan, tanıyı koyanların elinde bu maddenin bulunması. 2008 şubatında Bağdat'taki bir sosyal tesiste yönetici olarak görev yapan iki Iraklı subay, emekli bir askerin hediye olarak getirdiği pastaları eve götürdüler. Pastaları yiyen aile bireyleri rahatsızlanıp hastaneye kaldırılınca talyumla zehirlendikleri anlaşıldı. Tedavi için Prusya mavisi bulunmadığından hastalar Amman'a gönderildi. Ne yazık ki, zehirlenenler arasından dördü, kurtarılamayarak öldü.

CIA'nın canını sıkıan iddialar

CIA'nın, Küba'nın efsanevi başkanı Fidel Castro'yu kimi zaman öldürmek, ama genellikle halkın karşısındaki itibarını iki paralık etmek amacıyla planlar yaptığı söylenir durur. Halka hitap ederken bir anda saçma sapan şeyler söylemesi, acayip hareketler yapması için, radyo stüdyosunun havasına ya da ağzından düşür-

mediği purosuna bir kimyasal madde katma fikri, bu maddenin ne olacağına karar verilemediğinden hayata geçirilememiş. İçki-sine, mendiline, giysilerine bakteri bulaştırma ve ucuna enjektör takılı tükenmezkalemle bedenine zehir enjekte etme planlarının yapıldığı söylene de, sanırım bu iddiaların en ilginci, talyumla ilgili olanıdır.

Castro'nun saçını sakalını dökerek karizmasını çizmek isteyen CIA, boyanırken, ayakkabılarının içine talyum dökmek istemiş. Böylece, Castro'yu ayacağının tabanından zehirlemeyi planlamışlar. Bu proje de uygulanamadan rafa kalkmış. Sanırım, lideri öldürmeden saçını dökerek dozu hesaplayamamış olmalılar.

CIA adının, bir başka talyum dedikodusuna daha karışmışlığı var. 1983 yılında Nikaragua, CIA'nın, bir diplomat, politikacı ve Katolik papazı olan Miguel d'Escoto'yu talyum katılmış konyakla zehirlemeye kalkıştığını iddia etmişti. Suikastın başarılamadığı kesin. Yirmi beş yıl sonra d'Escoto, Birleşmiş Milletler 63. Genel Kurulu'nun başkanlığını üstlendiğinde, pek sağlıklı görünüyordu.

Terör Kokusu

Başlıkta yanlış yok. Terör korkusu değil. Kokusu. Nedenini açıklamadan önce, 2007 yılı nisan ortalarında birlikte olduğum, efsaneleşmiş bir olay yeri inceleme ekibinden söz edeceğim.

Hindistan'ın 70 milyon nüfuslu Andhra Pradeş eyaletinin Begumpet Havaalanı'nda beni karşılayan irtibat görevlisini görünce "İşte" dedim, "annemin hayallerindeki Hint prensi bu arkadaşla benziyordu herhalde." Sonraki günlerde tanıştığım polislerin birçoğu, müfettiş Mohan Raca kadar yakışıklıydı.

Hindistan'ın Haydarabad kentini ziyaretimin nedeni, keşke Türk gelinleri buraya çeken unsurları ve ünlü, on yedi baharatlı, kuzu etli biryani pilavının nasıl pişirildiğini araştırmak olsaydı. Ne yazık ki, yirmi kadar çocuğun öldürüldüğü Delhi yakınlarındaki bir evin bahçesinden, Hindistan'ın merkez soruşturma bürosu CBI adına delil toplayan ve bunları inceleyenlerle görüşlerimi paylaşmam istendiğinden buradaydım.

Ziyaretim bunlarla sınırlı kalmayacak, eyaletin Emniyet Genel Müdürlüğü'nün, benim için hazırladığı, neredeyse gün ağarırken başlayan ve akşamın ileri saatlerine dek süren programı sırasında, başta terör suçlarının önlenmesi ve aydınlatılması olmak üzere, polisin yürüttüğü çalışmalarla ilgili bilgi edinecek, sayısız profesyonelle tanışacaktım.

"Clues" (İpuçları), Haydarabad polis teşkilatının adli bilimler laboratuvarına bağlı olay yeri inceleme birimi. Burada görevli, üç adet yüksek lisans diplomalı (kimya, psikoloji ve eğitim bilimleri) Taruvu Suresh'in kartvizitinde, "Deliller yalan söylemez. İnsanlar söyler" yazılı. Suresh ve arkadaşlarıyla, milletvekili Madhavi'nin öldürülmesi, Başbakan Naidu'ya yönelik bombalı suikast girişimi gibi, delil toplanmasını merak ettiğim birkaç olayı gözden geçirdik.

Bu arada, geçen temmuz ayında, komşu eyaletin başkenti Mumbai'da (eski Bombay), 209 kişiyi öldüren, 700'den fazlasını yaralayan patlamaları nasıl aydınlattıklarını, video ve fotoğraflarla anlattılar. On bir dakika içerisinde yedi ayrı treni cehenneme

çeviren saldırıların üzerinden üç gün geçtikten sonra çağrıldıkları görev sırasında, vagonlardan toplanmış binlerce kalıntı arasından bomba düzeneklerine ait metal, kablo, detonatör parçalarını nasıl ayıkladıklarını, RDX'i ve bir diğer kimyasalı nasıl saptadıklarını, bombaların yerleştirildiği siyah keten sırt çantalarının kumaş parçalarını nerelerde bulduklarını ve en önemlisi ele geçen bu malzemelerden faillere nasıl ulaşıldığını açıkladılar.

Ardından, İçişleri ve Biyoteknoloji bakanlıklarına bağlı bütün kriminal laboratuvarları ziyaret etme fırsatım oldu. Bir kere daha gördüm ki, tıpkı 2003 İstanbul, birkaç hafta önceki Ankara-Ulus, 2004 Madrid, 2005 Delhi ve Londra saldırılarındaki gibi, terör eylemlerinin ardındaki örgütlerin açığa çıkarılması, öncelikle iyi bir olay yeri incelemesine bağlı. Ekiplere liderlik edeceklerin çok yönlü eğitiminin ve kriminal laboratuvarla sıkı işbirliğinin vazgeçilmezliğini ise, hatırlatmaya bile gerek yok.

Fünye insanlar

Size, “NCN, ANFO, HMX, PETN ile un, şeker, kömür, kibrit arasında bir benzerlik var mı?” diye sorsam, büyük bir olasılıkla pek çoğunuz “yoktur” der. Halbuki hepsi patlayıcı yapımında kullanılır ve biraz yaratıcı düşünebilen her kimyacı, kolayca satın alınabilen üç beş maddeyle istediği yeri havaya uçurabilir.

Son otuz yılda terör eylemlerinde kullanılan sanayi ya da ev yapımı bombaların önce saatli olanlara dönüştüğünü gördük. Zamanından önce ya da sonra gerçekleşen patlamalar, beklenen zararı vermediğinde, bunların yerini, uzaktan kumandalılar aldı. Postmodern terörizmin silahı ise, fünyesi insan olanlar, yani canlı bombalar.

1968'den bu yana Ankara'dan Amman'a, Bali'den Bombay'a, dünyanın her kıtasındaki, 900 kadar irili ufaklı terör örgütüne gerçekleştirilen 34 000 saldırıyı kapsayan uluslararası bir veritabanı, olayların otuzda birinde canlı bomba kullanıldığını gösteriyor. Bu tip eylemlerde ölen ve yaralananların sayısı ise, toplam kaybın üçte birini oluşturuyor.

Son yıllarda canlı bombayla gerçekleştirilen saldırıların sayısında gözlenen artışın basit birkaç nedeni var. Bombayı patlatan kişi, saldırıdan canlı kurtulamayacağından, ne bir kaçma planına gereksinim var, ne de yakalandığı takdirde, konuşup bilgi vermesi mümkün. Belki de en önemlisi, saldırıyı gerçekleştirmek üzere yapılacak masrafa oranla, verilecek zararın yüksekliği. Bütün bunlara, bir de medyanın göstereceği ilgi yüzünden ulaşılabilecek psikolojik za-

rar eklenirse, bu tip saldırıların neden arttığı anlaşılmış olur.

Olayların ardından ulaşılan bilgiler ve bu bilgilerin diğer ülkelerle paylaşılması sayesinde, binlerce masumun canına mal olan bu saldırıların en az birkaç katı, eyleme dönüşmeden engelleniyor, saldırıları planlayanlar yakalanıyor. Sonuçta, terörist grupların vermeye çalıştığı zarar, bir bumerang gibi kendilerine dönüyor. İşte bu yüzden, saldırılarda kullanılan konvansiyonel silahların yerini, yakın gelecekte kimyasal, biyolojik, radyoaktif ya da nükleer olanların alacağı öngörülmüyor. Bir yandan, bu olanakların teröristlerin eline geçmemesi için uğraşılırken, diğer yandan bu tip saldırıları çok önceden haber verecek sistemler yerleştiriliyor.

İhmal edilmeyen bir diğer alan, olası bir terör eyleminde yer alacak potansiyel suçluları önceden saptamak. Polisin bu amaçla başvurduğu çözümler, kimi zaman ciddi eleştirilerle karşılaşılıyor. Geçen haftalarda Almanya'da yaşananlar, bunun küçük bir örneği.

Almanya ayakta

Bildiğiniz gibi dünya ekonomisinin yaklaşık yüzde 65'ini temsil eden Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, Japonya, Kanada, Rusya ve ABD, G8 ülkeleri adıyla anılıyor. Bu ülkelerin hükümet başkanlarının katılacağı zirveler, genellikle küreselleşme karşıtlarının büyük protestolarına ve güvenlik güçleriyle karşı karşıya gelmelerine sahne olur. Örneğin 200 000 göstericinin katıldığı 2001 Cenova zirvesi sırasında çıkan karışıklıklarda, yirmi üç yaşındaki Carlo Giuliani'nin bir "carabiniere" (İtalyan jandarması) kurşunuyla ölmesi hâlâ hatırlardadır.

Benzer protestolar, sadece G8'lerin birlikteliğinde değil, gelişmiş ülkelerin üst düzey yetkililerinin katıldığı her türlü toplantıda görülüyor. 2007 baharında Alman polisinin işi başından aşkındı. Bir yandan 28-29 Mayıs günlerinde Hamburg'da toplanan, Asya ve Avrupa'nın 43 dışişleri bakanının toplantısını protesto eden binlerce kişiyle uğraşılıyor, diğer yandan 6-8 Haziran 2007 tarihlerinde, Baltık Denizi kıyısındaki Heiligendamm'da bir araya gelecek G8 zirvesinde, kimsenin burnu kanamasın diye ciddi güvenlik önlemleri alıyordu. Bunlar arasından biri var ki, dikkate değer.

Müzelik uygulama sürüyor

Berlin'in Magdalenen Caddesi'nde bir müze var. Doğu Alman Gizli Servisi'yle ilgili birçok bilgi ve belgenin yer aldığı Stasi Mü-

zesi'nde, hermetik kapaklı (hava geçirmeyen) 20-25 santim yüksekliğinde cam kavanozlar sergileniyor. Aynı kavanozları, Leipzig'deki Runden Ecke Müzesi'nde de görmek mümkün. Her birinin içinde, dörde katlanmış sarı toz bezine benzer yumuşak kumaş parçaları bulunuyor. Kavanozların üzerindeki etikette, "Geruchssprobe", yani "koku örneği"nin kime ait olduğu, ne zaman, nerede alındığı gibi bilgiler kayıtlı.

Doğu Alman polisinin, kimi zaman gizlice (örneğin şüphelendikleri kişilerin evlerinden iç çamaşını çalarak ya da ifadesi alınmanın oturduğu iskemleye bez sererek), kimi zaman açıkça (örneğin bezin, koltukaltına ya da bacak arasına sürülmesini emrederek) ele geçirdiği insan kokuları bunlar. Sayıları, yüz binlerle ifade ediliyor. Olay yerlerinden ya da suç aleti üzerinden alınan kokularla karşılaştırmak üzere toplanmışlar. Yarım asır geride kalan bu karşılaştırmayı, o tarihte köpekler yapıyor, aradıklarını bulduklarında havlıyorlar ya da kuyruk sallıyorlardı. Halen birçok ülkede, kaçanların izlenmesi, kayıpların bulunması amacıyla, olağanüstü ayırıcı güce sahip bu burunlar kullanılıyor. Ancak günümüzde de, tıpkı Doğu Alman polisinin yaptığı gibi, şüphelilerden koku örneği toplandığını yeni öğrendik.

Kokuyla terörist avı

2007 baharında, Hamburg ve Berlin'deki yirmiye yakın ev ve otomobile molotovkokteylleri atıldığında, araçlardan biri, *Bild* Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Kai Diekmann'a aitti. Hemen ardından, eylemlerin, yaklaşan G8 toplantısını protesto amaçlı olduğunu bildirir, imzasız tehdit mektupları ele geçti. Polisin, Hamburg'un St. Pauli bölgesinde oturan altmış sekiz yaşındaki, sol görüşlü, yıllardır nükleer silah karşıtı eylemlere katıldığı bilinen bir kişiyi ziyaret etmesi ve birkaç metal çubuğu iki dakika süreyle elinde tutmasını istemesi üzerine açığa çıkan uygulama, ortalığı ayağa kaldırdı. Tehdit mektuplarını yazanların kimliğini belirlemek amacıyla, zarf ve kâğıtların üzerinden koku toplandığı ve bunları karşılaştıracak örnekleri elde etmek üzere, ev ziyaretlerinde bulunduğu ortaya çıktı. Hatta polisin, merkez postanelerdeki henüz sahiplerine ulaştırılmamış mektupların kokularını araştırdığı ve kuşkulandıklarını açık okumuş bile olabileceği ileri sürüldü.

Şüphelilerden örnek alma işlemi, bir Doğu Alman gizli servis elemanının yaşamını konu eden ve Türkiye'de gösterilmiş 2006 yapımı, bol ödüllü Alman filmi *Başkalarının Hayatı*'nda (Das

Leben der Anderen) gösterildiği biçimde gizlice değil, mahkeme kararı ve rıza formu imzalatılarak yürütülse de, özel yaşamın gizliliğini savunan pek çok Alman'ın eleştirisiyle karşılaştı. Polisi, koku elde etmek için genç kızları öldüren, Patrick Süskind'in *Koku* adlı romanındaki seri katile bile benzetenler oldu.

Bu kişilere sormak gerek, terörle mücadele amacıyla, uzaktan bilgisayarlara girildiği, ziyaret edilen internet sayfalarının, e-postaların, indirilen belge ve fotoğrafların araştırıldığı, kişilerin biyometrik özelliklerinin yüklendiği akıllı kameraların, onlarca kişi arasından zanlıyı tanıyıp izleyebildiği bir dünyada, özel yaşamın gizliliği mi kaldı? Bunların yanında, koku delilleri öylesine masum ki. Şükretsiner, Alman yasaları, polisin koku örneği almasını yasaklayan bir madde içermese de, henüz mahkemeleri, kokuları eşleştiren köpek hırlamasını yeterli delil olarak kabul etmiyor.

Özel hayatın kırıntısı bile kalmayacak

Köpeklerin kokuları ayırt etme becerisini, bir gerece yaptırmakla çabaları sona yaklaşıyor. Amerikan Savunma Bakanlığı'nın İleri Araştırma Projeleri Kurumu'nun (DARPA) dört buçuk yıllık projesi bu sonbahar tamamlanacak. Bazı başka Amerikalı grupların, Alman, İsrail, İngiliz ve Çinli araştırmacıların da bu hedefe yönelik çalıştığını biliyoruz.

Kimi duyarlı okuyucularımın, bana gene mesaj gönderip "Bunları anlatma, suçlulara yol gösteriyorsun" demesini göze alarak yazıyorum. Pek yakın bir gelecekte, bir suç işlerken üzerimizde bulunan giysileri değil yıkmak ya da kuru temizleyiciye göndermek, yakmak bile işe yaramayacak. DNA bırakmamak için aksırıp öksürmemek, maskeli, eldivenli, takkeli, galoşlu olmak bile fayda getirmeyecek. İnsan kokusunun, DNA kadar bize özgü olduğu ve hiçbir sabun, parfüm ya da beslenme biçimiyle değiştirilemeyeceği ve kokunun, hava geçirmez cam kavanoz gibi çok basit bir düzeneğe bile, en az elli yıl korunduğu kanıtlanmıştır. Kokuları ayırt eden bir gerecin belleğine bizimkinin özellikleri yüklendiğinde, şehrin nerelerinden geçtiğimiz, hangi havaalanında bulunduğumuz belirlenebilecek.

Koku peşindeki polislerini eleştiren Alman dostlarımıza sevgilerimi gönderiyorum. Yarın, özel hayatın kırıntısı bile kalmayacak, büyük bir olasılıkla haksız yere tutuklananların sayısı artacak, ancak geniş kitleler için, bugünden daha güvenli olacak.

1 878 Dilime Ayrılan Adam

Beş kişiydiler. Beşi de idam mahkûmu. “Bedeninizi bilime bağışlamaz mısınız?” diye sordu gardiyan. Biri kabul etti. Ölümünden sonra yüzlerce parçaya bölündü ve bölündükçe ölüm-süzleşti.

İnsanın teknoloji alanındaki yaratıcılığı eksponansiyel, yani üstel bir hızla artmakta. Taşı yontarak işe yarar bir alet elde edebileceğini öğrenmesi, atalarımızın on binlerce yılını aldığı halde, XIX. yüzyıldaki başarılarının toplamı, geçmiş bin yılına, XX. yüzyılın sadece ilk yirmi yılındaki teknolojik buluşları, bir önceki yüzyılda başardıklarının tamamına eşdeğer. Bilişim sektöründeki gelişmeleri ise baş döndürücü.

Bugünün bulgularıyla gelecek hakkındaki kestirimleri, ayrıca optik karakter okuma ve elektronik müzik aletleri konusundaki buluşlarıyla tanınan Raymond Kurzweil, bilgisayar hızlarındaki gelişmeyi hesaplamış.

Saniyede 1 milyon işlem gerçekleştiren, 1 000 dolarlık bir bilgisayar için 90 yıl çalışıldığını, günümüzde bu değerdeki bir bilgisayara, her gün 1 milyon işlem yapabilme becerisinin eklendiğini anlatıyor. Kurzweil'e göre, 2020'de, 1 000 dolar ödeyerek satın alacağımız bilgisayar, bir insan beyninin işlem hızına ulaşacak (yani saniyede 20 katrilyon [20 000 000 000 000 000]). 2055'teki gücü, yeryüzündeki tüm insan beyinlerinin toplam hızına varacak.

Bilgisayarların hızıyla ilgili öngörüler bunlar, peki ya zekâsı? Kurzweil, bilgisayarların insan gibi düşünüp, karar verebilmesinin bir yazılım meselesi olduğunu, insan beyninin nasıl çalıştığı anlaşıldığında, bunun da üstesinden gelineceğini öne sürüyor. “İnternette bir beynin kesitleri duruyor” diyor Kurzweil. “Gerçi, fotoğrafların çözünürlüğü amaçlarımıza uygun değil, ama üzerinde çalışmaya değer.” Bir bilişim gurusunun hedef gösterdiği internetteki beyin kimin? Belki merak edersiniz diye düşündüm.

“Dr. Nicolaes Tulp’un Anatomi Dersi”

Önde bir ceset, arkada beyaz gömlekli yedi sekiz kişi, ortalarında büyük hoca. Önceki kuşak hekimlerimizin albümlerinden eksik olmayan bir fotoğraf. Günün birinde hastaları iyileştirebilmek için, önce soğukça bir mekânda, garip kokulu bir kadavranın organlarına, kas ve kemiklerine dokunacaklar. Hippokrates yeminiyle sonlanan, uzun ve zor bir eğitimin, ölülerin içini incelemekle başlayan ilk adımı: anatomi dersi.

Babamın, anatomi dersinde çekilmiş grup fotoğrafında, kendini doktorların eğitimine bırakıvermiş ölü kimdi acaba? Sormayı, nedense akıl edememişim. Halbuki, ünlü ressam Rembrandt’ın henüz yirmi altı yaşındayken yarattığı *Dr. Nicolaes Tulp’un Anatomi Dersi* adlı yağlıboya tablosundaki ölünün kimliğini biliyoruz. Adı, Adriaan Adriaansz’dı, nam-ı diğer Aris Kindt. Silahlı soygunlara karıştığından asılmış ve hemen Cerrahlar Birliği’nin Amsterdam’daki anatomi amfisine götürülmüştü. 31 ocak 1632 günü, yirmi sekiz yaşındaki adamın bedeni ahşap masaya bırakıldıktan sonra, dönemin ünlü anatomi hocası Dr. Tulp’un sağ yanına yedi hekim yerleşmiş, Aris Kindt’in üzerindeki anatomi dersi de böylece başlamıştı. Dr. Tulp, elindeki forsepsiyle ölünün sol kolundaki kasları kaldırırken kadavraya değil, ileriye doğru bakar. Tabloda, amfide oturanlar görünmez, ancak kalabalık oldukları ve pek azının tıp öğrencisi olduğu kayıtlıdır. Seyirciler arasındaki Rembrandt, aldığı sipariş üzerine, Dr. Tulp ve meslektaşlarını, kadavra önünde resmetmek üzere oradadır.

Halen, Lahey’deki Mauritshuis Sanat Galerisi’nde bulunan, çok sayıda tıp makalesine konu olan ve merak edenlerin detaylarını Eczacıbaşı’nın sanal müzesinde inceleyebileceği *Dr. Nicolaes Tulp’un Anatomi Dersi*, 400 yıl öncesinin Avrupa’sında pek yaygın olan, günümüzde ilginç biçimde yeniden baş gösteren bir uygulamanın; kalabalıklar önündeki anatomi dersinin bir örneğidir.

“İdam yetmez, halkın önünde içini açalım”

XVI. yüzyıl başlarında, bir suçlunun idamıyla yetinilmeyip, daha ileri bir cezalandırma için, ölü bedenini kalabalığın gözleri önünde açmanın, böylelikle içorganlarını teşhir ederek aşağılanmasının, kitleleri suç işlemekten alıkoyacağı gündeme gelmişti. Fikrin kimden çıktığını bilmiyorum ama, aradan yüz yıl geçmeden, Avrupa’nın hemen her kentinde, asılan ya da kafası giyotinlenenlerin,

halk önünde diseksiyonla ikinci bir kez cezalandırıldığını görüyoruz. İngiliz ve İtalyan yasaları, suçluların idamını kendi köy ve kasabalarında gerçekleştirirken, yakınlarına daha fazla utanç vermek amacıyla bedenlerinin başka bir kentte açılmasını öngörür, kimliğin gizli tutulmasını, sadece işlenen suçların sıralanmasını şart koşardı. Ancak bu durum, Avrupa'nın her yerinde geçerli değildi. Örneğin, Amsterdam'da masaya yatırılan ve Rembrandt'ın fırçasıyla ölümsüzlüğe kavuşanın kim olduğunu biliyoruz.

Halk önünde diseksiyonun suçları azalttığına dair bir veri yok ama, anatomi bilimine katkısı olduğu muhakkak. Üstelik, eğitim için bağışlanan kadavralar genellikle hasta ve yaşlı kişilere ait iken, suçluların önemlice bölümü, idam edildiklerinde genç ve sağlıklıydı. Bologna'daki uygulamaların değerlendirmesini yapan Giovanna Ferrari, "Halk İçin Anatomi Dersleri ve Karnaval" adlı makalesinde, anatomi uzmanlarının yargıçlardan orta boy, kilo ve yaşta mahkûm istediklerini, yargıçların da, halk önünde incelenecek mahkûmun giyotinle değil, beden bütünlüğünü bozmayan, iple asılmasına karar verdiğini anlatır.

Erkekler, genellikle adam öldürme yüzünden idam edilirken, Avrupalı kadınlar, yenidoğan bebeklerini öldürdüklerinde ya da hırsızlık yaptıklarında da ölüm cezasına çarptırılırdı. Suç işleyen kadın sayısı azdı, bu nedenle onların bedenlerine talep yüksekti. Tarih profesörü Ludmilla Jordanova, erkeklerden daha hafif suçlar işlemiş olmalarına rağmen, kadınların kendilerini diseksiyon masasında bulmalarını, bu talebe bağlar. Hatta, üreme organlarının incelenmesinin, erkekler için seyirlik bir malzeme oluşturduğunu öne sürer.

İdam mahkûmlarının bilime katkısı sürüyor. Kimi zaman, Çin'deki gibi doğru mu, yalan mı olduğunu bilmediğimiz uygulamalarla. Ama kimi zaman, her ayrıntısını bildiğimiz ve XVII. yüzyıl Avrupası'nı aratmayacak gerçeklerle.

“Görünür İnsan Projesi”

1990'ların başında, Amerika'nın Colorado Üniversitesi'ndeki İnsan Simülasyon Merkezi'nde çalışan araştırmacılar, Kongre'nin ve Ulusal Bilim Vakfı'nın desteğinde, bir projeye başladılar.

Projenin adı, “Görünür İnsan Projesi”ydi ve yürütücüsü Dr. Michael Ackerman'a göre, anatomide devrim yaratacaktı. Ekip, kısa zamanda önce bir erkek, daha sonra bir kadın kadavranın tüm vücuduna ait üç boyutlu dijital görüntülerini elde etti.

Kolay bir iş değildi bu. Önce, kadavraların manyetik rezonans ve bilgisayarlı tomografisini çekmişler, sonra mavi jelatin içerisinde eksi 85 dereceye kadar soğutarak dondurmuşlar ve “kriyomakrotom”la, erkeği 1, kadını 0,5 milimetre kalınlığında dilimleyerek, her bir dilimin fotoğrafını çekmişlerdi. Bütün bu işlemler dokuz ay sürmüştü.

1995 geldiğinde, erkeğin 1 878, kadının 5 189 taranmış fotoğrafı internette yayımlanıyordu bile. Artık, ne kadavra bulma sıkıntısı vardı, ne diseksiyon yapacak uzman ihtiyacı, ne de gördüklerini çizecek illüstratör. Yeterince hızlı ve belleği yeterince büyük bir bilgisayar, biraz gelişmiş bir yazılımı olan herkes, insan bedeninin her noktasını istediği her açıdan görme şansını yakalamıştı. Kesitler, sadece geleneksel anatomi ve biyoloji eğitimine, hastalıkların tanı ve tedavisine katkıda bulunmakla kalmadı, bilgisayar oyunlarında, dünyayı gezen sergilerde, belgesellerde kullanıldı. Bruce Willis’in oynadığı, Luc Besson’un bilimkurgu filmi, *Beşinci Element*’te, insana benzer bir kadının yaratılma sahnesinde, Intel bilgisayarların reklamlarında yararlanıldı.

Peki, başta tıp bilimine olmak üzere, bu denli faydası olan kadavralar kimindi? Projede çalışanlar, kesinlikle gizli kalmasına taraftar olmakla birlikte, erkekle ilgili olarak ufak bir bilgi verdiler: “Görünür Adam, 26 ağustos 1993 tarihinde adam öldürme ve gasp nedeniyle idam edilmiş, otuz dokuz yaşındaki bir Teksaslı’dır.”

Bu bilgi, “Görünür Adam”ın son fotoğrafının gazetelerin birinci sayfasına basılmasına yetip artacaktı. Gerçi, proje bir anda ünlenecekti ama, insanlığın 400 yıl geriye gittiğini ileri süren tartışmaları da beraberinde getirecekti.

Vücudu bozmadan idam

Hırsızlık yüzünden iki kez hapse düşmüştü. 1981 martında, mikrodalga fırını kucaklamış, tam mutfağın kapısından çıkıyordu ki, yetmiş beş yaşındaki ev sahibi Bay Edward Hale’le burun buruna geldi. Ekmek bıçağını kaparak birkaç kez sapladı. “Ya ölmemişse, ya beni tanırsa” diye düşündü. Tabancasını çekip üç kez ateş etti. Birkaç aya varmadan yakalandı, yargılandı, idama mahkûm oldu. Cezasının, ömür boyu hapse çevrilmesini istedi, kabul edilmedi. Bir Teksas cezaevinde, on iki yıl ölümü beklemeye koyuldu.

Onun gibi dört kişiye aynı şeyi sordu gardiyan. Hepsi beyaz tenli, orta boyda, orta ağırlıkta, orta yaşlardılar. Tıpkı 400 yıl öncesindeki gibi, “normal” birini arıyorlardı çünkü ve onu bulmala-

rı iki buçuk yıl sürmüştü. “Bedenini bilime adar mısın?” “Evet” dedi, eski otomobil tamircisi otuz dokuz yaşındaki Joseph Paul Jernigan. “O zaman seni diğerleri gibi elektrikle değil, damarına potasyum klorür enjekte ederek idam edeceğiz.”

Tıpkı 400 yıl önce, halk önünde bedeni açılacakların, başı ke-silmeyip, asılması gibi, onun da, olabildiğince değişmeden kalma-sını istiyorlardı çünkü.

Jernigan’ı Teksas’ta idam ettiler, cansız bedenini Colorado’ya gönderdiler. Tıpkı 400 yıl önce idam edilenlerin, ikinci cezasını evinden uzakta bir yerlerde çekmesi gibi. Şimdi internette olan, onun dilimlenmiş bedeni.

Aslında Jernigan pek de “normal” sayılmaz. Birkaç dişi eksik, apandisi alınmış, ayrıca testislerinden biri, geçirdiği bir ameliyat-la çıkarılmış.

Kadının adı zaten yok

İdam edilen kadın sayısının azlığından olsa gerek, “Görünür İnsan Projesi”nin dişisi, suç işlemiş biri değil. Proje çalışanlarının belirttiğine göre, Marylandli bir adamın karısı. Enfarktüs kriziyle aniden ölmüş, evvelce hiçbir sağlık sorunu olmamış, elli dokuz yaşında bir ev kadını. Kadının kimliğiyle ilgili, bundan başka bir bilğimiz yok.

Proje çalışanlarının, “normal”i temsil etmek üzere seçtikleri kadınla ilgili olarak, “ev kadını” tanımını kullanması, kıyameti ko-partmıştı. “Ne yani” diye sorulmuştu, “çalışan kadınlar, entelektüel faaliyette bulununca, beyinlerinde erkeksi değişiklikler mi oluyor ki, normalden sayılmıyorlar?”

Ayrıca, proje yürütücüsü Dr. Michael Ackerman’ın, “Örneğimiz menopoza girdiğinden, normal bir kadını tam olarak temsil etmiyor, bu eksiği yakında telafi edecek ve genç bir kadın kadavrası bulacağız” şeklindeki beyanatlari da çokça gürültü koparttı. Ne demek oluyordu bu? Apandisi alınmış, tek testisli erkek normalden sayılıyordu da, menopoza girmiş kadın neden normal değildi?

Sanal kadın, erkek kadar ünlü olamadı. Kadının zaten “adının olmadığı” bir dünyada, bir de gerçekten kim olduğu bilinmiyor ve sadece “Marylandli adamın ev kadını karısı” şeklinde anılıyor-sa, hepten yok sayılması kadar doğal ne olabilir.

İçimizdeki Şeytan

Öldürmek de, yaşatmak da senin işin;
Bu dünyayı gönlünce düzenleyen sensin.
Ben kötüyüm diyelim, kimde kabahat?
Beni böyle yaratan sen değil misin?

Ömer Hayyam, *Rubailer*

Kaderimizin yıldızlarda yazılı olduğuna inanmıştık. Şimdi büyük ölçüde genlerimizde yazılı olduğunu biliyoruz. Acaba, bu “büyük ölçüde”nin içinde “seri katillik” geni de var mı?

Genetik bilimi, yavaş yavaş insan davranışının tüm sırlarını aydınlatmaya doğru yaklaşıyor. Bu iş öylesine ilerlemiş durumda ki, 2007 mayısında alanın saygın dergilerinden *Behavior Genetics*'te (Davranış Genetiği), Peter K. Hatemi ve arkadaşları insanların hangi partiye oy vereceğinin genetikle ilgisini araştıran ve bu amaçla 4 000'den fazla Avustralyalı ikizi inceleyen bir makalesi bile yayımlandı. Seçim dönemlerinde bu tip araştırmalar ilginizi çekebilir ama, “seçim genetiği” yerine “suç genetiği”nden söz etmek, bana daha uygun düşer.

Kevin Costner'in kusursuz cinayetler işleyen bir seri katili canlandırdığı *Mr. Brooks* adlı filmi belki gördünüz. Mr. Brooks'u alışageldiğimiz seri katillerden ayıran en temel özellik, kurbanlarının ve peşindeki polisin yaşam biçimine ilişkin en küçük ayrıntıyı bilmesiydi. Pek çok seri katille ortak yanı ise, polisin zekâsını takdir etmesini istemesi. Barack Obama'nın, ABD başkanlığına aday olduğunda, “En beğendiğim filozof” diye tanımladığı, Protestan din adamı Reinhold Niebuhr'ın 1930'larda kaleme aldığı bir duayı (“Tanrım, bana değiştiremeyeceğim şeyler için huzur, değiştirebileceklerim için cesaret ve ikisi arasındaki farkı anlamam için akıl ver”) dilinden düşürmeyen Bay Brooks, adam öldürmenin bir bağımlılık olduğuna ve kalıtım yoluyla geçtiğine inanmaktaydı.

Seri katillik geni var mı?

DNA'nın yapısını aydınlatanlardan biri olan, Nobel ödüllü James Watson, "Kaderimizin yıldızlarda yazılı olduğuna inanmıştık. Şimdi büyük ölçüde genlerimizde yazılı olduğunu biliyoruz" demişti. Acaba, bu "büyük ölçüde"nin içinde "seri katillik" geni de var mı? Örneğin, 64 kişinin canına kıyan Çinli Yang Şinhai, 140 erkek çocuğun katili Kolombiyalı Luis Garavito, 215 kişiyi öldüren Dr. Harold Shipman ya da 2007'de yakalanan 37 kişinin katili Rus Artur Rino, öldürme bağımlısı mıydı ve hücrelerinin çekirdeğinde, gözlerin, saçın, tenin rengi gibi, adam öldürmek de yazılı mıydı? Eğer öyleyse, mahkemeler bu bilgiyi nasıl kullanacak? Bir genetik determinizm varsa, yani adam öldürme dürtüsü değiştirilemeyen bir kaderse, bu durum bir savunma stratejisi olarak kullanılabilir mi?

Yasalar, suç işleyen kişiye ceza verilebilmesi için, işlediği suça karşı "ceza sorumluluğunun" bulunmasını, bir başka deyişle suçun işlenişi sırasında irade, bilinç ve hareket özgürlüğünün bulunmasını şart koşar. Bu nedenle, belli bir yaştan küçük olanlara, akıl hastalarına, geçici bir nedenle ya da irade dışı alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle, eyleminin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayanlara ceza verilmez. Yasaların bazı gerçekleri göz ardı ettiğini, genetik olarak suç işlemeye yatkınlık gösterenlerin, tıpkı akıl hastaları gibi, özgür iradelerinin bulunmadığını, bu nedenle cezalandırılmayacaklarını öne sürenler olmuştur.

Fazlasıyla erkekler

Özgür irade ile genetik determinizm arasındaki ikilemin, duruşma salonlarına yansımaları, 1968'de ünlü tıp dergisi *The Lancet*'te yayımlanan bir araştırmayla başlar. Kundaklama suçu işlemiş ve bilirkşi raporlarıyla ceza sorumluluğu bulunmadığı belgelenmiş 155 Danimarkalı erkeğin kromozomlarını inceleyen bu çalışma, suçlular arasında XYY kromozom anomalisine rastlanma sıklığını, normalden on iki kat fazla bulmuştur. Bu veri, XY olması gerektiği halde, bir yerine iki Y kromozomu taşıyan erkeklerin "daha fazla erkek" olduğu, bu kalıtsal kusurun kişiyi, elinde olmadan, şiddet göstermeye ve suç işlemeye yönlendirdiği şeklinde yorumlanmıştır.

XYY'ye bağlı genetik determinizm, ilki 1969'da olmak üzere, ABD mahkemelerinde beş kez gündeme gelmiş, ancak hiçbirinde

başarı sağlamamıştır. Aynı yıllarda bir Avustralya mahkemesi, yetmiş yedi yaşındaki dul bayan Regina'yı öldüren XYY kromozomlu Hannell'i cezaevine değil, akıl hastanesine göndermiştir. Bu karardan dört gün sonra bir Fransız mahkemesi, mahallesindeki fahişeyi boğarak öldüren Daniel Hugon'un hapis cezasını, XYY kromozomu taşıdığından yedi yıla indirmiştir. Aynı dönemde bir Federal Alman mahkemesi ise, üç kişinin katili Ernest Dieter Beck'i, XYY olduğuna itibar etmeksizin, ömür boyu hapse mahkûm etmiştir.

XYY ile suç arasında ilişki bulunabileceği ve özgür iradeyi ortadan kaldıracabileceği kuşkusu on yıl kadar sürmüş, 1976'da *Science* dergisinde yayımlanan bir araştırmayla tamamen son bulmuştur. ABD ve Danimarka'daki yedi üniversitenin işbirliğinde yürütülen, binlerce erkeğin incelendiği çalışmada, Herman A. Witkin ve on arkadaşı, suç işleyenlerde XYY kadar, XXY anomalisine de rastlandığını ortaya çıkarmış ve bu kusurların şiddete değil, ama zekâ geriliğine yol açtığını kanıtlayarak, yıllardır kafaları karıştıran bir konuya son noktayı koymuştur.

XYY ile suçluluk arasında mutlak bir ilişki olduğuna inanan ve bu kromozomu taşıyor diye doğmamış oğlunun yaşamına son noktayı koyduran kadınların sayısını ise bilen yok.

Genlerden medet umanlar

İnsan davranış genetiği, çağımızın popüler araştırma alanlarından birini oluşturuyor. Elde edilen bilgiler, sadece ceza adaletini değil, eğitimcileri, işverenleri ve sigorta şirketlerini de yakından ilgilendiriyor. Kimileri genlere göre cezalandırmak, kimileri savunmak, kimileri eğitmek, işe almak ya da sigortalamak istiyor. Bunun nedeni, "İnsan Genom Projesi" biteli beri, yanlış yere, her hastalığı, her durumu, her davranışı, sadece bir tek genin kontrol ettiğinin sanılması. İnanç geni, şişmanlık geni, kumar geni, futbol geni, müzik geni vb. Bunların bir bölümünü ilgiyle okuyor, kimi zaman hafif bir tebessümle geçiştiriyoruz. Ancak insanların kişilik yapılarını ve antisosyal davranışlarını aydınlatmaya çalışan, henüz kesinlik kazanmamış genetik araştırma sonuçlarının, kimi zaman yanlış yorumlara, kötüye kullanıma, haksızlıklara ve ayrımcılığa yol açtığını görerek üzülüyoruz.

Davranış biçimi ve ruhsal hastalıklara, sayıları on bini bulan, ancak ender görülen hemofili A ve B, Duchenne kas distrofisi ya da Huntigton'dan farklı olarak, tek bir gen neden olmuyor. Bun-

lar, birden fazla genin birbiriyle etkileşiminin bir sonucu. Üstelik bu genler, çevre faktörleri tarafından da denetleniyor. Dolayısıyla, ne genetik determinizme dayanarak suçluları savunmak ne de suça meyilli olanları genetik analizle saptamak ve suçu önleyebilmek sevdasıyla, Steven Spielberg'in kurgubilim filmi *Azınlık Raporu*'ndaki (Minority Report) gibi, teker teker avlamak mümkün.

İş ya da sigorta başvurusunda bulunanların kanında, gizlice şiddete ve akıl hastalıklarına yatkınlıkları araştırtan şirketlerin, paralarını boşa harcadığını söylemek gerek. Olay yerinden ya da kurbanın üzerinden saldırganın DNA'sına ulaşan polis, aradığı kişinin mavi gözlü, kızıl saçlı, beyaz tenli olduğunu saptayabilse de, kişiliği hakkında bilgi edinmeyi umması, gerçekleşmeyecek bir hayal. Daha önce de belirttiğim gibi, insan davranışı, birden fazla genin ve en az onlar kadar, çevrenin kontrolü altındadır; belirli bir geni taşıması, mutlaka uyuşturucu kullanacağını, şiddete başvuracağını, ırza geçeceğini, intihar edeceğini, adam öldüreceğini göstermez. Sadece, koşullar uygun olduğunda, bu davranışlara daha yatkın olduğuna işaret eder.

Çocuklar neden dövülmemeli?

Çocukluğun erken dönemindeki çevre koşullarının, ileri yaşlardaki şiddete yatkınlığını belirlediği bilinir. Saldırgan davranışlar sergileyen kişilerin büyük bir bölümü, küçükken anne ya da babasından dayak yediğini söylemiştir. Bu nedenle, suçu önlemeye çalışanlar, aile içi şiddetin mutlaka engellenmesi gerektiğinde ısrar ederler. Öte yandan, aynı ortamda yetiştikleri ve aynı biçimde örselendikleri halde, kardeşlerden birinin bu durumdan hiç etkilenmediği de bilinir. Tıpkı anne ya da baba alkolik veya uyuşturucu madde bağımlısı olduğu halde, çocuklarından bazılarının bağımlı olması, bazılarının hiç etkilenmemesi gibi.

Dövülen çocukların, büyüdülerinde şiddete ve suça yatkın olmalarının bir genetik temeli bulunduğu artık biliniyor. Bu durumdan sorumlu tutulan genlerin başında MAOA geni bulunuyor. Bu genin, basitçe "uzun" ve "kısa" diye adlandırabileceğimiz iki şekli var. Uzun şeklini taşıyanlar, çocukluklarında fena muameleyle karşılaşsalar bile ileride şiddet göstermiyor, antisosyal davranışlar sergilemiyorlar. Kısa şeklini taşıyanlar ise, risk altında. Dayak yerlerse, onlar da ileri yaşlarda şiddet gösteriyorlar. Buna karşılık, huzurlu bir ortamda büyürlerse, antisosyal davranışlar gözlenmiyor. "Kısa" ve "uzun" MAOA'ların görülme sıklığı ırklara gö-

re değişiyor. Henüz etnik kökene göre bir farklılık olup olmadığı bilinmiyor. Genin bir diğeri ilginç özelliği, X kromozomu üzerinde bulunması. Yani, çocuğın cinsiyetini baba belirlerken, şiddet gösterme riskini taşıyıp taşımayacağına anne karar veriyor.

Domino's Pizza cinayeti

17 şubat 1991 günü, yirmi beş yaşındaki Stephen Mobley bir pizzacıya girdi. Kasadaki parayı aldı, dükkân sahibinin ensesine bir kurşun sıktı. Üç hafta sonra, aynı tabancayla bir kuru temizleyiciyi soymaya kalkışırken yakalandı. Haftasına, pizzacıyı öldürdüğünü kabul etti.

Karar aşamasına yaklaşılırken, avukatı, verileceğini düşündüğü idam cezasını, en azından ömür boyu hapse dönüştürebilmek umuduyla, Mobley'in ailesinde, büyükdede ile ninelerinden başlamak üzere çok sayıda kişinin şiddete başvurduğunu ileri sürdü ve genetik açıdan incelenmesini istedi. Bu talebini, mahkemeye sunduğu bir makaleyle destekledi.

1993'te *Science* dergisinde yayımlanan Hollandalı Brunner ve arkadaşlarının araştırmasında, monoaminoksidaz A (MAOA) enzimini kodlayan gen bölgesindeki bir değişikliğin, şiddet davranışına ve suça yol açtığı ileri sürülüyordu. Mahkeme, on altı yaşından bu yana çok sayıda davranış kusuru gösteren, sahtecilik, kredi kartı hırsızlığı gibi suçlara karışmış Mobley'in MAOA geninin incelenmesine izin vermedi. Mobley, 2 mart 2005 günü, bonfile, patates tava ve dondurmasını yedikten sonra idam edildi. Genetikçiler ve bazı barolar, MAOA analizine izin vermeyen mahkemeyi hâlâ eleştiriyorlar.

Bundan on beş yıl kadar önce, "alkolizme yatkınlığı" genetik analizle kanıtlanan bir suçlunun denetimli serbestliğine, hatta oğlunu öldüren Huntington'lu (kalıtsal ve ölümcül bir beyin hastalığı) bir annenin beraatine karar verilmiş olsa da, Amerikan mahkemeleri, bu tehlikeli alandan uzak durmayı yeğliyor. Avrupalı yargıçlar da, bir yandan henüz suç ile genetik arasında kesin bir ilişki kurulmamış olmasını, diğeri yandan Nazilerin genetiğe dayalı "ayıklama" yöntemlerini anımsatmasını ileri sürerek, bu tip incelemelerin duruşma salonlarına girmesine izin vermiyor.

Katil Pırlılda Saklı

Günün birinde, “melekler kenti” Los Angeles’ın 60 kilometre kadar kuzeyindeki Simi Vadisi’nde görevli bir polise rastlarsanız, “Vincent Sanchez nasıl yakalandı?” diye sorun. “Bir mucize oldu, melekler otopsi salonundaydı” diyecektir.

İster William Shakespeare’in *Venedik Taciri*’ndeki Fas prensi gibi, “All that glisters is not gold” (Her parlayan altın değildir) deyin, isterseniz Tolkien’in *Yüzüklerin Efendisi*’ndeki gibi “All that is gold, does not glitter” (Her altın, parlamaz) şeklinde ters çevirmeyi uygun görün, biz adli bilimciler için her pırlıltı, tecavüzleri, cinayetleri aydınlatan, altın değerinde bir delildir.

İnce alüminyum tabakaların ya da üzeri alüminyum buharla kaplı plastik yaprakların, genellikle altıgen, kare, dikdörtgen, daire, yıldız ve hilal biçiminde kesilmesiyle elde edilen küçük parçacıklar, giderek artan biçimde hayatımızı süsler oldu.

Pırlıltılar, kimi zaman bir pantolonun arka cebindeki işlemeden, kimi zaman bir kadının omuz başlarına sürdüğü güneş yağından bize göz kırıyor.

Ne yana dönsek, ışık saçan, yaldızlı bir ürünle karşılaşırız: rujlar, pudralar, iç çamaşırları, yılbashi süsleri, oyuncaklar, tebrik kartları, geçici dövmeleler, boyalar, tutkallar, hatta balıkları cezbetmeye yarayan jeller.

En önemlisi pırlıltılı olan her şey, Amerikan Deniz Kuvvetleri Soruşturma Birimi’nde (NCIS) görevli özel ajan Bayan Klaya Aardahl’ın 2003 yılında San Diego Üniversitesi’nde tamamladığı yüksek lisans tezinde gözler önüne serdiği gibi, ideal bir delilde bulunması gereken ne kadar özellik varsa, içinde barındırıyor. Sıcaktan, güneş ışığından etkilenmemekten tutun da, çürümüş bir bedenin üzerinde bozulmadan kalabilmesine kadar. En önemlisi failleler, mağdurun üzerindeki minik taneciklerden birinin, bedenlerine, giysilerine yapışıp kaldığını ya da kendi üzerlerinde ve eşyalarındaki minik bir yaldız taneciğini mağdura transfer ettiklerini fark edemiyorlar.

Frankfurt'taki askerleri yakan pırıltılar

Soğuk savaş dönemi Frankfurt, 70'lerin ikinci yarısı, şubatın ilk haftasıydı. İngiliz polis teşkilatından kimyacı Michael Grieve, o sıralar, kentteki Amerikan ordusunun kriminal laboratuvarında çalışmaktaydı. Londra'da kurduğuna benzer bir lif inceleme birimi oluşturması istenmişti. Ülkenin her köşesinde olduğu gibi, Frankfurt'ta da faşing çılgınlığı bütün hızıyla sürmekteydi. Amerikalı askerler, maskeli, rengârenk elbiseli Alman kızlarıyla sokaklarda dans etmenin tadını çıkarıyorlardı. Birkaç yumruklaşma, bir iki trafik kazası gibi sıradan olaylara karışmaları dışında, baş ağrıtan bir vukuatları olmamıştı. 5 şubat sabahı, üstü başı perişan iki kız, polise başvurup, iki Amerikan askerinin tecavüzüne uğradığını anlatıncaya kadar.

Kızlar, saldırganların kullandığı aracın plakasını hatırlamış, yüzlerini tarif edebilmiş, şüphelilerle karşılaştırıldığında onları tanımıştı ama, polisin elinde, suçlamaları reddeden iki askerın aleyhinde kullanabileceği tek bir kanıt yoktu.

Mayk (bizler, Michael Grieve'ye hep "Mayk" diye seslendik), mermer tezgâhının üzerine, bir kızların eşyalarını yayıyor, elinde büyüteç askerlerden kaynaklanan lif, kıl, saç gibi bir kalıntı arıyor; ardından her şeyi topluyor, tezgâhu çamaşır sularıyla siliyor, bu kez askerlerin giysilerini yayıp, üzerlerinde kızlardan kaynaklanabilecek saç, kıl, lif arıyordu. Hedefi, "her temas bir iz bırakır" gerçeğinden yola çıkarak, bu insanların birbiriyle temas ettiğini kanıtlamaktı ama, boşuna. Askerlerin giysilerinde kızlara ait hiçbir kalıntı, kızların üzerinde de askerlere ait hiçbir kalıntı bulamıyordu.

"Şu parıldayan şeyler, bir işe yarar mı acaba?" diye geçirdi aklından.

Kızların giysilerini, maske ve kolyelerini el feneriyle yandan aydınlattığında, ısıltılar saçan tanecikleri fark etmişti. Tek tük de olsa, benzeri parıltılara askerlerin üniformalarında da rastlıyordu. Seloteyp parçasıyla tanecikleri topladı, mikroskobun altına yerleştirdi, karşılaştırdı. Şekillerin rengi, eni, boyu, geometrisi, kenarlarının düzensizliği, kalınlığı, şeffaflığı birbirini tutuyordu.

"Bir rastlantı olmalı" diye düşündü. "Piyasadaki tüm parıldayan cisimciklerin özelliği birbirine benzeyebilir. Askerlerin üzerine yapışıp kalan taneciklerin kaynağı bu kızların giysileri, takıları olmayabilir."

İzleyen günlerde piyasadan bir sürü parıltılı giysi, makyaj malzemesi ve takı satın aldı. Her birinin üzerinden seloteyle tanecik

topladı, mikroskopta inceledi, tanecikler birbirinden farklıydı ve hiçbirisi ne kızların ne de askerlerin üzerindeki tutuyordu. Mayk, parıltıları delil olarak kullanan ilk kriminalist olarak tarihe geçti.

Yirmi yıl kadar sonra, Avrupa'nın kriminal laboratuvarlarının yöneticileri olarak bir araya geldik. Mesleğe katkıda bulunanları, üç yılda bir düzenlediğimiz kongrelerde onurlandırmaya karar verdik. İlk ödülü, 2000 yılında, Polonya'nın Krakow kentinde İngiliz fizikçi Ian Evett'e takdim ettik. İkincisini, 2003 yılında İstanbul'da Mayk'a verecektik. Ne yazık ki ödülünü, yıllarca birlikte çalıştığı arkadaşı, bir diğer lif inceleme uzmanı biyokimyacı Ken Wiggins'e teslim etmek zorunda kaldık. Mayk'ın mazeretini kabul etmemek mümkün değildi. Dünyanın en iyi lif inceleme uzmanı, 2002 eylülünde aramızdan aniden ayrılmıştı.

Çok dikkatli bir polis

Üniversite öğrencisi K. S., 23 mart 1987 akşamı saat 20.45 sularında evinde ders çalışıyordu. Kitaplarından birini, spor salonundaki dolabında unuttuğunu fark etti. Birkaç kilometre ötedeki okuluna gitmek üzere sokağa çıktı, otomobiline bindi ve bir daha dönmedi.

Kızın otomobilini, sabaha karşı spor salonunun önünde buldular. Motoru hâlâ çalışıyordu. Bedenine ise, ancak ertesi gece 23.30'a doğru ulaşılar. Kasaba dışındaki anayolun yakınlarında, karın üzerinde yatıyordu.

Gece yarısını az geçe olay yerine gelen Alaska polis teşkilatından memur Richard Smith, çevredeki ayakkabı ve otomobil lastiklerinin fotoğrafını çekti.

Adli tıp uzmanı Dr. Michael T. Propst, "23'ünü, 24'üne bağlayan gece 2 sularında ölmüş olmalı" dedi. "Ölü morluklarına bakılırsa önce sırtüstü yatıyormuş, sonra bir yerden alınıp, başka bir yere götürülmüş, yüzükoyun bırakılmış."

Memur James McCann, "Cesedi önce ben gördüm" diye anlattı. "Kardaki izlere göre başka bir yerde öldürülmüş, buraya atılmış olmalı. Onu bulduğumda vücudu hâlâ sıcaktı. Daha doğrusu, çevreye oranla sıcaktı. Kızın sol ayakkabısındaki parmak izini, ayrıca elbisesindeki parlayan tanecikleri ben fark ettim."

Memur James McCann, parmak izinin veritabanında bulunmayışına çok üzüldü. Parlayan taneciklerin delil olabileceğini ne duymuş, ne okumuştı, sadece içinden gelen sese kulak vermiş,

çantasından çıkardığı seloteybi üzerlerine bastırıvermiş, seloteybi de bir zarfa koyup üzerini imzalamıştı.

İki görgü tanığı, 23 mart akşamı, Michael Alexander'ı spor salonu civarında gördüğünü söyledi. Okulun hemen yakınındaki marketin tezgâhtarı olan adam, kendini savundu:

“Gerçi oradaydım ama, kızı kaçıran ben değilim. Kolundan, bacağından çekiştiren birkaç kişinin kırmızı bir otomobile bindirip götürdüğünü gördüm. Sizi neden aramadığıma gelince, polislin zencilere nasıl davrandığı malum.”

Çocukların ev ödevi, babayı hapse gönderdi

Alexander, pek masum biri sayılmazdı. Çek sahteciliği, eroin satıcılığı, irza geçme ve iki kez silahlı soygundan mahkûm olmuş ve sekiz yılını cezaevinde geçirmişti. O tarihte henüz DNA analizleri yapılmıyordu. Ölen kızın üzerindeki beş küçük kan damlasının grubu, Alexander'ın kan grubunu tutuyordu, iç çamaşırına takılmış birkaç kıl, zanlının saçlarına; birkaç lif, zanlının otomobilinin döşeme kumaşına benziyordu. Otomobilinde bulunan saç telleri, kızın saçlarının mikroskopik özellikleriyle uyuşuyordu. Ancak bunların hiçbirisi, mahkûmiyete yeterli bulunmadı. Hepsisi, rastlantı olabilirdi.

Benzerliği “rastlantı” olarak değerlendirilemeyen tek delil, FBI özel ajanı, polimer uzmanı ve Malzeme Birimi Başkanı Robert Webb'den geldi. Çapraz sorgusunda kendinden çok emindi:

“Memur James McCann'ın, ölenin elbiselerinden, ayrıca adli tıp uzmanı Dr. Michael T. Propst'un, bedeninin üzerinden ve otopsi masasından seloteyple topladığı parlak cisimcikleri inceledim.”

“Ne gördünüz?”

“Fiziksel ve kimyasal özellikleri, zanlının otomobilinin arka koltuğu ve evindeki kanepenin üzerinden aynı yöntemle toplananlarla örtüşüyordu.”

“Kaynağını saptayabildiniz mi?”

“Evet, bu parlak taneciklerin kaynağı, çocuklarının elişide derisinde kullandıkları boya.”

Michael Alexander, adam kaçırma ve kasten öldürmeden iki kez 99 yıla mahkûm oldu. Kovboy çizimleri, kareli gömleği, kendinden emin tavırları ve karizmasıyla jürileri her zaman etkilemiş olan Robert Webb, savunma avukatlarının zaten korkulu rüyasıydı. Alexander davası sayesinde, Yenidünya'nın pırıltılara dayalı ilk mahkûmiyetinin de mimarı oldu.

Aradan on yıl geçti. FBI'nın bir kriminal laboratuvar çalışanı, bazı uzmanların sonuçları uydurduğunu, bu yüzden masum kişilerin mahkûm edildiğini iddia etti. (İyi tanıdığım bu muhbirin hikâyesini başka bir yazımda anlatırım.) Adalet Bakanlığı, üç ayrı birimde çalışan ve 3 000 kadar raporun altında imzası bulunan on üç uzman hakkında soruşturma başlattı. Aralarında Robert Webb de vardı. Bazıları idama dayanak oluşturmuş yüzlerce rapor tek tek incelendi, hiçbirinde hata bulunamadı.

Bir mucize oldu, melekler otopsi salonundaydı

4 temmuz, Amerikalıların 1776'dan bu yana kutladığı bağımsızlık günüdür. Megan Barroso'nun ailesi ise, son yedi yıldır o günü mezarlıkta geçiriyor. "Yarım saat sonra evdeyim" demişti kız, 4 temmuz 2001 gecesini. Sabaha karşı, 23 numaralı karayolundan geçmekte olan bir sürücü, yol kenarındaki kapıları açık, motoru hâlâ çalışmakta olan, içi kanlı otomobili görünce polisi aramış, olay yerinde birkaç kovan ve kızın ayakkabılarından biri ele geçmişti. Balistikçiler "AK-47, nam-ı diğer Avtomat Kalaşnikov'a kullanılmış" dediler.

Yirmi yaşındaki üniversite öğrencisi Megan'ın aşırı çürümüş, yarı çıplak cesedi, bir ay sonra dere yatağında bulundu. Karnındaki kurşunu çıkaran adli patolog Dr. Ronald O'Halloran, "Bu yara hemen öldürmez, en az birkaç saat yaşamış olmalı" dedi, sonra sürdürdü: "Saçında pırıltılar var. Stereomikroskobu masaya yaklaştırm, bana ince uçlu bir pens verin." Toz toprak içinde kalmış, rengi solmuş uzun teller arasından topladığı on adet tanecik, dikkatle küçük bir cam kaba yerleştirdi. Ağzını sıkıca kapattı ve otopsiyi izlemeye gelen polisler teslim etti.

Ventura kriminal laboratuvarında görevli bir uzman, gözünü mikroskoba dayar dayamaz "Ben bunları daha önce gördüm" deyiverdi. "6 temmuz günü hırsızlıktan tutuklanan marangoz vardı ya, hani aracının ön koltuğundan on beş tanecik toplanmıştı. Onların kenarında, tıpkı bunlar gibi, imalat hatasından kaynaklanan küçük çentikler vardı."

O gece marangoz Vincent Sanchez yeniden sorgulandı. "Ateş ettim ama öldürmek istemedim; kaçırdım, ama ırzına geçmedim, ölünce korktum, cesedini vadiden aşağıya yuvarladım" dedi.

Cam kaptaki on küçük pırıltı sayesinde, Megan Barroso'nun katili bulunmakla kalmadı, faili meçhul on bir tecavüz de aydınlatıldı. Polisler marangozun evinde AK-47'nin yanı sıra, çok sayı-

da video kaset ele geçirdiler. Kurbanlarının gözünü bağlayan, boğazına bıçak dayayan kar maskeli marangoz, eylemlerinden üçünün her dakikasını filme kaydetmişti. Vincent Sanchez, 5 kasım 2003'te iğneyle idama mahkûm oldu.

Günün birinde, "melekler kenti" Los Angeles'in 60 kilometre kadar kuzeyindeki Simi Vadisi'nde görevli bir polise rastlarsanız, "Vincent Sanchez nasıl yakalandı?" diye sorun. "Bir mucize oldu, melekler otopsi salonundaydı" diyecektir.

Ne Katiller Aradık, Zaten Yoktular

Affet beni Attilâ İlhan. O güzelim “Ne kadınlar sevdim zaten yoktular”ını bu hale getirdiğim için. Üç ülkeden yüzlerce polis, altısı cinayet, kırktan fazla suçun failinin eroinman bir kadın olduğunu zanneder ve yıllar sonra, onu Avrupa’nın dört bir yanında boşuna aradığını anlarsa, başka ne denebilir ki.

26 mayıs 1993 günü yerde cansız yatan, altmış iki yaşındaki Bayan Lieselotte Schlenger’di. Buket yapımında kullanılan telle boğulmuştu. Idar-Oberstein polisi, aralarında bir kahve fincanının da bulunduğu delillerin üzerlerinde karşılaştırmaya elverişli parmak izi bulamadı. Tanık da çıkmadığından, cinayet aydınlatılmadan kaldı.

Sekiz yıl sonra bayan Schlenger’in dosyası yeniden açıldı. DNA analizleri artık rutin olarak yapılır olduğundan, deliller bir de bu yolla incelendi. Fincanın üzerine ucu pamuklu bir çubuk sürdüler, buradan DNA elde ettiler, biri erkek, diğeri kadın, iki kişinin profiline rastladılar. Alman Federal Polisi BKA’nın merkez veritabanı sorgulandı. Kadına ait profilin benzeri bulundu.

Aslında, altı ay kadar önce, 24 mart 2001 günü, Idar-Oberstein’in üç saat uzağındaki Freiburg’da, emekli Josef Walzenbach’ı kendi evinde önce boğan, sonra kurşunlayan ve ucu pamuklu uzun çubukla mutfak dolaplarının biri üzerinden alınan örnekte DNA’sı bulunan her kimse, Bayan Lieselotte Schlenger’i de boğan, aynı kadındı. Sekiz yıl arayla iki yaşlı insanı öldüren henüz yakalanamamış olsa da, polisler mutluydu. En azından failin tek kişi, üstelik kadın olduğu ortaya çıkmıştı.

11 ekim 2001’de, hemen hemen aynı bölgedeki Gerolstein’in bir parkında oynayan küçük bir çocuk, ağaçlardan birinin altında bulduğu insülin şırıngasıyla eve döndü. Çılgına dönen annesi, enjektörü polise teslim etti. Polis de, enjektörü kriminal laboratuvara gönderdi. Enjektörün içi, eroinle bulaşıktı, enjektörün dışına ucu pamuklu uzun bir çubuk sürttüler ve buradan DNA elde ettiler. Profil, bir kadına aitti, Bayan Lieselotte Schlenger ile Josef Walzenbach’ı öldüren kadına.

Dört gün sonra, Gerolstein'ın 170 kilometre doğusundaki Mainz-Budenheim'da bir karavan soyuldu. Hırsız açmış anlaşılan ki, masanın üzerindeki kek parçasının yarısını ısırıp, kalanını yere atmıştı. Isırma yerine ucu pamuklu çubuğu sürttüler, DNA elde ettiler. Isıran, bir kadındı. Üstelik, Bayan Lieselotte Schlenger ile Josef Walzenbach'ı öldüren, eroin bağımlısı kadın.

Medyanın "Yüzsüz Kadın"ı, Alman polisinin UwP'si, yani kimliği meçhul kadını (Unbekannte weibliche Person) 2003 başında yeniden ortaya çıkıverdi. Dietzenbach'taki bir ofisten kahve fincanları çalındı. Burada da, hayalet kadının DNA'sına rastlandı. Aralıkta Heilbronn'da çalınan bir otomobil bulunduğunda, benzin tankının kapağındaki DNA yine ona aitti.

Kadın seri katil Avrupa'da bir o yana, bir bu yana dolaşıyor

Buraya kadar olanlar zaten yeterince şaşırtıcıydı da, daha sonra yaşananlara akıl sır erdirmek mümkün değildi. 2004'te Fransa'nın Arbois kentinde, Çinli bir çete, Vietnamlı kuyumcuyu basıyor, kaçarken yere atılan oyuncak tabancanın üzerine ucu pamuklu çubuk sürtüyor, DNA elde ediliyor ve DNA, Almanya'daki eroinman kadının DNA'sını tutuyordu.

Ertesi yıl Yüzsüz Kadın, yine Almanya'da faaliyetliydi. 6 Mayıs 2005'te Worms kentinde mobilyacı Randolph ile kardeşi, ölen babalarının mezar bakımını kimin üstleneceğine karar veremediklerinden mahallenin orta yerinde birbirlerine girmiş, Randolph tabancasını ateşleyince ortalık savaş yerine dönmüş, kardeşlerin ne kadar akrabası varsa sokağa fırlamıştı. Birkaç saat sonra olay yerinden delil toplayan polisler, bir bahçe duvarına saplanıp kalmış mermiyi de alıp götürdüler. Ucu pamuklu çubukla üzerinden elde edilen DNA profili kime aitti dersiniz? Yine, Yüzsüz Kadın'a.

6 Temmuz 2006'da biri, Avusturya Mauthausen'deki elektronik eşya mağazasını soydu. 3 Ekim 2006'da Almanya, Burbach'ta biri, tuhafiyecinin vitrin camını taşla kırıp, içeriye girdi, ne var ne yok alıp götürdü. 2007 martında Gallneukirchen'deki bir gözlükçü soyuldu. Bu arada, Hessen, Baden-Württemberg, Tirol, Yukarı Avusturya ve Saarland'da yirmi kadar otomobil ve motosiklet çalındı. Olay yerlerinde, failin dokunmuş olabileceği cisimlere, ucu pamuklu çubuklar sürülüyor, küçük plastik tüplere yerleştirilip, DNA analizi için laboratuvarlara gönderiliyordu. Laboratuvarlar

farklıydı ama, çıkan profil hep aynıydı. Bir Almanya'da, bir Fransa'da, bir Avusturya'da suç işleyen eroinman kadına aitti.

Kriminal profildileri çıldırtan kadın

25 nisan 2007 günü, Almanya Heilbronn'da, yirmi iki yaşındaki polis memuresi Michelle Kiesewetter, başına saplanan tek kurşunla öldürüldü. Park halindeki devriye otosunda bulunan ve ağır yaralanan yirmi dört yaşındaki meslektaşı, komadan çıkmakla birlikte, olanları hatırlayamadı. Polislerin silahları ve kelepçeleri çalınmıştı. Aracın içinden örnek almada kullanılan ucu pamuklu çubuklardan birinde Yüzsüz Kadın'ın DNA'sına rastlandı. O günden sonra medya, Yüzsüz Kadın'a, "Heilbronn Hayaleti" adını taktı.

Haziran ve temmuzda, Almanya'nın değişik kentlerinde ufak tefek hırsızlıklar oldu. Saarbrücken'deki on bir olayı, beş erkek çocuktan oluşan bir sokak çetesinin işlediği anlaşıldı. Aslında olaylardan biri, Yüzsüz Kadın'ın sırrını çözecek ipucuna sahipti. Çocuklar, 7 temmuz gecesi, bilgisayar ve nakit para çalmak üzere bir liseye girmiş, ertesi sabahki olay yeri incelemesinde ele geçen boş kola kutusunun üzerinden ucu pamuklu çubukla örnek alınıp, DNA analizi için Hamburg Adli Tıp Enstitüsü'ne gönderilmişti. Gelen profil, Heilbronn Hayaleti'ne aitti. Çete üyesi çocuklar, bir kadın işbirlikçileri olduğunu kabul etmediler. "Katil, burarlarda dolaşmış, kola kutusunu bahçeye atmış" dendi. Senaryonun yanlışlığı, iki yıl sonra anlaşılacaktı.

30 ocak 2008'de, bu kez Heppenheim'da, nehirde üç Gürcü'nün cesedi çıkarıldı. Kurşunlandıktan sonra suya atıldıkları anlaşıldı. Polis, bir Iraklı ile bir Somali vatandaşını tutukladı. Iraklı'nın, cesetleri eski bir Ford araçla nehir kıyısına taşıdığı düşünüldü. Otodan pamuklu çubukla toplanan biyolojik deliller incelendi. Birinin DNA'sı Heilbronn Hayaleti'ni tuttu. Meçhul kadının işlediği sanılan cinayetlerin sayısı altıya ulaşmıştı. 1993'teki Lieselotte Schlenger cinayetinden bu yana işlediği suçların ne tipi, ne de işleniş biçimi (modus operandi) birbirine benziyordu. Kriminal profillemeye uzmanları televizyon ekranlarına çıkamaz oldular.

Parmak izinden DNA

2008 başlarında Fransız polisi, yanmış bir erkek cesedinin kimliğini belirlemeye çalışıyordu. Onun, altı yıl önce aniden ortadan

kaybolmuş bir sığınmacı olabileceğini düşündü. “Başvuru sırasında parmak izleri alınmıştır. Bunlardan DNA profili elde edilsin, cesedin kemiklerinin profiliyle karşılaştırılsın, bakalım o mu, değil mi?” dediler. Arşivdeki parmak izlerine sürtülen pamuklu çubuktan DNA elde edildiğinde, akıl almaz bir gerçekle karşılaşılar. Profil, bir kadına aitti.

Bu sonucu öğrendiğimde Viyana'daydım. “Yoksa yine amelogenin hatası mı?” diye tartıştık. Daha önceki bazı yazılarımda da belirttiğim gibi, çalışılan biyolojik kalıntının kadına mı, yoksa erkeğe mi ait olduğunu gösteren amelogenin sonuçlarının, kimi zaman yanlış çıktığını, DNA örneği, erkekten kaynaklandığı halde, kadın sanıldığını hepimiz biliyorduk. Ancak durum, bundan daha vahimdi. Çünkü profil, Almanların Yüzsüz Kadın'inkiyle örtüşüyordu.

Fransızlar, sığınmacının parmak izlerinden yeniden DNA profili elde edip, bir erkeğe ait bambaşka sonuca ulaştıklarında ve bu sonuç yarı yanmış erkek cesedinin kemikleriyle uyduğunda “Bir yerde kontaminasyon var” dedik. “Kontaminasyon”, her kriminal laboratuvarcının kâbusudur. Bir karışmanın, bulaşmanın olduğunu gösterir. İyi de, kadının DNA'sı, daha önce pek çok olay yerinde bulunmuştu. Yoksa hepsi kontaminasyon muydu? Eğer öyleyse, nereden kaynaklanıyordu? O gün, pek çok laboratuvar da “kırmızı alarm” verildi: “2001'den bu yana, DNA analizlerinde kullandığınız madde ve malzemeleri satın aldığınız üreticilerin listesini çıkarın.”

Seri katil erkek mi, yoksa transseksüel mi?

2008 baharında Alman polisi, geçmişteki tüm olayları bir arada değerlendirdi ve bazı görgü tanıklarının ifadesine dayanarak, aranan kişinin bir erkek, erkek kılığında bir kadın ya da cinsiyet değiştirmiş biri olabileceğini ilan etti. Robot resmini dağıttı. Bilgi verene 100 000 avro vaat etti. Yıl sonuna doğru ödülü, 300 000 avroya çıkardı.

İngiliz polisi, “Biz olsak çoktan kim olduğunu bulmuştuk. Derisinin, saçının, gözünün rengini, ırkını, Avrupa'nın neresinden geldiğini saptamıştık” diyerek, Alman polisini kıyasıya eleştirdi. Almanlar, bu öneriye derhal karşı çıktı: “Bizim yasalarımız, DNA'nın kodlanmayan bölgelerini incelememize izin vermiyor. Bu tip analizler yapamayız.”

Avusturya polisi, 2008 kasımında Interpol'ce aranan bir adamı tutukladı. Ele geçen delillerden birinin DNA'sı Yüzsüz Kadın'ı tu-

tunca, adamın kadınla işbirliği yaptığını düşündü. “Bizim yasamızda, mitokondriyal DNA incelenemez diye bir madde yok” dedi, örneği Innsbruck Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü’ne gönderdi. Birkaç hafta sonra, yıllardır bulunamayan kadının ana tarafından Kuzeydoğu Avrupa kökenli olduğunu öğrendik. “Ne olmuş yani?” diye dudak büktü Almanlar. “Zaten suçların çoğunu onlar işlemiyor mu?”

“Polisimizin kafasında beyin yerine pamuk mu var?”

Bulunan örneklerin Kuzeydoğu Avrupa kökenli bir kadına ait olduğu kesindi de, kadının, altısı cinayet kırkı aşkın suçla uzak yakın ilgisi yoktu. Aslında on beş yıllık sırrı çözecek ipucu, haritalarda saklıydı. Kadın, Bavyera’da hiç suç işlememişti. Bavyera ile Yüzsüz Kadın’ın DNA profilinin elde edildiği Almanya’nın diğer eyaletleri, ayrıca Avusturya ve Fransa arasında ufak bir fark vardı. Bavyera hariç diğerleri, biyolojik örnekleri toplayıp, kriminal laboratuvara göndermeye yarayan, ucu pamuklu uzun çubukları, Greiner Bio One GmbH firmasından satın alıyordu. Kontaminasyonun kaynağı bu çubuklardı. Olay yerlerinde DNA’sı bulunanın, çubukların üretiminde çalışan Kuzeydoğu Avrupalı bir kadın işçi olduğu anlaşıldı. İmalatın bir aşamasına, teri ya da tükürüğü karışmış olmalı.

Bir ay kadar önce firma yetkilileri, “Dünyanın birçok güvenlik birimine 420180 kodlu çubukları satıyoruz. Ürüne eşlik eden prospektüste, hayvansal ve bitkisel gıda ürünlerinden örnek alınmada kullanılabileceği açıkça kayıtlı, DNA analizine uygun olmayabilirler” diyerek, kendilerini savundu. Adı geçen firmanın Türkiye temsilcisini aradım. Bu ürünü ithal etmediklerini söylediler.

Şimdilerde Avrupa’nın pek çok kriminal laboratuvar ve olay yeri inceleme birimi soruşturmadan geçiyor. Üretici firma aleyhine tazminat davası açılma olanakları araştırılıyor. *Bild* gazetesinin “Polisimizin kafasında sadece pamuk mu var?” diye manşete taşıdığı, sayısız başarıya imza atmış bir teşkilatın itibarını zedeleyen ve bunca emek, vakit ve para kaybına yol açan; cinayetler dahil, birçok olayın faili meçhul kalmasına neden olan hata, bir bilimsel yayına konu oldu bile. Umarım, Salzburg Üniversitesi’nden Franz Neuhuber ve arkadaşlarının *Forensic Science International*’da yayımlanan makalesi çokça okunur da, aynı felaket bir kez daha yaşanmaz.

Biraz Uzunca Uyuyanlar

Kasım 2008 başında, İtalya'nın Luigi Talamoni Hastanesi'nde çalışan rahibeler iyice düşündüler ve seçimlerini yaptılar. Yargıtay'ın kararına değil, Vatikan'ın görüşüne uymayı tercih ettiler. On altı yıldır bitkisel bir yaşam sürdüren Eluana Englaro'nun besin desteğini kesmeyi reddettiler. Bitkisel yaşam ya da "en düşük bilinç düzeyi" gibi durumlar, tam ve geri dönüşümsüz beyin ölümünden farklıdır; modern tıbbın en az bilinen, ancak etik açıdan en çok tartışılan konularını oluşturur.

1971 doğumlu Eluana Englaro, 18 ocak 1992 günü geçirdiği bir trafik kazası sonrasında komaya girdi. Kısa bir süre sonra durumu, yaşamını hortumla beslenerek sürdürebileceği bitkisel yaşama dönuştü. Kazadan dokuz yıl kadar sonra doktorlar, iyileşmesinin mümkün olmadığını bildirdiler. Eluana'nın babası Beppe, mahkemeye başvurdu ve kızının bağılı bulunduğı besin destek ünitesinin durdurulmasını istedi. Ötanazinin yasak olduğı İtalya, konuyu defalarca tartıştı. Beppe'nin başvurusu iki kez reddedildi. Geçen temmuzda Milano Mahkemesi "Eluana'nın yapay yolla beslenmesinin durdurulmasına" karar verdi. Milano Başsavcılığı karara karşı çıktı. Dava Yargıtay'a taşındı. 13 kasım 2008 günü Yargıtay kararı onadı.

Roma Katolik Kilisesi, Yargıtay'ın kararını şiddetle eleştirdi. Aileden Sorumlu Konsey'in başkanı Kardinal Antonelli, "Eluana bitkisel durumda olabilir ama, bir bitki değil" dedi. "O, uyuyan bir insan. Bir insan, uyusa da, engelli de olsa, hâlâ insandır ve insan, sadece kendisi için değerlidir. Başkalarına keyif ve mutluluk vermeyince, değersiz kabul edilemez."

Luigi Talamoni Hastanesi'nin rahibeleri de kardinalle aynı görüşteydiler ve 1994'ten beri bakımını üstlendikleri genç kadının su ve besin desteğini kesmemekte direndiler. Baba Beppe, mahkeme kararını uygulatabileceğı bir hastane aradı. Şubat 2009'da kızını Udine'deki özel bir hastaneye nakletti. Eluana Englaro, on yedi yıl uyuduktan sonra 9 şubat 2009 günü saat 19.35'te hayata gözlerini tamamen yumdu.

Komünistler, benzin kuyrukları, et karnesi nerede?

1942 doğumlu, Polonyalı demiryolu işçisi Jan Grzebski'nin hayatı, 1988'deki felaketten sonra aniden değişti. Rayları tamir ederken bir vagon ona çarpmış, beynindeki hasar onu komaya sokmuştu. Günün birinde doktorlar karısına, "Bizim yapacağımız bir şey kalmadı" dediler ve iki üç yıllık bir yaşam biçtiler. Gerd-ruda, tek parmağını bile kımlıdatamayan, tek sözcük edemeyen dört çocuğunun babasını eve götürdü ve sırtı yara olmasın diye saat başı bir o yana bir bu yana çevirmekten, söylediklerinin anlaşıldığına dair hiçbir belirti olmadığı halde, fırsat buldukça memlekette yaşananları anlatmaktan hiç vazgeçmedi.

Jan Grzebski, vagonun çarpmasından on dokuz yıl sonra, 12 nisan 2007 günü gözlerini açtı. Üç ay sonra tekerlekli sandalyesine oturmuş, TVN 24 haber kanalının kameralarına doğru konuşuyordu. "Alışmakta çok zorlanıyorum" dedi. "Ben uykuya dalmadan önce, dükkânlarda sadece çay ve sirke satılırdı, et karneyle alınır-dı, bir litre benzin için saatlerce kuyruk beklerdik. Meğer arada neler olmuş neler! Berlin Duvarı yıkılmış, Sovyetler dağılmış, komünistler gitmiş, Polonya NATO'ya üye olmuş, Avrupa Birliği'ne katılmış. Hay Allah, unutuyordum, on bir de torunum doğmuş."

Jan Grzebski'nin durumu, Wolfgang Becker'in 2003 yapımı Alman filmi *Elveda Lenin*'deki anneyi anımsatıyor. Doğu Almanya'da yaşayan ve Sosyalist Birlik Partisi üyesi olan Bayan Christiane, kalp krizi geçirir, sekiz ay komada kaldıktan sonra uyanır. Bu arada, Berlin Duvarı yıkılmış, iki Almanya birleşmiş, parti ortadan kalkmıştır. Doktoru en ufak bir şokta annenin ölebileceğini söyleyince, oğlu ona yapay bir dünya oluşturur. Sahte haber bültenleri çeker, Doğu Almanya'ya özgü Spreewalder turşularını bulur. Ancak dev bir Coca-Cola ilanı, Trabant'ların yerine BMW'lerin satılması, kadının aklını karıştırır.

Anne, Pepsi, süt

Otomobil tamircisi Terry Wallis, 13 temmuz 1984 günü, evinin yakınlarındaki bir uçuruma düşüp aracından fırladığında henüz on dokuz yaşındaydı, yeni evliydi ve kızı Amber doğalı, sadece altı hafta olmuştu.

Yanındaki arkadaşlarından biri ağır yaralıydı, bir hafta sonra ölecekti. Diğeri şanslıydı, kazadan neredeyse hiç yara almadan kurtulmuştu. Başına aldığı darbe sonucunda boynundan aşağısı

felç olan Terry ise ertesi gün komaya girdi. 1984 ekiminde bir sabah aniden gözlerini açtı, ancak hareket edemiyor ve konuşamıyordu. Zaman zaman gözleriyle etraftakileri izlese, püre haline getirilen yemek kaşıkla verildiğinde yutabilse de, doktorlarına göre, içinde bulunduğu “en düşük bilinç düzeyi”, sonsuza dek sürecekti.

Terry’nin annesi Angilee, on dokuz yıl boyunca her hafta oğlunu ziyarete gitti, yanına oturdu, konuşup durdu. Terry’nin altı haftalıkken ayrıldığı kızı, zaman zaman hastaneye geldi, okulunu, arkadaşlarını anlattı, babasına en sevdiği şarkıları dinletti.

2003 yılının 11 haziranı, anne Angilee için sıradan bir gündü. On dokuz yıl boyunca olduğu gibi, yine hastaneye gitti, bekleme salonundaki otomattan bir Pepsi satın aldı ve oğlunun yattığı odanın yolunu tuttu. Hemşireler için de sıradan bir gündü. Çarşafaları düzeltmekte olan biri, annenin içeriye girdiğini görünce, her zamanki gibi, “Bak Terry, kim gelmiş!” deyiverdi. “Annem” dedi Terry ve hemşire neredeyse bayılıyordu. Annesinin elindeki şişeye baktı genç adam ve “Pepsi” dedi, hemen ardından da “süt”. On dokuz yıl sustuktan sonra ağzından çıkan ilk üç sözcük bunlardı.

Beyin kendini onarabiliyor

Terry, konuştuğundan üç gün sonra ilk kez hareket etti. Haftasında kızını tanıdı. Kaza öncesinde yaşadıklarını hatırladı. Başkanın artık Ronald Reagan olmadığı hemen söylene de, o hastanedeyken karısının üç çocuk daha doğurduğu ve halen Terry’nin küçük kardeşiyle yaşadığı, bir süre saklandı. Gerçi üç yıl sonra hâlâ yürüyemiyordu, yemek yerken yardıma muhtaçtı ama eve dönmüştü, konuşuyordu ve duraklamadan 25’e kadar sayabiliyordu.

Terry’yi yirmi yıl boyunca izleyen Dr. James Zini “Nasıl olduğunu anlayabilmiş değilim. Bu bir mucize” demiş olsa da, mucizelere inanmayan ve benzeri durumdaki başka hastalara yardım edebilmek için, söylediği ilk sözcüklerin hemen ardından beynini incelemeye koyulanlar oldu ve dünyanın dört bir yanındaki uzmanlar, insan beyninin gizemlerinden birini aydınlatabilecek bulguları, sabırla bekledi.

Cornell Üniversitesi nöroloji bölümünden Dr. Nicholas Schiff, aynı üniversitenin radyoloji bölümünden Dr. Aziz Uluğ, Citigroup görüntüleme merkezinden Henning Voss’un da aralarında bulunduğu araştırma ekibi, belirli aralıklarla Terry’nin beyninin akmaddesini, difüzyon tansör manyetik rezonans görüntüleme

teknikleriyle (DTI) incelediler. Trafik kazası geçirmiş yirmi dört yaşındaki bir başka erkeğin bulgularıyla birlikte *Journal of Clinical Investigation* adlı derginin temmuz 2006 sayısında yayımladılar. Bitkisel yaşamdan “en düşük bilinç düzeyi”ne geçişin DTI’la saptanabileceğini bildirdiler. Daha önemlisi, Terry’nin tahrip olmuş aksonlarının, yani beyin hücreleri arasında iletişimi sağlayan liflerin yerine, yenilerinin oluştuğunu, bir başka deyişle beynin aradan geçen on dokuz yılda kendini onardığını ileri sürdüler. Çokça tartışılan bu yayın, en düşük bilinç düzeyindeki hastalarla ilgili görüşlere yeni bir boyut kazandırdı. Ancak, beynin kendisini nasıl onardığını anlayabilmek için henüz çok erken.

Bitkisel yaşam kriterleri değişir mi?

Dışarıya tepki vermeyen bitkisel hayattaki kişilerin, etrafta olan bitenin farkında olup olmadığı sorusu, yıllardır tartışılır. 2006 ortalarında *Science* dergisinde yayımlanan bir araştırma, bir yıl kadar önce trafik kazası geçirmiş yirmi üç yaşındaki genç bir kadınla ilgiliydi. Farklı mesleklerden kalabalık bir ekibin, uluslararası kriterlere göre “bitkisel hayatta” olduğuna karar verdiği kadının beyni, işlevsel manyetik rezonans görüntüleme (fMRI) tekniğiyle incelenmişti.

“Kahvenin sütü ve şekeri vardı” gibisinden basit bir cümle ya da içerisinde birden fazla anlamı bulunan sözcüklerin yer aldığı karmaşık cümleler söylendiğinde, fMRI görüntüleri, tıpkı sağlam bir insanınki gibiydi. Üstelik, “Bir tenis maçını seyrettiğini hayal et” ya da “Evinin kapısından içeri girdiğini ve her bir odayı tek tek dolaştığını gözünün önüne getir” emirleri verildiğinde, beyninde gözlenen değişiklikler, sağlam biriyle aynı anatomik yer ve biçimdeydi.

Yazarları arasında, Cambridge Üniversitesi Algılama ve Beyin Bilimleri Bölümü’nden Adrian Owen ile Liege Üniversitesi Siklotron Araştırma Birimi’nden Steven Laureys’in bulunduğu çalışma, *Nature* dergisinin “2006 yılının en önemli bilimsel gelişmeleri” listesinin ilk sırasında yer aldı. Owen’e göre, geliştirilen yöntem, klinik kanıtlar bulunmadığı halde hastanın çevresini algıladığını, bitkisel bir yaşam sürdüğü halde sözlü komutları anlayabildiğini ve “düşünceleriyle” buna yanıt verebildiğini kanıtlıyor. Bu araştırma, belki de “bitkisel hayat” kriterlerinin değiştirilmesine doğru bir gidişin habercisi olacak.

Yaşam ile ölüm arasındaki belirsiz çizgi

Türkiye organ ve doku bağışında çok yetersiz. On binler, sağlığına kavuşabilmek için yıllarca sıra bekliyor. Hatta öldükten üç yıl sonra nakil sırası gelen bile var. Sağlık Bakanlığı şu sıralar kadavra organ bağışını ve beyin ölümü bildirimlerini artırabilmek için bütün gücüyle uğraşiyor. “Adli olaylarda, öncelikli olan otopsi mi, organ nakli mi?” ikilemini de, savcılar beyin ölümü - bitkisel hayat arasındaki fark konusunda aydınlatarak, ilkini vazoda-ki, ikincisini saksıdaki çiçeğe benzeterek çözmeye çalışıyor.

Yasalarımız, klinik bir tanı olan beyin ölümünü, beynin işlevlerinin tam ve geri dönüşümsüz kaybı olarak tanımlar ve hekimlerin beyin ölümüne nasıl karar vereceğini ayrıntılı biçimde düzenler. Ayrıca, beyin ölümü tanısı konanların, tıbbi ve yaşam desteklerinin hangi koşullarda kesilebileceğine açıklık getirir.

Beyni ölen kişilerin “ölü” kabul edilip edilemeyeceği konusu, Batı dünyasında bizdekinden çok daha yoğun biçimde tartışılıyor. Kimileri, hastaya “öldü” demek için, hatıraların ve kişiliğin saklı bulunduğu beyin bölgelerindeki hasarın bile yeterli olduğuna inanırken, kimileri beyin ölümünün “ölüme” yetmediğini, kalbin durması gerektiğini ileri sürüyor.

Ancak uzlaşılamayan daha önemli bir sorun var. O da, beyin ölümünün tam ve geri dönmez olduğuna, hangi kriterlerle, hangi yöntemlerle karar verileceği. Giderek gelişen tanı tekniklerinin en küçük beyin faaliyetini bile saptayabilmesi, beynin kendi kendini onarabileceğine ilişkin yeni yayınlar, nanoteknoloji ve mikroişlemciler sayesinde beyindeki bazı hasarların implantlarla düzeltilmesi, ayrıca kök hücre araştırmaları, “ölüm”ü yeniden tanımlamayı gerektiriyor. Nitekim, 2008 mayısında Küba’nın tatil beldesi Varadero’da bir araya gelen 400 kadar Kübalı, Amerikalı, Japon ve daha pek çok ülkenin uzmanı, 5. Uluslararası Ölümün Tanımı Sempozyumu’nda hep bu konuları konuştular. Pek bir yere varamadıklarından, muhtemelen bir beş kez daha konuştular.

Küçük Beyin Labirentleri

Parmak izi ve DNA gibi bilimsel deliller, giderek “Ben gördüm” ya da “Ben yaptım” benzeri söylemlerin yerini alıyor. Çünkü, hem görgü tanıklarının yanılabilceğini, hem de insanların değişik nedenlerle işlemedikleri bir suçı üstlenebileceğini biliyoruz. Ancak soruşturmanın başlangıcında, sadece görgü tanıkları varsa, üstelik bunlar çocuksa ne olacak? Yaşını başını almış kişilerin söylediğine bile kuşkuyla yaklaşırken, çocuklara güvenebilir miyiz? Evet, güvenebiliriz, belki erişkinlerden bile daha fazla güvenebiliriz. Yeter ki bellekleri yönlendirici sorularla “kirlenmesin” ve küçüklerle “usulüne uygun” biçimde görüşülsün.

Almanya’nın Ludwigshafen kentindeki yangın soruşturmasında, iki küçük görgü tanığının söyledikleri arasında çelişki bulunduğu iddia edilmişti. Bu çocuklarla kim ya da kimler, hangi sırayla, ne zaman, hangi koşullarda, hangi teknikle görüştü? Belki de çelişkinin gerçekten var olup olmadığı, bunların yanıtında yatıyor. Çocukların anlattığına ne ölçüde inanılabileceği, asırların meselesi. Kriminoloji tarihi, onların söylediğine dayanılarak hapsedilen, hatta idam edilen, ancak yıllar sonra masum olduğu anlaşılan kişilerin öyküleri kadar, çocukların tanıklığı sayesinde aydınlatılan suçlarla dolu.

Polis otosundaki cadılar

Bugün, ABD’nin Massachusetts eyaletindeki 40 000 nüfuslu Salem kentine giderseniz, Margin Caddesi’ndeki, koyu kırmızı tuğlalı, iki katlı polis merkezinin duvarına asılı, polis otolarının her iki ön kapısına resmedilmiş, polis şapka ve üniformalarına dikili armalardaki logo sizi şaşırtabilir. Çünkü, üzerinde “Salem Polisi” yazılı mor renkli fonun ortasındaki “Cadılar Kenti” sözcüklerinin hemen altında, süpürgeye binmiş kapkara bir cadı silueti bulunur. Sadece bunlar mı, Salem’deki ilkokullardan birinin adı, “Cadılar Tepesi İlkokulu”, Salem Lisesi futbol takımının adı “Cadılar”dır; anahtarlıktan güneş gözlüğüne, her türlü hatıra

eşyasının üzerinde bir cadı vardır ve Salem kenti, adının çağrıştırdığı, tam 316 yıl geride kalmış bir davadan alabildiğine yararlanarak, dünyanın dört bir yanından turistleri kendine çekmeye çalışır.

Salem kentinin gururla taşıdığı cadı simgesi, aslında gururlanacak değil, utanılacak bir geçmişin anısıdır. Cadı olduğu için asılan 14'ü kadın, 19 zavallının; suçlamaları kabullenmediğinden, taşla ezilerek idam cezasına çarptırılan bir adamın ve tutuklanan 150'den fazla kişiden 5'inin yargılanmayı beklerken cezaevinde öldüğü kapkara bir anı. Bu felaketin tek nedeni de çocuklardır.

Salem cadıları davası

1691'i 1692'ye bağlayan kıştı. Dışarıda diz boyu kar vardı ve Salem köyü papazı Samuel Parris'in dokuz yaşındaki kızı Elizabeth ile yeğeni on bir yaşındaki Abigail'in tek eğlencesi Tituba'ydı. Tituba, Karayib Adaları'ndan satın alınan siyahi bir köleydi ve yerleri süpüren bol etekli rengârenk giysisi, kafasına doladığı kocaman türbanıyla mutfağın orta yerinde, bir o yana bir bu yana dönerek şarkılar söyler, dans eder, pişirdiği lezzetli çörekleri ikram eder, olmadı fal bakar, büyücülük gösterileri yapardı. Tituba'nın seyircileri arasına zaman zaman komşu çocuklar da katılırdı. "Mutfakta olup bitenler, aramızda kalacak" diye sıkı sıkı tembihlerdi Tituba. Papazın evinde fal bakıp büyü yaptığı ortaya çıkarsa, başının belaya gireceğini iyi biliyordu.

Ocak sonlarına doğru önce papazın küçük kızı, ardından yeğeni ve diğer komşu kızlar, durup dururken garip sesler çıkarmaya, eşyaları oraya buraya fırlatmaya, acayip şekillere bürünerek yerlerde çırpınmaya, bedenlerine iğnelerin batırıldığından yakınmaya başladılar. Köy, panik içindeydi. Papazın kızını uzun uzun muayene eden Dr. William Griggs, "Bir hastalık bulgusu yok, bunun içine cadı girmiş olmalı" deyince, dualarla cadıları kovmaya çalıştılar ama, nafile. Sonunda karar verdiler. Çocukları kurtarmanın tek yolu, içlerine cadıyı sokan ilk kişiyi bulmak ve ortadan kaldırmaktır. Günler süren ısrar ve baskı sonunda, papazın kızı ile yeğeni konuştu, gece uyurken köle Tituba'nın kendilerine iğne batırdığını anlattı.

Tituba, 29 şubat'ta tutuklandı, cadı olduğunu kabul etti ve şeytani içine sokan iki kadının adını verdi. Önce bu kadınlar, ardından onların suçladıkları tutuklandı. Yıldırım hızında ilerleyen zin-

cirleme bir olaydı sanki. Nisan ayı geldiğinde, Salem polis müdürü Samuel Brabrook'un cezaevine yolladığı 200'e yakın cadı adayı arasında, Tituba'nın suçladığı kadınlardan birinin dört yaşındaki küçük kızı Dorothy Good'la birlikte, hamileler, yatalaklar ve bir de papaz bulunuyordu.

Tutuklananların büyük bir bölümünün kadın olduğunu söylemeye lüzum yok. Zaten Âdem ile Havva'dan bu yana ne kadar kötü iş varsa, kadınların başının altından çıktığına inanılmaz mı?

Hayaller ve rüyalar gerçek olunca

Yargıçtan çok, savcı rolü üstlenen Jonathan Corwin ile John Hathorne, çocukların hayal ve rüyalarını bile delil kabul etti. O tarihte Amerika'da geçerli İngiliz yasalarına göre, cadılığın cezası ölümdü. 10 haziran 1692'de Salemli ilk kurban asıldı. Altmış yaşındaki Bayan Bridget Bishop'tu bu. İki kocası da erken yaşta ölmüştü. İçine şeytan girdiğinin bundan daha güvenilir bir kanıtı olamazdı. Salem cadıları birbiri ardı sıra asıladursun, yeni atanan İngiliz bölge valisi Sir William Phipps harekete geçti. Yargılama da hayal ve rüyaların delil olmasını yasakladı. Birkaç çocuğun uydurması yüzünden can verenlerin sayısı da, bu sayede yirmide kaldı.

Mutfak ortasında dans edip şarkı söyleyen Karayibli köle kadına ne olduğunu merak ederseniz, o, Salem ve çevresini saran hezeyanın hemen ilk günlerinde, cadı olduğunu kabul etmiş ve kendisine bu illeti bulaştıran iki kişinin adını verdiğinden (o kadınları zaten hiç sevmemişti), asılmaktan kurtulmuştu. Tituba, 1693 mayısında, Vali Phipps'in affettiği tutuklular arasında yer aldı ve başka birine satıldı.

Tituba'nın mutfağında eğlenen çocukların, neden o kış birdenbire kendilerini yerlere atmaya, garip sesler çıkarmaya ve hayaller görmeye başladığını da merak edersiniz herhalde. Büyük bir olasılıkla, çöreklerle birlikte yuttukları çavdarmahmuzundaki (*Claviceps purpurea* mantarı) ergot alkaloitlerinden. (LSD'nin sentezlendiği liserjik asit de, bir ergot alkaloididir.)

Aradan 265 yıl geçtikten sonra 1957'de, Massachusetts eyaleti yapılan hatadan ötürü resmen özür diledi. İdamların 300. yıldönümünde, Mimar James Cutler'in tasarladığı anıtmezar açıldı. Ortasında, masum insanların boynuna geçirilen yağlı ipin sallandığına benzer akasya ağaçları var. Komşularının idamını seyreden Salemliler gibi, oracıkta sessizce dikilip durmaktalar.

Çocuk yuvasındaki karanlık tüneller

Her şey, 12 mayıs 1983 sabahı, Bayan Judy Johnson'un, iki buçuk yaşındaki oğlunu, McMartin yuvasının önüne bırakıp gidivermesiyle başladı. Seksenine yaklaşan Virginia McMartin'in on yıllar önce kurduğu, şimdi kızı ve damadıyla birlikte işlettiği, çocuklarını gönderebilmek için insanların altı ay sıra beklediği, çok sayıda ödüle layık görülmüş popüler yuvanın öğretmenleri, bu beklenmedik misafire hemen sahip çıktı. Gün boyu onunla yakından ilgilendiler.

Bahçeye yerleştirilmiş, çocuğun boyunu aşan, gözü, kulağı, ağzıyla her şeyi yerli yerindeki tahta at, deve, zürafa, tavşan, ahtapot, dinazor ve ördek heykelciklerine bindirip salladılar. Sadece bunlar mı, tahta helikopterle uçuyormuş, tahta otomobil sürüyormuş gibi eğlenmesini, birbirine bağlı çelik borulardan kaymasını sağladılar. Hatta Bayan Virginia'nın damadı Charles Buckey'in kendi elleriyle imal ettiği, McMartin yuvasına devam eden çocukların bir numaralı eğlencesi, birbirine eklenmiş, rengârenk ahşap kutulardan oluşan "tünel" in, bir ucundan girip ta diğer ucuna kadar emeklemesine bile yardım ettiler. Yuvalarının, oğlunu kapıya bırakan anne ve bu "tünel" yüzünden yıkılacağını nereden bileceklerdi.

Akşama doğru, Bayan Judy çocuğunu almaya geldi. Kocasından boşandığını, parasız kaldığını, diğer oğlunun beyin tümörünü anlattı. Yuva sahipleri ona ve oğluna acıdılar. Sonbahara dek, çocuğu yuvaya bedelsiz kabul ettiler. Çocuğunu terk edip giden kadının bazı ruhsal sorunları olduğunu hiç akıllarına getirmediler.

Polisin akıl almaz mektubu

12 ağustos 1983 günü, Judy Johnson polisi aradı ve McMartin yuvasının sahibi Bayan Virginia'nın torunu yirmi beş yaşındaki Ray'in oğlunu taciz ettiğini bildirdi. Durumu araştırmak üzere görevlendirilen kadın polis Jane Hoag, Judy'nin iki buçuk yaşındaki oğluyla görüştü ve her aldığı yanıtı, annenin anlattıklarını destekler biçimde yorumladı. Ardından, yuvaya devam eden on kadar erkek çocukla konuştu. Hatta onları bir adli tıp uzmanına muayene bile ettirdi. Cinsel tacizi kanıtlayacak hiçbir ipucuna ulaşmamakla birlikte, suçlanan gencin yatak odasında *Playboy* dergisinden kesilmiş birkaç çıplak kadın fotoğrafı buldu ve 7 eylül günü onu tutukladı.

Los Angeles Bölge Savcılığı, doğal olarak, kadın polisin sunduğu delilleri yeterli bulmadı. Bunun üzerine Jane Hoag'un aklına "dâhiyane" bir fikir geldi. Müdür Harry L. Kuhlmeier, son yıllarda McMartin yuvasına çocuğunu göndermiş 200 kadar aileye özel bir mektup yollayacaktı.

"Kayıtlara göre, çocuğunuz McMartin yuvasına gitmiş ya da halen gitmektedir" diye başlıyordu, 8 eylül tarihli mektup. "Yürütmekte olduğumuz bir soruşturmaya yardımcı olmak üzere, ona şu soruları sormanızı rica ederiz: 'Acaba, yuvada çalışmakta olan Ray Buckey adlı kişi, cinsel organlarını, kalça ve göğüslerini elledi mi? Oral sekse zorladı mı? Soyup, fotoğraflarını çekti mi?' Lütfen bu mektubun içeriğini başkalarıyla paylaşmayın." Paylaşmalarını mümkün müydü? Konu, ertesi sabah gazetelerin birinci sayfasındaydı ve sadece McMartin yuvasına çocuklarını gönderenlerin değil, tüm ülkenin kaygısı haline dönüşüvermiş, aileler çocuklarını sorgulamaya, doktorlara muayeneye götürür olmuştu.

Yanlış sorulara uydurma yanıtlar

İzleyen bir yılda yüzlerce çocuk, Los Angeles'taki Uluslararası Çocuk Enstitüsü uzmanları tarafından sorguya çekilecek, muayene edilecek ve bunlardan 360'ının cinsel tacize uğradığı iddia edilecekti. Çocukların bir bölümü, sadece cinsel tacizle ilgili ayrıntı vermekle kalmıyor, uçan cadılar gördüğünü, balonla havalara çıktığını, zorla yeraltı tünellerine sokulduğunu, bebeklerin ve kedilerin tuvalete atılıp üzerine su döküldüğüne tanık olduğunu anlatıyordu.

McMartin soruşturması üç yıl sürdü. Yuva sahipleri ve öğretmenlerin yargılanması da iki yıl. Bu arada, Judy Johnson alkol komasından öldü ve oğlunu kapı önüne bıraktığı sırada psikiyatrik tedavi gördüğü ortaya çıktı. Savunmanın bilirkişileri, çocukların, "Burana dokundu, değil mi? Canını acıttı değil mi?" gibisinden sorularla yönlendirildiğini, bu yüzden gerçek olmayan şeyleri, gerçekmişçesine anlattığını kanıtladılar.

Ayrıca, muayeneler sırasında çekilen fotoğrafların hiçbirinde cinsel taciz bulgusuna rastlanmadı. Yıllarını boşa boşa cezaevinde geçiren *Playboy* meraklısı genç ile anası dahil, suçlananların hepsi beraat etti. Bugün, McMartin yuvasının bulunduğu yerde yeller esiyor. Neden mi? Polis, arkeologları da yanına almış, günlerce bahçeyi ve binanın bodrumunu kepçelerle altüst ederek, ünlü karanlık tünelleri aramıştı da ondan.

ABD'den getirdiğimiz uygulamalar

Günümüzde uzmanlar, bir olayın tanığı çocukların, hatta üç yaşındakilerin bile anlattıklarına, bellekleri yönlendirici sorularla “kirletilmediği” sürece itibar edilebileceğinde uzlaşıyor ve Batı dünyası 1980'lerden bu yana tanık, fail ya da mağdur küçüklerin beyinlerinde bu kirlenmenin olmaması için, onlarla belirli koşullarda ve belirli teknikler kullanarak görüşüyor. 2002'de, sokakta oynayan altı yaşındaki kız çocuğu Sarah Ahn'ın, beş yaşındaki arkadaşı Samantha Runnion'u kaçıranı ve otomobilini tarif edebilmesi sayesinde failin birkaç günde yakalanması, ders kitaplarına girmiş bir örnek.

1998'de, Adli Tıp Enstitüsü'nden bir grup öğretim üyesi ve öğrenciyle birlikte, kendi finanse ettiğimiz inceleme gezisinin amaçlarından biri de, Amerikan polisinin bu alandaki uygulamalarını yerinde görmektir. Adli bilimler doktoru Pedagog Neylan Ziyalar, daha sonra Alman hükümetinin bursuyla Berlin Üniversitesi'ne gitti, konunun dünyaca ünlü uzmanlarından Prof. Dr. Max Steller'in yanında çalıştı. Çocuk mahkemeleri mensupları için “Çocuklarla Kriminolojik Amaçlı Görüşme Teknikleri Sertifika Programı” düzenledik, 2001'de Ankara'daki I. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu'nda konuya dikkat çektik.

Aynı dönemde, Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Aytaç Yalman'a, çocuklarla görüşme tekniklerinin soruşturmadaki önemini anlattığımda, İstanbul'da bir merkez kurmamı istedi. İç düzenlemesinden, çalışacak personelin eğitime kadar tüm sorumluluğunu üstlendiğimiz Jandarma Çocuk Merkezleri'nin ilki 23 ekim 2001'de İstanbul, Bahçeşehir'de faaliyete geçti. Bu pilot uygulamayı, Jandarma Genel Komutanlığı'nın Türkiye'nin değişik yerlerinde kurduğu aynı yapıda yedi merkez ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nün paralel girişimleri izledi.

Çıplak Ayaklı Kadınlar

İşyerlerinden geç vakitte çıkmış, evlerine doğru yalnız başına yürüyen kadınlardı hepsi. Hepsinin ayağında çok yüksek topuklu ayakkabılar vardı. Elleri naylon çorapla bağlanmış şekilde bulundular. Tecavüze uğramışlardı ve hiçbirinin ayağında ayakkabısı yoktu.

Kadınlar, siyah kar maskeli, siyah elbiseler giymiş birisinin, arkadan yanaşarak onları hareketsiz hale getirdiğini hatırladılar. Saldırıları dört yıl sürdü ve hep aynı yöntem kullanıldığından, failin aynı kişi olabileceği düşünüldü. “Düşünüldü” diyorum, çünkü sadece bir tek olayda vajinal yayma alınmıştı ve mikroskop camının üzerindeki kadın hücreleri, erkek sperm hücrelerine oranla öylesine fazlaydı ki, o günkü koşullarda, bu karışımdan, saldırganın birkaç sperm hücrelerini ayırıp incelemek olanaksızdı.

Yıllar geçti, DNA inceleme yöntemleri gelişti. Tecavüze uğrayan yüksek topuklu genç kadınlar unutulmadı. Mikroskop camındaki ayakkabı fetişistinin birkaç sperm hücresi, FISH (Fluorescent In Situ Hybridisation) adlı bir yöntemle yeşile boyanabildi. Yine yeni bir yöntem olan lazer mikrodisseksiyon sayesinde DNA profili elde edildi.

Bu arada, İngiltere’de 1995’te kurulan dünyanın ilk DNA veri bankası büyüdükçe, büyümüş, 4 milyon kişinin genetik bilgisini kapsar hale gelmiş ve ayda 3 000’den fazla suçluyu yakalatır olmuştu. Tüm çözülememiş olaylarda yapıldığı gibi, ayakkabı fetişistinin DNA profili de zaman zaman bankada arandı, tam olarak örtüşeni rastlanmadı. İlk saldırıdan yirmi yıl sonra, otomobil kullanan bir başka yüksek topluklu kadın, kırmızı ışıktaki durmayıncaya kadar.

Tecavüzcünün sarhoş kız kardeşi

2006 baharıydı. June Lloyd, arkadaşlarıyla keyifli bir akşam geçirmiş, biraz da fazla içki içmişti. “Bu yolda çevirme yoktur” diye düşündü ve arabasını kullanmaya karar verdi. Gerçi çevirme yoktu ama, trafik ışıkları vardı ve genç kadın, ışıkların sarıdan kırmızı-

ziya döndüğünü fark etmedi. Az ötede durdurdular, bir alete üflettiler, alkolü yüksek çıktı, ceza kestiler ve “Lütfen ağzınızı açar mısınız” dediler, “DNA profiliniz için örnek alacağız.”

Bir hafta sonra Bayan June Lloyd, sabah kahvesini içiyordu ki, kapı çalındı. Karşısında bir kadın polis durmaktaydı. “Affedersiniz” dedi dedektif Sue Hickman, “yıllar önceki bir seri tecavüzcüyü arıyoruz. Ulusal veritabanımızda suçlunun DNA profiline tam uyanına rastlamadık, ancak sizin profiliniz, onunkine çok benziyor. Biz de suçlunun, bir yakınınız olduğunu düşündük. Acaba erkek kardeşiniz var mı?”

Dedektifin elinde, kadınlı erkekli kırk üç kişinin adı yazılı bir liste vardı ve o sabah kapısını çaldığı Bayan Lloyd, listenin üstten üçüncü sırasındaydı. Ulusal veritabanında, ayakkabı fetişistine ait DNA profilinin tam olarak uyduğu biri bulunamayınca, kısmen uyuşanlar bir yana ayrılmıştı ve listedekiler, onlardı.

“Var” diye yanıtladı kadın, “ama James’in mutlu bir evliliği, iki çocuğu var. Üstelik çevresinde çok sevilen ve gayet iyi kazanan bir işadamıdır, kimsenin ırzına geçmiş olamaz.”

“Siz lütfen haber verin. Karakola kadar gelsin” dedi polis ve gitti.

Gizli bölmede kadın çorapları

James Lloyd, kırk dokuz yaşındaydı, Dearne Valley Printers Ltd adlı baskı hizmeti veren, dijital fotoğrafları basan, fotokopi çeken bir şirketin yöneticisiydi. Kız kardeşi kendisini arayıp dedektif Hickman’ın ziyaretinden söz edince, önce babasını aradı, yıllar önce suç işlediğini, polisin kendisini yakalamak üzere olduğunu söyledi, çocuklarına bakmasını rica etti, ardından kendini asmaya kalktı, oğlu tarafından kurtarıldı.

Polis, James Lloyd’un işyerinde, anahtarı sadece kendisinde bulunan bir kapı, kapının ardında bir sürü siyah torba, torbaların içinde de, yüzden fazla naylon çorap ve bir o kadar, farklı boyda, farklı renkte, kimi giyilmiş, kimi yeni, kadın ayakkabısı buldu. Hepsinin topukları çok ince ve çok yüksekti.

James Lloyd’un DNA’sı, yirmi yıl önceki ayakkabı fetişistinin DNA’sıyla tam olarak örtüştü. 17 temmuz 2006 günü, 1983 ile 2004 arasında dört kadının ırzına geçtiğini, ikisine teşebbüs ettiğini ve ayakkabılarını hatıra olarak sakladığını kabul etti, diğerlerini reddetti. 2006 eylülünde, ömür boyu hapse çarptırıldı. Cezası 2007 ortalarında neredeyse yarıya indirildi.

Zaman tüneline geriye doğru elli yıl

Şimdilerde İngiliz polisi, beş altı yıllık dilimler halinde geriye doğru gidiyor ve öncelikli olarak, çözemediği cinsel saldırıları yeniden araştırıyor. Bu satırları yazdığım 2009 yazında 1979-1983 aralığını incelemekte ve ulusal DNA veritabanlarında, saldırganlara ait DNA'nın kısmen uyduğu kişileri aramaktaydılar. Kısacası, “aile taraması” yapıyor, daha sonra her biriyle tek tek görüşüyorlar. Şimdiye kadar, 450 faili meçhulden 42'sini çözmüş durumdadılar. Aralarında, mezara girmiş olanlar bile var. İngilizler, 1959 yılında dek geri gidecekler. Daha geriye gidememelerinin nedeni basit, çünkü Adli Bilimler Servisi'nin elinde daha eski biyolojik delil bulunmuyor.

Amerikalı savcı “Ben de isterim” diyor

Bir süredir, birçok Amerikalı savcı, Colorado eyaletinin Denver kenti bölge savcısı Mitchell Morrissey gibi, elindeki yetkilerin azlığından yakınıyor ve faili meçhulleri aydınlatabilmek için İngilizlerin olanaklarına sahip olmak istiyor. Çünkü Morrissey'in çözemediği üç ırza geçme olayı var. Her üçünde de, saldırganın DNA profiline ulaşılmış. Bu profiller ne eyaletin ne de Federal Soruşturma Bürosu'nun (FBI) veritabanındaki profilleri tutmuş ama, her biri, hüküm giymiş birer kişinin DNA profiliyle kısmen uyuşmuş. Kısacası, aynısı yok, benzeri var. Bu nedenle savcı, aydınlatmaya çalıştığı saldırıları gerçekleştirenlerin, mahkûmların yakın bir akrabası olduğuna kuvvetle inanmış. Ancak FBI, tam bir uyum olmadığı sürece, eyaletler arası DNA bilgisi alışverişine izin vermediğinden, bu mahkûmların adlarına bir türlü ulaşamamış.

Adalet bakanı “vermem” derse

Savcı Morrissey, aylarca uğraştıktan sonra, 2007 temmuzunda gerekli izni aldı ve Colorado eyaletinde gerçekleşen üç cinsel saldırının faillerine ait DNA bilgilerinin, tam olarak değil ama, çok büyük ölçüde uyduğu üç mahkûmun hangi eyaletlerde olduğu bilgisine ulaştı. Hiç kuşkusuz savcı, Amerikan cezaevlerinde yatanların yarısının, ailesinde bir suçlu daha bulunduğunu gösteren istatistiklerden haberdardı ve eyaletindeki saldırganların, bu mahkûmların kardeşi ya da ağabeyi olma olasılığı yüksekti. Bu iznin, Colorado'ya sağladığı bir ayrıcalık şeklinde

yorumlanmasını istemeyen FBI, bundan böyle federal veritabanlarında kısmi profil aranıp aranamayacağı ve profilin kime ait olduğu bilgisinin verilir verilmeyeceği kararını eyalet yönetimlerine bıraktı.

Morrissey'in peşine düştüğü mahkûmlardan biri, halen Kaliforniya'da ve cezaevinde. Ancak savcı bu kez başka bir engelle karşı karşıya. Çünkü Kaliforniya Eyaleti Adalet Bakanı Edmund Brown, bu isteği mahkûmların kişilik haklarına aykırı buluyor, sadece onu değil, ailesini de korumakla mükellef olduğundan bahisle, bilgi vermiyor. İki eyaleti karşı karşıya getiren bu durum, ABD'de bir ilk, ancak kesinlikle sonuncusu değil.

Ha oto plakası, ha insan DNA'sı

Halen pek çok Amerikalı hukukçu, Edmund Brown'un ve FBI'nın artık geçmişte kalan politikasını destekliyor ve DNA bilgisi arşivlenen mahkûmların, zaten ömür boyu, bir anlamda "genetik gözetim" altında tutulduğunu ve insan haklarının ihlal edildiğini, buna bir de, oğlu, kızı, babası, anası cezaevinde diye hiç suç işlememiş aile bireylerinin katılmaması gerektiğini savunuyor.

Buna karşı olanlar, basit bir örnek veriyorlar: "Kazaya karışmış ve kaçmış bir otonun sadece rengi ile plaka numarasının iki hanesi hatırlandığında, nasıl o renkte ve o iki rakamı içeren plakalı otoların sahiplerini araştırıyorsak, aynı şekilde, genetik bilgisi kısmen tutan kişileri de araştırabilmeliyiz. Üstelik bunlar, kazaya karışıp kaçmış sürücüler de değil, yakalanıncaya dek, çocukların, kadınların ırzına geçmeyi sürdürecek, hatta öldürecek kişiler."

Hukukçulara göre, bütün kabahat, DNA analizlerini yapan ve ulusal veritabanında tam bir uyuma rastlamadığında, işgüzarlık yapıp kısmi uyum bulma gayretine giren laboratuvarcılarda. "Aynısı yok, benzerini verelim" demeseler ve ulaştıkları bilgiyi polise ya da savcıya bildirmeseler, kısmi uyumdan kimsenin haberi olamaz.

Failin bulunmasını on dokuz yıl bekledi

Kısmi uyumlarda eyaletler arası bilgi paylaşımına şimdilik izin vermeyen FBI, eyalet içi uygulamalara zaten karışmıyor. Yirmi üç yıl önceki bir cinayetin aydınlatılması da, haksız yere suçlanan ile gerçek katilin, aynı eyalette oturmaları sayesinde mümkün olabilmisti.

Deborah Sykes'ın, Kuzey Carolina'daki *The Sentinel* gazetesinde editör olarak işe başlamasının üzerinden sadece beş hafta geçmişti. Genç kadın, 10 ağustos 1984 sabahı, otomobilini, gazetenin 500 metre ötesine park etti ve yürümeye başladı. Biri arkasından saldırdı, çimenlerin üzerine sürükledi, ırzına geçti, on altı kez bıçakladı, bunlardan biri, kalbine saplandı.

Bir ay kadar sonra on yedi-on sekiz yaşlarında bir zenci yakalandı. Olay yerinde parmak izi yoktu, kanı yoktu, kadının üzerindeki sperm, kan grubunu tutmuyordu. Buna rağmen Darryl Hunt yargılandı, 1985'te editörün ırzına geçmek ve öldürmekten ömür boyu hapse mahkûm oldu.

On yıl sonra spermin DNA analizi yapıldı, elde edilen profil, Darryl Hunt'inkini tutmadı. Yargıç, yine de katilin o olacağını düşündü ve tekrar demir parmaklıklar arkasına gönderdi.

Aradan dokuz yıl daha geçti. Kriminal laboratuvar çalışanı bir uzman, spermin DNA profilini, bu kez Kuzey Carolina eyalet DNA veritabanında aradı. İşte o zaman garip bir şey oldu. Gerçi profilin tam olarak uyduğu kimse yoktu ama, profil, mahkûm Anthony Brown'unkini kısmen tutuyordu. Durumu, amirlerine bildirdi.

“Belki de bir erkek kardeşi var” diye düşündüler. Brown'un bir değil, tam on bir erkek kardeşi vardı. Altısı ölmüştü, biri denetimli serbestlik altındaki William Brown'du. Polisler William'ı ziyarette gittiler, havadan sudan konuştular, bir sigara ikram ettiler, sigarayı laboratuvara gönderdiler ve William'ın DNA profili, editör kadını öldürenle örtüştü. Boşu boşuna on dokuz yıl hapis yatan Darryl Hunt'ın masum olduğu da, böylece anlaşıldı, serbest kaldı ve 1,65 milyon dolar tazminat aldı.

Kısmi profillerin değerlendirilmesine taraf olanlar, Darryl Hunt davasına sıklıkla atıfta bulunur ve aile taramasının sadece suçluyu bulmakta değil, masumları da korumakta işe yaradığını kanıtlamak için kullanırlar.

Akrabanın akrabaya yaptığı için akrep yapmaz

Mahkûmların DNA bilgilerinin arşivlerde tutulması giderek yaygınlaşıyor. Kriminologların ısrarla altını çizdiği, “Bir kere suç işleyenin, yeniden suç işleme olasılığı yüksektir” savından hareketle gerçekleştirilen bu arşivleme, kişinin serbest kaldıktan sonra işleyeceği suçlarda daha çabuk yakalanmasını ya da evvelce

işlediği, ancak bilinmeyen suçların aydınlatılmasını hedefliyor.

İlk kez İngiliz polisinin başlattığı, Amerikalıların devraldığı “kısmi profil taraması” da, diğer ülkelerde yasal ya da gizli mutlaka yaygınlaşacak ve uygulama, genetik bilgide benzerliklere rastlanması doğal olan, içine kapanmış etnik grupları ve akraba evliliklerinin çok olduğu geniş aileleri daha fazla etkileyecek.

Bildiğiniz gibi, DNA verileri artık ülkeler arasında da paylaşılıyor. Bundan neredeyse yirmi beş yıl önce gerçekleştirdiğimiz bir araştırmada, Anadolu’nun bir dağ köyünde yaşayanların tümünün, iki erkek kardeşin soyundan geldiğini saptamıştık. Bir akrabaları yurtdışında suç işler de cezaevine düşerse ve daha sonra herhangi bir olay yerinden elde edilen DNA profili onun DNA bankasındaki bilgilerini kısmen tutarsa, bu kez akrabalık ilişkileri nedeniyle beş on kişinin değil, köyün tüm erkeklerinin kapılarının çalınması ve en iyi olasılıkla, “Aradığımız kişi siz olabilirsiniz, lütfen ağzınızı açın” gibisinden nazik bir davetle karşılaşmaları, işten bile değil.

Tehlikeli Sular

Türkiye, bir ara DNA-soybağı tartışmalarıyla çalkalandı. Ertuğrul Özkök konuya, 23 aralık 2008'deki "Soyağacımın Tepeindeki Maymun" başlıkla yazısıyla katıldı. Kendimi almadım, oturup bu yazıyı yazdım. Yıllar önce tesadüfen daldığım tehlikeli sulara başıma gelenlerden başlayarak, "DNA'nızı inceliyor, etnik kökeninizi buluyoruz" şeklindeki iddialara kadar, paylaşmak istediğim birçok şey var.

Okuduğum bilimsel araştırmaları her zaman iki sınıfa ayırmışım: İlgi çekmeyen ve çekenler. Çekenlerden bazıları, içimde isyan fırtınaları koparmış, genellikle "Boş ver, olay çıkarma!" deyip geçmişimdir. Ender olarak biri, içimi kemirip durmuştur. İşte, başımı ciddi biçimde belaya sokan, ama bütün hayatımı değiştirecek olan, K. Hummel'in *Human Genetics* dergisinin 1970 yılı, 8. cilt, 4. sayı, 330. sayfasında yer alan Almanca makalesi, böylesi bir kurttu.

Makalenin adı uzun, sabırla okuyun: "Freiburg ve Köln bölgesindeki Almanlar ile Türklerde, haptoglobin Gc, eritrosit asit fosfataz, fosfoglukomutaz, adenilatkinaz kalıtım sistemlerinin rastlanma sıklığı ile Gm(1), Gm(2) ve InV(1)'in kalıtım özellikleri".

Sıralanan biyokimyasal işaretlerin rastlanma sıklığı ve kalıtım özelliklerinin araştırılmasının nedeni basitti. O yıllarda henüz DNA analizleri yoktu. Gelişmiş ülkeler, babalık ve akrabalık tayinlerinde, kan gruplarının yanı sıra bu işaretleri de kullanıyordu. Anne, çocuk ve baba olduğu iddia edilen erkeğin kanında bunlar inceleniyor, uyumsuzluk çıkarsa erkeğin baba olmadığına karar veriliyordu. Uyum çıkarsa, karmaşık bir istatistik hesap yapılıyor (Essen-Möller olasılığı), böylelikle rastlantısal benzerliğin önüne geçilmek isteniyordu.

Alman yasaları 70'lerde, bu hesap sonunda yüzde 99,73'ten daha yüksek bir doğruluğa ulaşılmasını şart koşmuştu. Hesabın yapılabilmesi için katsayılar gerekiyordu ve katsayılar için, incelenen işaretlerin farklı biçimlerinin şüpheli erkeğin geldiği topluluktaki rastlanma sıklığını (örneğin A kan grubu yüzde şu kadar, B bu kadar gibi) bilmek gerekiyordu.

Hummel'in araştırması, sıklıkla karşılaşılan bir soruna çözüm bulmayı amaçlamıştı. Alman kadınlar mahkemeye başvurarak, çocuğunun babasının bir Türk olduğunu iddia etmekteydi. Çocuğun, annenin ve erkeğin kanındaki işaretler inceleniyordu ama, hesap yapmaya gelince, iş sarpa sarıyordu. Çünkü bu işaretlerin Türklerdeki dağılımı bilinmediğinden, katsayı yoktu. İşte, Hummel, Türklerle ilgili davalardaki katsayıların peşindeydi. Amaç çok güzeldi de, tepemin tasını attıran örneklemdi. Hummel, Köln'de çalışan 100 kadar Türk işçisinin kanını inceleyerek, "Türk katsayıları bunlardır" deyivermişti. Oysa, Türkiye'den belirli bir bölgeye göç etmiş bu insanlar arasında, aynı kasaba ya da köyden gelenler, hatta kan akrabaları olabilirdi.

Soruşturulduk, aklandık, korkmadık devam ettik

Hummel'in makalesini okuduktan sonra, Almanya'daki meslektaşlarımı aradım. Türkler babalık davalarına konu olduğunda, onun katsayılarını kullandıklarını öğrendim. Çok sayıda bilirkişi ve yargıçla yüz yüze görüşerek, hesapların hatalı olduğunu anlatmaya çalıştım. Sonunda, bir öğrencime verdiğim yüksek lisans teziyle, aynı köyde yaşayan kişilerin genetik açıdan birbirine ciddi biçimde benzediğini gösterdik. Hummel'in örnekleminin ülkemizi yansıtmayacağını ileri sürdük. Sonuçları, Avrupa'da düzenlenen uluslararası bir adli bilimler kongresinde sunduk. O tarihte Adli Tıp Kurumu'nda çalışan ve kongre kitapçığında yayımlanan özetimizi okuyan biri, çalışmanın amacının ayrımcılık olduğunu iddia edince, hakkımızda disiplin soruşturması açıldı, savcılıkta ifade verdik. Aklanmakla kalmayıp, çalışmalara devam etmek açısından yüreklendirildik.

İzleyen yıllarda kan grupları, enzimler, proteinler bir yana bırakıldı. Gerek babalık tayinlerinde, gerekse olay yerinde bulunan biyolojik delillerin kime ait olduğunun belirlenmesinde, DNA'nın üzerindeki belirli bazı bölgeler çalışılır oldu. Ülkemizin üniversitelerinde, jandarma, polis ve Adli Tıp Kurumu laboratuvarlarında çalışan onlarca araştırıcı, yıllar önce ayrımcılıkla suçlandığımız bir alanda bilim ürettiler, Türkiye'nin dört bir yanında genetik işaretlerin rastlanma sıklığını incelediler, yerli yabancı birçok kongrede sundular, dergilerde yayımladılar. Artık bütün dünya, işin içinde Türkiye'de doğmuş biri varsa, bizlerin saptadığı katsayıları kullanıyor. Çok sıkıldım, yakınlarımı çok üzdüm, ama bu alanda korkmadan çalışmayı sürdürdüğüm için kendimle gurur

duyuyorum. (Babalık davalarına yüzde 99,73 doğruluk alt sınırını getiren Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 8 mart 1995 tarihli kararı da, bu çalışmalarımın bir ürünüdür.)

İnsanlar kuşa benzemez, baykuş - bülbül diye ayrılamaz

Genetik işaretlerin rastlanma sıklığı, sadece ceza ve hukuk davalarında kullanılmaz, "popülasyon genetiği" adlı olağanüstü cazip başka bir alanın da konusunu oluşturur. Onlar, bu bilgilerden yararlanarak insanlığın on binlerce yıl önceki geçmişine doğru yolculuk eder, topluluklar arasındaki akrabalıkları, nereden nereye göç ettiklerini genetiğin ışığıyla aydınlatmaya çalışırlar.

Genetik işaretleri araştıran biri olarak, yolumun XX. yüzyılın en ünlü popülasyon genetikçisi Luigi Luca Cavalli-Sforza'yla keşişmesi doğaldı. Onunla ilk kez, Stanford Üniversitesi'nde karşılaşmış ve birlikte çalışmaya karar vermiştik. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü'nden öğrencilerim, laboratuvarında çalışma fırsatı buldular, başka araştırmacıların defalarca atıfta bulunduğu ortak yayınlara imza attık.

Profesör Cavalli-Sforza'nın çalışmaları devrim niteliğinde. Milliyetçi ve ırkçı ideologların kendi amaçları doğrultusunda yorumladığı, dil ve kültür birliği gibi kavramlar, onun 60'larda başlayan otuz yıllık emeğini bir araya getirdiği, *Diller, Kültürler ve Genler* adlı kitabıyla sarsılmıştır. Dünyanın dört bir yanındaki on binlerce insanın kan grubunun, protein ve enzim farklılıklarının; paylaşılan dil, kültür ve arkeolojik bulgulara dayalı verilere paralel olarak değerlendirildiği bu dev yapının vardığı sonuç tektir: İnsanlar, kuşlar gibi ırklara ayrılamaz.

Cavalli-Sforza, o günkü koşullarda elde bulunan bilgilerden yola çıkarak, topluluklar arası genetik uzaklığı hesaplayan ve buna dayanarak göç haritaları çizen ilk araştırmacılardan biridir. 90'larda bu haritalar, DNA molekülündeki işaretlerin rastlanma sıklığıyla çizilmeye başlandı ve geçmişe yolculukta, anneden çocuğa değişmeden aktarılan mitokondriyal DNA (mtDNA) ile babadan oğula değişmeden aktarılan Y kromozom DNA'sı incelenir oldu. Ve ben kendimi, 1995 sonbaharında, mtDNA'nın babası Emory Üniversitesi'nden Profesör Douglas C. Wallace'ın yanında buldum.

DNA duvarına çarpan ırkçılar

2007 yılında Nobel Ödülü alan DNA'nın babası James Watson, herkesin tüylerini ürperten bir konuşmasında, Afrikalıların gene-

tik açıdan diğer ırklardan daha aşağı olduğunu söylemiş, birkaç hafta sonra kendi DNA'sının, Avrupalı ortalamasının on altı katı "Afrikalı geni" taşıdığı ortaya çıkınca ne diyeceğini şaşırmıştı. Benzeri bir hayal kırıklığını Avustralya'nın One Nation (Tek Millet) partisinin, göçmen aleyhtarı söylemleriyle ünlü eski başkanı Pauline Hanson da yaşamış, *The Sunday Mail* gazetesinin ricasını krmayarak yanağının içine sürttüğü pamuklu çubuğu Amerika'daki bir şirkete gönderdiğinde, genlerinde yüzde 9 oranında "Ortadoğu" işaretleri taşıdığını öğrenerek pek hayret etmişti. İngiliz Channel 4 televizyon kanalındaki "100% English" (Yüzde Yüz İngiliz) programına katılan ve kuşaklar boyu damarlarında sadece İngiliz kanı aktığını iddia eden birçok ünlü, az ya da çok, "Güney Asya" ya da "Afrika" işaretleri taşıdıklarını öğrendiklerinde ne yapacaklarını şaşırmışlardı.

Günümüzde pek çok kişi, tıpkı yukarıda verdiğim örneklerde olduğu gibi, yanağının içerisine pamuk sürterek aldığı birkaç dokü hücrelerini zarfa koyuyor ve sayıları bir elin beş parmağını geçmeyen, genealoji laboratuvarlarından birine gönderiyor. Kimi zaman gelen sonuçları, kendi gibi incelenmiş on binlerce kişinin bilgisinin yer aldığı veritabanına yüklüyor, böylelikle dünyanın bir başka yerinde, kendi özelliklerini taşıyan bir akrabasını bulmaya çalışıyor.

Hepimiz 140 000 yıl önce yaşamış aynı kadının torunlarıyız

Genetik araştırmalar, bundan yaklaşık 140 000 yıl önce Afrika'da yaşamış bir kadının mitokondriyal DNA'sının özelliklerini hâlâ taşıdığımızı gösteriyor. Erkeklerin Y kromozom DNA'sı da, bundan 60 000 yıl kadar önce yine Afrika'da yaşamış bir erkeğin özelliklerini koruyor. (Evcil kediler de, 70 000-100 000 yıl önce Ortadoğu'da yaşamış bir kedinin mtDNA özelliklerini koruyor.) Buradan yola çıkarak, o dönemlerde sadece bir kadının, bir erkeğin (ve bir kedinin) yaşadığı sanılmasın. Diğer çağdaşlarının ve ondan öncekilerinin soyu bir yerlerde kesintiye uğradığından, genetik özellikleri günümüze kadar ulaşmadı. Afrika'dan yola çıkan insanlar, önce Güney Asya'ya doğru, ardından Çin'e ve Cava Adası'na göç ettiler, çok sonra da Avrupa'ya geçtiler. (Bu yolculukta kediler de onlara eşlik etti.)

Gerek mtDNA, gerekse Y kromozom DNA'sı, değişikliğe uğramadan bir kuşaktan diğerine aktarılrsa da, belirli zaman aralıklarla

rında nokta halinde farklılaşmalar (mutasyon) gözlenir. Birer “kalıtsal işaret”e dönüşen bu değişikliklere, kuşaklar sonra o bölgede yaşayan herkeste rastlanmaya başlanır. Bölge terk edildiğinde, işaret de birlikte götürülür. Değişik yerli toplulukları incelenmiş, çok sayıda kalıtsal işaretin, nerede ve ne zaman olduğu saptanmıştır. Bu sayede, herhangi bir kişinin taşıdığı işaretlerden yola çıkarak, atalarının yaklaşık ne zaman, nerelerden geçtiği izlenebilir. Bembeyaz tenli James Watson’da “Afrika”, sarı saçlı Avustralyalı ırkçı siyasetçi Pauline Hanson’da “Ortadoğu” işaretinin bulunması bu yüzden.

İnsanlar arasında cilt rengi, göz rengi gibi fiziksel özellikleri kodlayan genlerde farklılıklar olmasına karşın, bir ırkı diğerinden ayırmaya yarayacak gen bölgeleri bulunmuyor. Bu da, DNA düzeyinde, insanların sınıflanabilir alttürlerle ayırlamayacağını gösteriyor. Kuşaklar boyu aynı coğrafyada yaşamış olanlarda bazı işaretlere daha sık rastlanmakla birlikte, sadece bir toplulukta gözlenen ve diğerlerinde hiç rastlanmayan bir genetik özellik de bulunmuyor. Dolayısıyla, DNA analizleriyle etnik grupları –hele aynı coğrafi bölgede yüzyıllarca yaşamış olanları– birbirinden ayırmayı unutun.

Portekiz’de Sarpa Saran Bir Soruşturma

Keşke, öküz sürüsü gibi buraları ezip geçenlerden önce gelebilmiş olsaydım.

O zaman, her şey çok daha kolay olurdu.

Conan Doyle, “Boscombe Vadisinin Gizemi”

Avrupa kıtasının güneybatı ucundaki Portekiz’in Algarve’si, 200 kilometreye varan kumsalı, Akdeniz iklimi, güvenliği ve ucuzluğuyla sadece yerli turistleri değil, İngiliz, Fransız ve Almanları da çeken bir tatil yöresidir.

Karı koca doktor, İngiliz McCann’lerin, Lagos limanına 6 kilometre uzaklıktaki, Okyanus Kulübü adlı şirketin beyaz boyalı, palmiye ağaçları arasındaki iki üç katlı apartmanlarından birini seçmelerinde, bunların etkisi olmuştur elbette. Ancak, Martins ve Silva sokaklarının köşesindeki 5A blokunun giriş katını kiralamalarının asıl nedeni, 100-150 metre yakınındaki ocuk havuzu, kreş, dadı gibi olanaklardı. Çünkü doktorların, üç yaşında bir kızları ve biri erkek, diğeri kız, iki yaşında ikizleri vardı.

Bay McCann, yüzme havuzunun hemen dibindeki Tapas Bar’dan, Guarda Nacional Republicana’nın, yani jandarmanın Lagos’taki karakolunu arayıp, büyük kızı Madeleine’in kaybolduğunu bildirdiğinde, günlerden 3 mayıs 2007 ve saat tam 22.50’ydi.

Güvenlik emberi nerede?

Tutanaklara göre, ilk ekip, kulübe on iki dakika, görgü tanıklarına göre bir saat sonra ulaştı ve sorulması gereken ilk soruyu sordu:

“ocuğun kaybolduğunu kim ve ne zaman fark etti?”

“Karım” dedi doktor, “saat 22’de.”

Jandarma, aldığı yanıtın ve gördüklerinden pek hoşlanmamış olmalı. Kayboluşun üzerinden en az bir saat geçmişti ve daha da önemli, kızın kaçırıldığı iddia edilen, apartmanın giriş katında-

ki yatak odasına, bu bir saat içinde girip çıkmış, pencereleri, kapıları, dolap kapaklarını, çekmeceleri açıp kapamış meraklıların sayısı 50'den fazlaydı.

Bundan yüz yıl kadar önce Conan Doyle'un, "Boscombe Vadisi-nin Gizemi" adlı öyküsünde dedektif Sherlock Holmes "Ah", der, "keşke, öküz sürüsü gibi buraları ezip geçenlerden önce gelebilmiş olsaydım. O zaman, her şey çok daha kolay olurdu." Lagos karakolunun jandarmaları Sherlock Holmes'un dile getirdiklerini okumuş mudur bilmem, ancak, çocukların yattığı odadaki kargaşayı gördükten sonra, hayali dedektifle aynı duyguları paylaşmış olsalardı, en azından apartmanı güvenlik çemberine alır, adli polisin delil toplayacak uzmanları gelinceye dek giriş çıkışı engellerlerdi.

Uyuyan çocuk nasıl kayboldu?

En son söyleyeceğimizi, en başta özetleyelim. Küçük İngiliz kızın Portekiz'de kayboluşundan şu güne kadar (2 temmuz 2009) iki yıldan fazla zaman geçti ve ne ölüsü, ne de dirisine ulaşılabildi. Zaten Portekiz polisi de, 2008 ağustosunda dosyanın 30 000 sayfalık tutanağını kamuoyunun incelemesine açtı ve çocuğun ölüsü ya da dirisinin bulunamadığını, soruşturmayı kapattıklarını dünyaya ilan etti.

Anlatılana bakılırsa, her akşam olduğu gibi anne üç çocuğunu yatırmış, daha sonra eve 120 metre uzaklıktaki Tapas Bar'da eşiyile buluşmuş ve arkadaşlarıyla birlikte yiyip içmişler. Saat 22.00'de anne çocukların durumunu kontrole gittiğinde, ikizlerin uyuduğunu, buna karşılık Madeleine'in odada olmadığını fark etmiş. Bahçeye bakan pencerenin aralık olduğunu görünce "Kızımı kaçırdılar" diye bağırmış.

Portekiz polisinin ilk senaryosu da Madeleine'in kaçırılmış olabileceği üzerine kuruluydu. Bölgenin günlerce yerden ve havadan taranması, bu çabanın İngiliz polisi ve onların özel eğitimli köpekleriyle desteklenmesi bir yarar sağlamadı. Ne yazık ki, başlangıçta kızın tatil köyünü çevreleyen 3-5 kilometrelik bir çember içerisinde bulunduğundan hareket edildi ve fotoğrafları, çok yakındaki Lagos limanının yetkililerine bile günler sonra dağıtıldı. Halbuki deneyimler, çocuk kaçırmalarının uluslararası bir suça dönüştüğünü ve kaçırılışı izleyen birkaç saatte toplanan bilginin, çocuğun bulunmasında hayati önem taşıdığını gösterir.

Portekiz polisi, çocuğu kaçırdığını düşündüğü yabancıyla ilgili bir ipucuna ulaşamayınca senaryosunu değiştirdi ve az sonra

özetlemeye çalışacağım deliller yüzünden, kızın annesi tarafından kazayla ya da kasten öldürüldüğünü, babanın da durumu örtbas etmeye çalıştığını ileri sürdü. Polis zaman zaman ilk varsayımına, kızı bir yabancınn kaçırıldığı senaryosuna dönüyor. Ayrıca kızın, yataktan kalkıp yakınlardaki markete gittiği, oradaki bir yabancı tarafından kaçırıldığı üzerinde de duruyor.

Önce hayal kurdular, sonra delil topladılar

İçinden çıkılamaz bu duruma gelinmesinin temel nedeni, bana göre, soruşturmalarda sıklıkla rastlanan bir hata.

Olay yerine ilk ulaşan güvenlik birimleri, gözlemleri ve tanık ifadeleri doğrultusunda, olayın niteliğine ilişkin bir kanaate varıyorlar. Cinayet, intihar, kaza ya da bu örnekte olduğu gibi çocuk kaçırmayı diyorlar.

Olay yerinden delil toplanmasında, bu ilk varsayımına bağlı kalınıyor ve başka alternatifler düşünülüyor. Kriminal laboratuvarların delilleri incelemesi, doğal olarak bir süre alıyor. Çıkan sonuçlar ilk kurguyu desteklerse mesele yok, ama desteklemediği takdirde, en az üç olasılık var. Ya yeterli delil toplanamamıştır, ya laboratuvar toplanan delillerden bir sonuç alamamıştır (örneğin parmak izi karşılaştırmaya elverişli değil, DNA elde edilemiyor gibi) ya da varsayılan senaryo yanlıştır.

İlk senaryonun yanlış olduğu kabul edildiğinde, bir diğer alternatifte yönelip, bu kez o delillendirilmeye çalışılıyor. Kanımca pek çok suçun failinin meçhul kalmasının nedeni bu. Çünkü aradan geçen süreyle orantılı olarak, yeni delil bulma şansı giderek azalıyor, görgü tanıklarının güvenilirliği giderek azalıyor.

Madeleine olayında da bu durumu gözlüyoruz. Önce, bir yabancınn, apartmana pencereden girip, kapıdan çıkarak kızı kaçırdığına ilişkin bir kanı vardı. Soruşturma, bir süre bu çerçevede yürütüldü.

Daha sonra, kızın sokağa çıktığına ve dışarıda kaçırıldığına odaklanıldı. Bu da tutmayınca, annenin kızı öldürdüğü, babanın da ona yardımcı olduğu varsayıldı.

Sonuç alınamayınca tekrar başa dönüldü, yine bir yabancı arandı, ardından kiralık bir otomobilin bagajında bulunan saç telinin DNA'sı kızinkiyle örtüştü, ardından anne ve baba bir kez daha çocuğu öldürmekle suçlandı.

Önce kızın canlı olduğu sanıldı, birkaç ay sonra ölüsünü aramaya karar verildi, şimdilerde yeniden canlı olduğu düşünülüyor,

çünkü Malta'dan Fas'a, İspanya'dan Belçika'ya, çocuğu gördüğünü iddia eden ihbarların sayısı elliye buldu.

Bir süre kızın Okyanus Kulübü'ne yakın bir mekânda tutulduğu varsayıldı. Boş daireler arandı ama, dolu olanlarının aranmasında savcılık izni yüzünden gecikildi. Çember çok yavaş genişletildi ve tatil köyünün denize yakınlığı göz ardı edildi. Halbuki, bulunulan yerden deniz yoluyla hızla uzaklaşmak, hatta Afrika kıtasına geçmek mümkün. Bütün bunların, daha ilk dakikalardan itibaren göz önüne alınması, delillerin ona göre toplanması, soruşturmanın tüm varsayımları kapsayacak biçimde yürütülmesi gerekirdi. Hani kimi derlemelerde yer bulan "Türk'ün aklı sonradan gelir" diye insafsız bir deyiş var ya, onun muhatabı, biz olmamalıydık.

Bilgi kirliliğiyle saptırılan gerçekler

Portekiz yasaları yürümekte olan bir soruşturmaya ilgili olarak açıklama yapılmasını yasaklıyor. Bu kişilerin yargılanıp, iki yıl hapis cezasına çarptırılması mümkün olduğundan, o gece tatil köyünde bulunanlar ile soruşturmanın herhangi bir aşamasında görev yapanlar, görünürde konuşmuyorlar ama, her gün basına bir parça bilgi sızdırılıyor. Kaynağı belli olmayan bilgi kırıntıları üzerine geliştirilen spekülasyonlar doğruymuşçasına, günlerce tartışılıyor.

Durmaksızın Portekiz polisinin yavaşlığı ve beceriksizliği eleştirildiğinden, başlangıçta, Portekizli meslektaşlarına sadece bilgi desteği veren İngiliz polisi, toplumun baskısı yüzünden 2007 ağustosunda özel eğitilmiş, özel teçhizatlı olay yeri inceleme ekiplerini ve iz süren köpeklerini Portekiz'e göndermek ve toplanan delilleri incelenmek üzere İngiltere'ye getirmek zorunda kaldı.

McCann'lerin, cinayet masasından emekli bir polisi özel dedektif olarak tutması ve Portekiz'e göndermesi, işleri daha da karıştırdı. 2009 yazında bu dedektif, Almanya'da kanser tedavisi görmekte olan ve evvelce küçük çocukları tacizden hüküm giymiş Raymond Hewlett adlı bir İngiliz'in, Madeleine'in kaçırıldığı tarihte, tatil köyüne yakın bir yerde oturduğunu ileri sürerek sorgulanmasını istedi. İhbarı ciddiye alan Alman polisi, Aachen'deki bir hastanede tedavi gören adamcağızdan DNA örneği aldı, iki yıl önce kullandığı mavi Dodge marka aracını çivisine kadar sökecek bir ipucu aradıysa da, bir yere varamadı.

Öte yandan, dedektifçiliğe soyunan ve ilgili ilgisiz kişilerle mülakat yapıp yayımlayan gazeteciler, işleri daha da içinden çıkılmaz bir hale getirdi.

Kafa karışıklığının bir diğer nedeni, medyayla ilişkilerini başarılı biçimde yönetemeyen Portekiz resmi makamlarının kendisi. Birkaç kez, olayı çözmekte olduklarını bildirip, birini zanlı ilan ettikleri halde, yeterli delil bulamayınca serbest bırakmaları, onlara olan güveni sarstı.

Ders alınacak yanlışlar

Bu toz duman içinde McCann soruşturmasını tartışmaktan ziyade, yapılan sayısız hatadan ikisi üzerinde durmak istiyorum. Bunlardan ilki, çocuğun kaçırıldığının bildirildiği gece, McCann'lerle aynı masada yemek yiyen yedi İngiliz'den birinin, Bayan Jane Tanner'in ifadesi üzerine zanlı durumuna düşen ve ciddi biçimde mağdur edilen Robert Murat'ın durumu; ikincisi, McCann'lerin apartman dairesinden ve çocuğun kayboluşunun yirmi beşinci gününde kiraladıkları aracın bagajından elde edilen biyolojik delillerin analizi.

McCann davasının unutulmuş mağduru

Otuzunu geçmiş, evlenip ayrılmış bir erkekseniz ve halen annenizle oturuyorsanız; birkaç yıl önce tanıştığınız genç kız, küçükken yaşlıca biri tarafından cinsel tacize uğradığını anlatmışsa; evinizin bodrumu varsa, üstelik mahallenizde küçük bir kız kaybolmuş, siz de arama çalışmalarına bütün gücünüzle destek vermişseniz; bütün bunlara, bir Rus iş arkadaşınız olduğunu, üstelik bilgisayarlardan anladığını, ayrıca kızın kaybolduğu gece, ikinizin cep telefonu görüştüğünüzü eklerseniz, ölümlerden ölüm beğenin.

Okyanus Kulübü apartmanlarına yakın bir yerde oturan Robert Murat, aynen bu durumdaydı. Tapas Bar'da çocuğun anne ve babasıyla yemek yiyen yedi kişiden biri, Bayan Jane Tanner, battaniyeye sarılı büyükçe bir cisim taşıyan gençten bir adamı güneye doğru yürürken gördüğünü söylemiş, haftalar sonra adamın taşıdığının aslında pembe-beyaz pijamalı küçük bir kız çocuğu olduğunu ve güneye değil doğuya gittiğini belirtmişti. Adamı gördüğünü iddia ettiği saat, 21.15'ti ve o saatte, pijamanın renginin bu ayrıntıda anımsanmasının pek de güvenilir olamayacağını kimse düşünmedi.

Robert Murat, doğu yönünde oturan otuz üç yaşında bir İngiliz'di ve bölgede emlakçılık yapmaktaydı. İnternet üzerinden çocuk pornografisi yayan bir pedofil olarak damgalanmasına yol

açacak, yukarıda sıraladığım tüm risk faktörlerine sahip olduğundan, Madeleine soruşturmasının ilk resmi zanlısı olarak tarihte yerini aldı. Sadece tarihte mi, günlerce aleyhinde yazılar yazıp, haberler yayımlayan medyada da.

Evi ve bahçesi baştan başa üç kez aranan, kendisi dört kez sorguya çekilen Robert Murat, biraz zor da olsa, polis kayıtlarında aklandı. Ancak bulaşan lekeyi toplumun kafasından silmesi belki de hiç mümkün olamayacak ve o hep “Robert Murat mı? Ha şu Portekiz’deki çocuğu kaçırان adam mı, yoksa o kaçırmamış mıydı?” şeklinde yürüyen söylentilerin konusunu oluşturacak. Boşandığı karısından olma küçük kızı ve onun okul arkadaşları, haftalarca gazetelerin ön sayfalarında yayımlanan fotoğraflarını hiçbir zaman unutmayacak.

Köpekler ve kimyacılar mucizeler yaratmaz

Kızın kayboluşundan dört ay sonra, İngiltere’den getirtilen özel eğitimli bir polis köpeğinin, karı koca McCann’lerin çocuğun kayboluşundan üç hafta sonra kiraladıkları Renault Scenic otomobilin bagajında, ayrıca annenin yeni satın aldığı giysiler ile yanından ayırmadığı kızının oyuncak kedisinin üzerinde, hatta çocukların yatak odasında “ceset kokusu” aldığı bildirildi ve kızın öldüğü resmen ilan edildi. Köpeğin bu hareketlerinin yer aldığı film, kızını öldürdüğünü itiraf edeceği umuduyla anneye gösterildiyse de, bir sonuç alınamadı. Köpeklerin cesetleri bulabileceği muhakkak da, dört ay önce ona değen cisimler üzerinde “ceset kokusu”nu ayırt ettikleri hiç görülmüş değil. Öte yandan, köpek burnu, kan, idrar gibi vücut sıvılarının kokusunu elbette alır, ancak bundan, kişinin öldüğü sonucuna varılamaz.

Kayboluştan çok sonra, İngiliz polisinin farklı dalga boylarında ışık veren lambalar kullanarak, gerek kiralık araçta, gerekse evde yaptığı araştırmada ele geçen saç, kıl ve biyolojik lekeler, DNA analizi yapılmak üzere İngiltere’ye götürüldü. Birmingham Adli Bilim Hizmetleri, bagajdaki saçlardan elde ettiği bir kısmı DNA profilinin, kayıp kızınkiyle örtüştüğünü bildirdi.

Anne McCann, bu DNA bulgusuna dayanılarak, çocuğu kasten ya da bir kaza sonucu öldürmekle, baba da cesedin bagajda taşınmasına yardım etmekle suçlandılar. Yargıç Pedro Daniel dos Anjos Frias, delilin anneyi tutuklamaya yeterli olmadığına karar vermiş olsa da, dünya medyası hâlâ, annenin katil olabileceği senaryosunu gündemde tutuyor.

Halbuki aracın bagajı ile arka koltuklar arasında bir bölme bulunmuyor, buraya oturan aile bireylerinden birinin saç bagaja ulaşabilir ve DNA'sının, kızın kısmi profiliyle örtüşmesi kadar doğal bir şey olamaz. Ayrıca McCann ailesi, İngiltere'ye dönmek üzere apartmanı boşaltırken, kaybolan kızın kiler de dahil olmak üzere, eşyalarını bu araçla taşımışlar. Dolayısıyla, bagajdaki saç teli onun olsa bile ne zaman koptuğunu, oraya nasıl geldiğini bilmek mümkün değil.

Kitaplarda yer alacak bir soruşturma

Küçük kızın kayboluşunun üzerinden iki buçuk yıl geçtikten sonra, hâlâ ne ölüsü ne de dirisinden haber vardı. 2009 nisanında Portekizli polis müdürü Gonçalo Amaral emekliliğini istedi. Müdür, soruşturmanın başından beri, çocuğun ailesi tarafından öldürüldüğünü iddia etmiş, hatta bu iddialarını bir araya getiren bir belgeselin çekimine de katkıda bulunmuştu. İki milyon kişinin izlediği belgesel, İngiliz basını tarafından yaylım ateşine tutuldu. Emekli polis, soruşturmanın zamanından önce kapatılmasına neden olmakla suçlandı ve McCann ailesiyle mahkemelik oldu.

2009 yazında polise başvuran ve kimliğinin gizli tutulmasını isteyen bir İngiliz görgü tanığı ortaya çıktı. Kayboluştan birkaç saat önce, McCann ailesinin kaldığı tatil köyünün yakınlardaki bir barda olduğunu, Avustralya aksanıyla İngilizce konuşan otuz-otuz beş yaşlarında "Victoria Beckham benzeri" bir kadının İspanyol bir erkekle tartıştığını, garip ve telaşlı davrandığını anlattı. Kadının robot resmi değişik ülkelerin polislerine dağıtıldıysa da, henüz bir tanıyana rastlanmadı.

Böylelikle, doğru dürüst yapılamayan bir olay yeri incelemesi yüzünden, sarpa saran bir soruşturma daha, kitaplarımızda yer alacak bir örneğe dönüştü.

Titanic'teki Buz Bebek Bilmecesi

Henüz küçüktü. Üşümesin diye sımsıkı giydirilmişti. Bulduklarında çoktan donmuştu. Tıpkı 1 517 kurbanın çoğu gibi. Beyaz bir tabuta koyup gömdüler. Mezar taşına “Meçhul Çocuk” diye yazdılar. Aradan yüz yıla yakın bir süre geçti. Bebekten geriye üç sütdişi, bir kemik parçası ve ayakkabılarından başka bir şey kalmadı. Bu yazı, onun öyküsü.

Çoğu çocuk 200 000 kadar İrlandalı işçinin, ağır koşullarda çalışarak tamamladığı dünyanın en büyük, en gelişmiş, en hızlı yolcu gemisi RMS Titanic, İngiltere'nin Southampton limanından 10 nisan 1912 günü demir almıştı. Fransa ve İrlanda'ya uğradıktan sonra 2 240 yolcu ve mürettebatıyla birlikte Atlantik Okyanusu'nda New York'a doğru yol alıyordu.

Yolculuğun dördüncü günü bitmek üzereydi. Gökyüzü açık, yıldızlı, hava sıcaklığı sıfır derece, deniz durgundu. Saat tam 23.39'da, gözcü Frederick Fleet ile Reginald Lee, geminin hemen önünde büyük bir buzdağı gördü. Fleet, geminin çanını üç kez çaldı, köprüyü aradı: “Buzdağı, hemen önümüzde!” 36 saniye sonra korkulan oldu ve Titanic 2 saat 40 dakikada tamamen battı. İçindeki her üç kişiden ikisinin umut ve hayallerini de beraberinde götürerek.

14 nisan 2008 günü facianın 96. yıldönümüydü. Kurtulan şanslılardan halen hayatta olan son kişi, geminin dokuz haftalık en küçük yolcusu, Bayan Millvina Dean, sesi kısıldığından anma törenlerine katılamadı. Aynı gemide, başka küçükler de vardı ve birinin kaderi farklı yazılmıştı.

Ceset denizindeki meçhul çocuk

Mackay-Bennett kablo gemisinin denizcileri onu gördüğünde, sarı saçlı başı gökyüzüne dönüktü, çoğu erkek 300'e varan cesedin arasında, suyun üzerinde yüzüyordu ve soğuktan donmuştu. Yakası ve kol ağızları kürklü gri paltosu, pembe yün kazağı, uzun pazen gömleği, fanilas, kahverengi çorapları ve kahverengi deri ayakkabıları vardı.

Gemiciler, cesetlerin bir bölümünü toplayarak ülkelerine döndü-

ler. Doktorlar, gri paltolu bebeğe “4 numaralı ceset, iki yaşında, sarı saçlı erkek çocuk, muhtemelen üçüncü sınıf yolcusu” diye kayıt düştü. Onu önce, iki yaşındaki İsveçli Gösta Palsson sandılar, sonra iki yaşındaki İrlandalı Eugene Rice. Baktılar, işin içinden çıkılamıyor, gri granit mezar taşına “Meçhul Çocuk” yazdılar ve üçte birinin kim olduğu anlaşılamayan 121 Titanic kurbanıyla birlikte, bir Kanada mezarlığına (Fairview Mezarlığı, Halifax, Nova Scotia) gömdüler.

Üç sütüdişi ve bir kemik

Kazadan doksan yıl sonra Kanadalı Joan Allison, Geomarine Ltd. Şirketi’nin başkanı, amatör Titanic tarihçisi Alan Ruffman’a başvurdu. “Anneannem, Mackay-Bennett gemisi tarafından sudan toplanan ve Fairview Mezarlığı’na gömülen kimliği meçhul-ler arasında olabilir” dedi.

Alan Ruffman, Dr. Ryan Parr’ı buldu. Ontario’daki Lakehead Üniversitesi’nin paleo-DNA laboratuvarında çalışan Parr’ın, biyolojik antropoloji doktorası; Mısır mumyaları, Kızılderili kalıntılarıyla ilgili yayınları vardı. Gerekli izinleri alan Ruffman ile Parr, 17-18 Mayıs 2001 tarihlerinde, 240 ve 281 sayılı mezarların yanı sıra, yıllardır kuşku içinde yaşayan İsveçli Palsson ailesinin talebi üzerine, “Meçhul Çocuk” mezarını da açtılar.

Toprağın yapısı ve yeraltı sularının asitliği nedeniyle, 240 ve 281 sayılı mezardaki kalıntıların tamamı çürümüş ve erimişti. Çocuğun mezarında ise, 6 santim uzunluğunda bir kemik ve üç adet diş bulabildiler.

“Kemik çok eski, çekirdek DNA’sı parçalanmıştır, mitokondriyal DNA çalışmalı” dedi Dr. Parr. “Eğer çocuk Gösta Palsson ise, mtDNA’sı ana tarafından akrabalarını tutmalı.” 2002 baharı geldiğinde, çocuğun Gösta olmadığından kesinlikle emindi. mtDNA’nın incelediği HVSI bölgesi, çocuğun İsveç’teki ana tarafından akrabalarını tutmuyordu.

Bebek kaç aylık?

“Yoksa çocuk iki yaşında değil mi?” diye düşündü Ruffman ve dişlerin gerçek yaşının peşine düştü. Antropolog Dr. El Molto ve Dr. Christy Turner’e göre, bunlar iki yaşından daha küçük bir bebeğin sütüdişleriydi. Bunun üzerine, Titanic faciasında hayatını kaybeden iki yaşından küçük erkek çocuklara odaklandı. İkisinin akrabalarını bulabildi, kanlarını aldı. Parr, mtDNA’ların HVSI böl-

gelerini inceledi. Hiçbiri kemiği tutmadı.

“Bana tahmin değil, kesin bir yaş gerek” dedi Ruffman ve bu kez işi gerçek uzmanlarına, Toronto Üniversitesi Pediatrik Diş Hekimliği Bölümü’ne havale etti. Prof. Dr. Keith Titley başkanlığında bir ekip, dişlerin dokuz aylıktan büyük, on beş aylıktan küçük bir çocuğa ait olduğunda birleşti ve elektron mikroskobu incelemesinde, birinde DNA analizine imkân verecek dentin dokusu bulunduğunu gördüler. Ruffman, o diş, ABD’de Utah’taki Brigham Young Üniversitesi’nin “ancient” (eski zaman) DNA laboratuvarına götürdü ve Dr. Scott Woodward’a teslim etti.

“Titanicin Tuntematon Lapsi”

Amerikalılar, dişin dentin kısmından mtDNA saflaştırırsun, Dr. Parr, 6 santimlik kemikten yeniden mtDNA eldesine koyuldu. Amerikan PBS televizyonu sayesinde, gemide hayatını kaybeden iki yaşından küçük kaç çocuk varsa anne tarafı akrabalarına ulaştı, kanlarını aldı. Sonunda, uyan birini buldu. Daha doğrusu, bir değil, iki kadın buldu. Biri, on dokuz aylık İngiliz Sidney Leslie Godwin’in, diğeri on üç aylık Finli Eino Viljam Panula’nın ana tarafından akrabasıydı. “Ne büyük aksilik” diye yakındı Dr. Parr. “Meğerse, iki ailenin son 2 000 yılda, ana tarafından ortak bir kadın akrabaları varmış.” Bebeğin İngiliz mi, yoksa Finli mi olduğunu ayırt edemiyordu. Ancak, eldeki dişlere göre “Meçhul Çocuk” on beş aylıktan küçüktü. Pek içine sinmese de, “Mezardaki bebek, on üç aylık Finli Eino Viljam Panula’dır” deyiverdi.

2002 kasımında gazeteler, “Titanic’teki bebeğin artık adı var” diye yazdı. Diş hekimleri mutluydu. DNA’nın çözemediği bir meseleyi aydınlatmışlardı. Amerikan PBS televizyonu mutluydu. Bebeğin teyzesinin kızı ve oğlunu, ayrıca teyzenin kızının kızını Finlandiya’da bulmuş, Kanada’ya getirmiş, yüz yıllık bilmececinin çözülmesini sağlamıştı.

Finli Ulla Appelsin çok mutluydu. Buzlu sularda boğulan anne, beş oğlu, onları ABD’de boşuna bekleyen baba ve yüz yıllık isimsiz mezarın öyküsünü anlatacağı *Titanicin Tuntematon Lapsi* (Titanic’in Meçhul Çocuğu) adlı romanını yazmaya koyuldu.

Küçük Eino Panula bir anda, dünya denizlerinde boğulan tüm çocukların; ailesi Panulalar, açlık yüzünden 1870 ile 1929 arasında ABD’ye göç eden 350 000 Finlinin simgesi haline geldi. 2005’te gün yüzüne çıkan bir çift küçük ayakkabıyla her şey altüst oldu.

Kusura bakma Finlandiya

Halifax polis teşkilatından komiser muavini Clarence Northover, Fairview Mezarlığı'na getirilen cesetlerin defin işlemlerinden, ayrıca üzerlerindeki giysi, saat, cüzdan vb. malzemenin ailelere tesliminden, almaya gelen olmazsa, imhasından sorumluydu.

4 numaralı küçük sarışın "Meçhul Çocuk" cesedinin kimsesi yoktu. Komiser, üzerinden çıkanların hepsini yaktı. Küçük deri ayakkabılara kıyamadı, götürüp çalışma masasının çekmecesine koydu, 1919'da emekli olduğunda eve götürdü. 2002'de, torunu Earle Northover, onları Halifax'taki Atlantik Deniz Müzesi'ne bağışladı.

29 haziran 2005 günü ayakkabılar, aynı kazada ölen milyoner Charles Hays'in eldivenlerinin yanında sergilenmeye başlandı. İlk ziyaretçilerinden biri, Dr. Ryan Parr'dı. Onları Toronto'daki Bata Ayakkabı Müzesi uzmanlarına inceletti ve 1900-1925 yılları arasında İngiltere'de imal edilmiş olduklarını öğrendi. Daha da önemlisi, on üç aylık bir çocuk için fazla büyüklerdi.

Dr. Parr, elindeki örneklerin mtDNA'sını daha gelişmiş yöntemlerle araştırmaya başladı ve öncekine ek olarak, HVS2 bölgesini de karşılaştırdı. 2007 ağustosunda bir basın toplantısı düzenledi. "Kusura bakmayın" dedi. "Bir hata yapmışız. 'Meçhul Çocuk', Finli Eino Panula değil, on dokuz aylık İngiliz Sidney Leslie Goodwin." Mutluluk sırası, DNA'nın gücüne inananlara gelmişti.

Batmaz sanılan Titanic neden battı?

Kaptan Edward Smith, buzdağı görüldüğünde hızını artırıp geriye gitmek yerine, etrafından dolanmayı tercih etse, kendisini de öldüren faciayı engelleyebilir miydi?

İkinci subay Blair, yolculuktan hemen önce işten çıkarılmasa, gemiden ayrılırken dürbünün bulunduğu dolabın anahtarını cebine koyup gitmese, dolayısıyla gözcü Fleet, çevreyi çıplak gözle kolaçan etmek zorunda kalmazsa, buzdağını 500 değil, 1 000 yarda (900 metre) mesafeden fark edebilir miydi? Fark etse bir şey değişir miydi?

Telgrafçı Phillips, Lady Astor gibi birinci sınıf yolcuların telgraflarını çekerek oyalanmasa, önlerinde buzdağı olduğunu haber veren uyarıları kaptan köşküne ilettiğinde ciddiye alınsa, facia önlenir miydi?

Yolcu gemilerindeki filika sayısı, o tarihteki gemicilik kurallarının öngördüğü şekilde grostona göre değil, Titanic'in batışından sonra değiştirilen biçimde, yani yolcu kapasitesine göre hesaplanırsa, daha çok kişi kurtulur muydu?

Geminin yapımında kullanılan çelik mi çok sertti, yoksa Thomas Andrews'ın planı mı hatalıydı? Ya da kimyacı Jennifer Hooper McCarty'nin, Dr. Tim Foecke danışmanlığında yürüttüğü doktora tezinde ileri sürdüğü ve 1 mart 2008'de piyasaya çıkan *What Really Sank the Titanic: New Forensic Discoveries* (Titanic'i Gerçekte Ne Batırdı: Adli Bilimlerle İlgili Yeni Deliller) adlı ortak kitaplarında okuduğum gibi, perçin çivilerinin yapısındaki yüksek fırın cürufu normalin dört katı olduğu için mi Titanic buzdağına çarptığında sadece üç saat dayanabildi?

Özetlersek, "Titanic neden battı?" sorusu, aradan geçen yüz yıla ve onlarca resmi soruşturmaya rağmen henüz yanıtlanabilmiş değil.

Buz altında mucizeler

Soğuk sularda seyreden gemiciler, istenmeyen durumlardaki en büyük tehlikenin boğulmak değil, hipotermi (vücut sıcaklığının 35 derecenin altına düşmesi) olduğunu iyi bilir. 5 derecelik suda bir saatten, buzlu suda 45 dakikadan fazla kalanın yaşama şansı yok gibidir. Elbette suya düşenin boyu, kilosu, yağ oranı, genel sağlık durumu, giysileri ve yaşı önemlidir ama, çokça yenen yemek, bolca içilen alkollü içki, çırpıntılı su ve atılan kulaçlar ölümü hızlandırır.

Buz tutmuş göl ya da nehirlerden kalbi durmuş, soluk almaz biçimde çıkarılan "ölü" çocukların yaşama döndürülebilmesi, gazetelere yansıdığı şekilde "mucize" değil, vücutlarındaki metabolik reaksiyonların, oksijene ihtiyaç duymayacak ölçüde yavaşlamasından ve doktorların yapılacakları bilmesindendir.

Rüzgârın gücüne direnemeyip buz tutmuş göle düşen henüz iki buçuk yaşındaki Michelle Funk, hastaneye getirildiğinde vücut sıcaklığı 19 dereceydi, rengi masmaviydi ve kalbi durmuştu. Bugüne değin hiç kimse, küçük kızın yirmi iki yıl önceki rekorunu kırabilmiş değil. Su altında kaldığı süre tam 66 dakikaydı. Çocuk hastalıkları uzmanı Dr. R. G. Bolte ve arkadaşlarının, 1988'de *Amerikan Tıp Birliği* dergisinde yayımlanan tedavi yöntemleri (kanın vücut dışında ısıtılması) güncelliğini korumakta.

“Size bol yıldızlı bir gece dilerim”

Uluslararası Titanic Derneği'nin yıllık toplantısı, 16-18 Mayıs 2008 tarihlerinde New York'taki Crowne Plaza Meadowlands Oteli'nde yapıldı. Kristal salondaki gala yemeğinin konuşmacısı Alan Ruffman, “Meçhul Çocuk”un bir isme kavuşmasının serüvenini anlattı. 8 Nisan 2012'de Southampton limanından kalkacak yolcu gemisine binilmesini hararetle tavsiye etti. “Şeref başkanımız Bayan Millvile Dean bu yıl aramızda yok. Sesi kısıldığından 96. anma törenlerine katılamadı. 2012'ye kadar mutlaka düzelir. 14 Nisanı 15'ine bağlayan gece, Titanic'in yüz yıl önce battığı noktada olacaksınız. Orkestra, gemi batarken çalınan son parçayı, *Sonbahar*'ı seslendirecek. O sırada Bayan Millvile'yla şampanyalarınızı tokuşturursunuz” dedi. Konuşmasını “Umarım geceniz bol yıldızlı, ama buzsuz olur” diyerek tamamladı.

2012 yılının Mart ayında, Titanic'in tam battığı yerde olacak yolcular için gece yıldızlı, sular buzsuz olur mu bilemem. Ancak ölenlerin anısına ya da Bayan Millvile Dean'in sağlığına kadeh kaldırma şansı yok. Çünkü Titanic'in en küçük (henüz dokuz aylıktı) ve hayatta kalan son yolcusu Bayan Dean, doksan yedi yaşında, 31 Mayıs 2009'da, tam da Titanic'in denize indirilişinin yıldönümünde, bu dünyayı terk etti. Böylelikle geride, faciayı yaşamış hiç kimse kalmadı.

Beslan'ın Eve Dönemeyen Çocukları

Henüz yirmi iki yaşındaydı. İyi futbol oynardı. Moskova Üniversitesi'nde öğrenciydi ve anlatıldığına göre, pek çok yaşıtı gibi Che Guevara hayranıydı.

Çok istediği, ancak puanı tutmadığı için giremediği hukuk fakültesi yerine, mühendislik fakültesinde arazi amenajmanı okuyordu. Kırk yaşına geldiğinde, bir yanda Rusya'nın en çok arananlar listesindeydi, ABD ve Güvenlik Konseyi'nce terörist sayılıyordu, diğer yanda özgürlük savaşçısı olarak saygı duyuluyor, peşinden gidiliyordu. Şamil Basayev, "Kötüyüm, haydudum, teröristim. Ama onlar 40 000 çocuğumuzu öldürdüler" şeklindeki beyanatından bir yıl kadar sonra, 10 temmuz 2006 günü, dinamit yüklü bir kamyonun patlaması sırasında öldü. Basayev, çok sayıda eylemi üstlenmişti. Yaşananların ardından "Korkunç bir trajedi" diye nitelendirdiği Beslan işgali, bunlardan biridir. Ancak eminim ne o, ne de o sabah okula doğru yürüyüşe geçen siyah maskeli 33 kişi, 186 çocuğun ölümünü öngörememiştir.

Faciaya işgali yapanların mı, yoksa sonlandıranların mı neden olduğunu meslektaşlar arasında tartışıp durmuş, otopsi raporları olmadan bir yere varamayacağımızı anlamış ve konuyu "şimdilik" kaydıyla kapatmıştık.

2008 temmuzunda, gene bir otel odasında yalnızdım. Televizyon kanalları arasında dolaşıp durmaktaydım ki, on üç-on dört yaşında bir erkek çocuğunun "En kötüsü uykusuzluktu, izin vermediler" dediğini duydum. "Beslan" dedim, kendi kendime. "Başka bir yer olamaz." "Hayır, susuzluk daha kötüydü" diye karşı çıktı bir kız, "O kadar susamıştım ki, avucuma çiş yapıp içtim." En küçükleri sordu: "Ablam, cennete gitmiştir değil mi?"

Öylesine küçüktüler ki, çoğu çocuk 334 kişinin bir türlü açıklanmayan otopsi raporlarının önemini henüz bilmiyorlardı. Bildikleri tek şey, bir eylül sabahı hayatları değişmişti ve bir daha hiçbir zaman eskisi gibi olmayacaktı.

“Tellere dokundun, paramparça oldum”

1 eylül 2004 sabahı saat 9'a geliyordu. Rusya Federasyonu'nun her köşesinde, orta dereceli okulların ilk günüydü. Tabii, Kuzey Osetya-Alanya Cumhuriyeti'nin Beslan kentindeki yedi okulda da. Komintern Sokağı, Bir Numaralı Okul'un bahçesindeki çoğunluğu Oset, bir bölümü Rus 1 300 kadar öğrenci, öğretmen, anne ve baba birbirine sarılıyor, hasret gideriyor, siyah ve lacivert üniformalı, beyaz önlüklü çocukların sesleri iki sokak öteden duyuluyordu. Gerçi bahçeyi biraz küçültmüştü ama olsun, kapalı spor salonu inşaatının tamamlanması velileri sevindirmişti. Çocuklar, dondurucu kış günlerinde bile spor yapabilecekti.

O sabah, başkent Vladikavkaz'ın (eski Ordjonikidze) 15 kilometre kuzeyindeki 35 000 nüfuslu Beslan'daki hemen hemen her ailenin bir kızı, oğlu ya da akrabası, Bir Numaralı Okul'daki mutluluğun parçasıydı.

Saat 9.30 sularında, bir GAZ polis minibüsü ile GAZ-66 askeri kamyonun bahçeye girişi pek kimsenin dikkatini çekmedi. Araçlardan atlayan kamuflaj üniformalı, siyah kar maskeli, bazıları bellerine patlayıcı sarmış 10-15 kişiyi görenler de, Rus askerlerinin olağan tatbikatlarından biri sandılar. Ancak gelenler havaya ateş edip, okulda kim varsa, kapalı spor salonuna girmesini emredince şaşırdılar. Çocuklar ağlamaya, büyükler bağırıp çağırmaya, birbirini ezercesine sağa sola kaçışmaya başladı. Kargaşadan yararlanan 50-60 kişi kendini sokağa atabildi, az sayıda da olsa, ana binanın bodrumundaki kazan dairesine ulaşanlar oldu.

Beslan polisinin olay yerine gelmesiyle birlikte çıkan çatışma kısa sürdü. Bu arada saldırganlardan biri öldürüldü. Çapraz ateş altında kalan bazı yetişkinler yaralandı, hatta ölenler oldu. Geriye kalanlar, artık 10 metre eninde, 25 metre uzunluğundaki spor salonundaydı. Cep telefonları toplanmıştı. Yüzükoyun, balık istifi yan yana dizilmişlerdi. 1 100-1 200 kişiydiler. “Kolunu bacağını oynatanı, ağlayanı, Osetçe konuşanı vururum” diye bağırıyordu maskelilerden biri. Rusça konuşuyordu, ama Çeçen şivesini fark edenler oldu.

İri yapılı, genç 15-20 erkek öğretmen ve veliyi seçtiler, okulun ikinci katına çıkardılar. Az sonra büyük bir patlama duyuldu, kollar, bacaklar etrafa saçıldı. İntihar bombacısı kadındı ve hemen oracıkta ölse de gözleri, The Who adlı rock grubunun son albümünde yaşayacaktı: “Odanın öbür yanında gözlerini gördüm. Siyah çerçevenin içinden bana bakıyordun. Elinde silah vardı, ço-

cuklar ağlıyordu, tellere dokundun, paramparça oldum, maviliğe savruldum, çaresizdim, sana o an âşık oldum.”

52 saatlik kâbus yeni başlıyor

Rus polisi, Rus askeri, federal güvenliğe bağlı özel eğitimli Alfa ve Vypmel timleri ile İçişleri'nin özel ekipleri, spor salonu ve okul bahçesinin dört bir yanına patlayıcı yerleştiren, bunları tellerle birbirine bağlayan, arkadaşlarından biri vurulursa, karşılığında 50 rehineyi öldüreceğini, müdahale edildiği takdirde okulu havaya uçuracağını söyleyen saldırganları etkisiz hale getirmek amacıyla, okula 250 metre kadar yaklaşmıştı. Bu resmi güçlere, sayıları 5 000'i bulan silahlı Oset milisinin katılmasıyla birlikte, yetkililerin disiplini ve eşgüdümü sağlamakta zorlandığı söyleniyor. Ayrıca, olay yerine yeterince itfaiye ve ambulansın sevk edilmediği de iddialar arasında.

“Hep birlikte açlık grevi yapacağız” demişlerdi. “Kuzey Osetya Başkanı Aleksandr Dzasokhov buraya gelip, bizimle pazarlığa oturuncaya dek, ne su ne de yemek var.” Başkan okula gelmedi, belki de gelmesine izin verilmedi ve çocukların, idrar içerek, sak-sılardaki bitkileri gizlice koparıp yiyerek, öldürülenleri görerek ve hiç ağlamamaya çalışarak geçireceği 52 saatlik kâbus, yeni başlıyordu.

Çocuk hastalıkları uzmanı Leonid Roşal'ın yürüttüğü pazarlıkların sonuç vermediği ilk günün akşamında, Rusya'nın talebi üzerine Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi toplandı ve bir karara vardı: “Teröristler hemen ve koşulsuz olarak bütün rehineleri bıraksınlar.” Aynı gece ABD Başkanı George W. Bush “Rusya'ya her türlü desteğe hazırız” dedi.

Ertesi günün en önemli olayı, Başkan Putin'in konu hakkında ilk kez konuşmasıydı: “Başlıca görevimiz, rehin alınanların hayatını ve sağlığını korumaktır. Kuvvetlerimizin tek hedefi budur.” Aynı günün ikinci önemli gelişmesi de, İnguş Cumhuriyeti'nin önceki başkanı, emekli generalin, Ruslan Auşev'in okul binasına girebilmesi ve yeni doğum yapmış 11 anne ile 15 çocuğu dışarı çıkartabilmesidir. Emekli generalin işgal edilen okulda çekilen video kayıtları ile orada bulunmayan Şamil Basayev'in “Çeçenistan'a bağımsızlık” yazılı notunu da teslim alması, kimi Rus yetkililerin onu “terörist işbirlikçisi” olarak suçlamasına yol açmıştır.

Öğleden sonra, okulun bir penceresinden Komintern Sokağı'na doğru bir el bombası atıldı. İsabet alan polis otosu yandı,

bir memur da yaralandığı halde, resmi kuvvetler herhangi bir karşılık vermediler. Ancak bu olay, taraflar arasındaki görüşmelerin kesilmesine neden oldu.

Bombaların patlaması kaza mı, kasıt mı?

3 eylül 2004 günü saat 13.03'te, spor salonundan büyük bir patlama sesi duyuldu. 22 saniye sonra bunu ikincisi izledi. Birkaç dakika içinde binanın çatısı yanmaya başladı ve spor salonunun tavanı rehinelerin üzerine çöktü. Tank ve helikopter desteğindeki Rus kuvvetleri, iki saat içinde kontrolü tamamen ellerine geçirdiler. Geride 186'sı çocuk, 400'e yakın ölü, aralarında kolunu, gözünü kaybetmiş ya da ağır biçimde yanmış küçüklerin de olduğu 1 000 kadar yaralı kaldı.

Kuşatma sırasında can verenlerin yarı kadarının, yani yaklaşık 160 kişinin tavan çöktüğünde ve çöküşü izleyen dakikalarda kaybedildiği sanılıyor. Sanılıyor diyorum, çünkü, patlamaların niteliğine ve hemen ardından yaşananlara ilişkin çok sayıda senaryo var. Kimilerine göre bomba yanlışlıkla patlamış, tavan çöktüğünde işgalciler, Rus askerlerinin spor salonunu bastığını sanarak gelişigüzel etrafa ateş etmeye başlanışlar. Henüz okul dışında bekleyen Oset milisler de teröristlerin içeridekilerin üzerine ateş ettiklerini düşünerek binaya girmişler. Kuzey Osetya Parlamentosu'nun bir sözcüsü ise, federal güçlere bağlı bir keskin nişancının, bir işgalciyi ayağından vurduğunu, onun da bomba üzerine basarak patlamasına neden olduğunu ileri sürüyor

Buna karşılık ateşli silah ve patlayıcı uzmanı Yuri Savelyev, daha rehine kurtarma operasyonu başlamamışken, yan taraftaki beş katlı binanın çatısından RPO-A Shmel (Bumblebee) roketatarla ateş edildiğini ve olayların bundan sonra kontrolden çıktığını iddia ediyor. Beslan'ın tek sağ kalan işgalcisi, yirmi beş yaşındaki Çeçen Nur-Paşı Kulayev'in bir yıl süren ve 26 Mayıs 2006'da müebbet hapse mahkûmiyetiyle sonlanan yargılanması sırasında, bu teoriyi kısmen destekleyen görgü tanıkları olsa da, mahkeme, olaylara militanların patlattığı bombanın yol açtığı sonucuna varmıştı. Zaten, Rus Parlamento komisyonundan Aleksandr Torşin'in resmi raporunda da, teröristlerin bombaları kasten patlattığı, esasen kuşatmanın baştan beri bir intihar saldırısı olarak planlandığı kayıtlı.

Rehinelerin neden kurtarılamadığı, itfaiyenin neden geç geldiği, ambulansların neden az olduğu, Beslan'ın tek hastanesinde

yeterli yatak, ilaç ve cerrahi donanım bulunmadığı halde, neden bütün yaralıların Vladikavkaz hastanelerine sevk edilmediği, elbette günün birinde ortaya çıkar, sorumlular bulunur, yargılanır, cezasını çeker, ama gidenler geri gelmez ki.

İşgalciler eroinin miydi?

Şamil Basayev'in Beslan'a, 2 Çeçen kadın, 12 Çeçen, 9 İnguş, 3 Rus, 2 Arap, 2 Oset, birer Tatar, Kabar ve Guran olmak üzere, toplam 31 erkek mücahit gönderdiğini ilan etmesinin ardından, işgalde yer alanların özel yaşamlarına ilişkin doğru, yalan pek çok şey yazılmaya başlandı. Örneğin, kulaklarından eksik etmedikleri kişisel müzikçalarlarından, dans ve endüstriyel metal tarzı rock müzik yapan Alman grubu Rammstein'in parçalarını dinleyerek uyanık kaldıkları, bu müziğin direnme güçlerini artırdığını söyleyenler oldu.

2004 yılı ekim ortalarında Başsavcı Nikolay Şepel, ölü ele geçen 31 teröristin 22'sinin kanını inceleyen adli tıp uzmanlarının, normal koşullarda bir insanı öldürmeye yetecek dozda eroin ve morfin bulduğunu, dolayısıyla uzunca bir süredir uyuşturucu bağımlısı olduklarının anlaşıldığını açıkladı. Başsavcı, kuşatmanın üçüncü gününde bina içinden gelen patlama seslerini de, uyuşturucu bulamayan teröristlerin yoksunluk krizine bağladı. Zaten işgalcilerden birinin (Bir Numaralı Okul mezunu Vladimir Kodov) uyuşturucu kaçakçısı olduğu, Rusya'nın değişik kentlerinde kendisini havaya uçuran kadın intihar bombacılarının da madde etkisi altında eylemlerini gerçekleştirdiği uzunca bir süredir iddia edilmekteydi.

Rus yetkililerin, Beslan işgalcilerini eroin bağımlısı olarak tanımlaması, bilimsel platformlarda bile tartışıldı. Örneğin, *Lancet* adlı ünlü tıp dergisinin 2007 mart sayısında, Kanada'nın HIV/AIDS Yasa Birliği Başkanı Joanne Csete, polisin olay yerinde uyuşturucu kullanımına yarayacak iğne ya da enjektör bulamamasına; kuşatma sırasında madde kullandıklarını gören olmamasına rağmen bu sonuca varan ve bir türlü otopsi raporlarını açıklamayan Rus makamlarını sert bir dille kınadı.

Şamil Basayev nasıl öldü?

Şamil Basayev'in, 10 temmuz 2006 günü, Çeçenistan'a komşu İnguşetya'nın Ekazhevo köyü yakınlarındaki bir patlamada öldü-

günü öğrendik. Çeçen kaynaklar, yolda giden patlayıcı dolu bir KamAZ kamyonunun çukura düşmesiyle birlikte infilak ettiğini, kamyonu eskortluk eden araçlardan birindeki Basayev'in, üç arkadaşıyla birlikte kaybedildiğini bildirdiler.

Rus resmi kaynaklarının 29 aralıktaki açıklaması ise, bundan farklıydı. Patlama, Rusya Federasyonu'nun federal güvenlik biriminin planladığı özel bir operasyondur. Kamyondaki patlayıcılardan birine, önceden gizlice detonatör yerleştirilmiş, Basayev'i taşıyan otomobil, insansız hava aracından alınan video görüntüleriyle izlenmiş, kamyonu iyice yaklaştığı bir noktada, detonatör uzaktan kumandayla ateşlenmişti. Bu söylem, 2007 yılında değiştirildi. Moskova Savcılığı Basayev'in ölümünü, aracında taşıdığı bir bomba düzenekinin kazaen patlamasına bağladı.

Vladikavkaz adli tıbbınca verilen otopsi raporu açıklandığında, Basayev'in bedeninden, kamyonu ait bir kaporta parçası ile 2-3 santim uzunluğunda, 3-4 milimetre çapında, birbirinin aynı yapıda, her iki ucu makineyle kesilmiş, 15-20 tel parçasının çıkarıldığı öğrenildi. "Yüksek teknolojiye sahip federaller, hiç tahrip gücü artsın diye içine tel doldurulmuş el yapımı bir bombaya itibar eder mi? Basayev'i öldüren, olsa olsa rakibi Rabbani Halilov'dur" diyenler oldu. (Rabbani de, 17 eylül 2007'de öldürüldü.)

Rus makamlarının, Basayev'in öldürüldüğünden hiç kuşkusu yok. Olay yerinde bulunan başının yarısı ve 2000 yılında bir karamayınına bastığında kopan ayak kısmı eksik bacağına teşhise yeterli olduğu bildirilse de, Vladikavkaz'daki uzmanlar sol elinin kalan dört, sağ elinin bir parmağından, karşılaştırmaya elverişli izler alabilmişler. Ancak, resmi kurumların elinde Şamil Basayev'in parmak izlerinin bulunmadığı, bu nedenle karşılaştırmaların mümkün olmadığı söyleniyor. DNA analizi için tırnakları, sırt derisinin bir parçası, koltukaltı kılları, humerus kemiğinin bir bölümü ve kanının alındığını biliyoruz. Elimdeki son bilgilere göre, Basayev'in yakın akrabalarının birçoğu ölmüş, hayatta olanların da DNA analizi için isteyerek örnek vereceğini hiç sanmıyorum.

“Artık ‘Out’ Oldun Canım, Şimdi Başkası ‘In’ ”

Berlin’deki büyük mağaza KaDeWe’yi soyan Abbas mı, Hasan mı; Kuala Lumpur’da afyon satan Sathis mi, Sabariş mi anlaşılamadı. Biri Alman, diğeri Malezyalı iki yargıç, kırk üç gün arayla aynı çaresizliği paylaştı: “Hangisi oradaydı, yoksa suçlu birlikte mi işlediler? Teknik olanaklar, tek yumurta ikizlerinin DNA’sını birbirinden ayıramıyor, ikisi de serbest” demek zorunda kaldılar. Pek yakında Yonca Evcimik gibi, “Artık out oldun canım genetik, şimdi epigenetik in!” diye şarkı söyleyeceğiz. Çünkü değişimin bilimi sayesinde, ikizlerinden hangisinin suç işlediğini bulacağız.

Berlin’in, Parlamento binası ya da Brandenburg kapısı kadar ünlü turistik atraksiyonlarından biri, Schöneberg’deki yüz yıllık Kaufhaus des Westens ya da herkesin bildiği kısa adıyla KaDeWe’dir. Kıta Avrupası’nın bu en büyük çok katlı mağazasından içeriye her gün 40 000-50 000 kişi girer, bayram ve yılbaşı öncesinde bu sayı 150 000’i bulur. Dokuz katta, dokuz futbol sahasını kaplayacak alanda satışa sunulan 380 000 kadar ürünün önemli bir bölümü yükte hafif, pahada ağır olduğundan, güvenliğe çok önem verilir. Sayısı 2 000’i bulan personel, binayı sadece Passauer Caddesi’ne bakan kapıdan terk edebilir. Böylelikle çanta ve poşetleri özel dedektörlerle denetlenir. KaDeWe’nin tepesindeki ler, doğal afetlerle, yangına ve tabii hırsızlığa karşı Avrupa’nın en iyi korunan mağazalarından birini yönetmekten gurur duyarlar. Daha doğrusu, 27 ocak 2009’a kadar duyarlardı. Yani, filmlerde görülebilecek ustalıktaki büyük soygunun ertesi sabahına kadar.

Film gibi bir soygun

KaDeWe, 25 ocak cumartesi akşamı 20.00’de kapandı. İçeride hiçbir personel kalmayacak biçimde boşaltıldı. Mağaza, pazartesi sabahı 10.00’da yeniden açılacaktı. Pazartesi saat 06.00 sularında beklenmedik bir şey oldu. Tiffany & Co., Bulgari, Cartier, Chopard gibi markaların bulunduğu dillere destan Luxusboulevard’a giren bir güvenlik görevlisi, kuyumcu Christ’in soyulduğunu bildirdi.

Binaya, Ansbacher Caddesi'ne bakan cephenin birinci katında bulunan ve büyük bir olasılıkla içeriden açılmış küçük bir pence-renden girilmiş, aynı yolla çıkılmış olmalıydı. Yürüyen merdivenle-rin her birine ve bazı koridorlara yerleştirilmiş, ışık ve hareket değişikliklerine duyarlı alarmların hiçbirisi devreye girmemişti. Hırsızlar bina içindeki güvenlik önlemlerinin yeri ve şeklinden haberdardı anlaşılan. Ya da bu bilgilere sahip bir çalışan onlara yardım etmişti.

Kapalı devre kamera kayıtları incelendi. Pazar günü sabaha karşı binaya giren, eldivenli, kar maskeli üç kişinin, ipten kaya-rak alt kata indiği, işlerini kısa sürede tamamlayan soyguncuların telaşsız, sakin, nereye gidip, hangi dolabı açacağını bilen profes-yoneller olduğu bildirildi. Çalışanların bedeli 6 milyon avroyu bu-luyordu. Mücevher ve saatlerin sadece pahalı olanları alınmış, ucuzlarına dokunulmamıştı. Genellikle Breitling ve Bell & Ross marka saatler tercih edilmişti.

Gazeteler, Breitling marka saatlerin, özellikle Doğu Bloku ül-kelerinde popüler olmasından yola çıkarak senaryolar üretti, soygunun sipariş üzerine gerçekleştirildiğini, malın çoktan Mos-kova'ya ulaştığını yazdı. KaDeWe soygunu, geçtiğimiz yıllarda bi-ri Baden-Württemberg, diğer ikisi Nordrhein-Westfalen eyaletin-de gerçekleşen, alarm tesisatı devreye girmeyen, failleri hâlâ meçhul kuyumcu soygunlarına benzetildi.

Hafta sonuna doğru rüzgârın yönü değişti. Güvenlik birimleri-ni beceriksizlikle suçlayanlar sustu. Polis, olay yerinde bir lastik eldiven bulduğunu, içinden DNA elde edildiğini, hatta kime, daha doğrusu kimlere ait olduğunun bile belirlendiğini açıkladı.

Şüpheden sanık yararlanır

Eldiveni önce hırsızlardan birinin, ardından diğerinin giydiğini, bu nedenle içinde iki kişinin DNA profilinin bulunduğunu sanma-yın sakın. Profil tekti tek olmasına da, yıllar önce Aşağı Sakson-ya'nın Rotenburg kentine yerleşen Lübnanlı bir çiftin on bir ço-cuğundan ikisine birden aitti. Yirmi yedi yıldır, öğretmenlerini, sevgililerini, bu arada polisi aldatmanın keyfini süren tek yumur-ta ikizleri Hassan ve Abbas'a.

Polis, soygundan on yedi gün sonra, Berlin'in 300 kilometre batısında, A1 otobanı üzerindeki Aral'a ait Bockel dinlenme tes-i-sini çevirdi, Manhattan oyun merkezine girdi ve kumar makinele-riyle eğlenen iki genci tutukladı. İkizleri elleriyle koymuşçasına

bulmalarının nedeni, evvelce karıştıkları hırsızlık, uyuşturucu satışı gibi suçlar yüzünden DNA bankasına girmiş olmalarıydı. Polis, KaDeWe'deki eldivenin tekinden yola çıkarak birini, diğerini ya da her ikisini mahkûm ettiremeyeceğinin farkındaydı. "Elbette başka delillere de ulaşırız, belki bu arada çalınan mücevherlerin, saatlerin izini buluruz" diye düşündüler.

Ancak ikizler, soygun sırasında Rotenburg'da olduklarını, KaDeWe'nin yolunu bile bilmediklerini anlattılar. Avukat Axel Weimann, eldivenin mağazada bulunmasının, ikizlerin orada olduğunu kanıtlamadığını, gençlerin bir komplo kurbanı olabileceğini söyledi. Polis aksini kanıtlayamadı, başkaca bir delile ulaşamadı, mücevherleri bulamadı, üçüncü soyguncuyu saptayamadı. Soruşturma yargıcı, 11 şubatta tutuklanan ikizleri, 18 martta salıverdi. "En azından biri oradaydı, ama hangisi? Günümüzün teknik olanakları, tek yumurta ikizlerinin DNA'sını birbirinden ayırmaya yetmiyor" dedi. Alman yasalarına göre telefonları dinlenemeyecek, banka hesapları izlenemeyecek, seyahat özgürlükleri kısıtlanamayacak. İzleyen on yıl içinde yeni bir delile ulaşırsa, tekrar tutuklanabilecekler.

Beş hafta boyunca ayrı yerlerde tutulan Lübnanlı ikizler, serbest kaldıklarında kameraların karşısına geçtiler. "Alman adaletiyle gurur duyuyoruz" dediler, teşekkür ettiler, hatta biri, dilini bile çıkardı.

Polislerin korkulu rüyası: Tek yumurta ikizleri

İstatistiklere göre, her 83 doğumda bir, çift yumurta ikizi (dizigot) ve her 250 doğumda bir, tek yumurta ikizi (monozigot) dünyaya gelir. Şüpheli dizigot ikizi olduğunda mesele yok da, monozigot ikizi olduğunda, tıpkı KaDeWe soygununda olduğu gibi iş sarpı sarıyor. Örneğin, bundan altı yıl önce, Malezyalı Sathis ve Sabariş Raj kardeşlerin otomobiline 166 kilo esrar, 2 kilo kadar ham afyon bulunmuştu. Geçen sürede, ne geleneksel soruşturma teknikleri, ne DNA analizleri, uyuşturucunun gerçek sahibini belirlemeye yetti.

2009 şubatında, yargılandıkları Kuala Lumpur Ağır Ceza Mahkemesi'nin başkanı Zehra İbrahim, "Hangisini suçlayacağız, hangisi kendini savunacak, bu dava bitmiştir, her ikisi beraat etmiştir" dedi. Kararı duyan Raj kardeşler, birbirlerine sarılıp, sevinçten ağladılar. Ağlamayıp da ne yapsınlar? Malezya'da uyuşturucu kaçakçılığının cezası idamdır, tıpkı Asya'nın on altı ülkesinde ol-

duğu gibi. (Cezanın ne kadar caydırıcı olduğu ise tartışılır.)

26 ağustos 2000 gecesı, Boston yakınlarındaki bir evin açık penceresinden giren ve kanepede uyumakta olan genç kadına tecavüz eden, tek yumurta ikizlerinden Darrin mı, yoksa Damien Fernandez mı? Bu soru yanıtlanmaya çalışılırken yıllar geçti. Arada Damien, üç kez açık pencerelerden evlere girdi. İkisinde, uyumakta olan kadınlara saldırıp katı. Üçüncüsünde yakayı ele verdi. 2006 martında on yılı denetimli serbestlik olmak üzere yirmi yıla mahkûm oldu. 26 ağustos 2000 gecesindeki tecavüz olayı ise aydınlatılamadan kaldı.

2001 ekiminde dokuz yaşında bir kız çocuğu, gün ortasında Houston caddelerinden birinden kaçırıldı, bir otomobilin arka koltuğunda ırzına geçildi. Kızın giysilerinden faile ait DNA elde edildi, ancak kime ait olduğu saptanamadı. Polis saldırganların iki kişi olduğunu, birinin otomobili kullandığını, diğlerinin kıza tecavüz ettiğini düşündü. Bir yıl sonra Hugo Penaflor hırsızlık yaparken yakalandı. Hugo hapse, DNA profili Teksas eyaletinin DNA bankasına girdi. Güzel olan, Hugo'nun profilinin küçük kızın üzerindeki DNA'yı tutmasıydı. Ancak Hugo'nun bir tek yumurta ikizi vardı (Aldo) ve adli bilimlerin sihirli değneği DNA, otomobili kimin kullandığını, kıza kimin tecavüz ettiğini ayırmaktan âcizdi. Hugo, suçı Aldo'nun üzerine atmasa, Aldo suçı üstlenmese davanın karara bağlanması imkânsızdı. Aldo ömür boyu artı yirmi yıla, Hugo on beş yıla mahkûm oldu. Hugo hırsızlık yapmasa, Teksas'ın DNA bankası olmasa, yakalanamazlardı.

Tek yumurta ikizlerinin genetiği aynı, epigenetiği farklı

Bildiğiniz gibi, tek yumurta ikizlerinin parmak izleri birbirinden farklıdır. Olay yerinde parmak izi bulunursa, ikizlerden hangisinin suçı işlediği kolayca anlaşılır. Ancak, her bırakılan parmak izi karşılaştırmaya elverişli değildir. Ayrıca, KaDeWe soygununda olduğu gibi, suçlu eldiven giymiş olabilir. Bu durumda, başka deliller bulmak gerekir. İlk akla gelen, kan, kıl, tükürük, ter, kepek vb. biyolojik delillerdir. Nitekim, anlattığım gerçek suç öykülerinin her birinde biyolojik deliller ele geçmiş ve suçlunun DNA profili belirlenmiştir.

Günümüzde, dünyanın güvenlik birimlerinin hemen tamamında, profilin eldesinde, molekülün en az yedi bölgesindeki baz dizini incelenir ve Interpol'ün tavsiyesine uyarak, ülkelerarası veri paylaşımına imkân sağlamak üzere, hep aynı bölgeler araştırılır.

Tek yumurta ikizlerinin baz dizinleri, bir başka deyişle DNA'yı oluşturan yapıtaşlarının dizilişi aynı olduğundan, her ikisinin DNA profili birbirinin tıpatıp aynı çıkar. Bu nedenle, onların karıştığı suçları, DNA'yı kullanarak aydınlatmak olanaksızdır.

Tek yumurta ikizlerinin genetiği birbirinin aynı ama, epigenetiği farklı. “Bu da nereden çıktı?” diye sorduğunuzu duyar gibiyim. Eğer tek yumurta ikizi tanıdıysanız, küçükken birbirlerine çok benzedikleri halde, dış görünüşlerinin giderek az çok farklılaştığını gözlemişsinizdir. Tek yumurta ikizlerinin farklılığı dış görünüşle sınırlı kalmaz. Biri kanser, diyabet gibi bir hastalığa tutulduğu halde, diğeri yaşamını sapaşğıam sürdürür. Biri, uyuşturucu bağımlısı olduğu halde, diğeri olmaz. Son on yıldır bu farklılığın nasıl meydana çıktığı artık biliniyor.

Tek yumurta ikizlerinin DNA moleküllerindeki baz dizini aynı olduğu halde, DNA'nın belli bir bölgesine bağlanan metil ya da DNA'nın sarıldığı histon adlı proteinlere bağlanan asetil gibi küçük atom grupları, gen ifadesini değiştiriyor. Bu değişimlerin incelendiğı bilim dalına “epigenetik” (genetik üstü) deniyor. Başlangıçta, DNA metilasyonu ve histon asetilasyonunun sadece anne karnındaki embriyonik gelişimin ilk dönemlerinde gerçekleştiğı sanılıyordu.

Birkaç yıldır, bu değişimlerin hayat boyu sürdüğü, bir sonraki kuşaklara aktarılabildiğı ve tek yumurtadan oluşsalar bile, epigenetiğı aynı iki kişinin bulunamayacağı kesinlik kazandı.

İşte tam da bu nedenle, epigenetik işaretler, olay yerinde bırakan biyolojik örneğın, ikizlerin hangisinden kaynaklandığını ya da çocuğın babasının ikizlerden hangisi olduğunu saptamada işe yarayacak. İşaretlerin ölçümlerinde kullanılan yöntemler, henüz mahkemelerin delil olarak kabul edeceği güvenilirlikte değil. Ancak, “değişimin bilimi” olarak nitelenen epigenetiğın, birkaç yıla kalmadan bizleri ikizler kâbusundan uyandıracağı açık.

Benim İçin Öldürür müsün?

Kimileri kendini akıllı sanır. Birini öldürmektense, para karşılığı öldürtmeye kalkar. Kimi zaman sadece planlar, kimi zaman hedefine ulaşır. Dünyanın bu en aşağılık suç ortaklığını delillendirmek kimi zaman çok kolaydır, kimi zaman emek ister. İşte, size birkaç örnek.

Hindistan'ın harika çocuğu Budhia Singh'i belki hatırlarsınız. 2006 yılında henüz dört yaşındayken 65 kilometreyi 7 saat 2 dakikada koşarak rekor kırmıştı. "Maraton Çocuk"u keşfeden, Birançi, Das adlı bir judo antrenörüydü. Birançi, 13 nisan 2008 günü iki kişinin silahlı saldırısına uğradı ve öldü. Polis önce, otuzdan fazla haraç, cinayet, adam kaçırma olayından sorumlu tutulan gangster Raca Açarya'nın cinayette parmağı olduğundan kuşkulandı.

Çhagla adlı bir adam, 22 nisanda ETV televizyonuna çıkıp Birançi cinayetiyle ilgili açıklamalarda bulununca soruşturmanın yönü değişti. İkisi kadın beş kişinin kendisini bulduğunu anlattı. "1 milyon rupi'ye (yaklaşık 33 000 TL) anlaştık. 200 000'ini aldım. Bir arkadaşla spor salonuna gittik. Tetiği o çekti. Beni kiralayanlar cep telefonlarını kapattılar, paranın kalan kısmını alamadım" dedi.

Hemen tutuklanan Çhagla'nın, Raca'yı mı koruduğunu, katilin kendi mi yoksa arkadaşı mı olduğunu merak ediyorum dersem, yalan olur. Beni ilgilendiren, antrenörün canına 33 000 TL fiyat biçilmiş olması.

Şubat ortalarında, Kışan çetesinin reisi Kışan Pehalvan'ın kardeşini öldüren, kendisini kiralayan Anoop çetesiyile 100 000 rupi'ye anlaştıklarını, 25 000'ini peşin aldığını anlatmıştı. Demek ki bu yıl, Hindistan pazarında canın bedeli 100 000 ile 1 milyon rupi arasında değişmekte.

Halbuki, bundan on yıl öncesinde, fiyatlar 2 000 rupi ile 35 000 arasında değişir, üst sınırdan ödemeler istisna kabul edilirdi. Bhartiya Canata Partisi'nin lideri Ramdas Nayak'ın canına kıyan Feroz Konkani'ye bile sadece 35 000 rupi ödenmişti. O yıllarda "Hindistan'da fakirlik ve işsizlik artıyor. Gelecekte gençler çok daha düşük fiyatlara adam öldürecekler" şeklinde öngöründe bu-

lunurduk. Yanıldığımız apaçık ortada. Kişi başı yıllık gelir arttı, işsizlik azaldı. Ama polis dostlarım, kiralık katil piyasasındaki fiyat artışını ekonomik göstergelerin iyileşmesine değil, onları yakalamadaki başarılarına ve suçluların aldıkları uzun hapis cezalarına bağlıyorlar.

Kiralık katil pazarının dinamikleri hakkındaki sistematik araştırmalar, iki elin parmaklarını geçmez ve çoğu ABD ile Avustralya kaynaklı. Onlara başvuranların, genellikle gönül işlerini ya da ucunda önemlice bir para olan aile içi bir meseleyi çözmek istediği anlaşıyor. Bunları, meslekteki rakibi ortadan kaldırma motifi izliyor. İşveren kadınların sayısı, ABD'de erkeklere eşit. Avustralya'da çok daha az. Katiller, genellikle evvelce suç işlemiş yirmi-kırk yaş arası kişiler. Kullandıkları yöntem, olay yerinin özelliklerine ve bıraktıkları delillere göre, "profesyonel", "yarı amatör" ve "amatör" şeklinde sınıflara ayrılıyor. Fiyatlar ülkeye, hedefin zorluğuna ve cinayette kullanılması istenen yönteme göre değişiyor. Ayrıntı vermeyi burada bırakıyorum. Yoksa, benim ya da bu kitabı yayımlayan yayınevinin başına, az sonra sözünü edeceğim *Kiralık Katiller İçin Cep Kitabı*'nı yayımlayanlar gibi dert açılabilir.

Aynı evde üç ceset

Kiralık Katiller İçin Cep Kitabı, sahte bir adla kaleme alınmış, 1983'te basılarak piyasaya sürülmüş, 13 000-20 000 arası satıldığı tahmin edilen, 130 sayfalık bir kitap. 1999'da yayıncısı tarafından imha edilmiş. Nedeni, üç kişiyi öldüren bir kiralık katilin yargılanması sırasında, kitaptaki tavsiyelere harfiyen uyduğunun anlaşılmış olması. Hikâyesi kısaca şöyle:

3 mart 1993 sabahı Bayan Vivian Rice otomobiline bindi ve yakınlarında oturan kız kardeşinin evine uğradı. Kız kardeşi Mildred Horn hostesti. Çoktan havaalanına gitmiş olmalıydı. Mildred'in büyük kızı başka bir kentte okuyordu. Kadının sekiz yaşındaki ikizlerinden kız olanı, teyzesinin evindeydi. Erkek olanı ise, on üç aylıkken yattığı ameliyat masasından zekâ özürlü kalkmıştı. Kalkmış demek doğru olmaz, çünkü ameliyat hatası sadece zekâsını değil, hareketlerini de engellemişti. Bu nedenle evde, solunum cihazına bağlı olarak yaşamını sürdüren küçük Trevor Horn ve ona bakan hemşireden başkası bulunmamalıydı.

Bayan Rice kapıya geldiğinde bir terslik hissetti. Garaj kapısı açıktı. Garajdan eve girilen kapı da açıktı. Üstelik Trevor'a takılı

solunum cihazının alarmı kulakları tırmalıyordu. Evine döndü, polisi aradı, yanına bir komşusunu alarak yeniden kız kardeşinin evine gitti. O sırada polis geldi. Sokak kapısını açtılar, Mildred Horn başının yarısı parçalanmış biçimde yerde yatmaktaydı. Otopside, kafasına üç kez ateş edildiği, mermilerden birinin göz çukurundan girerek beyne saplandığı anlaşıldı. Trevor'un odasına girdiler. Sakat çocuk, solunum cihazının hortumu çıkarıldığından boğulmuştu. Hemşire Janice de yerde yatmaktaydı. Otopside, başına iki kez ateş edildiği, bunlardan birinin yine göz çukurundan girdiği anlaşıldı. Her iki kadının öldürülmesinde kullanılan benzer teknik, soruşturma açısından önem taşıyacaktı.

Evin içi dağınıktı, birkaç banka ve kredi kartı dışında hiçbir şeyin alınmadığı ortaya çıktı. Onlar da evin az ötesinde bulundu. Halbuki banyo tezgâhının üzerinde kolye ve küpeler, hemen ev girişindeki sehpa üzerinde içinde yüklü miktarda nakit para bulunan para çantası durmaktaydı.

Katil, koca olamaz

Hostes, ikizleri doğurduktan hemen sonra kocası Lawrence Horn'dan boşanmıştı. Kadın, çocuğunu sakatladıkları iddiasıyla hastaneyi mahkemeye vermiş ve 1,7 milyon doları on üç yaşına girdiğinde oğlunun hesabına yatacak, 1 milyon doları kendisine ödenen yüklüce bir tazminatın sahibi olmuştu. Her ikisi ölürse, 1,7 milyon doların çocuğun babası Lawrence'a kalacağı açıktı. Bu nedenle polis, hemen ondan şüphelendi.

Cinayetler, sabaha karşı 02.30 ile 05.15 arasında işlenmişti. O sırada, şüpheli eski kocanın olay yerinden kilometrelerce ötede, Los Angeles'ta olduğu kesindi. Kısacası, katilin o olması imkânsızdı.

Soruşturmayı yürütmekle görevlendirilen dedektif Craig Wittenberg, adamın Los Angeles'taki evini aradı. 3 mart gecesi ev telefonu ile yapılan dört şehirlerarası telefon görüşmesinin izini sürdü. Buradan, kiralık katili bulan aracıya, onun itiraflarıyla hostese, hemşireye, hasta çocuğu öldüren kiralık katile ulaştı.

Kitabına uygun bir katliam

Gelelim kiralık katilin, yasaklanan kitapla ilgisine. Detroit polisi, kiralık katil James Edward Perry'nin evini aradığında bir kitap kataloğu buldu. Cinayetlerden üç ay önce bu adrese bir adet

Kiralık Katiller İçin Cep Kitabı, bir adet de *Susturucu Nasıl Yapılır* adlı kitabın postalandığını öğrendi.

Kitap, adam öldürme için ne kadar peşinat alınması gerektiğini yazmışsa, Perry o kadarını almıştı. Kitap, “Hırsız girmiş süsü verin, sadece birkaç kredi kartı alıp çıkın, sonra bir yere atın” diyordu. Kitap, “AR7 tüfek kullanın, göze ateş edin” diyordu. Kitap, silahın seri numarasının nasıl silineceğini, namludaki özelliklerin olay yerinden ayrılmadan neyle, ne şekilde yok edileceğini, nasıl parçalanıp nerelere atılacağını tarif etmişti. Perry yazılanlara harfiyen uymuştu ve ölüm cezasına çarptırıldı.

Karısını ve oğlunu öldürmek üzere kiralık katil tutan Lawrence Horn’la ilgili olarak, jüriye iki seçenek sunuldu: “ölüm cezası” ya da “ömür boyu hapis”. Onlar, geride kalan iki kızını düşünerek ömür boyu hapsi tercih etti.

Hostes ve hemşirenin akrabaları yayınevini mahkemeye verdi. Yayımladıkları kitapla cinayetlerin işlenmesine yardımcı olduklarını ileri sürdüler. Yayınevi, 21 Mayıs 1999’da uzlaşma yolunu seçti, birkaç milyon dolar ödedi ve kitabın kalan 700 adedini imha etti. Ertesi gün, kitabın tamamı ırkçı, anarşist, Neo Nazi Bill White tarafından internette yayımlandı. Ne yazık ki biraz uğraşılsa, hâlâ elde etmek mümkün.

Üç kiralık katil öyküsü

Bir dost kazığı

Adam, önce âşık olduğu kadının iki çocuk annesi ve evli olduğunu, hemen ardından başka bir sevgilisinin daha bulunduğunu öğrendi. Koca kendi yaşlarındaydı, ikinci sevgiliyse pek gençti. “Başka çaresi yok. O serseriye öldürteceğim. Bana birini bul, bulamazsan sen öldür, ne istersen öderim” diye başladı söze. Karşısındaki yirmi yıllık dostuydu, emekli bir subaydı, bir kiralık katil bulabileceğinden emindi. “Bakarız” dedi eski asker. Birkaç güne kalmadan dönüp geldi. “Serseriye öldürecek birini buldum, sizi buluşturacağım.”

Dertli koca kiralık katille buluştu. Genç adamın fotoğrafını, adını, adresini, günlük yaşamının ayrıntılarını, otomobilinin plakasını verdi, 5 000 dolara anlaştı, 500’ünü peşin ödedi. Hemen orada tutuklandı, adam öldürmeye azmettirmekten yargılandı ve sekiz yıl hapis cezası aldı.

Kiralamaya çalıştığı adamın, Victoria polisinin (Avustralya) 1992’de, sadece böylesi işlerde kullanmak ve katil aramaya çalış-

şanları yargıya teslim etmek üzere kurduğu “Covert Unit”in gizli polisi olduğunu ve dost bildiği eski askerin, niyetini öğrenir öğrenmez onları arayacağını hesaba katmamıştı.

Polis tuzağına düşen koca

Altmışına yaklaşan işadamı, iki çocuğunun annesi otuz beşindeki karısından boşanmak istiyordu ama, istediği parayı ödemek-tense, onda biri fiyatına kiralık katille anlaşmayı tercih etti.

“Haftada üç kez üniversitedeki akşam kursuna gidiyor. Saat 23.00 sularında, pek trafiği olmayan bir yan yoldan eve döner. Ufak, kırmızı bir Peugeot’su var. Büyükçe bir kamyonla çarparsanız mutlaka ölür. Aman sakın sakat filan kalmasın” diye sıkı sıkı tembihleyen ve 10 000 İngiliz lirası, yani 25 000 TL ödeyeceğini söyleyen George Fallows muradına eremediği gibi, hapsi de boy-ladı. 2003’ün bir bahar gecesı, trafiği olmayan yolda kırmızı Peugeot’ya bir kamyon çarptı ama, hem kırmızı otomobili kullanan kadın, hem de kamyon sürücüsü polisti.

George Fallows’un niyetinden haberi olan polisin görevlendirdiği bir memur, kiralık katil rolüne bürünerek defalarca kocayla buluşmuş, vazgeçirmeye çalışmış, ayrıca tüm konuşmaları teybe kaydetmişti. Sonunda tezgâhladıkları senaryoyu oynadılar, George Fallows karısının öldüğünü sandı, kiralık katil olduğunu zannettiği memura parayı ödeyince tutuklandı. Kocası sadece beş yı-la mahkûm edildiği için sinirlenen Bayan Karen Fallows temyize başvurduysa da, cezayı artırmayı başaramadı.

Kiralayacak katil arayan kadın

Michiganlı, iki çocuk annesi, kırk dokuz yaşındaki fizyoterapist Ann Marie Linscott, Kaliforniyalı âşğının karısı Carol’den kurtulmayı kafasına koymuş. Çarşı pazar dolaşıp kiralık katil bulacak değil ya. “İyisi mi öldürürüm, suçu kiralık katilin üzerine atarım” diye düşünmüş.

Geçen kasım ayında internetin ilan portallerinden birine kay-dolarak, “sessiz suikastçı” aradığını, “hedefi” ortadan kaldırıra-na 5 000 dolar ödeyeceğini bildirmiş. Başvuran ikisi kadın üç kişiye, kadının eşkâlini, adını, ev ve iş adresini göndermiş. Bir süre karşılıklı mesajlaşmışlar. Neyse ki, bazı sağduyulu internet gezginle-ri durumun farkına varıp polise haber vermiş.

FBI özel ajanı İslam M. Omar’ın yeterli delilleri toplaması üze-rine Ann Marie ocak ayında tutuklandı. 16 nisan 2008 günü yar-ğış karşısına ikinci kez çıktı ve kendisine sunulan pazarlığı kabul

etti. Geçen nisan ayında âşığının karısının yatak odasında bulunan molotovkokteylini oraya kimin tehdit için bıraktığı konusunun soruşturulmayacağı güvencesine karşılık, internetten kiralık katil aradığını itiraf etti. Savcı Daniel Mekaru, üç kişiyle ayrı ayrı pazarlık ettiğini ileri sürerek otuz yıl hapsini ve 750 000 dolara varan para cezası istiyor. Bu arada Ann Marie'nin kocası John Linscott'un ısrarla karısının masum olduğunu iddia ettiğini belirtmeden geçmeyelim.

Paylaşılamayan Mısırlı Prenses

Başkomiser Faruk Avan ile arkadaşları, İranlı Hacı Ali Ekber'in Pakistan'ın Karaçi kentindeki evini basarken, neyle karşılaşacaklarını az çok kestiriyorlardı. Nitekim, düşündükleri gibi de oldu. Sigara dumanından göz gözü görmeyen yarı karanlık odada, üç adam, televizyonun karşısına bağdaş kurmuş, tahta kutudaki mumyayı seyretmekteydiler. Kestiremedikleri tek şey, eski eser kaçakçısı İranlı'yı suçüstü yakalamak üzere giriştikleri operasyonun, uluslararası bir soruna dönüşeceğiydi.

İlk sorgusunda İranlı Ali Ekber, 600 milyon rupi'ye (13 milyon TL) müşteri bulmaya çalıştığı mumyanın, kendisine değil, Serdar Reki adlı bir Pakistanlı'ya ait olduğunu söyledi. Pakistan'ın Afganistan ve İran'a komşu Belucistan eyaletinde oturan Serdar, deve tüccarıydı ve 160 000 kişilik Reki aşiretinin reisiydi. Başkomiser Faruk gitti, Serdar'ı buldu. "Mumya benim değil" dedi Serdar. "Şerif Şah Baki adlı bir İranlı, 2000 temmuzundaki deprem sonrası, Keta dolaylarındaki bir ören yerinde bulmuş. Getirip bana verdi. Kaç paraya satarsak yarı yarıya bölüşecektik."

Başkomiser Faruk, sordu soruşturdu. Mumyanın asıl sahibi İranlı Şerif Şah Baki'nin izine rastlamadı. "Nasılsa er geç bulurlar" dedi. Tutukladığı Ali Ekber ile Serdar Reki'yi adalete teslim etti, iyice sarıp sarmaladığı mumyayı da Karaçi Arkeoloji Müzesi'ne.

Mutluydu. "Eski eser kaçakçılığından, en az on yıl yatarlar" diyordu. Ne tahta tabutun içindeki mermer lahit, ne saz minderin üzerine uzanmış ufak tefek kadının başındaki altın taç, ne de göğsünün üzerine ilişik altın plakette yazanlar onu ilgilendirdi. Sadece, "600 milyon rupi ettiğine göre, pek önemli bir şey olmalı" diye düşündü.

Oysa bulduğu, sıradan bir mumya değildi. "Pers Kralı Kserkses'in kızı, Rodugun'um" diye yazıyordu göğsünün üzerinde. Ölümünden bu yana 2 600 yıl geçmiş olması ilginçti elbette, ama garip olan, Dara'nın torunu prensesin, tıpkı Mısırlılar gibi mumyalanmış olmasıydı.

Kadının adı yok

Karaçi Arkeoloji Müzesi'nde görevli Dr. Asma İbrahim, 1 metre 40 santimlik kadının tacındaki yedi servi ağacını, tabutun üzerindeki kabartmaları, heyecan ve hayranlıkla seyrediyordu. Gerçi evvelce hiç mumya incelememişti ama, gördüklerinin Pers Krallığı'nın belli başlı simgeleri olduğunu biliyordu. Ülkesi, paha biçilmez bir zenginliğe sahip olmuştu.

Mumyayı birilerinin, komşu İran'dan Pakistan'a kaçırdığı belliydi de, prensesin Mısır firavunlarına benzer şekilde mumyalanmış olmasını bir türlü açıklayamıyordu. Mısırlıların bu olağanüstü becerilerini yabancılara öğrettiği hiç duyulmamıştı. Dr. İbrahim gururluydu. "Prensесin mumyasıyla tarihi yeniden yazacağız" dedi. Bir diğer olasılık, prensesin Mısır'a gitmiş, orada ölmüş ve mumyalandıktan sonra ülkesine taşınmış olmasıydı. Tarih kitapları, kralın üç oğluna ilişkin pek çok ayrıntıya yer veriyordu ama, kızının nasıl yaşadığına, ne zaman, nerede öldüğüne değinilmiyordu. Anlaşılan yüzyıllar öncesinde de, kadının adı yoktu.

Dr. İbrahim, bu konuyu çözmeden, elindeki hazineyi dünyaya duyurmamaya karar verdi. Tabuttaki hasırdan küçük bir parça kesip, karbon 14 yöntemiyle yaş tayini yapılması için Almanya'ya, yazıların fotoğrafını çekerek Londra'ya yolladı. Mumyayı, Ağa Han Üniversitesi Hastanesi'ne kaldırttı.

Birkaç gün sonra, akşam haberlerini izlerken, kulaklarına inanamadı. 2 600 yıllık mumyanın heyecanına kapılan İslamabad Ka-id-i Âzam Üniversitesi'nden, dünyaca ünlü arkeolog Profesör Ahmad Hasan Dani, bir basın toplantısı düzenlemişti. O gece bütün dünya, Pers prensesinin paha biçilmez mumyasının Pakistan'da bulunduğunu öğrendi.

"Mumya Dedektifi" devrede

2000 yılında, Karaçi'deki Ağa Han Üniversitesi Hastanesi Radyoloji Bölümü'nde çalışan Dr. Jeffrey Rees, üzeri bezle sıkı sıkıya sarılı mumyayı, başında tacı, yüzünde maskesiyle birlikte röntgen masasına yatırdı. Uzun kemiklerin uç kısımlarını gösteren filme baktı. Dr. Asma İbrahim'e dönüp, "Boy uzaması durmuş" dedi, "yaşı yirmi bir-yirmi beşten büyük olmalı."

Mumyalamanın Mısır usulü yapıp yapılmadığını röntgenle anlamak mümkün değildi. Bilgisayarlı tomografisini çekmeye karar verdiler. "Beyni yok, akciğerleri yok, kalbi yok" dedi radyolog.

“Bedeni, jel benzeri bir sıvıyla dolu. Elimizdeki filmleri Bob Brier’a gönderelim. Bir de o baksın.”

Otuz üç yıldır New York Long Island Üniversitesi’nde hem felsefe hem de “eski Mısır’da bilim” dersleri veren Dr. Bob Brier’in takma adı “Mumya Dedektifi”ydi. Lenin ile Eva Peron’un, ayrıca pek çok Mısır firavununun mumyasını incelemiş “dedektif”, prensesin tomografi görüntülerinden hiç hoşlanmadı. “Bunun beyni burnundan değil, çenesinden çıkarılmış” dedi. “Ayrıca içorganları dışarı almak üzere yapılan karındaki kesğin, hem yeri yanlış, hem de çok uzun. Sanırım bu adamlar pek becerikli değilmiş” diye sürdürdü. Ardından, “Bu kadının kalbi nerede?” diye sordu hayretle. “Bunu mumyalayan Mısırlı olamaz. Öyle olsaydı, kalbi yerinde bırakırdı. Onlar, insanın beyniyle değil, kalbiyle düşündüğüne inanırdı.”

Prensesi, Mısırlılar mumyalamadıysa eğer, kim mumyalamış olabilir? O tarihlerde bu işi onlardan başka bilen yoktu ki. Karaçi Arkeoloji Müzesi’nin yetkilileri, Londra Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü’nden Prof. Nicholas Sims Williams’ın mektubuyla bir kez daha sarsıldı. “Mumyanın göğsündeki plakette yazım hataları var” diyordu. “Kral sözcüğünün sonunda üç harf eksik.” Sadece bu olsa iyi. Williams’ın mektubunda öyle bir bilgi vardı ki, Pakistan’ın elindeki hazineyi, bir anda yok etmeye yetti. “Pers dilinde, prensesin adı Vardegauna’ydi. Plakette ‘Rodugun’ yazıyor. ‘Rodugun’, Pers Kralı Kserkses’in kızına Helenlerin taktığı addır.”

Kurşunkalem izi

Felaket bununla bitmedi. Dr. Asma İbrahim, tabutun ahşap ve mermerlerini iyice temizlemiş, elinde büyüteç, milim milim inceleyen, Zerdüşt dininin yüce tanrısı Ahuramazda kabartmasında akıl almaz bir şey görmüştü: Kurşunkalem izleri! Kurşunkalem keşfedileli 200 yıl olmuştu. Prens öleli ise, tam 2 600 yıl.

Almanlar, cesedin üzerinde yattığı hasır ile bedeni sıkıca çevreleyen bezlere “Olsa olsa dört beş yıllık”, Pakistan Atom Enerjisi Komisyonu, “En fazla yirmi yıllık” diyordu. Tartışılacak yanı kalmamıştı. Tek kelimeyle, mumya sahteydi.

Uzmanlar çetesi

Dr. İbrahim önce, sahtekârların buldukları eski bir mumyayı, değerini yükseltmek için Pers prensesi gibi giydirdiğini sandı. Tomografileri yeniden inceleyen radyolog Jeffrey Rees, bir sabah

onu arayıp “Kulağın içindeki tendonlar ile filamentler sağlam” deyince, başından aşağıya kaynar sular döküldü.

Eski bir cesette, mumyalanmış olsa bile, kulağın içindeki bu narin oluşumların, çürüyüp kaybolacağını öğrenmişti. Belli ki, eski bir mumyayı giydirmemişler, yeni ölmüş bir kadını mumyalamışlardı.

Anatomi bilen biri organları çıkarmış; mumyalamadan anlayan biri, yarım tona yakın kimyasalı hazır etmiş; marangozun biri tabutu, taş ustası lahti yapmış; bir oymacı servileri, gülleri, tanrıların işlemiş; 2 600 yıl öncesinin Pers dilini bilen biri, plaketteki “Ben Pers Kralı Kserkses’in kızı, Rodugun’um”u kaleme almış ve bir kuyumcu altın taç ve maskeyi hazırlamıştı. Bu ekibi yönetenin, Mısır ve Pers tarihini çok iyi bilen biri olduğu açıktı.

Kimi öldürüp mumyaladılar?

Mumyalamanın başarılı olması için, taze ceset gerekir. Bu insanlar, mezarcılarla mı anlaşmıştı? Yeni ölen bir kadının cesedini mezardan mı çıkarmış yoksa gömülmeden satın mı almışlardı? Kimse aklına getirmek istemiyordu ama, bir olasılık daha vardı. Bir kadını mumyalamak üzere kaçırıp öldürmüş olamazlar mıydı?

Sorunun yanıtı gene radyolog Dr. Rees’ten geldi. “Belkemiğinde kırık var” dedi. “Kunt bir cisimle vurulmuş.” Kâbus gibiydi. Pakistan, tarihi değiştirecek paha biçilmez bir arkeolojik kalıntıya ulaştığını sanırken, bir cinayet şebekesiyle karşı karşıya kalmıştı. Hükümet, mumyaya otopsi yapması için, İngiltere’nin Sheffield Üniversitesi’nden Prof. Dr. Christopher Milroy’u Karaçi’ye davet etti.

Mavi gömlekleri, mavi maskeleriyle Dr. Milroy ile Dr. İbrahim, Tıp Fakültesi’nin otopsi salonunu dolduranların meraklı bakışları altında, cesede zarar vermeden reçineli bandajı kesmek için, üç saat uğraştı. Elli yaşlarındaki dişsiz kadının sadece beli değil, boynu da kırıktı. Kırkların ölümden önce mi, yoksa sonra mı olduğuna karar veremediler. 17 nisan 2001 günü, Dr. İbrahim on bir sayfalık bir rapor yayımlayarak mumyanın sahte olduğunu dünyaya bildirdi. Mumya sahte olmasına sahteydi de, mumyalanan kadın kimdi?

Diğerleri hangi müzede?

Tahran ile İslamabad’ın arasını açan mumyanın, prenses değil de sıradan bir kadın olduğu anlaşıldığında, tacıyla, maskesiyle

kendini Edhi Vakfı'nın soğuk ve karanlık morgunda buldu. Kimliği meçhul ve kimsesizlerin, Müslüman âdetlerine uygun biçimde defnini de kapsayan, sayısız hayır işleri için elli yıl önce kurulmuş vakıf, elindeki gönüllü ambulans filosunun büyüklüğü sayesinde *Guinness Rekorlar Kitabı*'nda da yer almaktaydı.

Edhi Vakfı, mumyalanan kadın soruşturmasının tamamlamasını ve defin izninin verilmesini yıllarca bekledi. Baktı ki yarım milyon rupi'ye varan morg masrafını ne arkeoloji müzesi ne de polisten alabiliyor, beş yıl kadar sonra, 2005 yazında, kadıncağızı usulüne uygun biçimde yıkadı, namazını kılıp vakfın arkasındaki mezarlığa gömdü. Böylece, Pers prensesi diye satılmak üzere mumyalanan kadının sırrı da, kendisiyle birlikte toprağa karıştı.

Interpol, mumyanın asıl sahibi olduğu iddia edilen İranlı Şerif Şah Baki'yi arayadursun, aynı bölgede, iki başka kadın mumyasının, karaborsada 3-4 milyon dolara alıcı bulduğu bilgisine ulaşıldı. Büyük bir olasılıkla o mumyalar, bugün bir müzede sergilenmekte. Kadının adının olmadığı coğrafyalarda, ölü kadın bedeni üzerinden milyonlar kazanan uğursuz çetelere, bilerek ya da bil-meyerek akıl babalığı eden, eli kanlı meslektaşlarımız da kim bilir hangi üniversitede ders anlatıyor.

“Sütçü”nün Atları

“Sütçü”nün kaybettiği görülmemiştir hiç. Kimileri, “Ne şanslı adam” derdi onun için. Kimisi, “Attan amma iyi anlıyor”. “Sütçü”nün ne sütçülükle ne de binicilikle ilgisi vardı aslında. Sadece, uyuşturucu kaçakçısıydı. Hem de, tarihin en büyüklerinden biri.

İngiltere Jokey Kulübü, güvenlik işlerinin başına, Washington Büyükelçiliği’nde irtibat subayı olarak çalışmış eski bir istihbaratçıyı, Roger Buffham’ı getirdiğine seviniyordu. 1992 başlarıydı ve onun, uzunca bir süredir manşetlerinden inmeyen at yarışlarındaki şike ve doping dedikodularının üzerine gideceğinden, çürük elmaları ayıklayacağından kimsenin kuşkusu yoktu.

Nitekim, öyle de oldu ve Roger Buffham, yılda 45 milyon TL’yi bulan bir bütçeyle, güvenlik operasyonlarını yeniden yapılandırdı, her parkura kapalı devre televizyon kamerası taktırdı, emekli polis ve askerleri işe aldı, polisle sıkı bir işbirliğine girdi, ad vermeden ihbarların yapılabileceği bir telefon hattı oluşturdu, kuşkulandığı her olayı soruşturdu.

Bu büyük operasyonun ilk kurbanı, Dermot Browne oldu. İrlandalı ünlü at yetiştiricisi Liam Browne’un oğlu Dermot, jokeylikten antrenörlüğe geçmişti. Bahisçilere bilgi sızdığını, kimi yarışlarda favori atı yavaşlatıp bir sonrakinde birinci olmasıyla birlikte, çok kişiyi zengin ettiğini kabul etti. Jokey Kulübü, onu on yıllığına cezalandırdığında, güvenlik sorumlusu Roger Buffham, işe başlayalı sadece dört ay olmuştu ve işten ayrılmak zorunda kalacağı 2001’e dek, çok sayıda antrenörü ve jokeyi rahatsız edecekti.

İlginç olan, işine son verilen ilk antrenör Dermot Browne’un, yıllar sonraki bir televizyon programında dile getirdikleriydi. Antrenör, aslında 1990 ile 1992 arasında sadece şikeye karışmadığını, para karşılığında yirmi üç ata doping uyguladığını, üstelik bu gerçeği güvenlik sorumlusu Roger Buffham’a söylediği halde, kendisini ciddiye almadığını iddia etti. Söylediklerine bakılırsa, doping için para aldığı kişinin adını bile vermişti ve bu kişi, Brian Wright’tı.

Balıkçı teknesinde yarım ton kokain

1996 yılıydı, aylardan eylül. Dünyanın en büyük doğal barınaklarından biri olan İrlanda'daki Cork limanı hareketlenmişti. Aniden gökyüzü kararmış, fırtına çıkmış, irili ufaklı ne kadar balıkçı teknesi varsa, burnunu limana çevirmişti. Biri hariç. Sahil güvenliğinin botundakiler, "Boyunu geçen dalgalara aldırıyor. Böyle giderse alabora olacak, bari gidip yardım edelim" dediler.

Bir saat içinde, Amerikalı kaptan John Ewart yönetimindeki "Deniz Sisi"nin, balıkla, balıkçılıkla uzak yakın ilgisi olmadığını anlayacaklar, güvertedeki bir paraşütten kuşkulanan ve kullanılmayan balık asansörüne tam 599 kilo kokain zulalandığını görecektlerdi.

Amerikalı kaptan, sahil güvenlik botu yaklaşırken, Londra'da birisini aramıştı. Aradığı kişi, birkaç hafta sonra, cebinde sahte bir pasaportla, Kuzey Kıbrıs'ta Girne ile Güzelyurt arasındaki Lapta'da, etrafı yüksek duvarlarla çevrili bahçe içindeki bir evin balkonunda, bir yandan güneşin batışını seyrediyor, diğer yandan cin-toniğini yudumluyordu.

Amerikalı kaptan, yargılanıp uyuşturucu kaçakçılığından on yedi yıla mahkûm oladursun, yakın çevresince "Sütçü" diye bilinen adam, altı yıl boyunca Lapta'da güneşin batışını seyretti ve cin-toniğini yudumladı. Asıl adı Brian Wright'tı. Yani, Jokey Kulübü'nün on yıl cezalandırdığı antrenörün, güvenlik müdürüne adını verdiğini, ancak üzerini örttüğünü iddia ettiği kişi. İngiliz polisi, gemideki kokainin gerçek sahibinin o olduğunu, ancak üç yılda kanıtlayabildi.

Sosyetenin gözdesi uyuşturucu baronu

1990'ların başında, Brian Wright evliydi, bir oğlu, bir kızı vardı; zengindi, yakışıklıydı; kumara, at yarışlarına meraklıydı ve Avrupa sosyetesinin gözbebeği idi. İrlandalı fakir bir ailenin oğluydu, çocukluğu ıslahhanelerde geçmişti ve neredeyse hiç okula gitmemişti.

Frank Sinatra, Clint Eastwood ve Michael Caine'in dostuydu, verdiği davetlerde çekilen fotoğraflar renkli basının sayfalarını süsler, yenip içilenler günlerce dillerden düşmezdi. Çok sayıda antrenör ve jokeyle arkadaş olduğu bilinirdi. Tek ata 100 000 İngiliz lirası (yaklaşık 250 000 TL) yatırdığı, kat kat fazlasını kazandığı olurdu. Londra'nın en zengin bölgelerinde kiraladığı daireler ve İspanya'nın güneyinde yine kiraladığı bir villası vardı. Villanın adı "El Lechero"ydü, yani "Sütçü".

Sözde balıkçı teknesinde ele geçen yarım ton kokainin esas sahibinin Brian Wright olduğu ortaya çıkıp, sahte kimlikle Lapta'da yaşadığı anlaşıldığı halde, İngiltere, KKTC'yi tanımadığından, kaçakçıyı geri alamadı. Oğlunu, damadını ve çok sayıda işbirlikçisini yargılayıp, mahkûm etse de, "Sütçü"nün diğer örgüt üyelerinin, gemi yoluyla İngiltere'ye, üç tonu aşan miktarda kokain sokmasını engelleyemedi.

Brian Wright'a, müşterilerine yaz kış demeden, her sabah, hep aynı saatte, süt bırakanlar gibi, hiç aksatmadan kokain temin ettiğinden "Sütçü" dendiğini fark eden polis, başlangıçta onu, sadece dünyanın dört bir yanında bağlantısı olan bir kaçakçılık ağının lideri sandı.

Halbuki bu arada, eski bir jokey olan, antrenörlükten emekli Graham Bradley, yurtdışına geziler düzenliyor, çok sayıda jokeyi İspanya'ya tatile götürüyor ve bir villada hoşça vakit geçirmelerini sağlıyordu. Villanın sahibi ortalıkta yoktu, yok olmasına da, jokeylerin hiç para ödemededen kaldıkları yerin adı, "El Lechero", yani "Sütçü"ydü. Polisin bu bağlantıyı fark etmesi ve kokain kaçakçısı ile emekli antrenörün birbirini yıllardır tanıdığını anlaması yedi ay sürdü. Antrenör tutuklandı, ancak delil yetersizliğinden serbest kaldı.

At yarışlarına sızan kokain mafyası

İngiltere Jokey Kulübü, şike ve doping dedikodularına son vermesi için büyük umutlarla işe aldığı eski istihbaratçıyla yollarını 2001'de ayırdı. Görünürdeki gerekçe, bir taciz olayıydı ve bir kulüp personeli kadın, sekiz yıl, evet tam sekiz yıl geride kalmış sarkıntılıkla suçlayarak Roger Buffham'ı savcılığa şikâyet etmişti.

Görevden ayrılırken, şike ve doping soruşturmaları sırasında elde ettiği bilgi ve belgelerin hiçbirisini açıklamayacağına ilişkin bir beyanname imzalayan Buffham, bir yıl kadar sustuktan sonra BBC ekranlarına çıktı, elindeki her şeyi açıkladı; Jokey Kulübü'nü sistematik yolsuzlukla, ayrıca şike ve dopingin üzerini örtmekle suçladı. Kulüp, hem BBC'yi hem de gizli belgeleri taahhütnameye rağmen açıklayan güvenlikçiyi mahkemeye verdi, ancak davayı kaybetti. Yargıç, toplumun bu bilgileri öğrenmeye hakkı olduğunu söylemişti.

Çünkü bu arada "Sütçü"nün oğlu, damadı ve yakalanan on dört ortağının yargılanması sırasında, 5 000 sterlin karşılığında atlara doping yapan jokeylerin adları açıklanmış, uluslararası uyuşturucu kaçakçılığı ile at yarışı endüstrisi arasında yakın bağlar ortaya

çıkmişti ve İngiltere, ucu nereye giderse gitsin, bu bağı koparmaya niyetliydi.

Sütçü, bir türlü anlaşılmayan bir nedenden ötürü, 2003'te Kıbrıs'tan ayrılıp İspanya'ya gitti. 15 mart 2005 günü, bir rastlantı eseri, Marbella'da tanındı, tutuklandı ve İngiltere'ye iade edildi. Kendisiyle ilgili her türlü suçlamayı inkâr etti. Adına kayıtlı hiçbir banka hesabının, araç ya da mülkün bulunmadığı, kredi kartı ve cep telefonu kullanmadığı, izlenmemek için telefon konuşmalarını otel lobilerinden yaptığı, uyuşturucu kaçakçılığını at yarışlarıyla kamufle etmeye çalıştığı, on yılda yüzlerce at yarışına şike ve doping bulaştırdığı, 300 milyon İngiliz lirasının üzerinde bir servet edindiği anlaşıldı. İki ay süren yargılaması sonunda, 3 nisan 2007 günü, altmış yaşındayken, otuz yıl hapse mahkûm oldu. Sütçü'nün kokaini temin ettiği "patronların patronu" Diego Montoya da, 10 eylül 2007 günü Kolombiya'da ele geçti.

Bütün bu olanlar, At Yarışları Düzenleme Otoritesi'nin, İngiltere Jokey Kulübü'nün bazı sorumluluklarını üstlenmesine yol açtı. Yedi müfettişten oluşan bir ekiple, kuşkulu her bahsi incelemeye başladılar, tartı dairelerine daha fazla güvenlik, ahırlara kamera, jokeylerin cep telefonu kullanmasına kısıtlama, antrenörlerin internet bahislerine katılmasını yasaklama gibi önlemler aldılar.

At dopingi nereye gidiyor?

2004 Olimpiyatları'nda, yirmi dört sporcuda doping saptandı. Rekor bir sayıydı bu ve olimpiyat tarihine "en kirli oyunlar" diye geçti. Atina, sadece yarışan insanlar açısından değil, atlar için de kirliydi. İncelenen kırk hayvandan dördünde doping çıkmıştı, üstelik ikisi altın madalya almıştı ve bu da bir rekordu.

Engel atlamanın birincisi İrlandalı Cian O'Connor'un Waterford Crystal'inde, şizofren insanların tedavisinde kullanılan zuklopentiksol ile yine insanlarda, anksiyete ve ciddi davranış kusurlarının tedavisinde kullanılan bir diğer ilaç, flufenazin bulundu. Altın madalyanın, O'Connor'dan alınıp Brezilyalı Rodrigo Pessoa'ya verilmesi bir yana, İrlanda takımı diskalifiye edildi, O'Connor ciddi bir para cezası ödedi ve üç ay yarışlardan men edildi.

Alman Ludger Beerbaum'un, Goldfever 3'ünde betametazon çıktı. Beerbaum, hayvanın incinen ön ayaklarından birine pomat sürdüğünü bildirerek sonuca itiraz etmekle birlikte, müsabaka öncesi bildirimde bulunmadığından, gerekçesi kabul edilmedi. At, diskalifiye edildi, Almanların erkek engel atlama takı-

mı da altın madalyasını kaybetti.

2008 Pekin Yaz Olimpiyatları'nda ne oldu derseniz, yanıtı basit: Az sayıda da olsa, bir atı uyarmaya, sakinleştirmeye, cesaretlendirmeye, kaslarını geliştirmeye, ağrısını kesmeye, sırtını gevşetmeye ya da kanında daha fazla oksijen dolaştırmaya kalkan biniçiler, antrenörler, veterinerler çıktı ve insanlar için ne kullanılıyorsa, ata da onu yaptılar. Kan dopingi uygulanmaya başlandı bile, rekombinant eritropoyetin ve büyüme hormonu piyasada, kök hücre tedavileri ve elbette performansı artıracak yapay genler sırada. Arada sadece bir fark var. İnsan, canı pahasına dopinge razı da, atın fikrini ne yazık ki soran yok.

Türkiye'deki durum

2006 şubatında, Superspor.com editörü Ahmet Sivash sormuş: "Peki, at yarışında şike ne durumda? Büyük bir kitle at yarışında şike olduğunu düşünüyor." Zamanın Türkiye Jokey Kulübü başkanı Umur Tamer yanıtlamış: "Bugüne kadar şike olayını ne gördüm, ne duydum, ne de böyle bir şeye şahit oldum. Dünyadaki en az doping olayı ve yok denecek kadar az şike olayı Türkiye'de..."

2004 şubatında, At Yarışları Hakkında Kanun'un değiştirilmesiyle birlikte, doping yüzünden yarışlardan men edilen kaç at, antrenör ve seyis affedildi bilmiyorum ama, halen sadece dokuz antrenör ile sekiz at, doping nedeniyle aldıkları bir ya da iki yıllık cezalarını çekmekte. Sayının azlığına bakılırsa, Safkan İngiliz Atı Yetiştiricileri ve Sahipleri Derneği Başkanı Sadrettin Atıg'a göre, jokey kulüplerinin cirosu ve yarış adediyle dünyanın ilk on ülkesi arasındaki Türkiye'nin, bu konudaki karnesi hiç de fena sayılmaz. Bu nedenle, Umur Tamer haklı. Ama milletin ağzı torba değil ki, büzesin. Nitekim, yarış hayatına 1965'te başlayan ve neredeyse 4 000 yarışta birinci gelen Ahmet Atçı da, "Jokey olduğumu söyleyince herkes bize mafya gözüyle bakıyor" diye yakınmıştı.

At Yarışları Hakkında Kanun, 2006 martında yeniden değişikliğe uğradı. Doping eylemine katılanlara verilecek cezalar ağırlaştırıldığı gibi, "Koşulara kayıtlı her at, doping muayenesine tâbi tutulabilir" ibaresi eklendi. Türkiye'nin sekiz hipodromundaki safkan İngiliz ve Arap at yarışlarında doping analizlerini gerçekleştiren Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'na bağlı Etlik Merkez Veteriner ve Kontrol Araştırma Enstitüsü'nün olanakları geliştikçe, doppinge mücadelede "sıfır tolerans"a daha da yaklaşılabilecek, ata sporumuzu yaralayan dedikoduların önü kesilecek.

Yüz Yıl Sonra Şanghay Yeniden

26 şubat 2009 akşamı Şanghay'da kadehler, Uluslararası Afyon Komisyonu'nun doğum gününü kutlamak için kalktı. Az önce, tıpkı yüz yıl öncesindeki gibi, on üç ülkenin imzaladığı Şanghay Deklarasyonu açıklanmış, uyuşturucuyla mücadelede uluslararası işbirliğinin önemi yeniden vurgulanmıştı. Çin Halk Cumhuriyeti, başvurduğu yöntemler her zaman tasvip görmese de, gerek uyuşturucu kaçakçılığı ve bağımlılığı, gerekse irili ufaklı diğer suç tipleriyle mücadelede ilgi odağı olmayı sürdürüyor.

Onu ilk gördüğümde, küçük, dik yakalı, uzun kollu, çok dar ve çok kırmızı bir elbise giymişti Bayan Ciang. Adının Lin Ciang olduğunu söylemişti de, ne kadar doğruydı bilemem. Zaten adının ne önemi var. Önemli olan anlattıklarıydı: "Aslen Şanghaylı'yım" dedi. "İyi para kazanırsın, diyerek kandırdılar. Şu kuaföre satılacağımı nereden bilecektim."

"Kuaför" dediği yerin arka tarafında bir masaj salonu vardı ve Bayan Ciang, Asya'nın güneydoğusunda, gecenin ileri saatlerine dek açık kalan, kapısının üzerinde beyaz üzerine kırmızı şeritli yanardöner lambası bulunan dükkânların masaj salonlarında, sadece masaj yapılmadığını bildiğimin farkında değildi.

Ulusal ve uluslararası nitelikte kadın ve çocuk kaçakçılığı, Çin Halk Cumhuriyeti'nin başını çok ağrıtıyor. Bu çerçevede Çin, sadece kaynak ülke değil, hem transit, hem de bir hedef ülke. Çinli kadınlar, genellikle sahte vaatlerle, Malezya, Tayland, İngiltere, ABD, Avustralya, Avrupa, Kanada, Japonya, İtalya, Myanmar, Singapur, Güney Afrika ve Tayvan'a götürülüyor, buralarda ya seks endüstrisinde ya da işçi olarak çalışmaya zorlanıyor. Benzer şekilde, Çinli çocuklar da kaçırılarak ya da ailelerine para gönderileceği vaadiyle, benzer amaçlarla bu ülkelere götürülüyor. Öte yandan Moğolistan, Myanmar, Kuzey Kore, Rusya, Vietnam, Ukrayna ve Laos çocukları ve kadınları da Çin'e getirilip, 300-1 500 TL karşılığında satılıyor. Yılda 10 000-20 000 kadar çocuk ve kadının, Çin'in bir bölgesinden diğerine kaçırıldığı da biliniyor. Çin

hükümetinin 1 ocak 2008'de yürürlüğe giren beş yıllık eylem planı, bu sorunun üzerine daha koordine biçimde gitmesini ve ilgili ülkelerle işbirliğini sağlayacak.

Gözbebekleri küçük kadın

Etraf alacakaranlıktı. Bayan Ciang'ın gözbebekleri ise iğne kadar küçük. "Seni eroine kim alıştırdı?" diye sordum ona. "Ben aslında Zhabei'de tedavi olmuştum" dedi. "Buralarda tekrar başladım."

Şanghay'da, uyuşturucuyla mücadelenin 100. yılını kutlayanların bir bölümü, 27 şubat 2009'da, Çin'in kayıtlı 1,12 milyon bağımlısından biri olan Bayan Ciang'ın bir zamanlar tedavi edildiği, Şanghay'ın Zhabei bölgesindeki ünlü merkezi görmeye gittiler. Aralarından bazıları, Pudong'daki bağımlılık tedavi ve rehabilitasyon kompleksini incelemeyi tercih etti.

1800'lerin sonlarında Çin, bir yandan kendi topraklarında ekilen haşhaş, diğer yandan bir türlü yasaklayamadığı ve önce İngilizlerle, ardından hem İngiliz hem de Fransızlarla savaşmak zorunda kaldığı afyon ticareti yüzünden, 13,5 milyon vatandaşının yılda 38 000 ton afyon tükettiği bir batağa sürüklenmişti. Protestan ve Katolik din adamlarının baskısı sayesinde, İngilizler, Hindistan'dan alıp Çin'e götürdükleri afyon miktarını ciddi biçimde azalttılar. Aynı yıllarda, Filipin adalarını İspanyollardan satın alan ve önemli sayıda afyon bağımlısı Filipinli'nin yanı sıra, Çinlilere, yılda 130 ton afyon satan onlarca şirketle karşılaşan Amerikalılar, uyuşturucuyla mücadeleyi küresel politikalarla yürütmeye karar verdiler ve 1909 şubat ayı boyunca Şanghay'da toplanan ilk Afyon Komisyonu'nun öncüsü oldular. 26 şubat 1909 cuma günü, "Afyonun tıbbi amaçlar dışındaki kullanımını yasaklayacağız" dediler.

Davet edilen on dört ülkeden sadece biri, bu karara katılamadı: İkinci Meşrutiyet ilan edilmişti, huzursuzluklar giderek artıyordu, II. Abdülhamid'in otuz üç yıllık saltanatı sona ermek üzereydi. Önemli bir afyon üreticisi olduğumuz ve Lennep, Dutil, Wissing'ler gibi İzmir'de yerleşik Hollandalı aile şirketleri aracılığıyla Hindistan'ın doğusundaki ülkelere sattığımız halde, Osmanlıların, doğal olarak afyondan çok daha önemli kaygıları vardı. Bu nedenle Türkiye, Şanghay'daki 100. yıl kutlamalarına davet edilen ülkeler arasında yer almadı ve 26 şubat 2009 tarihli Şanghay Deklarasyonu'nu imzalamadı.

Yüz yıllık mücadele başarılı mı?

Şanghay'daki toplantı vesilesiyle sormamız gereken bir soru var: Uyuşturucuyla yüz yıllık mücadele başarılı oldu mu? Yüz yıl önce, önemli bir bölümü Hindistan ve Çin'de olmak üzere, yılda 40 000 ton afyon üretiliyordu. Günümüzde kaçak üretim 8 000 tona düştü ve hemen tamamı Afganistan kaynaklı. Yüz yıl önce dünya nüfusunun yüzde 1,5'i tedaviye muhtaç uyuşturucu bağımlısı iken, günümüzde bu sayı, yüzde 0,5.

Uluslararası sözleşmeler sayesinde, arz ve talep kontrol altına alındı ama, uyuşturucu bağımlılığı hâlâ çok ciddi bir sorun.

Yeryüzündeki her yirmi kişiden birinin, son bir yıl içinde, en az bir kez yasadışı bir madde kullandığı hesaplanıyor. Yasadışı ekim ve üretimin yapıldığı ülkeler ile kaçakçılık yolları üzerinde bulunan yerlerde, bu oran çok daha yüksek. BM'nin tüm çağrılarına rağmen, gelişmiş ülkelerin mücadeleye desteği düşük. Uyuşturucu madde kullanımının suç olmaktan çıkarılmasını, sözleşmelerin değiştirilmesini isteyenlerin sayısı giderek artıyor.

Madde bağımlılarının tedavisine daha fazla önem verilerek, daha zor ve daha pahalı birinci basamak önleyici tedbirler –yani maddenin hiç denenmemesine yönelik eğitimler– göz ardı ediliyor. Yüz yıl sonra bir kez daha Şanghay'da toplanıldığında, nasıl bir tabloyla karşılaşılacağını düşünmek bile istemiyorum.

Şanghay'da kristal metamfetamin tehlikesi

Resmi verilere göre, giderek daha fazla Şanghaylı kadın, uyuşturucu bağımlısı oluyor. Üstelik, madde kullanma yaşı da düşüyor. Çinli yetkililer, "bağımlı" teriminden, madde kullanırken iki kez yakalananı anlıyorlar. Bu kişiler, hemen zorunlu tedaviye alınıyor. Bağımlılıkla mücadele edebilmek amacıyla polis, okullarda, madde etkisi altında olanların video kayıtlarını gösteriyor.

Şanghay Uyuşturucuyla Mücadele Komisyonu, geçtiğimiz yıllarda uyuşturucu bağımlılarının yüzde 22-24'ünün kadın olduğunu, bu yıl oranın yüzde 25'i aştığını bildiriyor. Şanghay hastaneleştirine kayıtlı 33 000 kadar bağımlı olduğuna göre, kentte 10 000'e yakın kadın esrar, eroin, metamfetamin ya da kokain kullanıyor demektir.

İlk bakışta, 20 milyonluk bir şehir için bu sayı fazla olmayabilir ama, bilinen her bağımlıya karşılık, en az on gizli bağımlının olduğu kabul edilirse, Şanghay'da 100 000'in üzerinde kadının bir

uyuşturucu ya da uyarıcının pençesinde olduğu hesaplanabilir. Komisyon başkanı Zhu Weihang'a göre bu artışın nedeni, eskisine oranla daha fazla kadının, yasadışı maddelerin satıldığı eğlence bölgelerinde çalışıyor olması. Kullanıcıların, genellikle Şanghay'a ülkenin başka bir yerinden gelen ya da getirilen kadınlar olduğu ve özellikle kristal metamfetamin kullanımında artış olduğu söyleniyor.

Kaçakçılar idamla cezalandırılıyor

Ekstazi, amfetamin ve metamfetamin gibi modern zaman uyarıcıları, Batı dünyasında popüleritesini giderek kaybederken, bu coğrafyanın genç nüfusu arasında giderek yaygınlaşıyor. Yüz yıl önce erişkin nüfusunun önemli bir bölümü afyonla uyuşturulan Çin, son on yılda, uyuşturucuyla ilgili 956 000 ceza davası açarak, 970 000 kişiyi tutuklayıp, 73 ton eroin, bir o kadar metamfetamin, 16 ton afyon ve 10 milyon kadar ekstazi tabletine el koyarak, yeni bir batağa düşmemek için bütün gücüyle mücadele ediyor ve eleştirilere aldırmış etmeksizin, kaçakçıları idamla cezalandırıyor, onlarla işbirliği yapan memurları ömür boyu hapse mahkûm ediyor.

Ancak, Şanghay toplantısının açılış töreninde de belirtildiği gibi, birkaç yıl öncesine kadar garaaj köşeleri, otel odaları gibi küçük mekânlarda, az sayıdaki kullanıcı için üretilen amfetamin ve benzerleri, artık, imalatla kullanılacak öncüllerin temininden, son ürünün dağıtımına kadar, zincirin her aşamasını elinde tutan uluslararası örgütlerin kontrolünde. Her geçen gün, kendine yeni pazarlar bulmaya çalışan örgütler, etkisi daha çabuk başlayan, vücuttan atılımı daha uzun süren, daha fazla bağımlılık yapan yeni ürünleri sentezlemekten de geri durmuyor. Tedavisi bir yıla varan kristal metamfetamin, bunlardan biri.

Çinlilerin asıl bağımlı oldukları tudou.com

2009 yılında 25 şubat, Tibet takvimine göre Losar, yani yeni yılın ilk günüydü. Çinlilerin, etnik azınlıkların kendi takvimlerine göre yeni yıl kutlamalarına izin vermediği iddia edilse de, Şanghay'daki Gongkang Lisesi'nin 900 kadar Tibetli öğrencisi için düzenlenen festival, bunun aksini kanıtladı. Öğleden sonra öğrencilerin bir bölümü, tıpkı Şanghaylı diğer yaşlıları gibi, kentin 1 500'e varan internet kafesinden birinin yolunu tuttu. İlk tercihleri, her zamanki gibi Eastday Bar oldu. Eastday, Çin'in dört bir

yanında şubeleri olan ve Şanghay'daki diğer kafeler gibi, 2010 Dünya Expo Fuarı öncesi, personelini İngilizce kursuna göndermek zorunda olan bir zincir.

E-postalar ve günün haberleri hızla geçildikten sonra, gençlerin hedefi tudou.com, yani Çin'in YouTube'u. Gary Vang'ın 2005 başında kurduğu video paylaşım sitesinin günlük izleyici sayısı 12 milyon. Çalışanlarının sayısı da üç yılda, üçten yetmişe çıkmış. Şimdiye kadar pek para kazandığı söylenemez ama, Gary, bu yıl içinde, etkileşimli zengin (rich) medya reklamlarına başlamayı planlıyor. İşte o zaman, internette devrim yaratacağından hiç kuşkusu yok.

Gary Vang'ın hedefleri yüksek ama, başı ciddi biçimde belada. Gençlere bedavadan yerli ve yabancı film, TV dizisi ve müzik klipleri seyretme olanağı veren site yüzünden, aleyhine açılan telif hakkı davalarıyla boğuşuyor.

Şanghay cinselliği yeniden keşfediyor

Çin'de pornografi yasak olmasına rağmen, hem kaçak DVD'ler, hem de internet sayesinde kolay erişilebilir durumda. Şimdilerde en popüler video, Bayan Huang'ın. Evinde, kendi olanaklarıyla ürettiği ve internetteki bloguna yüklediği 12 dakikalık porno videosu, birkaç haftada binlerce kez indirilecek kadar seyirci bulmuş, sohbet odasına giren hayranlarından 30 000 yuan (5 000 TL kadar) tahsil edecek noktaya ulaşmıştı. Gerçi Bayan Huang, sonunda tutuklandı ama, polisin bütün gayretlerine karşın, videosu sanal âlemdeki yerini koruyor.

Şanghaylı yetkililer, 2004'te açılan Seks Fuarı'nı ağır biçimde eleştirmiş; Çin'in 5 000 yıllık cinsellik tarihinden örnekler sunan Nancing Sokağı'ndaki özel müzenin, turistik broşürlerde yer alınmasına izin vermeyip, kentin 80 kilometre dışına taşınmasına neden olmuş; cinsel içerikli radyo ve televizyon programlarını sansürleyerek, doğum kontrol yöntemleriyle ilgili reklamları yasaklamıştı.

Ancak, frengi ve HIV gibi, bulaşıcı hastalıklarda gözlenen artış yüzünden, tıpkı ülkenin diğer yöneticileri gibi, politikalarında çok önemli değişikliklere gittiler. Batılılarca "Doğu'nun Fahişesi" olarak tanımlanan Şanghay'ın kötü şöhretini temizleme gayretlerini bir yana bıraktılar. Örneğin, 2007 ağustosunda Şanghay 4. Uluslararası Erişkinlere Oyuncaklar ve Üreme Sağlığı Fuarı'nı desteklediler, başkentte açılacak benzeri bir fuara katılımı özendiyorlar.

Ülke genelinde 2009 şubatında başlatılan Güneş Işığı Projesi'yle, cinsel yolla bulaşan hastalıkların ve kısırlığın tedavisi gibi konularda toplumu aydınlatmayı, kondom kullanımını yaygınlaştırmayı ve devlet eliyle konan tabuları, yine devlet eliyle yıkmayı hedefliyorlar.

Elimize Bulaşan Kan

Bodrum katlarına doluşan yüzlerce kişi horoz dövüştürüyor; yol kenarlarında, tarlalarda, kent meydanlarında, köpekler ölesiye birbirine saldırtılıyor. Pek azını yakalıyor ve para cezası veriyoruz. Ödedikleri paranın üzerinde kan var, kan elimize bulaşıyor ve bu kanı çocuklarımızın giysileriyle siliyoruz. Çünkü, hayvan dövüşlerini seyreden, onları döven ve öldürenler arasında büyüyen çocuklar, yarın önce hayvanlara, sonra insanlara şiddet gösterecekler de ondan. Biz hâlâ oturmuş, “Ne yapsak da suçu önlesek” diye kara kara düşünüyoruz.

Her şey, 2007 şubatında, yirmi altı yaşındaki David Boddie'nin, aynı hafta içinde ikinci kez uyuşturucu nedeniyle tutuklanmasıyla başladı. Virginia eyaletinin güneydoğusunda, 1915 Moonlight Drive adresinde oturduğunu ve aşçılık yaptığını söylemişti. Ufak bir araştırma sonunda polis, evin ve içinde bulunduğu altı hektarlık arazinin, Atlanta Falcons amerikan futbolu takımının milyonluk yıldızı Michael Vick üzerine kayıtlı olduğunu saptadı.

David, ünlü sporcunun yeğeniydi. Polis, verilen adreste kenevir yetiştirildiğinden kuşkulandı ve arama izni için savcılığa başvurdu. Yaz başında, Savcı Gerald Poindexter, kalabalık bir ekiple 1915 Moonlight Drive'daki beyaza boyalı tuğla evi, bahçedeki küçük yüzme havuzunu, basket sahasını, koruluktaki dört kulübeyi birkaç kez aradı. Gerçi umduğu kadar esrar ve kenevir bulamadı ama, mühimmatlar hakkında birkaç yasak dergi, üç beş silah ve sayılamayacak kadar çok sayıda köpekle karşılaştı.

Kokain ile kukumav arasındaki fark

Olay yeri incelemesi, suça göre değişen bir uzmanlık işidir. Yasadışı uyuşturucu imalatı yapılan bir bodrum katını incelemeye gidenler ile koruma altındaki kukumav kuşu (*Athene noctua*) yumurtalarının peşine düşenlerin bildikleri de, uyguladıkları da farklıdır. Ünlü sporcunun, 55'i pitbull cinsinden olmak üzere, 66 köpeğine el konan çiftliğinde delil toplayan Virginia polisine, Tarım Bakanlığı'nın özel eğitilmiş uzmanları ve veterinerler katılma-

saydı, Michael Vick ve üç arkadaşının, 2001'de kurduğu "Bad Newz Kennels" adlı örgütün, insanlık dışı uygulamalarını ortaya çıkarmak mümkün olamazdı.

Akla gelen her türlü uyarıcı maddenin verildiği köpeklerin, bant üzerinde koşmaya, uzun bir çubuğa asılı canlı tavşanlar peşinde daireler çizmeye zorlandığı, kazanma şansı olmayan yavru-lar ile dövüşlerde yaralanan köpeklerin, asılarak, boğularak, kur-şunlanarak, elektrik verilerek öldürüldüğü, hep onların sayesinde kanıtlandı.

Örgütün beyni ve temel finansörünün ünlü futbolcu olduğu, adamlarının son altı yıl içinde, ABD'nin doğusundan batısına de-falarca yolculuk yapıp dövüşlere katıldığı, kumar oynayıp oynat-tığı, uyuşturucu satışı, rüşvet ve daha birçok suça karıştıkları an-laşıldı.

Ünlü sporcu her şeyini kaybediyor

Michael Vick ile arkadaşlarının pasaportlarına hemen el kon-du, kent dışına çıkmaları ve birbirleriyle görüşmeleri yasaklandı. İkisine elektronik kelepçe takıldı, biri, zorunlu uyuşturucu mad-de bağımlılığı tedavisine yönlendirildi.

Duruşma öncesi alınan bu önlemler, Michael Vick'in Atlanta Falcons'ın kent dışı maçlarında oynamasını engelledi. Konunun medyaya yansısıyla, takımıyla yaptığı 130 milyon dolarlık söz-leşmesi iptal edildi. Nike firması, "Zoom Vick V" adını verdiği ye-ni model spor ayakkabılarını piyasaya sürmekten, Adidas'ın Re-ebok bölümü ve daha pek çok üretici, adını taşıyan spor malze-melerini pazarlamaktan vazgeçtiler.

26 temmuz 2007 günü, Richmond mahkemesinin yargıcı Henry Hudson'un önüne çıkardıklarında gerek Michael Vick, gerekse üç adamı, kendilerine yöneltilen suçlamaları reddettiği halde, dört gün sonra aralarından biri, evvelce New York eyaletinde iki yıl uyuşturucu kaçakçılığından hapis yatmış Tony Taylor, her şeyi açıklamayı kabul etti. Onu, diğerleri izleyince, Michael Vick'in, Örgütlü Suç ve RICO yasası (Racketeer Influenced and Corrupt Organizations Act [Tehdit ve Gözdağı ile Haksız Kazanç Sağlayan ve Yolsuzluk Yapan Şirketler Yasası]) kapsamında yargılanabile-ceği konuşulur oldu. Basit bir anlatımla, yirmi-kırk yıl arasında hapis cezasına çarptırılması işten bile değildi.

Daha düşük bir cezayla kurtulmayı uman Michael Vick, 20 ağustosta, suçlamaların tümünü kabul etti. Hayvan haklarını sa-

vunan dernekler, kurtarılan 66 köpeğin bakımı, tedavisi ve uyutulacak olanların masrafına karşılık, kendisinden 10 milyon dolar istediler.

Hapis cezasına çarptırılan Michael Vick 2007 aralığında girdiği cezaevinden 20 Mayıs 2009'da çıktı. Milyonlara varan tazminatlar ödedi, takımdaki yerini ve itibarını kaybetti. Tabii, ünlü çiftliğini de. Toprağı kan kokan, pek çok köpeğe mezar olan çiftliğini.

Köpek dövüşü artık federal suç

CBS televizyonunun spor yorumcusu Deion Sanders, "Vick, köpek dövüşü yasalarının sertleştirilebilmesi için kurban edildi. Esas olan, örgütün gerçek patronunu bulmaktır" demişti. Yorumcu söylediklerinde haklı olabilir. Hayvan dövüşlerini federal bir suç haline getirmek ve cezaları yükseltmek için mücadele eden 10 milyon üyeli Humane Society of the United States ve PETA (People for Ethical Treatment of Animals) gibi sivil toplum örgütleri, Vick'in, köpeklerle ilgisinin olduğu anlaşıldığı andan itibaren, bu bilgiyi alabildiğine kullanmış ve hayvan dövüşünün yasaklanması hakkındaki yeni bir federal yasanın Kongre'den geçmesini, 3 Mayıs 2007 tarihinde de Başkan Bush tarafından onaylanarak yürürlüğe girmesini sağlamışlardı.

Yeni yasa, geriye işlemediğinden, Vick ve arkadaşlarına uygulanamadı. Eğer uygulanabilseydi, dövüşmeye götürdüğü her köpek için üç yıla kadar hapis ve 250 000 dolara kadar para cezasına mahkûm edilecekti. Eğer suçu Virginia'da değil de, Louisiana eyaletinde işleseydi, sadece köpek dövüştürmekten bile, eski yasada öngörüldüğü gibi beş değil, on yıla kadar hapsi istenebilecekti.

Ne yazık ki, bundan üç yıl önce yakalanan bir diğer köpek dövüştürücüsü, New York'ta yayımlanan 3 000 aboneli *Sporcu Köpek* dergisinin sahibi James Fricchione de, eski yasalara göre yargılanmış, yedi yıl hapis ve 130 000 dolar para cezasıyla kurtulmuştu. Fricchione, 13'ü ağır yaralı 18 köpeğini, iki küçük çocuğunun yatak odasının pencerelerinin açıldığı dar bir alanda zincire vurmuştu. Birinin altçenesi kopuktu, diğerinin üzerinde yetmiş yara sayılmıştı.

Ünü Doğu Avrupa'ya kadar yayılmış olan pitbull yetiştiricisi David Tant, ele geçen 40 köpeğinin her biri için bir yıl, yani kırk yıl hapis cezası almıştı. Sivil toplum örgütleri, davanın savcısı ve yargıcına, yılın hukukçuları ödülünü vermişti. David Tant, yeni

yasa çıktıktan sonra yakalanmış olsaydı, herhalde üç beş kez ömür boyu hapse mahkûm edilirdi.

Hayvan dövüşü ile uyuşturucu el ele

Bir zamanlar milyonların sevgilisi olan Michael Vick'in ne işler çevirdiğinin ortaya çıkışı, bir rastlantı zannedilebilir. "Eğer yeğeni aynı hafta içinde ikinci kez uyuşturucudan yakalanmasaydı, kaldığı ev aranmaz, köpekler de bulunmazdı" denebilir. Ancak bu doğru değil. Artık köpek, horoz, domuz dövüşünün, uyuşturucu kaçakçılığı, kumar ve rüşvetle el ele gittiği gayet iyi biliniyor. Örneğin Ohio'da, son beş yılda çökertilen 65 köpek dövüşü çetesi-nin 64'ünde, uyuşturucu bağlantısı olduğu bulunmuştu. Geçen yıl Louisiana'da basılan yirmi bahis yerinin tamamında, ya kokain ya patlayıcı madde ya da silah ele geçmişti. İşte bu nedenle, tüm polis ve savcılar, uyuşturucu suçundan yakalananları köpek dövüşü, sayılarının 40 000 kadar olduğu sanılan köpek dövüştürenleri bulduklarında da uyuşturucu açısından araştırmakla yükümlüler.

Eskilerde kırsal kesimde yaygın olan köpek dövüşleri, büyük kentlere taşınmış durumda ve yine bir zamanlar birbiriyle dövüşen çeteleri ayırmaya çalışan polisler, şimdilerde, onların birbirine saldıran köpeklerini ayırmaya, sahiplerini tutuklamaya çalışıyor. Aslında, sokak ortasında kavga eden iki köpeğin dövüştürüldüğünü kanıtlamak bir hayli zor. Bu amaçla, duyarlı mahalle sakinlerinden ekipler oluşturuluyor, kuşkulandıkları her olayı ilgili derneklere ya da polise bildirmeye özendiriliyor.

Yerel yönetimler, bakanlıklar, sivil toplum örgütleri, basın, sanat dünyası el ele vermiş, toplumun her bireyini bu mücadelenin içine çekmeye çalışıyor. Akademisyenler, hayvana şiddet ile çocuğa, kadına, yaşlıya şiddet arasındaki ilişkiyi araştıran bilimsel çalışmalar yapıyor. Üstelik ellerinde artık çok güçlü bir yasaları var. Kısacası, birkaç kuşak önce, köpekleri aylara, fareleri de köpek-lere parçalatanların torunları, bu barbarca uygulamalarından kurtulmayı akıllarına koymuşa benziyor. Ne diyelim, darısı başımıza.

Siyah-beyaz savaşına dönüştü

Köpek dövüşlerinin gerçek yüzünü ortaya çıkartan olaylar, aylardır Amerikan yazılı ve görsel basınının gündemini oluşturuyor. Konu, tıpkı O. J. Simpson davasının siyah-beyaz mücadelesi haline getirilmesine benzer bir süreçten geçiyor ve siyahi ünlüler, de-

risi kendileriyle aynı renkte olduğundan, bir hayvan katilini savunmaya çalışıyor. Örneğin, New York Knicks basketbol takımından Stephon Marbury, köpek dövüştürmenin bir spor olduğunu söylüyor. Ünlü boksör Roy Jones, “İki köpeğin birbiriyle dalaşması ve birinin diğerini öldürmesi çok doğaldır” gibisinden beyanatlar veriyor. Sinema oyuncusu Whoopi Goldberg de, fikrini söylemekten geri durmuyor. “Vick, Güneyli. Güney’de köpek dövüştürülür. Tıpkı Porto Rikoluların horoz dövüştürdüğü gibi” şeklinde, özrü kabahatinden büyük savunmalara kalkışıyor.

Hayvanları Koruma Yasası değişmeli

Dünya değişiyor. İspanyollar boğa güreşi yasaklansın diye, yüz binlerce imza toplayabiliyor, turistler Karayiblerin incisi Porto Riko’ya, horoz dövüşü yapıyor diye gitmek istemiyor, Filipinli aileler çocuklarının örümcek dövüştürmesine izin vermiyor. Almanya ve Brezilya’nın anayasası hayvanları koruyan maddeler içeriyor. İsviçre yasaları onların mal değil, can olduğunu açıkça belirtiyor. Artık hayvan hukukuna ilişkin dergiler var; hukuk fakültelerinde bu alanda dersler açılıyor; hayvan haklarında uzmanlaşan avukatlar, savcılar, yargıçlar yetişiyor. Polislere, veterinerlere hayvana fena muamelenin nasıl delillendirileceği öğretiliyor.

6 eylül 2006 tarihinde, *Hürriyet* gazetesi “Pazar Eki”nde, “Hayvana Eziyetten İnsan Öldürmeye” başlıklı yazımın yayımlanmasından bu yana, zehirlenen, uzak bölgelere götürülerek açlığa ve ölüme terk edilen, şiddet uygulanan, hatta kurşunlanan köpeklerin konu edildiği e-postalar alıyorum. Birçoğuna, yurdun dört bir yanında yaşanan vahşetin görüntüleri, filmleri ekleniyor. Dövüş sırasında çekilen videolar televizyonda gösteriliyor, internette yayımlanıyor. Hayvan dövüşü fotoğrafları yayımlayan bazı internet sitelerine erişim, mahkeme kararıyla engelleniyor. Halbuki yabancı dilde olanların arasında, olayın vahşetini göstererek duyarlılık oluşturmaya çalışan siteler de bulunuyor. Ayrıca, internette olan bir fotoğraf ya da bilgiye erişimi engelleme neredeyse imkânsızlığı da, bir başka gerçek.

Bodrum katlarına doluşan yüzlerce kişinin horoz dövüştürdüğünü, kuruluş nedeni bunları yaşatmak olan dernek lokallerinde bile bu işin yapıldığını, yol kenarlarında, tarlalarda, kent meydanlarında köpeklerin ölesiye birbirine saldırtıldığını okuyoruz.

Halbuki, 2003’te çıkan bir Hayvanları Koruma Yasası var. De-

mek ki, caydırıcı olamamış. Olamaz da, çünkü yasa, hayvan hakları ihlalini suç değil, kabahat olarak görüyor ve uymayanlara sadece para cezası veriyor.

Ayrıca yeni yasa, pitbull terrier ya da japanese tosa'yı "tehlike arz eden hayvan" olarak kabul ediyor, bunları üretmeyi, kaçakçılığını, hatta reklamını bile yasaklıyor. Halbuki, tarih boyunca, Japon akita'dan Arjantinli dogo'ya, Brezilyalı fila'dan Kanarya Adaları'nın presası'na, çok sayıda köpek cinsinin dövüşlerde kullanıldığını biliyoruz. Demek ki, "tehlike arz etmek" için pitbull terrier ya da japanese tosa olmaya gerek yok. Genetik elbette bir risk faktörü oluşturabilir, ancak hayvanı tehlikeli kılacak olan, ne şekilde eğitildiğidir. Tıpkı insan yavrusundaki gibi.

Pis Kokulu Güller

Gece, gül bahçesinde, ararken seni,
Gülден gelen kokun sarhoş etti beni;
Seni anlatmaya başlayınca güle
Baktım kuşlar da dinliyor hikâyemi.

Ömer Hayyam, *Rubailer*

İngiltere'nin Leeds Üniversitesi Diş hekimliği Fakültesi'nde oral biyoloji dersleri veren Profesör Doktor Samson Perera, yeni vatanına gelmeden önce, Sri Lanka'nın Peradeniya Üniversite-si'nde öğretim üyesiydi. Evlenmiş, iki de oğlu olmuştu ama, kız evlat hasretiyle yanıp tutuşmaktaydı. 1981 sonlarında karısını karşısına aldı, "Lütfen bana izin ver, Sri Lanka'ya gideyim, hem annemi görürüm, hem de öksüz bir kızı evlat edinirim" dedi. Kadın, kocasını kıramadı.

Üç ay kadar sonra yılbaşıydı. On yaşlarındaki Sri Lankalı küçük kız, artık İngiltere'deki yeni evindeydi. Dünya güzeli bir şeydi Nilanti. Yüzünden eksik olmayan tebessümü ve kapkara gözle-riyle mahallenin maskotu olmuştu. Öylesine insan canlısıydı ki, onunla sokakta karşılaşan ya saçını okşar ya yanağından bir ma-kas alırdı.

Hep aynı sinirli yanıt

Aradan üç yıl geçti. 1984 nisanında komşular ona sokakta rast-lamaz oldular. "Profesör, kızınız nerede?" diye soranlar, hep aynı sinirli yanıtla karşılaştılar: "Her önüne gelen genç erkeğe sırnaşı-yor. Böyle giderse kötü kadın olup çıkacak. Aklını başına toplayınca dek, evden çıkmama cezası verdim."

Ağustos geldiğinde, Nilanti'nin hâlâ ortalıkta görünmemesinden kaygılanan komşular, dayanamayıp polise haber verdiler. "Merak etmeyin" dedi Dedektif Tom Hodgson, "en yakın zaman-da profesörün evini ziyaret edeceğim." Etti de. "Ah, sormayın, memur bey" dedi Doktor Perera, "Sri Lanka'yı çok özledi, yeme-den içmeden kesildi. Ağabeyi Sicilya'da yaşıyor. Ara sıra telefon-

laşırız. Sri Lanka'ya döneceğini öğrenince, kızı nisan ortalarında Sicilya'ya götürdüm. Ağabeyine teslim ettim. O da Sri Lanka'ya dönerken Nilanti'yi yanına aldı. Küçük kız, şimdi memlekette, anemin yanında.”

Meraklı bir dedektif

Doktorun, Interpol diye bir teşkilattan haberi yoktu anlaşılan. Dedektif Tom Hodgson, adamın yanıtını pek tatmin edici bulmadığından, İngiltere ile Sicilya arasında sefer yapan tüm havayolu şirketlerini teker teker aradı. Yanında Nilanti adlı bir kızla Samson Perera'nın yolculuk edip etmediğini araştırdı. Kayıtlarda, bu adla satılan bilete rastlanmadı. İtalyan polisiyle irtibat kurdu. Yaz başından bu yana Sicilya'ya ya da İtalya'nın bir başka havaalanına bu adla yolcu gelmediğini öğrendi. Üstüne üstlük, Sicilya'da yaşayan Sri Lankalı da yoktu. Interpol aracılığıyla Dr. Perera'nın annesi Bayan Winifred'i buldurdu. “Nilanti'yi en son üç yıl önce gördüm” dedi kadın, “oğlum onu alıp götürmeden önce.”

Tom, deneyimli bir polisti. İçgüdüleri, kızın çoktan ölmüş olduğunu söylüyordu ve içgüdüleri onu pek ender yanıltırdı. Dr. Perera'yı aradı, annesinin kızıdan haberi olmadığını anlattı. “Ya öyle mi?” dedi Perrera. “Ahlaksız herif, demek kızı anneme teslim etmemiş.”

“İyi de, Sicilya'da Sri Lankalı biri yok” dedi polis.

“Resmi kayıtlarda yoktur elbette, kaçak oturuyordu.”

Polis, ne diyeceğini bilemedi.

Sinirli ve geçimsiz biri

Dedektif Tom Hodgson, işin peşini bırakmadı. Kafaya koymuştu bir kere, küçük kızı bulacaktı. Leeds Üniversitesi'ne gitti, Perera'nın iş arkadaşlarını ziyarete başladı, profesör hakkında bilgi toplamaya çalıştı. Kimi, bilimsel araştırmaları, kimi özel hayatına ilişkin daha fazla şey biliyordu. Ancak konu Perera'nın kişiliğine geldiğinde, sözleşmişçesine aynı şeyi söylediler: “Arkadaşı yoktur, öğrenciler onu sevmez, sinirli, geçimsiz, içine kapalı biridir.”

Üç kafatası kemiği

Takvimlerin, 1985 şubatını gösterdiği bir gün, Perera'yla aynı bölümde çalışan bir öğretim üyesi, Frank Ayton, Dedektif Hodg-

son'u aradı. "Dün gece laboratuvardaydım. Bir defter arıyordum" diyerek anlatmaya başladı. "Belki Perera almıştır diye düşündüm. Çalışma masasının çekmecelerini açtım. Kahverengi bir zarf gördüm. İçinde, üç diş takılı bir insan çene kemiği parçası, ayrıca üç kafatası kemiği vardı..."

"Fazla heyecanlanıyorsunuz Bay Ayton" diye sakince konuştu dedektif. "Unutmayın, Perera Diş Hekimliği Fakültesi'nde çalışıyor. Biyoloji dersi anlatıyor. Bir sürü araştırma yapıyor. Çekmecesinde bu tip kemiklerin olması doğal değil mi?" Böyle demişti demesine de, dedektif duyduklarını bir kenara not etmeyi ihmal etmemişti.

İki gün sonra aynı kişi, dedektifi tekrar aradı: "Bakın, konuyla ilgilenmiyorsunuz ama, burada garip şeyler oluyor. Perera'nın çalıştığı laboratuvarı 5 litrelik bir cam kap, büyükçe bir kahve cezvesi, irili ufaklı emaye çanaklar buldum."

"Eee, ne olmuş yani?" diye sordu polis.

"Ne mi olmuş? Hepsine alkol doldurulmuş, içinde insana ait el ayak kemikleri yüzüyor. Herhalde bu sefer, söylediklerimi ciddiye alırsınız."

"Anlaşıldı" dedi dedektif. "İlgileneceğim"

Bu, gül kokusu değil

Dedektif, ertesi sabah saat 8'e doğru yeniden doktor Perera'nın evine gitti. Kapıyı açan karısına "Umarım, profesör evdedir. Birkaç sorum olacak" dedi. "Hemen çağırıyorum" diye yanıtladı kadın "Lütfen şuraya oturun" ve polise hemen oracıkta ki dar uzun konsolun önünde duran bir sandalyeyi gösterdi. Polis, sandalyeye oturdu ve beklemeye başladı. O sırada, hemen karşısında, yerde yan yana duran üç saksı dikkatini çekti. Ortadaki sarı güller, iki yanındakilerde tropikal bitkiler vardı. "Yazık, güllerin rengi çok güzel ama, biraz boyunlarını bükmüşler, herhalde yeterince sulamıyorlar" diye düşündü. "Nasıl kokuyorlar acaba?" diye geçirdi aklından, yerinden kalktı, birkaç adım atarak saksılara yaklaştı. "Bu gül kokusu değil" dedi birdenbire ve haber vermeksizin çıkıp gitti.

Saksıda bir omurilik

Bir saat kadar sonra, yanına Sheffield Üniversitesi adli patoloji profesörü Dr. Alan Usher'i, olay yeri inceleme ekibinden birkaç

memuru ve savcının arama iznini alarak geri döndü. “Kocam üniversiteye gitti” dedi kadın.

“Önemli değil, izin verirsiniz şu saksılara bir bakacağız.”

Kadın itiraz etmedi. Yere gazete kâğıtları serdiler, önce gül sak-sını devirdiler. Etrafı çürük et kokusu sardı. Dr. Usher, köklere dolanmış kirli beyaz renkteki ipliği pensinin ucuyla tutup biraz oynattı. “Bu bir omurilik” dedi. Sonra diğer saksıları boşalttılar.

Yağ kabındaki kaburga

Patolog Dr. Usher, o gün profesörün saksılarında, sadece çürümüş organ parçaları bulmakla kalmadı. Buzdolabındaki tereyağı kabından bir kaburga kemiği, çalışma odasının parkeleri altından parçalanmış kol ve bacak kemikleri çıkardı. Arka bahçenin bir yerinde toprak yeni kazılmış gibiydi. Biraz araştırdıktan sonra bir diş, kemik parçaları ve bir tutam da düz, siyah renkte saç buldu. Sonraki günlerde, evin ve bahçenin beş ve Perera’nın laboratuvarının dört ayrı yerinde toplam 105 kemik parçası ele geçti.

Dedektif “Ne bunlar?” diye sorduğunda, “Ne olacak” diye yanıt verdi Perera, “iskelet parçaları. Unuttunuz herhalde, ben Diş Hekimliği Fakültesi’nde çalışıyorum.” “Dişleri, çene kemiklerini anladık da, bu kaburga, kol, bacak kemikleri, saçlar da neyin nesi?” Yanıtı hazırды: “Bilimsel araştırmalarım için Peradeniya Üniversitesi’nden kadavra getirttim. Kokmaya başlayınca organları gübre niyetine kullandım. Eve gelen giden korkmasın diye, kol bacak kemiklerini parkenin altına sakladım. Bulduklarınızın bir bölümü o kadavraya ait.”

“Elinizde birden fazla insana ait kemik mi var?” diye sordu polis. “Elbette” diye yanıtladı doktor. “Hatta bir bölümü deneylerde kullandığım domuzlara aittir.” “Hiç önce bahçeye gömüp, sonra çıkardığınız kemik var mı?” “Hayır” dedi doktor. Her söylediği yalandı.

“Böcekbilimciyle görüş”

Kemiklerin tek kişiye ait olduğunu, radyolojinin temel kitaplarından *Grainger & Allison’s Diagnostic Radiology*’nin iki yazarından biri olan Prof. Dr. Ronald Grainger kanıtladı.

“Kadın mı, erkek mi?” diye sordu polis. Sir Alec Jeffreys, henüz DNA parmak izi tekniğini keşfetmemişti, kemiklerden elde edilen DNA’nın amelogenin bölgesi incelenip kadına mı, erkeğe mi ait olduğu anlaşılamıyordu. Prof. Grainger, vücudun en geniş si-

niri, siyatik sinirinin geçtiği çentiğin açısına bakarak, “Büyük olasılıkla kadın” dedi.

“Sayın profesör, kadının yaşı kaç?” diye sordu polis. “Arkadaşlarla pek anlaşılamadık” dedi Dr. Grainer. “Kemikten yaş tayini yapabilmek için, ırkını bilmek gerek. Ama hem kemik, hem diş bulgularını bir araya getirdim. Bana göre on üçünden küçük, on beşinden büyük olamaz.” Dedektif derin bir nefes aldı. Nilanti ortadan kaybolduğunda on üç yaşındaydı.

“Kız, Sri Lankalı mı?” diye sordu polis. “Bilemem” dedi profesör, “Sheffield Üniversitesi’nden diş hekimi Prof. Dr. Geoffrey Craig’e sor...”

“Aşyalı ama, Sri Lankalı mı, bilemem” dedi Prof. Craig.

“Peki sayın profesör, kız ne zaman öldürülmüş?” diye sordu polis. “Onu da anlamam” diye yanıtladı Dr. Grainer, “senin yerinde olsam doktor Zak’a giderim.”

Zak, İngiltere’nin, belki de dünyanın en ünlü entomoloğu (böcekbilimci) Prof. Dr. Yahya Zekeriya (Zakaria) Erzinçlioğlu’nun kısa adıydı.

Önce bahçeye gömmüş

Patolog Dr. Usher, saksıdaki organ parçalarının çürüme derecesine bakarak “En az altı aydır buradalar, belki de daha fazla” demişti. Dedektif Tom Hodgson’u tatmin eden bir yanıt değildi bu. “Umarım Dr. Zak, şu ‘belki’ sözcüğünü, belki olmaktan çıkarır” diye umutlandı. Yanına iki meslektaşını aldı, ne var ne yok her şeyi topladı, Erzinçlioğlu’nun Cambridge Üniversitesi’ndeki laboratuvarına götürdü.

Zak, evden ve bahçeden örnekler topladı, birkaç hafta sonra “Yüz bin çeşit böcek vardır” diye anlattı. “Her biri bir başka zamanda, başka sırayla ölü bedene gelir. Kızın cesedi, nisanın ya birinci ya da ikinci haftasında parçalanmış. Önce bahçeye gömüp, sonra çıkarmış, farklı farklı yerlere dağıtmış.”

Dedektif Tom, derin bir nefes aldı. İyi ki, şu üniversiteler vardı. Farklı mesleklerden dört profesör sayesinde, bir başka profesörü cezaevine gönderecek delilleri toplamıştı.

Samson Perera yargılandı, ömür boyu hapse mahkûm oldu, ama hiçbir zaman Nilanti’yi öldürdüğünü kabul etmedi.

Bir Demet Kehanet

Karamsarlığa gerek yok. Nüfus artışını yavaşlatır, nükleer savaşları engeller, iklim değişikliklerini kontrol edebilirsek, bu gezegende daha uzun süre yaşayacağına benzeriz. Tabii, klonlanmış insanlar, insanlaştırılmış hayvanlar, insan ötesi yaratıklarla baş edebilirsek.

Gerçi, her hafta bir yenisi keşfediliyor ama, bir asteroidin tepimize düşüp hepimizi yok etmesine daha 1 milyar yıl var. Hatta, 5-6 milyar yıl sonra, kırmızı bir dev yıldızla dönüşecek güneşimiz, Venüs ve Merkür'ü yutsa bile, biz paçayı kurtarabiliriz. Tabii, genetiği değiştirilmiş ölümcül bir mikrop her yere yayılmaz ya da beceriksiz bir fizikçinin yüksek enerjili deneyinde aksilik çıkmazsa.

Bir doktora öğrencisi olan Jason Matheny üşenmemiş, uzun uzun hesaplamış. 1,6 milyon yıl sonra, 10 milyar insanın hayatta kalması için, bugün dünya üzerinde yaşayan her kişi başına 2,5 dolar harcanması gerektiği sonucuna varmış. *Risk Analysis* (Risk Analizi) adlı derginin son sayısındaki "İnsan Soyunun Tüklenme Riskini Azaltmak" adlı makalesinde, meydana gelme olasılığı düşük ancak sonuçları pek tehlikeli her türlü tehdidi, böylesi küçük bir yatırımla önceden fark edebileceğimizi ve gerekli önlemleri alabileceğimizi kaydediyor.

Matheny'ye katılmıyorum. Çünkü klonlanmış insanları, insanlaştırılmış hayvanları, insan ötesi yaratıkları risk hesabına katmıyor. Gerçek sandıklarımızın ardında, farkında olmadığımız başka gerçeklerin olduğu bir yaşama doğru doludizgin ilerlediğimizi, terör örgütlerinin bu zaattan alabildiğince yararlanacağını göz önüne almıyor. Bütün bunlara rağmen gönlünüzü ferah tutun, gelecek bugünden bir hayli değişik olacak ama, kıyamet yakın değil.

Klonların parmak izi

Hatırlarsanız, Dolly adlı ünlü bir koyun vardı. Bundan on yıl önce, klonlanan ilk memeli canlı olarak tarihe geçmişti. Sizi bil-

mem ama, benim unutmam mümkün değil. Çünkü ne zaman parmak izi ya da DNA'dan söz etsem, bana Dolly'yle ilgili ahret soruları sorulur.

Kısaca özetleyelim. İskoçyalı Dr. I. Wilmot ve arkadaşları, yetişkin bir dişi koyundan (buna A diyelim) aldıkları bir hücrenin çekirdeğini, başka bir koyunun (buna B diyelim) çekirdeği çıkarılmış yumurtasına enjekte etmişler ve bu yumurtayı üçüncü bir koyunun (buna da C diyelim) rahmine yerleştirmişlerdir. Beş ay sonra doğan Dolly için, “genetik annesinin (yani A'nın) ikizi” denmiştir: Önce şu konuya bir açıklık getirelim, Dolly, A'nın ikizi değil, çünkü sadece çekirdek DNA'ları aynı. Halbuki çekirdeğin dışında bulunan mitokondrilerde de DNA var ve Dolly, B'nin mitokondriyal DNA'sını taşıyor.

İnsanlarda parmak izi neyse, koyunlarda da burun izi odur. Dolly'nin burun izi incelendi mi bilemem, ama ne A'nın, ne de B ya da C'nin burun iziyle aynı olabilir, tıpkı insan klonlanırsa, parmak izleri benzese de, aynı olamayacağı gibi. Çünkü bu izleri DNA belirler ama, canlı gelişirken içinde yüzdüğü amniyon sıvısının parmak uçlarına yaptığı basınca ve göbek kordonunun uzunluğu ile kalınlığına bağlı olarak değişirler. Tek yumurta ikizlerinin parmak izleri bu nedenle farklıdır ve insan klonlarında da, parmak izleri farklı olacaktır. Tabii, embriyonun sıvı içinde gelişmesi koşuluyla.

Kısacası, rahat edin. İnsan klonlansa, klonlardan biri suç işlese, suç işlerken parmak izi bıraksa, polislerin onu yakalama olasılığı vardır.

Klon meraklısı Koreli

İnsan klonlama deyince, Güney Koreli veteriner Voo Suk Hvang'dan söz etmek gerek. Profesör Hvang, sadece biyoteknoloji değil, hayvanların üremesiyle ilgili tüm konuları kapsayan, teriogenoloji adlı yeni bir bilim dalında da uzmandı. Biri 2004, diğeri 2005 yılında *Science* dergisinde yayımlanan ve insan klonladığını kanıtlayan iki makalesi sayesinde dünyaca ünlü olmuştu. Şansı yaver gitmedi. Derginin editörleri, “Hvang'ın makalelerini geri çekiyoruz. Yazılanları uydurduğunu saptadık” şeklinde bir açıklamada bulundular. “İnsan embriyosu klonladım, kök hücre elde ettim” diyerek yeri göğü ayağa kaldıran Hvang, mahkemelik oldu. “Sonuçları uydurdum” demeye dili varmadı, “Biraz abarttım” demekle yetindi. 20 mart 2006 tarihinde de Seul Üniversite-

si'nden kovuldu. Profesör, bilim tarihinin en büyük sahtekârı olarak anılsa da, pes etmedi. Bu işten zengin olmayı umanlardan topladığı milyon dolarlarla, insan klonlama gayretlerini kentin varoşlarında kurduğu Sooam Biyoteknoloji Araştırma Vakfı'nda sürdürürken, üç ayrı laboratuvarından gelen haberler, bu kıyasıya yarışta ondan bir hayli önde olanların bulunduğunu gösterdi.

Önce, Rusya Bilimler Akademisi mezunu, Uygur kökenli biyolog Şöhret Mitalip (yabancı kaynaklarda adı Shoukrat Mitalipov olarak geçiyor), ABD'deki Oregon Sağlık ve Bilim Üniversitesi'nde, klonlanmış maymun embriyoları oluşturduklarını ve bunlardan embriyonik kök hücre soyları ürettiklerini bildirdi. Birkaç hafta sonra, Kyoto Üniversitesi'nden Şinya Yamanaka ile Wisconsin Üniversitesi'nden Cunying Yu yetişkin insan derisi hücrelerini kök hücrelere dönüştürebildiklerini anlatan bir makale yayımladılar. Daha önce benzeri olmayan bu başarılar, sadece kalıtsal hastalıkların tedavisi, organ nakline ihtiyaç duyulmaması ve ölümün geciktirilmesi için değil, insan klonlanması açısından, “ses duvarını aşmak” kadar önem taşıyor.

Dr. Mitalip'le yapılan bir söyleşiyi izlemiştım. “Maymunumuz Semos, en az koyun Dolly kadar ünlü olacak” diyordu. Bu adı duyunca ürpermemek mümkün değil. Semos, *Maymunlar Cehennemi* filminde, insanları köleleştiren maymunların, bir gün mutlaka geri döneceğine inandıkları atalarının adıdır.

Yapay bakteriler kötülerin eline geçer mi?

2007 yazında, J. Craig Venter Enstitüsü çalışanları, önce bir bakterinin (*Mycoplasma mycoides*) tüm genetik bilgisini başka bir bakteriye (*Mycoplasma capricolum*) aktardıklarını, böylelikle konağın tüm kimlik ve davranışını değiştirebildiklerini ilan ettiler. Ekim ayında, *Mycoplasma* kromozomunu sentezlemekte olduklarını ve 2008 bitmeden, tamamen yapay genetik bilgiyle yaşayan ilk canlı hücreyi elde edeceklerini açıkladılar. Enstitünün kurucusu Craig Venter hafife alınacak bir kişi değil. İnsan geni haritasının çıkarılmasında öne çıkmış bir ekibin lideri.

Amaçları yakıt, ilaç ya da iplik üretecek, çevre kirliliğini yok edecek bakteriler elde etmek. Örneğin, atmosferdeki karbondioksidi yutup metana dönüştüren bakteriler oluşturabilirlerse, metan başka yakıtların üretiminde kullanılabilir. Böylelikle, hem petrole bağımlılık azalır, hem de küresel ısınma durur.

Bu çalışmalara karşı çıkan iki büyük grup var. İlki, anılan tek-

nolojiyi ele geçiren teröristlerin, hızla çoğalan ölümcül organizmaları dünyaya salıvermelerinden korkanlar. Araştırmacılar “Merak etmeyin” diyor, “bizim bakteriler, laboratuvarından çıkınca kendini imha edecek şekilde programlı.” İkincisi, Yaradan’ın işine karışmanın günah olduğunu ileri sürenler. Buna da yanıtları hazır: “Biz yeni bir hayat yaratmıyoruz. Var olan hayatları yenilerine dönüştürüyoruz.” Bu iki yanıtta da inanıp inanmamak size kalmış.

Giyisiler delilleri bulur mu?

Kol saatleri, zamanı göstermenin çok ötesinde işlere yarıyor artık. Mesela, kredi kartı olarak kullanılabilir. Yakında, yiyeceklerle yaklaştırdığımız cep telefonlarından kalori değerini görebilecek, billboard’a tuttuğumuzda, reklamı yapılan mağazanın internet sitesine bağlanacağız. Akıllı ayakkabılarımız da var. Kenarına iliştirdiğimiz bir verici sayesinde kulağımıza, “Kalbin 120 atıyor” ya da “Aferin sana, 1 000 kalori yaktın!” diye fısıldayan.

Peki, bir giysiden ne bekleriz? En azından kışın sıcak, yazın serin tutmasını, yağmur yağdığında su geçirmemesini değil mi? Aynı giysi hava durumuna göre davransa, pantolonumuz istediğimiz rengi alabilse, gömleğimiz sevdiğimizizin hoşuna gidecek ya da korktuğumuz köpeği kaçtıracak, hatta dinlediğimiz müziğe göre değişecek kokular saçsa, fena mı olur? Çarşafımız pembe bir ışık yayarken, yanımızdaki horladığında, pijamasının onu uyandırmasına ne dersiniz?

2007 mayısında ABD’de, Washington’da gerçekleşen Akıllı Dokumalar Fuarı’nda, sadece bunların prototipleri değil, polisler ve askerler için geliştirilen akıllı üniformalar da sergilendi. Yakın bir gelecekte askerler, düşman ile dostu birbirinden ayırabilen; polisler delilleri bulan; doktor ve hemşireler nabız sayan, ateş ölçen ve daha pek çok önemli işi yapan algılayıcılarla donatılmış giysileri kullanacak ve üniformalar üst merkezlerle kablosuz iletişime geçecek. Akıllı dokumaların, daha şimdiden 400 milyon dolarlık bir pazarı oluşmuş bulunuyor.

Ninja Kaplumbağalar gerçek olur mu?

Hangisini daha çok sevmiştiniz? Kırmızı bantlı agresif Raphael’i mi, mor bantlı bilgin Donatello’yu mu, mavi bantlı cesur lider Leonardo’yu mu, yoksa turunculu haylaz Michelangelo’yu mu?

Ninja Kaplumbağalar'dan söz ediyorum. Hani 1984'ten bu yana çizgi roman, video oyunu ve filmleriyle ortalığı kasıp kavuran, mutasyonla usta birer savaşçıya dönüştürülmüş, insanımsı kaplumbağalardan. Yoksa babaları, fare-insan Splinter Usta mı olmak isterdiniz? Ninja Kaplumbağalar, yıllardır hayal dünyanın suçlularını yakalıyor, evrenin başka bir yerinden gelip, işgale kalkışanlarla savaşıyor. Ama felaket senaryoları yazmaya meraklılar, yakın gelecekte etrafta gerçekten bu tip garip yaratıkların dolacağına inanıyor.

2007'de İngiltere, aylar süren tartışmalardan sonra, insan ve hayvan embriyolarının füzyonuna, yani kimeraların oluşturulmasına ve bunlardan kök hücre eldesine izin verdi. Çekirdeği çıkarılan bir hayvan yumurtasına, insan DNA'sının yerleştirilmesi sayesinde elde edilecek kök hücreler, doku ve organları yenileme becerileri sayesinde Alzheimer, Parkinson ve daha pek çok hastalığa çare olacak ama, Şanghay Üniversitesi'nde insan hücrelerinin tavşan yumurtalarıyla füzyonunun başarılı olduğu 2003'ten bu yana, melezleme deneyleri pek çok kişinin kâbusu.

Aslında, bu gelişmelerden başka sonuçlara da varmak mümkün. Gelecekte insanlar, yapmak istemediği tehlikeli, zor, ağır, pis işleri, bunları becerebilecek biçimde değişikliğe uğratılmış hayvanlara yaptırır mı? Öldürmeye programlar mı? Günün birinde bu insanlaştırılmış hayvanların tepesi atar, örgütlenir ve dünyayı ele geçirir mi?

Domuz Palas Sosislerindeki Seks İşçileri

Şeyh fahişeye demiş ki: Utanmaz kadın;
Her gün sarhoşsun, onun bunun kucağındasın.
Doğru, demiş fahişe, ben öyleyim; ya sen?
Sen bakalım şu görüldüğün adam mısın?

Ömer Hayyam, *Rubailer*

Karşılıklı oturmuş dertleşiyorlardı. “Şapşalca davrandım” dedi yaşlı olanı, “az daha dikkat etseydim, elliye tamamlayacaktım.” Kulaklarına inanamadı genci: “Yoksa kırk dokuz kadın mı öldürdün?” Başını salladı diğeri: “Cesetleri denize mi attın?” “Yok yahu” dedi adam gülerek, “sosis, salam ürettiğimi unuttun herhalde.” Hücre arkadaşının, aslında görevli bir polis olduğunu bilmiyordu.

Sayılarının altmış bir olduğu sanılıyor. Kimi, bir kadın bedenine hapsedilmiş on bir yaşında çocuğun zekâsına sahipti, günün birinde yakışıklı prensiyle evlenmeyi hayal ediyordu. Kimi, etrafta koşuşturan çocukların “anne, baba” diye seslenişlerini duydukça, “Neden benim de çocuklarım olmasın?” diyerek ağlardı. Kimi hırçındı, erkek gibi küfredirdi. Kimi güzel, kimi çirkin, kimi yaşlı, kimi gençti, hepsi Kanada’nın Vancouver’inde yaşırdı ve hepsi uyuşturucu madde bağımlısıydı.

Gerçi, Vancouver o gün de, tıpkı bugün gibi, dünyanın en güzel, en yaşanası yerlerinden biriydi ama, onlar hayatlarını, kentin en unutulmuş, en fakir, Aşağı Doğu yakasında kazanırlardı. Hastings Caddesi’nin bar, striptiz kulübü ve sex shop’ların bulunduğu kısmında, bir karışlık etekleri, apartman topuklu ayakkabılarıyla bir aşağı bir yukarı yürür, bu sırada kullanılmış enjektörler, etrafa yayılmış çöpler, idrar ve kusmuk birikintileri, kendinden geçmiş bağımlılar, ayyaşlar ve evsizlere basmamaya gayret ederlerdi. Kismetlerine bir müşteri çıkarsa, gidecekleri iki yer vardı. Ya boyası dökülmüş, leş kokan otellerden biri ya da adamın otomobili.

“Meraklanmayın, seri katil yok”

22 haziran 1983 sabahı, “Rebecca Guno’yu gören var mı?” diye sordu bir barmen. Yoktu. Olmayacaktı da. Yirmi üç yaşındaki Rebecca Guno, Hastings kaldırımlarını aşındıran ve esrarengiz biçimde ortadan kaybolacak kadınların ilkiydi. Polis, kırk üç yaşındaki Sherry Rail’den haber alınamadığını 1987’de öğrendi. En son kim, ne zaman gördü, diye sordular. “Ben” dedi biri, “üç yıl kadar önce.”

1991 yılının Sevgililer Günü’nde Hastings kadınları, bir karışlık eteklerini, apartman topuklu ayakkabılarını giymediler. Ellerine “Korkuyoruz” ve “Sıra kimde?” yazılı pankartlar alarak Vancouver meydanlarına indiler. Arkalarında en ufak bir iz bırakmadan yok olan kadınların sayısı neredeyse otuzu bulmuştu. Bu, onların ilk yürüyüşüydü. İzleyen yıllarda, kayboluşlar üçer beşer sürdü. Her seferinde, “Bir başka kente, komşu ABD’ye taşınmış, belki de çoktan çoluk çocuğa karışmıştır” diyordu polis. Kadınların birçoğunun, bakmak zorunda olduğu anası, babası, hatta çocukları olduğu hiç dile getirilmiyordu. 98’de, Hastings kadınları yine meydanlarda toplandılar. “Polis, seri katili yakala!” diye hep bir ağızdan bağırdılar. “Hayır” diye yanıtladı polis, “seri katil falan yok. Kayıp kadınları aramakla görevlendirilen bir birim kurduk. Merak etmeyin, işinize bakın.”

Hastings kadınları uyuşturucu bağımlısıydı, yarı kadarı HIV taşıyordu, güzelim Vancouver için utanç kaynağıydılar. 30 ağustos 1997’de Marnie kaybolduğunda, tıpkı daha öncekilerde olduğu gibi, “Ahlaksızlığın cezasını gördü” diyenler çok oldu.

Medyanın baskısı işe yaradı

Medya, 99 martına dek, Hastings’te olan bitenle ilgilenmedi. Onlar için, uyuşturucu bağımlısı fahişelerin ortadan kaybolmasının haber değeri yoktu. Zaten 80’lerden bu yana bakıldığında, her yıla düşen kayıp sayısı üçü beşi geçmiyordu. Hatta kimi yıllar, hiçbir kayıp bildirilmemişti. Ara sıra, seri katillerin “soğuma dönemleri” olduğuna dikkat çeken kriminologlar çıksa da, “Elde bunu kanıtlayacak delil yok. Gereksiz yere vatandaş korkutmayalım” deniyordu.

Vancouver’de bir seri katilin elini kolunu sallayarak dolaştığını ilk dile getiren polis, Kim Rossmo’dur. Kim, coğrafi profillemeyle ilgili bir doktora tezi yazmış, seri katillerin soruşturmasını

da kullanılabilecek bir yazılım geliştirmiş, bu sayede hızla üst rütbelere yükselmiş ve sadece Kanada'nın değil, dünyanın polis teşkilatları içinde ilk coğrafi profileme birimini kurmuştu. 98 yılı boyunca, "Hastings kadınlarını öldüren aynı ve tek bir kişidir" şeklindeki ısrarları, meslektaşları arasında kabul görmedi, bu nedenle söylediklerinden medyanın da bilgisi olmadı.

99 martında Georgina ve Brenda'dan haber alınamadığı ortaya çıktı. İşte o andan itibaren konu, hemen her gün gazete sayfaları ve ekranlara taşındı. Baskıya dayanamayan polis ve savcılık nihayet harekete geçti, üzerinde yirmi yedi kadının fotoğrafı bulunan bir afiş hazırlattılar ve altına "Bu kadınların herhangi biri hakkındaki bilgisi olana 100 000 dolar ödül verilecektir" diye yazdırdılar. Kimseden ses seda çıkmadı.

2001'de, önce Andrea ve Mona gitti, ardından astım hastası, çantasından fısıfısı eksik olmayan Sereena. Ve bir daha geri gelmediler. 2002 başında, resmen yirmi yedisi aranıyordu ama, gerçek kayıp sayısı altmış bire ulaşmıştı. Ruhsatsız silah ihbarlarını değerlendiren ve bu çerçevede bir domuz çiftliğini ziyaret eden dikkatli bir polis memuru çıkmasaydı eğer, sayıları kim bilir kaç bulurdu.

Gümüş renkli çantada turuncu fısıf

4 şubat 2002 sabahı, Kanada Kraliyet Atlı Polisi'nin Coquitlam Emniyeti'nde görevli bir polis memuru, Vancouver'in 50 kilometre kadar uzağındaki bir domuz çiftliğine gitti. Yabani otlar bürümüş toprak yoldan tek katlı binaya doğru yürüdü, beş basamak çıktı ve kapının zilini çaldı.

"Günaydın" diye başladı söze, "ruhsatsız silah bulundurunuzunu düşünüyoruz. Arama iznim var." "Buyrun girin" dedi kapıyı açan, orta yaşlı, seyrek saçlı, zayıf, ufak tefek adam. Memurun, çalışma odasına girip, hiçbir şeye dokunmadan, üstelik "hoşça kalın" bile demeden çekip gitmesine akıl sır erdiremedi.

Çiftlik sahibi Robert William Pickton'la ilk kez karşılaşan polis, çok genç ve deneyimsizdi aslında. Ama, yeryüzündeki tüm meslektaşlarına örnek olacak kadar dikkatliydi. Adamın dar-madağınık ve pislik içindeki çalışma odasına girdiğinde, yerdeki gri renkli plastik çantayı fark etmişti. Çantanın ağzı yarı açıktı, bir iki kitap ve ayakkabılar arasında 10-15 santim boyunda turuncu bir cisim görmüş ve bunun astım hastalarının kullandığı bir

fısfıs olduğunu anlamıştı. Hastings Caddesi kadınlarından Bayan Sereena Abotsway'in çantasında, her zaman bir fısfıs taşıdığını okumuştı. Eğilip almak istedi. Sonra, "Aman oğlum dikkat" diye düşündü, "savcılığa geri dön, arama iznin sadece silahla ilgili, sonra 'hukuka aykırı delil' deyiverirler". Ruhsatsız silahı varmış, yokmuş umurunda değildi, koşarcasına çiftlikten ayrıldı.

Genç memur turuncu fısfısı gördüğünde, Pickton ailesi, 90'ların sonuna dek süren parlak günlerini çoktan geride bırakmıştı. Kentin bu yana doğru yayılmasıyla birlikte, çiftliği çevreleyen çok sayıdaki evi ve dükkânı satmış, sosis üretimini, sadece yakın dost ve akrabaların ihtiyacını karşılayacak ölçüde azaltmışlardı. İçkinin su gibi aktığı, striptizle başlayan, seksle sonlanan Domuz Palas partileri de düzenlenmez olmuştu.

Adli bilimciler işbaşında

5 şubat 2002 sabahı, polisler çiftliğe yeniden geldiler. Bu kez otuz kişi kadardılar. İlk işleri, bir gün önce görüldüğü yerde duran fısfısı kriminal laboratuvara göndermek oldu. 10 şubatta, çiftlikteki domuzlar, inekler, koyunlar, keçiler ve lamalar başka yerlere nakledildiğinde, olay yeri inceleme ekibinde çalışanların sayısı elli kadardı. (Yirmi ay sonra, yani olay yeri incelemesi tamamlandığında, sayıları 270'i bulacaktı.)

İlk laboratuvar sonuçları geldiğinde "Olmamış" demişti amirleri, "arazinin her santimetrekaresi aranacak, toprak en az iki metre derinliğe kadar kazılacak. Yanınıza yeterince uzman alın." Fısfısın üzerindeki tükürük kalıntısının DNA profili, Bayan Sereena Abotsway'inkini tutmuştu. Bu sonuç, kadının buraya geldiğini gösterirdi de, öldürüldüğünü kanıtlamazdı.

Kanada polisinin bu kapsamda bir olay yeri incelemesini yürütecek uzmanı yoktu. Zaten hiçbir teşkilatın da olamaz. Üniversitelerin arkeoloji ve antropoloji bölümlerine çağrıda bulundular, yüz elli kadar öğretim üyesi ve öğrenciyi işe aldılar. Her biri 20 metrekarelik 216 parçaya ayırdıkları çiftlikte taş üstünde taş bırakmadıkları gibi, tam 383 000 metreküp toprağı eleyerek, insan kalıntısı aradılar.

Patologlar, diş hekimleri, radyologlar, anatomi uzmanları, böceklerin dilinden anlayan entomologlar, polenlerin izini süren palinologlar ve daha pek çok adli bilimci, Robert Pickton'u bir daha çıkmamacasına demir parmaklıklar arkasına gönderebilmek için canla başla çalışıyordu.

235 000 delil, 600 000 rapor

Çiftlikten toplanan örnek sayısı 235 000 olsa da, kimisi birkaç kez incelenmek zorundaydı. Örneğin, mezbananın yanındaki karavanda bulunan çarşıftaki kahverengi lekelerin önce pas mı, kan mı; kan ise hayvan mı, yoksa insan mı ve eğer insan kanı ise (ki çoğu öyleydi) DNA analiziyle kadınlardan hangisinin olduğunu belirlemek gerekti. Aynı çarşıfta sadece kahverengi lekeler değil, tükürük, sperm, dışkı, saç ve kıl gibi başkaca biyolojik kalıntılar da ele geçti. İşte bu yüzden, kriminal laboratuvarın rapor sayısı 600 000'i buldu.

Otuz yıla varan bir süre boyunca, değişik hayvanların yetiştirilip, çoğaltıldığı ve bunlardan et ürünlerinin imal edilip, atıkların işlemiden geçirildiği ve aynı arazide, Pickton'un, erkek kardeşiyle paylaştığı bir evin, ayrıca banyosuyla, çalışma odasıyla küçük bir eve dönüştürülmüş karavanının bulunduğu göz önüne alınırsa, bu mekânların her noktasında bir canlının izine rastlamaktan doğal bir şey yoktu. Bunların arasında, insana ait olanları ayıklamak da yeterli değildi. Domuz Palas partilerinde çiftliğe çok sayıda kadının geldiği, damar yoluyla uyuşturucu kullanıldığı bir gerçektir. Farklı insanların kan, kıl, saç ve sperminin bulunması bir anlam taşııyordu. Hedef, Hastings Caddesi'nin kaybolan kadınlarının burada öldürüldüğünü kanıtlamaktır.

2003 ocak ayı geldiğinde, on bir aydır süren olay yeri incelemesi hâlâ bitmemişti. Üstelik, ne zaman biteceğini de bilen yoktu. Hal böyle olunca savcı, daha fazla beklemek istemedi. Robert Pickton'u on beş kadının ölümünden sorumlu tutan iddianamesini Yargıç James Williams'a sundu. Yargıç, delillerin bir bölümünü yeterli bulmadı ve çiftlik sahibini, sadece altı kadını (Mona Wilson, Brenda Wolfe, Sereena Abotsway, Andrea Joesbury, Georgina Papin ve Marnie Frey) öldürmekten yargılamaya karar verdi.

Kadınlar sosis mi oldu?

2003 yılının nisan ve mayıs ayları boyunca jüri üyeleri, adli tıp uzmanlarının gösterdiği çürümüş el, ayak ve baş fotoğraflarına dayanmaya çalıştılar. Kurşunların, kafatasların neresinden girip neresinden çıktığını gösteren şemaları incelediler. İçki kürekli kelepçeler ve yapay cinsel organlara kimlerin dokunduğunu öğrendiler. Toplanan on binlerce kemik arasından bazılarının insan

el ve ayak parmakları olduğunu duyunca şaşıldılar. Hatta, iddia makamının doksan yedinci tanığı Andrew Bellwood'u dinlediklerinde fenalaşanlar bile oldu. Adam, Robert'ın kadınları öldürdükten sonra parçaladığını, domuzlara yedirdiğini, bu hayvanlardan imal edilen sosis, sucuk ve salamaları Vancouver marketlerine sattığını; bütün bunları, bir ziyafet sofrasında Robert'ın kendi ağzından dinlediğini iddia ediyordu.

Kadınların sosislere karışmış olabileceği ihtimali ortalığı ayağa kaldırdı. Vancouver'in Aşağı Doğu'sunun, dünyada HIV/AIDS enfeksiyonunun en yüksek oranda görüldüğü yerlerden biri olduğu ve tıpkı Afrika'nın Botsvana'sı gibi her on kişiden üçünün bu hastalığı taşıdığı bilindiğinden, birçok kişi "Eyvah, ben de AIDS olur muyum?" gibisinden kaygılara kapıldı. Sağlık yetkilileri, ölenlerin yakınlarını haklı olarak çok kızdıran "Domuz eti zaten iyi pişirilerek yenir, merak etmeyin hastalık mikropları ölür!" şeklinde açıklamalarda bulundular.

Hayvan hakları için mücadele eden PETA, yarısı domuz, yarısı kadın yüzünden oluşan fotoğrafların basılı olduğu, üzerinde "Ha kadın, ha domuz, hepsi et değil mi?" yazılı posterlerle vejetaryenliğin faydalarına dikkat çekmek istedi. Böylelikle, ölenleri tanıyanları daha da çok üzdüler.

"Bu kadınları hiç görmedim sayın yargıç!"

30 ocak 2006'da, kurşun geçirmez cam kafesteki sanık sandalyesinde oturan Robert Pickton, "Hastings Caddesi'ne gider gelirim, kimi zaman çiftlikteki partilere çağırdıklarımız da olmuştur, ama bu kadınları değil öldürmek, hiç görmedim" demeyi sürdürüyordu.

Onunla aynı hücreyi paylaşan ve polis olduğunu bilmediği görevliye ballandıra ballandıra anlattıklarını, daha sonraki sorguları sırasında hep reddetti. Kandırıldığını ileri sürdü. Ne kafataslarını kesmekte kullandığı testerelerin fotoğrafları gösterildiğinde, ne de entomolog Dr. Gail Anderson, "Parçalamış, uzunca bir süre oda sıcaklığında tutmuş, sonra mezbahadaki buzdolabına yerleştirmişsiniz" dediğinde, yüzünün ifadesi değişti. Hatta, mahkeme salonundaki mağdur yakınlarının bazıları, gülümsediğini bile sandılar.

Avukatının savunması güçlüydü. Olay yeri inceleme ve kriminal laboratuvar raporlarındaki birçok hatayı ortaya çıkardı. Yargıcı, jüriyi yanıltmak ve yönlendirmekle suçladı. "Anlıyorum" de-

mişti, “kafatasları bir testereyle kesilmiş, ama bu testerenin, müvekkilimin çiftliğindeki testere olduğunu kanıtlayamıyorsunuz. Kadınlardan birinin kafasına ateş edildiğini de kabul ediyorum, ama ateş eden silahı bulamıyorsunuz. Diyelim ki, kadınlar çiftlikte öldürüldü, müvekkilim Bay Pickton’un öldürdüğü ne malum? Haydi diyelim ki Bay Pickton öldürdü, bu işi tek başına yaptığını ispat edebilir misiniz?”

11 aralık 2007 günü Robert Pickton, yirmi beş yıl sonra denetimli serbestlik hakkı verilmek üzere ömür boyu hapse mahkûm edildi. Kanada yasalarındaki en uzun hapisle cezalandırılan Pickton, 9 ocak 2008’de yaptığı temyiz başvurusunun yanıtını 25 haziran 2009’da aldı. Yaptığı itirazların hiçbiri kabul edilmemişti. Hemen ertesi gün Kanada Yüksek Mahkemesi’ne başvurdu. Derdi gücü, ölümünden sorumlu tutulduğu kadınların sayısını azaltabilmek.

Hatırlarsanız ünlü sporcu O. J. Simpson, eski karısı ve bir garsonu öldürmekten yargılandığı ceza davasında suçsuz bulunmuş, daha sonra katilin o olduğu anlaşılmıştı. İlk beraatinin nedeni, olay yeri incelemede yapılan birtakım dikkatsizlikler ve kriminal laboratuvarın özensiz çalışmalarıydı. 235 000 delilin toplandığı, 600 000 analizin yapıldığı bir süreçte, bazı dikkatsizlikler ve karışıklıkların olmaması düşünülemez. Umarım, dikkatli gözlerden kaçmayacak bu hatalar yüzünden Robert Pickton salıverilmez ve Hastings’in kader kurbanı seks işçileri, onunla bir daha sokaklarda değil, sadece aleyhinde tanıklık yaptıkları mahkeme salonlarında karşılaşırlar.

